

BIDRAG
TILL
SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK.

K) HÄLSO- OCH SJUKVÅRDEN. II.

MEDICINALSTYRELSENS

UNDERDÅNIGA BERÄTTELSE

ANGÅENDE

SINNESSJUKVÅRDEN I RIKET

FÖR ÅR

1903.

STOCKHOLM.
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER.
1905.

INLEDNING

TILL

**Bidrag till Sveriges officiella statistik. K, Hälso- och sjukvården. 2,
Överstyrelsens över hospitalen underdåniga berättelse för år ... – Stockholm
: P.A. Norstedt & Söner, 1862-1910.**

Täckningsår: 1861-1910.

**Överstyrelsens över hospitalen underdåniga berättelse för år ... ersattes
1903 av Medicinalstyrelsens underdåniga berättelse angående
sinnessjukvården i riket året 1901**

Överstyrelsen över hospitalen ersattes 1902 av Medicinalstyrelsen.

Föregångare:

Sundhets-collegii underdåniga berättelse om medicinalverket i riket. – Stockholm : P.A. Norstedt & söner, 1853-1862.

Täckningsår: Årg. 1(1851)-10(1860)

Efterföljare:

Sinnessjukvården i riket / av Kungl. Medicinalstyrelsen. – Stockholm : P. A. Norstedt & söner, 1913-1941. - (Sveriges officiella statistik).

Täckningsår: 1911-1939.

BIDRAG
TILL
SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK.

K) HÄLSO- OCH SJUKVÅRDEN. II.

MEDICINALSTYRELSENS

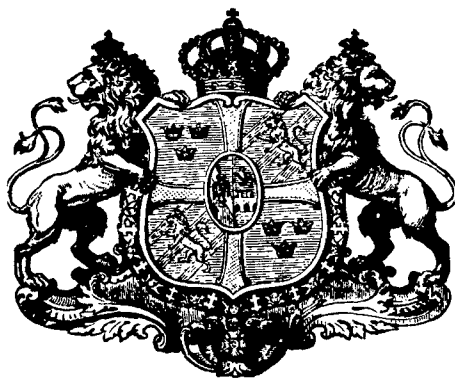
UNDERDÅNIGA BERÄTTELSE

ANGÅENDE

SINNESSJUKVÅRDEN I RIKET

FÖR ÅR

1903.

STOCKHOLM.
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER.
1905.

Innehållsförteckning.

A. Underdånig berättelse (sidd. 1—12).

I. Af Kungl. Maj:t och Riksdag beslutade viktigare åtgärder för sinnessjukas vård	sid.	2.
II. Anstalter för sinnessjuka		3.
a) Statens hospital och asylor		3.
1. Byggnader		3.
2. Utrymme		5.
3. Mathållning och utspisning		5.
4. Direktioner, tjänstemän och betjäning		5.
5. De sjukas sysselsättning och förströelser		6.
6. Religionsöfningar och föreläsningar		7.
7. Sjukvård		7.
b) Landstingens upptagningsanstalter		10.
c) Enskilda anstalter		10.
III. Antalet sinnessjuka och idioter inom riket		12.
Skyddsföreningen för sinnessjuka		12.

B. Bilagor.

I. Tabeller	sid.	13.
Tab. 1. Intagna, afförda och den 31 December befintliga patienter		13.
> 2. Intagna, tillfrisknade, döda samt vid årets slut befintliga med fördelning efter sjukdomsformerna		13.
> 3. Intagna, tillfrisknade, döda med fördelning efter kön och ålder		14.
> 4. Intagna, fördelade efter civilstånd, sjukdomens bestånd före intagningen samt antalet förutgångna anfall		14.
> 5. För första gången intagna, fördelade efter sjukdomens form och efter ålder vid sjukdomens utbrott		14.
> 6. Sjukdomens orsaker		15.
> 7. För första gången intagna, fördelade efter stånd och yrke		15.
> 8. För första gången intagna med fördelning efter hemort		16.
> 9. Tillfrisknade		16.
> 10. Tillfriskningsprocenten under de senaste 10 åren		16.
> 11. Dödsorsaker		17.
> 12. Tillfälliga sjukdomar		17.
> 13. Kriminalpatienter		18.
> 14. Intagna och afidna, af dementia paralytica lidande		18.

Table des matières.

A. Rapport au Roi (pages 1—12).

I. Mesures d'une certaine importance décrétées par le Gouvernement et la Diète	page	2.
II. Établissements d'aliénés		3.
a) Hospices et Asyls de l'État		3.
1. Édifices		3.
2. Espace		5.
3. Entretien		5.
4. Employés et service inférieur		5.
5. Occupation et récréation des malades		6.
6. Exercices religieux et enseignement		7.
7. Soins des malades		7.
b) Établissements de refuge des Conseils provinciaux		10.
c) Établissements privés		10.
III. Nombre des personnes en Suède atteintes d'aliénation mentale et d'idiotisme		12.
La Société protectrice des aliénés		12.

B. Annexes.

I. Tableaux	page	13.
Tabl. 1. Nombre des malades admis, renvoyés et restants au 31 décembre		13.
> 2. Malades admis, guéris, décédés et restants à la fin de l'année, avec répartition d'après les formes de la maladie		13.
> 3. Malades admis, guéris et décédés, avec répartition d'après le sexe et l'âge		14.
> 4. Admissions, réparties d'après l'état-civil, l'existence de la maladie avant l'admission à l'hôpital et le nombre des crises antérieures		14.
> 5. Malades admis pour la 1 ^{re} fois, répartis d'après la forme de la maladie, et d'après l'âge à l'explosion de celle-ci		14.
> 6. Causes de la maladie		15.
> 7. Les malades admis pour la 1 ^{re} fois, répartis d'après la position sociale et la profession		15.
> 8. Les malades admis pour la 1 ^{re} fois, répartis d'après le lieu d'origine		16.
> 9. Guérisons		16.
> 10. Proportion % des guérisons pendant les 10 dernières années		16.
> 11. Causes de décès		17.
> 12. Maladies occasionnelles		17.
> 13. Malades criminels		18.
> 14. Entrées et décès des malades souffrant de démence paralytique		18.

Tab. 15. Antal sjukplatser, underhållsdagar och medeltal vårdade i de olika betalningsklasserna samt ut- spisnings- och totalkostnaden	sid.	19.
› 16. Tjänstemän och betjäning	›	19.
› 17. Inkomster för hospitals underhåll	›	20.
› 18. Utgifter för hospitals underhåll	›	20.
› 19. Sammandrag af 1902 års redovisning öfver till hospitalsväsendet anslagna medel	›	21.
› 20. Sammandrag af kyrkoherdarnes uppgifter om sinnessjuka och idioter i riket	›	22.
II. Öfverinspektörens för sinnessjukvården i riket berättelse öfver hans verksamhet under år 1902.....	›	25.
III. Rättsmedicinska utlåtanden angående sinnesbeskaffenhet...	›	38.
IV. Beskrifning af Nyköpings hospital	›	80.

Tabl. 15. Nombre des lits, des journées d'entretien, moy- enne des malades soignés dans les diverses classes payantes, frais d'entretien et dépenses totales	page	19.
› 16. Employés et service inférieur	›	19.
› 17. Recettes d'entretien des hôpitaux	›	20.
› 18. Dépenses d'entretien des hôpitaux	›	20.
› 19. Sommaire du Rapport de 1902 concernant les sommes affectées au service hospitalier	›	21.
› 20. Relevé sommaire des rapports des autorités ecclé- siastiques paroissiales concernant les aliénés et les idiots du Royaume	›	22.
II. Rapport de l'Inspecteur général du soin des aliénés sur son activité en 1902	›	25.
III. Rapports médico-légaux sur l'état mental des aliénés.....	›	38.
IV. Description de l'hospital de Nyköping.....	›	80.

TILL KONUNGEN.

Medicinalstyrelsen får härmed öfverlämna underdånig berättelse angående *sinnessjukvården* i riket för år 1903. Till en början lämnar styrelsen en öfversikt öfver de af Eders Kungl. Maj:st och Riksdagen i nämnda syfte beslutade viktigare åtgärder; berättelsen omfattar därefter redogörelse för statens hospital och asyler, landstingens upptagningsanstalter för sinnessjuka samt enskilda anstalter. Vidare meddelas en redogörelse öfver antalet i riket befintliga sinnessjuka och idioter samt för skyddsföreningens för sinnessjuka verksamhet. Berättelsen åtföljes af tabellariska öfversikter angående sjukvården å statens anstalter och därmed samman-

hängande förhållanden, rörande inkomster och utgifter för hospitalens underhåll och sammandrag öfver 1903 års redovisning öfver till hospitalsväsendet anslagna medel, äfvensom af sammandrag af kyrkoherdarnes uppgifter om sinnessjuka och idioter. Som bihang följa slutligen öfverinspektörens för sinnessjukvården i riket berättelse för år 1903, rättsmedicinska utlåtanden, afgifna af öfverläkare vid hospital, samt beskrifning på Nyköpings hospital jämte ritningar.

I. Af Kungl. Maj:t och Riksdag beslutade viktigare åtgärder för sinnessjukas vård.¹

I enlighet med särskilda kommitterades och medicinalstyrelsens i förra årets berättelse omnämnda förslag har Riksdagen på nåd. proposition anvisat dels 1,304,925 kronor till utvidgning af *Kristinehamns hospital*, dels 94,600 kronor till utvidgning af *Piteå hospital och asyl*. Under årets senare del hafva nödiga arbets- och detaljritningar samt arbetsbeskrifningar för dessa ombyggnader blifvit utarbetade, och sedan sådana angående utvidgningen af Piteå hospital och asyl blifvit färdiga, utbjöds arbetet på entreprenad; den 21 december 1903 underskref medicinalstyrelsen kontrakt med byggmästare H. Malmborg att mot en ersättning af 89,200 utföra för nämnda utvidgning nödiga byggnadsarbeten. — Uti skrifvelse angående anvisning af ofvanstående anslag anförde Riksdagen, att det visserligen icke undgått riksdagens uppmärksamhet, att vid förut verkställda hospitalsbyggnader kostnaderna understundom, i förhållande till antalet sjukplatser, stigit till ännu högre belopp, än som enligt de för nu ifrågavarande arbeten uppgjorda kostnadsförslag skulle erfordras, men att då äfven de nu beräknade kostnadsbeloppen syntes vara afsevärdt höga, riksdagen — särskildt med hänsyn till de stora byggnadsföretag för hospitalsväsendets räkning, som tvifvelsutan ytterligare förestode — ansett sig böra uttala, att såväl vid utförandet af de arbeten, hvarom nu vore fråga, som ock vid uppgörandet af planer och ritningar för blifvande hospitalsbyggnader syntes böra noga tillses, att kostnaderna, i den mån sådant vore förenligt med byggnadernas ändamålsenlighet, nedbringades till lägsta möjliga belopp.

På nådig proposition har Riksdagen medgifvit, att kostnaderna för anordnande inom *Korsberga socken af organiserad och kontrollerad familjevård för sinnessjuka* i hufvudsaklig öfverensstämmelse med medicinalstyrelsens i förra årets berättelse omnämnda förslag finge bestridas af förslagsanslaget till hospitals underhåll. Medicinalstyrelsen har den 14 september 1903 fastställt följande särskilda föreskrifter för nämnda familjevård: 1) Från Växjö hospital utackorderas genom dess direktion, så långt tillgången på lämpliga hem i Korsberga det medgifver, sådana stillsamma, om möjligt snygga och i någon mån arbetsföra kroniskt sinnessjuka, hvilka icke kunna anses vådliga för sig själfva eller andra och hvilka i öfrigt, efter öfverläkarens bepröfvande, befinnas lämpligen kunna vårdas i enskilda hem. Sålunda utackorderade patienter anses fortfarande tillhöra hospitalet, dit de, när så finnes nödigt, kunna återföras. För dem till hospitalet utgående afgifter uppbäras således fortfarande af direktionen. Likaså böra öfver de sjuka vid Korsberga förda anteckningar så ordnas, att de sedan kunna biläggas deras vid hospitalet kvarstannande journaler. Utskrifning af

¹ Referent: t. f. medicinalrådet Stenbeck.

patient från Korsberga skall ske enligt bestämmelserna i nämnda stadgan angående sinnessjuka. 2) Innan sjuk utlämnas till vård, skall, sedan vårdaren och hans familj af vederbörande kyrkoherde eller annan känd person vitsordats såsom för ändamålet lämplig, nykter och ordentlig och beskaffenheten af hans bostad af öfverläkaren granskats och godkänts, kontrakt mellan hospitalsdirektionen och honom afslutas, hvilket tills vidare må ske i öfverensstämmelse med ett afgifvet förslag till formulär. 3) Ersättning till vårdaren bestämmes tills vidare af direktionen för hvarje särskildt fall. Härvid iakttages dock, att ersättningen för patient och dag icke i något fall får öfverstiga en krona samt att för pålitliga och arbetsföra sjuka ersättningen icke sättes så högt, att vårdaren därpå kan påräkna mera än skälig godtgörelse. Efter det erfarenhet vunnits om den ersättning, som bör utgå för olika kategorier af sinnessjuka (arbetsföra, slöa, eventuellt osnygga o. s. v.) dock senast inom utgången af år 1905, skall direktionen inkomma till medicinalstyrelsen med förslag till vårdavgifter. 4) Läkartillsynen öfver de utackorderade sjuka utöfvas af hospitalets öfverläkare, som för ändamålet skall, så ofta behofvet det påkallar och i regeln minst en gång i månaden, besöka kolonien i Korsberga och därvid tillse alla de där vårdade sjuka. Då öfverläkaren företager sådan resa, skall han därom underrätta direktionens ordförande. 5) Skulle under tiden mellan öfverläkarens besök vid Korsberga någon patient drabbas af olycksfall eller kroppslig sjukdom, må ortens provinsialläkare tillkallas. I hvarje fall skall öfverläkaren snarast möjligt därom underrättas. 6) Vid kolonien skola anställas dels en föreständerska med vana vid sinnessjukas vård, dels en sköterska och ett manligt biträde — de båda senare helst ett gift par — samt därutöfver det tillfälliga biträde, som direktionen kan finna erforderligt. 7) Den i föregående punkt nämnda personalen skall hafva sin bostad i ett centralhem inom Korsberga, där äfven utväg skall beredas att tillfälligtvis hysa dem bland de utackorderade sjuka, hvilka på grund af auringen kroppsliga sjukdomar eller utbrott af psykisk oro icke lämpligen kunna kvarvara hos sina vårdare. Beträffande sjuks intagande på centralhemmet förordnar öfverläkaren; dock må i trängande fall äfven föreståndarinnan gifva föreskrift i sådant hänseende men skall då omedelbart underrätta öfverläkaren om den vidtagna åtgärden och inhämta hans vidare föreskrifter. Under den tid utackorderad sinnessjuk vårdas i centralhemmet utgår ingen ersättning till vårdaren. Äfven patient, som skiljes från försumlig vårdare, kan i centralhemmet inhysas, intill dess att ny vårdare erhållits eller annorlunda förordnats. 8) Föreständerskan, hvars befattning skall motsvara uppsyningsmans och föreständerskas på hospitalet, åligger att dagligen göra en rond till de hem, hvaruti från hospitalet utackorderade sjuka vårdas, ankommande det på öfverläkaren att, då han finner det utan olägenhet kunna ske, medgifva, att vissa hem må besökas mindre ofta, dock icke mindre än en gång i veckan. Vid nämnda rond äger föreständerskan att på längre afstånd eller vid dåligt väder begagna centralhemmets ekipage. Föreständerskan skall ock hafva uppsikt öfver det förråd af hospitalet tillhörande gång- och sängkläder, medicin m. m., som skall finnas vid hemmet. Före-

stånderskan äger årligen på tid, som direktionen bestämmer, åtnjuta tre veckors ledighet utan afstående af något af sin kontanta aflöning, dock endast under förutsättning, att lämplig vikarie kan för henne anskaffas. 9) Sköterskan och det manliga biträdet skola vara förestånderskan lydadt skyldiga. Sköterskan skall vårda på centralhemmet intagna sjuka, städa oeh skura rummen och mot på förhand bestämdt portionspris tillaga och tillhandahålla föda för dessa sjuka. Manliga biträdet skall vid behof hjälpa till vid sjukvården och för öfrigt utföra hästskötar- och kusksysslor samt allt hvad en gårdskarll tillkommer. 10) För utförandet af handräckningssysslor åt sköterskan och manliga biträdet må högst två arbetsföra patienter beredas soflplats och utspisning inom centralhemmet. 11) Förslag till särskild utgiftsstat för kolonien vid Korsberga uppgöres af direktionen årligen i sammanhang med motsvarande förslag för hospitalet och bifogas detta senare, då det till medicinalstyrelsen insändes.

Den i förra årets berättelse omnämnda, genom nådigt bref den 13 juni 1902 tillsatta *kommissionen* med uppdrag, bland andra, att föreslå lämplig plats för en ny anstalt för *sinnessjuka*, beräknad för högst 800 patienter, afgaf den 20 juli 1903 utlåtande, däruti kommissionen anförde, beträffande frågan i hvilken del af landet den ifrågasatta nya anstalten borde förläggas, att, då genom det snart förestående öppnandet af anstalten vid Vänersborg och de för de närmaste åren anbefallda ny- och tillbyggnader vid redan befintliga hospital de södra och västra delarna af riket komma i relativt gynnsammare läge än de östra och norra, dessa sistnämnda landsdelar syntes böra i första hand komma i betraktande vid val af plats för nytt hospital. Vid öfvervägande härefter, till hvilket län den nya anstalten borde förläggas, hade kommissionen främst fäst sin uppmärksamhet vid Kopparbergs län såsom det, hvarest en ny anstalt för sinnessjuka syntes mest af behofvet påkallad. I fråga om de egendomar, som ifrågasatts såsom plats för den nya anstalten, hade kommissionens slutliga val kommit att stå mellan egendomarna Öfre och Nedre Slätta, belägna invid Falun, samt Sätters kungsgård invid Säter. Af dessa egendomar syntes Sätters kungsgård i åtskilliga mycket viktiga afseenden äga väsentliga företräden framför Slättagårdarna, hvilka med undantag af närheten till en större stad icke ur någon enda synpunkt kunde anses för ändamålet mer lämpliga än Sätters kungsgård, under det att denna senare i åtskilliga mycket viktiga afseenden hade väsentliga företräden framför de förra. På grund häraf föreslog kommissionen Sätters kungsgård såsom plats för den nya sinnessjukvårdanstalten. Mot detta förslag hade dock två utaf kommissionens ledamöter, öfverläkarne Axel Enwall och Teodor Nerander, reserverat sig och ansett Slättagårdarnas närhet till Falun vara af för frågan afgörande betydelse och fördenskull funnit sistnämnda egendomar vara den mest lämpliga platsen för den nya anstalten.

Uti underdånig skrifvelse den 7 augusti 1903 förordade medicinalstyrelsen med hänsyn till de väsentliga företräden, som Sätters kungsgård erbjöde i förhållande till de af reseranterna föreslagna Slättaegendomarna, den af kommissionen föreslagna platsen för den ifrågasatta anstalten, ehuru styrelsen förklarade sig väl inse fördelarna af en anstalts af

ifrågavarande art belägenhet i närheten af en residensstad eller annan större stad.

Sedan Kungl. Maj:t lämnat utan bifall en af stadsfullmäktige i Falun gjord framställning därom, att, af anförda skäl, det ifrågasatta hospitalet måtte förläggas till Slättaegendomarna, uppdrog Kungl. Maj:t genom nåd. bref den 14 dec. 1903 åt medicinalstyrelsen att med biträde, där så erfordrades, af särskildt sakkunniga uppgöra och till Kungl. Maj:t afgifva fullständigt, af ritningar och kostnadsberäkningar åtföljdt förslag till ett å Sätters kungsgård och därintill gränsande mark förlagdt hospital.

Till åtlydnad af den sålunda erhållna nådiga befallningen uppdrog medicinalstyrelsen åt undertecknade Linroth och Stenbeck, öfverinspektören för sinnessjukvården i riket, medicinalrådet Georg Schultheis, hofintendenten A. Kumlien och öfverläkaren vid Stockholms hospital e. o. professor Bror Gadelius att gå i författning om förslagens utarbetande.

Som i förra årets berättelse finnes anfördt, afgaf den genom nåd. bref den 13 juni 1902 anbefallda *kommissionen* förslag till *normalritning för boställshus för gifta skötare*; detta förslag har sedermera efter medicinalstyrelsens tillstyrkande vunnit Kungl. Maj:ts godkännande enligt nåd. bref den 24 juli 1903. Bostadshuset, som innehåller 2:e lägenheter å 1 rum och kök samt 4 enkelrum för patienter i familjevård, är beräknadt kosta 16,500 kronor och nödiga uthus 2,550 kronor.

II. Anstalter för sinnessjuka.

a) Statens hospital och asyler.

1. Byggnader.

Göteborgs hospital. De af Kungl. Maj:t och Riksdagen beslutade om- och nybyggnadsarbetena fortgingo under året med det resultat, att de nya isoleringsafdelningarna under oktober månad kunde tagas i bruk; arbetet med de projekterade omändringarna af 3:e och 4:e afdelningarna fullbordades, och förändringsarbetet inom den gamla cellafdelningen påbörjades. Det nya ångpannehuset fördes under tak.

Medicinalstyrelsen afslutade den 19 januari 1903 kontrakt med Arvid Palmgrens mekaniska verkstad i Norrköping att mot ersättning af 15,006 kronor 53 öre utföra vatten- och afloppsledningsarbeten, den 6 april 1903 med Göteborgs mekaniska verkstad att mot ersättning af 51,500 kronor utföra värmeledningsarbeten och den 23 september 1903 med elektriska aktiebolaget Magnet i Ludvika att mot ersättning af 35,035 kronor anordna elektrisk belysning. Värmeledningsarbetet bedrefs så, att en del af anstaltens lokaler redan under september kunde erhålla värme från centralledningen; äfven de öfriga arbetena påbörjades och fortgingo under året.

Härnösands hospital. I ekonomibetjäningens boställshus har inredts ett kök, så att en familjebostad där kunnat anskaffas.

Kristinehamns hospital. Den till trädgården hörande materialboden har blifvit tillökad och ombyggd, så att i densamma numera inrymmas ett expeditionsrum för trädgårdsmästaren, ett större arbetsrum för allahanda slöjd för trädgårdens behof och ett rum för förvaring af frukt, samtliga dessa lägenheter uppvärmda med varmvatten från pannan i det intilliggande växthuset.

De å vinden öfver manliga B-afdelningen befintliga verkstadsrummen hafva förändrats till tre betjäningsrum belysta med vertikala fönster uti vindskupor förlagda åt gårdssidan för att ej störa utseendet af fasaden.

En ny filtrerbrunn af samma storlek och konstruktion som den förutvarande har anlagts; arbetet är utfördt af Aktiebolaget Skånska Cementgjuteriet.

Lunds hospital och asyl. Hospitalet. Promenadgårdarna till 1:a klass afdelningar hafva borttagits, och de sjuka tillhörande dessa afdelningar taga promenader i stora hospitalsparken.

De fasta klosetterna hafva borttagits i 5 isoleringsrum. Några golf, som varit bristfälliga och synnerligen fula, hafva belagts med linoleum.

Asylen. Fönstren till 6 celler hafva nedhuggits till vanlig höjd, och i 3 af dessa fönster äro bågarna af järn och glaset af 1 cm. tjocklek.

Malmö asyl. Den utbyggda cellraden framför stora mansbyggnaden har rifvits, hvarigenom de förut mellan korridoren och nämnda cellrad belägna rummen blifvit direkt belysta och kunnat tagas i bruk.

Nyköpings hospital. De sedan 1899 pågående utvidgning- och omändringsarbetena af denna anstalt hafva under året med västra paviljongens aptering för öfvervakning af kvinnor fullbordats; angående nuvarande byggnader vid Nyköpings hospital hänvisas till i bil. 4 lämnad beskrifning af anstalten.

Piteå hospital och asyl. Under året har uppförts ett kallbadhus för en kostnad af 3,478 kronor. Angående de af Kungl. Maj:t och Riksdagen beslutade utvidgningsarbetena hänvisas till hvad under I finnes anfördt.

Stockholms hospital. Inredning af öfvervakningsafdelningar å oroliga afdelningarna VII (å mans- och kvinno- sidan) har under året påbörjats men ej hunnit utföras. Ett laboratorium för mikroskopiska undersökningar jämte fotografiskt mörkrum har anordnats i f. d. apotekslokalen; apoteket har inredts i ett rum en trappa upp i administrationsbyggnaden, hvilket förut användts till kök åt biträdande läkaren.

Uppsala hospital och asyl. En källare för 8 hushåll bland betjäningen har uppförts i lunden nordväst om obduktionshuset.

I hospitalets kvinnoafdelning n:r 1 har ett skölj- och torkrum anordnats, å afd. n:r 5 har inredts ett bostadsrum för 2 nattvakter och å afd. n:r 6 det sista återstående cellfönstret nedhuggits till vanlig höjd.

I hospitalets mansafdelning hafva 2 cellfönster nedhuggits.

Bredvid arbetssalarna i vindsvåningarna å asylens båda A-afd. hafva anordnats klosetter för de arbetande patienterna; i kvinnoafdelningens B-sal hafva 2 badrum anordnats en trappa upp i st. f. de förutvarande sköljrummen.

För afledande af ytvatten ha å asylplanet nedsatts 11 afloppsbrunnar af saltglaserade lerrör med tillhörande ledningar till huvudafloppet. Nytt staket vid gränsen mot Polacksbacken har uppsatts.

Vadstena hospital och asyl. Ett rum har inredts å kvinnoafdelning B 2:s vind, afsedt för 2 å 3 sköterskor för nattbevakningen.

Golfven i några rum å 1:a klass kvinnoafdelning hafva belagts med linoleum. Vid gafvelingången till denna afdelning har uppförts en rymlig och ganska pryddig veranda med balkong, till hvilken dörrar upptagits från afdelningens öfre korridor; från denna balkong går en nedfällbar järnsteg att användas i händelse af eldsolycka.

Ett träskjul under spåntak har uppförts öfver den murade latrinbehållaren i stallets närhet, hvarjämte ett järnvägsspår dragits från närheten af bageriet, följande vägen förbi målarverkstaden, parken till kvinnoafdelningen, svinhuset och stallet, till ofvan nämnda latrinbehållare; genom denna anordning är man befriad från transporten af en del illaluktande saker genom parken.

Visby hospital. Sedan gamla lasaretsbyggnaden blifvit utrymd och öfverlämnad till hospitalet, har inom medicinalstyrelsen förslag för dess förändring för hospitalets ändamål blifvit uppgjort, hvaröfver direktionens yttrande infordrats.

Växjö hospital. Ett nytt och ändamålsenligt kallbadhus har uppförts.

Invid promenadgårdarna hafva uppförts 2 klosettbyggnader, hvarjämte 2 pryddiga bodar för förvaring af smutsiga kläder m. m. uppförts.

Sedan de af Kungl. Maj:t och Riksdagen beslutade i förra årets berättelse omnämnda byggnadsarbetena utbjudits på entreprenad, afslutade medicinalstyrelsen d. 5 aug. 1903 kontrakt med herrar Hollander och Westerberg, Göteborg, att mot en ersättning af 457,600 kronor utföra nödiga byggnadsarbeten, hvilka skola vara färdiga senast d. 1 januari 1906. Arbetena fortskredo under året så långt, att ångpannehuset kom under tak och grunden till kriminalpaviljongen blef i det närmaste färdig.

Vänersborgs hospital och asyl. (Restad.) Byggnadsarbetena vid anstalten å Restad, hvilken anstalt enligt nåd. bref d. 10 juni 1903 skall benämnas *Vänersborgs hospital och asyl*, har under året fortgått sålunda: i administrationshuset har inre putsningen fullbordats, likaså golfläggningen och största delen af det inre snickeriarbetet, hvarjämte målningen påbörjades; samtliga paviljonger för den manliga afdelningen, ekonomihuset, ångpannehuset, öfverläkarbostaden och byggnaden för yttre ekonomibetjäning blefvo till det inre afputsade och allt snickeriarbete i det närmaste färdigt; paviljongerna VI och VII inom kvinnoafdel-

ningen, bageribyggnaden, verkstadshuset och sysslomansbostaden blefvo förda under tak och inre putsningen påbörjad; grundläggningen till paviljongerna II, III, IV och V inom kvinnoafdelningen samt till portvaktstugan, vattentornet, kolonipaviljongen och obduktionshuset blef färdig och tegelmurningen påbörjad. Sedan nedan nämnda arbeten varit utbudna på entreprenad, afslötos kontrakt med följande personer och firmor: d. 3 juni 1903 med fabrikör P. A. Sjögren, Stockholm, ang. utförandet af vatten- och afloppsledningar mot ersättning af 145,000 kronor, d. 24 juli 1903 med värmeledningsaktiebolaget Calor ang. anläggning af värmeledning mot ersättning af 162,900 kronor, d. 11 sept. 1903 med elektriska aktiebolaget A. E. G. ang. elektrisk belysningsanordning mot ersättning af 109,160 kronor. Ofvannämnda arbeten påbörjades under året.

2. Utrymme.

Antalet sjukplatser har under året ökat med 41, därigenom att samtliga sjukplatser vid Nyköpings hospital efter södra paviljongens införlifvande och afslutning af reparationsarbeten i norra och västra paviljongen kunnat tagas i bruk.

Fördelningen af sjukplatserna i de olika anstalterna var vid redovisningsårets slut följande:

Göteborgs hospital å 1:a kl. — m., — kv., å allmän kl.	88 m.,	87 kv. =	175
Härnösands » » — » — » » »	115 »	110 » =	225
Kristinehamns » » — » — » » »	156 »	150 » =	306
Lunds » » 15 » 15 » » » »	169 »	169 » =	368
Lunds asyl » » — » — » » »	418 »	418 » =	836
Malmö » » — » — » » »	48 »	76 » =	124
Nyköpings hospital » » — » — » » »	113 »	68 » =	181
Piteå hospital och asyl » » — » — » » »	156 »	150 » =	306
Stockholms hospital » » 10 » 10 » » » »	115 »	115 » =	250
Uppsala » » 30 » — » » » » »	240 »	170 » =	440
Uppsala asyl » » — » — » » »	400 »	400 » =	800
Vadstena hospital o. asyl » » 13 » 13 » » » »	400 »	374 » =	800
Växjö hospital » » 7 » 7 » » » »	108 »	98 » =	220
Visby » » — » — » » »	17 »	15 » =	32
Summa å 1:a kl. 75 m., 45 kv., å allmän kl.	2,543 m.,	2,400 kv. =	5,063
	120	4,943	

På grund af ombyggadsarbetena vid Växjö hospital kunde denna anstalts alla platser icke beläggas; medeltalet vårdade per dag å nämnda anstalt uppgick till 204. Byggnadsarbetena vid Göteborgs hospital och förändring af afd. VII till öfvervakningsafdelningar vid Stockholms hospital kunde utföras utan minskning af beläggningen, vid sistnämnda anstalt dock endast genom antagandet af extra betjäning.

Antalet expektanter vid årets slut uppgick till 1,698 mot 1,267 vid förra årets slut.

3. Mathållning och utspisning.

För Härnösands, Kristinehamns, Stockholms och Visby hospital har medicinalstyrelsen under redovisningsåret fastställt nya utspisningsstater med 14 dagars cirkulation för middagsmåltiderna; i samtliga dessa utspisningsstater ingår margarin i st. f. smör; angående denna anordning uttalar

sig öfverläkaren vid Härnösands hospital sålunda: »Den motvilja mot margarin, som till en början förnams, har nu alldeles upphört, och helt visst skall numera ingen föredraga det ojämna och ofta illasmakande natursmöret af sekunda sort framför margarinen, som alltid visat sig jämn till kvaliteten.» Och öfverläkaren vid Stockholms hospital anför följande: »De befarade svårigheterna att kunna i st. f. smör använda margarin å allmänna klassen visade sig dessbättre långt ifrån öofvervinneliga, och efter någon kortare tids ringa motvillighet från betjäningens och ett fåtal patienters sida försvann motviljan, och margarinet har sedan förtärts med god smak.»

Den till anstalterna levererade mjölken har ofta analyserats till sin fetthalt, och har det därvid visat sig, att fetthalten någon gång varit så låg som 0.04 % (Härnösand); medelhalt af fett i den till Lunds hospital och asyl levererade mjölken har varit 0.89 %; vid Malmö asyl har analysen ingen gång visat lägre siffra än 0.9 %; den föreskrifna fetthalten å mager mjölk är 0.7 %.

Den dagliga utspisningskostnaden har växlat för första klass mellan 91.7 öre (Vadstena) och 109.2 öre (Uppsala) och för allmän klass mellan 36.0 öre (Vadstena) och 52.8 öre (Visby).

4. Direktioner, tjänstemän och betjäning.

Kungl. Maj:t har genom nådig kungörelse den 12 augusti 1903 upphävt bestämmelserna om gemensam direktion för Visby hospital och Gottlands läns lasarett och samtidigt förordnat ledamöter i direktion, för förstnämnda anstalt i enlighet med bestämmelserna i gällande hospitalsstadga.

Asylläkaren vid Lunds asyl Bror Gadelius utnämndes under redovisningsåret till öfverläkare vid Stockholms hospital och e. o. professor i psykiatri vid Karolinska institutet.

Liksom de närmast föregående åren har omsättningen bland sjukvårdsbetjäningen varit mycket liflig; enligt öfverläkarnes vid de särskilda anstalterna berättelse uppgår omsättningen till följande siffror: Härnösands hospital skötare 100 %, sköterskor 50 %; Kristinehamns hospital skötare 43 %, sköterskor 47 %; Malmö asyl skötare 20 %, sköterskor 20 %; Nyköpings hospital skötare 87 %, sköterskor 16 %; Piteå hospital och asyl skötare 33 %, sköterskor 30 %; Stockholms hospital skötare 118 %, sköterskor 70 %; Uppsala hospital och asyl sjukvårdsbetjäning 56.4 %; Vadstena hospital och asyl skötare 26 %, sköterskor 20 %; Växjö hospital skötare 6 %, sköterskor 61 %. Vid Göteborgs hospital betecknas omsättningen som »ganska obetydlig», vid Lunds hospital och asyl »mycket stor». Vid Malmö asyls kvinnoafdelning och Visby hospital hade ingen afflyttning ägt rum.

Ett flertal af den afflyttade betjäningen har på grund af olämplighet måst afskedas från sina platser; å flera anstalter har det varit förenadt med svårigheter att erhålla efterträdare till de afflyttade, och sällan har tillfälle gifvits att välja, utan den förste anmälde har måst antagas. Å Kristinehamns hospital har sjukbetjäningen långa tider ej kunnat hållas fulltalig på grund af brist på aspiranter till de ledigblifna tjänsterna.

Vid Uppsala hospital hafva i stora paviljongen för män inredts 2:e samlings- och läsalokaler för den manliga betjäningen; de hafva blifvit pryddigt inredda, äro försedda med flera dagliga tidningar och sällskapsspel och skola — som öfverläkaren framhåller — helt säkert väsentligt bidra till betjäningens trefnad.

Vid Lunds hospital och asyl hafva af personer från föreläsningförening i Lund hållits föreläsningar öfver populära ämnen, hvilka med stort intresse omfattades af betjäningen.

Öfverinspektören för sinnessjukvården, medicinalrådet Georg Schuldheis, har på medicinalstyrelsens uppdrag afgifvit ett utförligt yttrande angående sjukvårdsbetjäningens förhållanden och behof af ökade löneförmåner; medicinalstyrelsen har emellertid under redovisningsåret ej fattat något afgörande beslut i ärendet, hvadan styrelsen torde i en kommande berättelse återkomma till nämnda fråga.

Fyra personer af sjukvårdsbetjäning (en uppsyningsman, en förestånderska, en skötare och en sköterska) samt tre personer af ekonomibetjäning (ett köksbiträde, en snickare och en stalldräng) tilldelades under år 1903 årligt understöd för långvarig tjänst efter afskedstagande. Ett kvinnligt tvättbiträde vid Växjö hospital erhöll årligt understöd på grund af i tjänst erhållen kroppslig skada.

5. De sjukas sysselsättning och förströelser.

Å statens anstalter för sinnessjuka hafva under året utförts 580,971 dagsverken; med beräkning af 300 arbetsdagar per år och 5,083 sjuka vårdade per dag (tab. 15) befinnas 38 % af de närvarande patienterna varit sysselsatta med arbete. Vid de olika anstalterna har antalet arbetande patienter, uttryckt i procent, varit följande: Göteborgs hospital 40 %, Härnösands hospital 53 %, Kristinehamns hospital 47 %, Lunds hospital 40 %, Lunds asyl 48 %, Malmö asyl 36 %, Nyköpings hospital 31 %, Piteå hospital och asyl 34 %, Stockholms hospital 42 %, Uppsala hospital 30 %, Uppsala asyl 28 %, Vadstena hospital och asyl 34 %, Visby hospital 65 % och Växjö hospital 36 %.

Arten af de sjukas sysselsättning erbjuder helt naturligt föga växlingar från ett år till ett annat. Med känedom om hur lämplig sysselsättning i hög grad motverkar ett för djupt andligt förfall hos en del sinnessjuka, vidtager man å anstalterna åtgärder för att för de sjuka bereda arbeten i enklare handverk; sålunda har under undervisningsåret å Lunds hospital igångsatts arbete med bokbinderi, hvilket visat sig för vissa patienter vara en mycket lämplig form för sysselsättning, som äfven kommit anstaltens bibliotek till godo. Å Lunds asyl och Uppsala hospital och asyl har anordnats borstbinderi, hvarigenom anstaltens behof af alla borstar kunnat tillgodoses till en icke obetydlig besparing. Äfven å Stockholms hospital förekommo arbeten med bindning af borstar; å denna sistnämnda anstalt finnes som bekant ett boktryckeri, där hufvudsakligast blanketter och dylikt för hospitalets behof tryckas. Flertalet af de arbetande manliga patienterna hafva dock sin sysselsättning med anstaltens trädgård och jordbruk, och

har detta deras arbete tillfört staten en inkomst af 19,570 kronor 44 öre. De vinstgifvande anstalterna hafva varit Uppsala med 10,932 kronor 39 öre, Lund med 5,800 kronor 57 öre, Vadstena med 4,911 kronor 80 öre och Kristinehamn med 4,517 kronor 13 öre; vid följande anstalter hafva utgifterna däremot öfverstigit inkomsterna med nedanstående belopp: Göteborg 3,591 kronor 63 öre, Stockholm 2,845 kronor 48 öre, Härnösand 1,295 kronor 3 öre, Växjö 934 kronor 6 öre, Nyköping 576 kronor 2 öre och Visby 26 kronor 85 öre. Vid Malmö asyl bedrifves ingen trädgårdsskötsel eller jordbruk.

De arbetande patienterna tilldelas flitpenningar å 5—15, någon gång 20 öre för dag, hvarförutom de erhålla kostförbättring i form af kaffe och skorpor, smörgås och dricka eller dylikt. Sina inbesparade flitpenningar använda de sjuke till inköp af något enklare njutningsmedel, någon förnödenhets- eller förströelseartikel.

För att bereda de sjuke förströelser vidtagas vid samtliga anstalter en hel del anordningar. Vid flertalet anstalter finnas piano och andra musikinstrument, brädspel, domino och andra sällskapsspel anskaffas. Danstillställningar, aftonunderhållningar med musik och sång, utflykter med ångbåt, slädpartier samt skridsko- och kälkbacksäkning anordnas vid de olika anstalterna. Angående detta ärende meddelar öfverläkaren vid Lunds hospital och asyl, att flera gånger under årets lopp hafva konserter eller annan underhållning gifvits i festsalen; sålunda hafva konserter hållits af Lunds studentsångförening, af Lunds arbetarsångförening, af fru Anna Norrie, hrr Aulin, Stenhammar och fru Gadelius, m. fl. och framhåller öfverläkaren, att det oegennyttiga intresse, som från dessa korporationer och individens sida tagit sig ett så vackert uttryck och hvarigenom de sjuke bereds stort nöje äfvensom mycket omväxling i anstaltslivets enformighet, är förtjänt af varmt tack och erkännande. Å Stockholms hospital har operasångaren J. Forsell med fru hållit en konsert.

Dessutom har till patienternas förströelser hållits populära föreläsningar med skioptikonbilder; grammofon har vid några anstalter anskaffats.

Vid Lunds hospital har under senare delen af år 1903 anskaffats en del djurkolonier; sålunda har genom enskilda gåfvomedel inköpts en rådjursflock, en grupp af påfåglar, en räfkoloni äfvensom några större roffåglar; samtliga utom påfågeln värda inom behöriga inhägnader.

Vid anstalterna i Lund, Uppsala och Piteå finnas särskilda lokaler för danstillställningar och aftonunderhållningar; under den pågående förändringen af Göteborgs hospital gjorde direktionen framställning om inredning af sådan lokal i 4:e mansafdelningen, hvilken anordning beräknades till en kostnad af 1,618 kronor. Sedan medicinalstyrelsen förklarat sig i saknad af medel till arbetets utförande icke kunna bifalla framställningen, erbjöd sig ledamoten af direktionen för nämnda anstalt, grosshandlaren m. m. W. T. Ewert, att ställa nödiga medel till styrelsens förfogande, genom hvilket frikostiga erbjudande anstalten kom i besittning af lämplig samlings- och festsal. För beredande af förströelser åt de sjuke finnas två donationer: till Härnösands hospital har den 1 maj 1900 donerats ett belopp af 5,000 kronor, hvilken fond under benämning af »Walfrid Enbloms sjuk-

vårdsfond N:r 1 för Norrland» skall förvaltas af anstaltens direktion; af den årliga räntan skall en tiondedel hvarje år läggas till kapitalet och öfriga nio tiondelar enligt bestämmelse af anstaltens öfverläkare användas »att bereda de sjuke vid anstalten vederkvickelse, uppmuntran och förströelse». Till Malmö asyl har Nils Peter Rosenblad genom testamente den 14 september 1874 skänkt 150 pund sterling eller i svenskt mynt 2,730 kronor 27 öre; enligt medicinalstyrelsens beslut den 26 maj 1879 har sagda belopp öfverlämnats till direktionen för anstalten »att för hospitalets räkning och till de däri intagna patienternas bästa förvaltas och på lämpligaste sätt användas, dock så att kapitalet för all framtid bibehålles orubbadt».

Göteborgs hospital har under redovisningsåret liksom under åtskilliga år förut af friherrinnan Marika Dickson fått mottaga 300 kronor till beredande af nöje och trefnad åt de vid anstalten intagna sjuka.

6. Religionsöfningar och föreläsningar.

Gudstjänst har hållits i de vid flertalet anstalter befintliga särskildt för ändamålet inredda kyrksalarna alla sön- och helgdagar, vanligen i form af högmässa med sådan förkortning, att hela förrättningen icke upptagit längre tid än en timme. Vid en del anstalter hållas dagliga morgonböner af predikanten eller oftare af anstaltens uppsyningspersonal. Under veckans dagar hållas mångenstädes religiösa föredrag, eller ock har predikanten lämnat undervisning i enklare ämnen eller föreläst lättfattliga skildringar ur historien eller berättelser af allmänt innehåll. Så har predikanten vid Stockholms hospital en gång i veckan hållit föredrag öfver något allmänbildande ämne, be-lyst med skioptikonbilder; bland de därvid utvalda ämnena nämnas: Vegafärden; Argentina, dess näringar, seder och bruk; Norge, dess natur och näringslif; Bilder från Algeriet; Om människans föda och njutningsmedel; Om månen m. fl. Skioptikonföredragen hafva varit synnerligen flitigt besökta och — som det framgår af patienternas uttalanden — saknade, om de någon gång blifvit inställda.

Anstalternas bokförråd har ökats med en del nyare litteratur och varit flitigt anlitat af såväl de sjuke som anstaltens personal.

7. Sjukvård.

Af samtliga under årets lopp *intagna* sjuka hafva 82.5 % förut ej vårdats å anstalt (tab. 1).

Af intagna med undantag af från annan anstalt öfverförde samt sinnesslöa och sinnessvaga har 76.6 % insjuknat i *sinnessjukdom för första gång* (tab. 4), och 22.3 % hafva genomgått ett eller flera anfall af sinnessjukdom och i 1.1 % är nämnda förhållande okänt.

I 544 fall bland de under året intagne (647) angifves ärfelig belastning som den *orsak*, under hvilkens inflytelse sinnessjukdomen kan anses hafva uppkommit (tab. 6).

Sjukdomens bestånd efter dess uppkomst för de under året *tillfrisknade* (tab. 9) har, uttryckt i procent, varit följande:

Under 3 månader.	Från 3 in- till 6 månader.	Från 6 in- till 12 månader.	Från 1 in- till 2 år.	Från 2 in- till 5 år.	Öfver 5 år.	Okänt.
1,6 %	14,8 %	40 %	26,4 %	12,6 %	4,6 %	0 %

Bland samtliga inträffade *dödsfall* (185) angifvas orsakerna vid 35.5 % hafva varit tuberkulos och vid 17.5 % akut lunginflammation (tab. 11). Tre fall af själfmord hafva under året förekommit, ett vid hvardera af Härnösands, Uppsala och Växjö hospital. En 29-årig man, sedan 1894 sinnessjuk och sedan år 1895 vårdad å Härnösands hospital, som under senare åren varit ej obetydligt dement och i öfrigt visat de för en s. k. dementia præcox vanliga symtomen med någon gång då och då, om ock under senare tiden mera sällan, påkommande lindrig agitation, hade på morgonen den 1 augusti lämnats ensam i en korridor, hvarifrån han lyckades komma fri och försvinna. Efter en vecka hittades hans döda kropp i Södra sundet. Under sjukdomens allra första stadium skall han hafva visat själfmordsbegär, något som dock ej synes hafva varit fallet, sedan han intogs å hospitalet. Det andra fallet gällde en för dementia paralytica å Uppsala hospital vårdad man, som under sin några månader långa vistelse å hospitalet visat tendens att vilja afvika men ej ansetts hysa några själfmordstankar; under utarbete kom han emellertid under den 6 juni att undgå sin bevakning, och efter några dagar hittades hans döda kropp i Fyrisån. Det misstänkes, att den sjuke under försök att komma förbi det i ån utskjutande staketet fallit i, och att sålunda en olyckshändelse förelegat. Angående det tredje fallet, som inträffat i Växjö hospital, finnes i årsberättelsen från nämnda anstalt intet anfördt.

Angående de å anstalterna under året förekommande *sjudomsfallen* (tab. 12) förtjänar att antecknas, att liksom under föregående år några fall af febris tyfoides hafva inträffat; å Göteborgs hospital och Lunds asyl inträffade å hvardera anstalten ett fall och vid Vadstena hospital och asyl 7 fall; intet medförde döden. Af erysipelas insjuknade å Lunds asyl 16, Uppsala asyl 7, Piteå hospital och asyl 4, Vadstena hospital och asyl 4 samt Malmö asyl 3. Från anstalterna i Göteborg, Piteå och Växjö angifves ett 40-tal fall af influensa. Å Uppsala hospital inträffade 70 fall af enteritis et colitis acuta, däraf 60 fall hos kvinnor. De flesta fallen inträffade under juli och augusti månader, då sjukdomen uppträdde epidemiskt och var ganska häftig; två patienter, hvilkas motståndskraft af andra orsaker var nedsatt, dogo mycket hastigt. Så snart sjukdomen röjde tendens till spridning, kokades all för utspisning afsedd mjölk.

Antalet *kriminalpatienter* (tab 13) utgjorde vid årets slut 277 (229 män, 48 kvinnor). Å de olika anstalterna förhåller sig antalet kriminalpatienter till hela antalet vid årets slut nävarande på följande sätt: Visby hospital 12.4 %, Stockholms hospital 8.9 %, Lunds hospital 7.6 %, Göteborgs hospital 7.3 %, Malmö asyl 7.1 %, Växjö hospital (Korsbergakolonien inberäknad) 6.7 %, Nyköpings hospital 6.6 %, Uppsala hospital 6.5 %, Härnösands hospital 6.2 %, Kristinehamns hospital 5.1 %, Vadstena hospital och asyl 5 %, Uppsala asyl

4,2 %, Piteå hospital och asyl 4 %. Under året hafva intagits 26 kriminalpatienter, däraf 10 män otillräkneliga förklarade, 4 män straffångar, 10 män och 2 kvinnor rannsakningsfångar; till den sistnämnda kategorien räknas därvid de, som blifvit inremitterade för observation och undersökning (10 män, 2 kvinnor); flertalet af dessa hafva, efter att utlåtande angående dem afgifvits, blifvit utskrifna och återsända till fängelset, antingen som oföbättrade från sin sjukdom eller ock som ej sjuka i den mening att de kunnat blifva föremål för hospitalsvård. De af öfverläkarne afgifna utlåtandena återfinnas som bilaga 3.

Antalet *underhållsdagar* (tab. 15) för de under året å anstalterna vårdade uppgick till 1,856,011, hvaraf för 1:a

klass 2,4 %, för 2:a klass 9,4 %, för 3:e klass 81,9 %, utan afgift 5,5 % och å landstingens stat 1,6 %.

Totalkostnaden för sjukvården har uppgått till 2,444,984 kronor 85 öre (tab. 15); medelkostnaden för hvarje person för år har varit 481 kronor 1 öre; störst vid Stockholms hospital 743 kronor 27 öre, minst vid Lunds hospital och asyl 401 kronor 37 öre; kostnaden för dag har växlat mellan 2 kronor 4 öre (Stockholm) och 1 krona 10 öre (Lund) och medelkostnaden för samtliga anstalter har utgjort 1 krona 33 öre.

Angående de olika sjukdomsformernas förekomst bland de vid årets slut vid hvarje anstalt och vid samtliga anstalter befintliga samt de under året intagna och tillfrisknade, uttryckt i procent, hänvisas till nedanstående öfversikt.

Öfversikt öfver de olika sjukdomsformernas förekomst bland de vid 1903 års slut vid hvarje anstalt och vid samtliga anstalter befintliga samt de under året intagna och tillfrisknade, uttryckt i procent.

Sjukdomsform.	B e f i n t l i g a .													Under året intagna.	Under året tillfrisknade.		
	Göteborgs hospital.	Härnösands hospital.	Kristinehamns hospital.	Lunds hospital.	Lunds asyl.	Malmö asyl.	Nyköpings hospital.	Piteå hospital och asyl.	Stockholms hospital.	Uppsala hospital.	Uppsala asyl.	Vadstena hosp. o. asyl.	Växjö hospital.			Samtliga anstalter.	
Melankoli. <i>Melancholia</i>	7.4	2.7	7.0	9.2	0.6	—	2.8	6.2	3.2	6.5	1.1	3.4	15.7	8.6	4.0	11.7	22.8
Mani. <i>Mania</i>	2.8	2.2	1.2	3.0	0.6	—	0.6	0.7	0.8	1.6	—	2.2	37.5	6.7	1.5	4.0	9.7
Periodisk sinnessjukdom. <i>Psychosis periodica</i>	8.5	9.3	16.7	5.2	1.6	3.2	13.8	10.8	11.7	11.5	5.8	4.6	—	8.1	7.2	14.3	25.1
Förvirring. <i>Confusio</i>	8.5	1.3	0.7	6.2	—	—	4.4	7.6	3.2	1.1	—	1.5	—	6.2	2.2	12.5	28.0
Primär svagsinnet. <i>Dementia primaria</i>	13.1	20.9	32.3	35.0	51.3	1.6	26.5	3.9	32.7	36.1	72.5	13.6	—	6.2	34.3	24.4	4.6
Kronisk förrethet. <i>Paranoia</i>	23.9	12.0	19.5	16.2	10.0	12.9	12.2	4.9	20.6	15.8	3.3	23.3	6.2	17.2	13.8	8.6	2.9
Sekundär svagsinnet. <i>Dementia secundaria</i>	31.2	44.0	16.7	10.3	23.5	72.5	17.1	53.5	15.8	13.1	—	39.6	37.5	42.6	24.5	4.3	—
Epileptisk sinnessjukdom. <i>Insania epileptica</i>	0.6	1.3	—	0.8	4.9	1.6	1.6	1.7	0.8	1.1	4.5	3.4	—	0.5	2.6	2.0	—
Degenerativ sinnessjukdom. <i>Insania degenerativa</i>	0.6	0.9	1.6	4.9	0.3	—	9.4	3.6	5.6	2.3	1.4	1.9	—	—	2.1	3.7	2.9
Sinnessjukdom i följd af kronisk förgiftning. <i>Psychosis ex intoxicatione</i>	—	0.5	0.3	1.1	—	—	3.3	—	0.8	1.6	0.4	—	—	1.0	0.5	2.6	4.0
Sinnessjukdom med förlamning. <i>Dementia paralytica</i>	—	0.9	0.9	3.2	—	—	1.6	0.3	4.0	4.3	—	0.2	—	1.0	1.1	4.6	—
Svagsinnet af organiska orsaker. <i>Dementia organica</i>	3.4	1.3	1.9	2.7	0.3	—	3.9	0.3	0.4	1.4	1.9	0.5	—	1.0	1.2	3.7	—
Sinnesslöhet. <i>Idiotia</i>	—	0.9	0.3	1.1	4.9	7.3	0.6	2.6	—	0.4	3.7	3.2	3.1	0.5	2.5	0.8	—
Sinnessvaghet. <i>Imbecillitas</i>	—	1.8	0.9	1.1	2.0	0.9	2.2	3.9	0.4	3.2	5.4	2.6	—	0.4	2.5	2.8	—

Hvad för öfrigt angår sjukvården och därmed sammanhängande frågor å rikets anstalter för sinnessjuka hänvisas till tab. 1—19.

Som ofvan under I finnes omnämndt har Kungl. Maj:t och Riksdagen anvisat medel till anordnande af *organiserad och kontrollerad familjevård af sinnessjuka inom Korsberga socken*, och medicinalstyrelsen har fastställt särskilda föreskrifter för denna. Korsberga ligger i Jönköpings län något öfver 20 km. norr om Klafreströms järnvägsstation å linien Växjö—Åsheda. Angående igångsättande af nämnda företag meddelar öfverläkare Lindell i sin årsberättelse följande:

Genom Kungl. Maj:ts nådiga bref den 10 juni 1903 kunde förverkligandet af undertecknads mångåriga planer om anordnande af familjevård inom Korsberga socken af lämp-

liga sinnessjuka tillhörande Växjö hospital äntligen taga sin början. Då denna för vårt land nya och betydelsefulla form af sinnessjukvård—familjevård i stort under statskontroll och i anslutning till en förutvarande statsanstalt för sinnessjuka—ännu är i sitt försöksstadium torde mer utförlig skildring af företagens förhistoria, igångsättande och utveckling kunna för närvarande få anstå för att i stället framdeles lämnas i samband med de förslag till definitiva föreskrifter, med hvilka direktionen, efter vunnit erfarenhet och senast inom 2:a året från koloniens anläggning, har att till medicinalstyrelsen inkomma.

Sedan anmälningar blifvit genom kungörelser i Korsberga kyrka infordrade från dem, som jämlikt angifna bestämmelser önskat mottaga sinnessjuka i sina hem, inkommo från 26 hem anmälningar om mottagande af 78 sinnessjuka,

och genom personligt besök öfvertygade jag mig om lämpligheten af flertalet anmälda hem. I enlighet med af Kungl. styrelsen den 14 sept. 1903 utfärdade närmare föreskrifter jämte utgiftstat uppgjordes kontrakt med fröken Clara Forsander om förhyrande fr. o. m. den 15 oktober och intill 1905 års utgång af hennes lägenhet Vänhem för att användas såsom centralhem för hospitalets Korsbergakoloni samt anställdes lämplig förestånderska för den dagliga tillsynen öfver kolonien äfvensom betjäningpersonal vid centralhemmet — 1 sköterska, tillika ombesörjande utspisningen för å centralhemmet intagna sjuka m. fl., samt ett manligt biträde, tillika kusk och gårdsdräng. — Sedan dessa hunnit anlända och möbler, köksattiralj m. m. för hemmet behöflig utrustning hunnit anskaffas, tog utflyttningen af sjuka från hospitalet sin början; sålunda utflyttades den 14 oktober 1 man, den 21 oktober 3 män, 1 kvinna, den 23 oktober 4 män, den 26 oktober 6 män, den 4 november 7 män, den 5 november 7 kvinnor, den 13 november 8 kvinnor, den 14 november 6 kvinnor, den 1 december 2 män och den 11 december 5 män. Summa 28 män och 22 kvinnor.

Af dessa 50 patienter intogos 2 å centralhemmet såsom biträden därstädes åt betjäningen, de öfriga 48 inackorderades hos 20 olika vårdare sålunda, att sjuka, som kräfde större omvårdnad i hemmet och mera frekvent tillsyn af förestånderskan, placerades i kyrkobyn (1—2 km. från centralhemmet), medan fullt lugna och renliga samt arbetsamma patienter anförtroddes åt från Vänhem mera aflägsset (intill 9 km.) liggande hem. De förra hafva af förestånderskan fröken S. Enquist dagligen besökts, de senare minst en gång i veckan.

Af de 20 ursprungliga hemmen visade sig ett snart fullkomligt olämpligt, hvadan därvarande sjuka måste till annat hem öfverflyttas; tvenne hem, dit vägarna, särskildt höst och vår, äro mera svårfarbara, torde komma att till instundande höst utbytas mot andra med bekvämare tillträde. Flera hem lämna alltjämt rum för betydande anmärkningar, men då dessa i regel bero på ovana vid sinnessjuka och dessas lämpliga vård, torde genom uppfostran och handledning dessa olägenheter kunna så småningom och successivt undanröjas. Att kategoriskt fordra fullständig ändring på en gång skulle endast göra vårdarne missnöjda och ovilliga till bibehållande af de sjuka samt sålunda utbreda motstånd mot företaget.

Ty motståndare finnas tyvärr i allt fall, dels sådana, som anse den godtgörelse hospitalet kan lämna i sig själf alltför obetydlig, dels och hufvudsakligast sådana, som sedan gammalt haft eller fortfarande hafva tillfälle att mot högre afgift, 1—2 kr. pr dag, erhålla sinnessjuka, och detta utan någon besvärlig kontroll.

Af de under 1903 utflyttade 50 sjuka har samma år en kvinna utskrifvits jämlikt hospitalsstadgans § 51 samt 2:e patienter återflyttats till hospitalet, sedan de visat sig mindre lämpliga för familjevård, åtminstone under försöksstadiet. Centralhemmet har i flera fall anlitats för sjuka under deras orosperioder. I 5 fall hafva sjuka öfverlämnats till annan vårdare, direkt eller efter vistelsen å centralhemmet, i ett fall har den sjuka återflyttats till förutvarande vårdaren.

Hälsotillståndet har varit det bästa, hvadan läkare icke behöft tillkallas under tiden mellan mina besök. Öfverenskommelse är eljest träffad med provinsialläkaren i Hvetlanda om sjukbesök på kallelse af förestånderskan.

Vid årets utgång funnos i kolonien närvarande 47 patienter (27 män, 20 kvinnor), af hvilka 3 i centralhemmet och 44 fördelade på 20 hem: 4 hem å 1 patient = 4 sjuka, 9 hem å 2 patienter = 18, 6 hem å 3 patienter = 18 och 1 hem å 4 patienter = 4, summa 47 st.

Enligt Kungl. styrelsens bestämmelser är 5 det högsta tillåtna antalet sjuka i en och samma familj. Flera än 3 sjuka synas mig emellertid ej lämpligen kunna eller böra inackorderas i samma hem, om deltagande i familjens måltider vid samma bord o. s. v. skall kunna bekvämt upprätthållas. Endast i ett fall har jag ansett mig af särskilda skäl kunna medgifva 4 sjukas inackordering i ett hem.

Ingenstädes finnas sjuka af olika kön intagna i samma hem.

Såsom vårdare godtagas icke personer, som mot betalning förut hafva annan, hospitalet icke tillhörande sinnessjuk eller idiot hos sig inackorderad. Ett hem (Haga), där hustruns 84-åriga sinnesslöa mormoder åtnjuter fri vård, har jag sålunda ansett mig kunna godkänna för familjevård af 2:e kvinnliga sjuka.

Likaledes godtagas icke såsom vårdare af lätt insedda skäl personer, som själfva i en eller annan form åtnjuta understöd från kommunens fattigvård.

Frånsett centralhemmet, där afgiften för utspisningen under 1903 utgjort 40 öre per dag — hvilket befunnits otillräckligt och fr. o. m. detta års början höjts till 50 öre pr dag — har vårdavgiften utgått med högst 1 krona, lägst 55 öre. Vid årets slut utgick vårdavgiften för de vårdade 47 sjuka sålunda: 3 patienter (Vänhem) vårdades å kr. 0,40 pr dag, 7 patienter å 0,60 pr dag, 9 patienter å 0,65 pr dag, 12 patienter å 0,70 pr dag, 6 patienter å 0,75 pr dag, 3 patienter å 0,80 pr dag, 5 patienter å 0,85 pr dag, 1 patient å 0,90 pr dag och 1 patient å 1,00 pr dag. Medelpriset pr dag och patient utgjorde således vid årets slut 69,57 öre.

Underhållsdagarnas antal har under 1903 utgjort 2,547 och har i vårdavgifter för dessa utbetalats kr. 1,741,60, utgörande sålunda pr dag och patient 68,3 öre.

Enligt den ursprungliga beräkningen skulle 100 patienter kunna anbringas i familjevård inom Korsberga socken. Under gångna 2 1/2 månader efter företagens början har hälften kunnat ditflyttas och detta oaktadt dels ett stort antal sjuka, lämpliga för familjevård, måst utskrifvas på grund af i och för byggnadsarbeten nödtvungen utrymning af hospitalet, dels omsättningen af sjuka vid hospitalet af samma anledning reducerats till ett minimum. Anmälningar från antagliga vårdare ineliggas för närvarande om mottagande af 20—25 patienter, och ett tiotal sjuka torde ock under innevarande år kunna till Korsberga ytterligare förflyttas, därmed är dock tillgången på sjuka, som f. n. lämpligen kunna från hospitalet till familjevård förflyttas, uttömd och återstående beräknade platsutrymmet torde icke kunna fyllas, förrän hospitalet, efter avslutade reparationer och ombyggnadsarbeten, åter blifvit fullt belagdt och återvunnit normal omsättningsförmåga.

Såsom ett opåräknadt och icke oväsentligt hinder för koloniens utveckling på afsedt sätt samt måhända äfven för påräknadt platsutrymme kvarstår emellertid den förut anmärkta lättheten för befolkningen i Korsberga, särskildt kyrkobyn, att för högre afgifter än dem hospitalet kan eller bör vidkännas och utan besvärande kontroll erhålla inackorderingar. Bästa medlet mot denna olägenhet, som dessutom medför att ett flertal eljest lämpliga hem icke blifva tillgängliga för hospitalets familjevård, vore en effektiv och sakkunnig kontroll, ty under sådan skulle säkerligen lusten minskas att lättvindigt mottaga sinnessjuka utan kunskap om eller tanke på dessas tillstånd (sambällsvädlighet, osnygghet o. s. v.) samt utan förmåga eller ens vilja att lämpligt vårda dem. En eller annan vårdare inser visserligen fördelen af att från hospitalet mot skälig godtgörelse erhålla sjuka, som förut pröfvats passande för vård i enskilda hem och som genast vid förändring i tillståndet få flyttas till centralhemmet för att ersättas af andra lämpligare sjuka, men ett stort antal anställa dock jämförelse med grannarna med höga priser samt lättvindig och »okontrollerad» vård samt föredraga det senare tillståndet.»

Slutligen framhåller öfverläkare Lindell med tacksamhet det värdefulla bistånd, som vid företagets förberedande och igångsättande lämnats af kyrkoherden i Korsberga A. Linér samt förre handlanden C. J. Johansson, Sofiero.

b) Landstingens upptagningsanstalter.

Angående *Västernorrlands läns upptagningsanstalt vid Härnösands hospital*, hvilken anstalt började beläggas i dec. 1903, meddelar öfverläkaren Sellberg: »Efterfrågan på plats därstädes synes icke hafva varit vidare stor. Den väl dryga vårdafgiften (2 kronor 50 öre per dag och patient) torde härvid hafva spelat någon roll. En stor del af de intagna hafva varit redan från början kroniska, obotliga fall. Allmänheten här i bygden dröjer i det allra längsta med att söka plats för de sjuka. Rum afbalkas i och för förvaring af de sjuka, eller instängas dessa i burar under sjukdomens tidigare, för dess botande gynnsammaste skeden, och först sedan man helt och hållet tröttnat vid att hysa dem i hemmet, insändes ansökan om anstaltsvård. Anstalten gör ett ljusst och angenämt intryck och afsticker därigenom hjärt mot de gamla, mörka, kalla och ruskiga lokalerna i stora hospitalskomplexen.»

Genom nåd. bref d. 30 januari 1903 är dagafgiften vid den under uppförande varande *Uppsala läns landstings upptagningsanstalt vid Uppsala hospital* bestämd att utgå med 2 kronor per dag och patient.

Hvad angår landstingens vid hospitalen belägna upptagningsanstalters för sinnessjuka verksamhet för öfrigt, hänvisas till nedanstående sammandrag:

Sammanställning af uppgifter från landstingens vid hospitalen belägna upptagningsanstalter för sinnessjuka år 1903.

1	2		3										4		5		6		7		8		8	
	Intagne		Afförde										Den 31 December befintliga		Underhållsdagar		Antal platser		Medeltal vårdade för dag		Högsta antalet vårdade för dag		Medel-längd af vistelsen i upptagningsanstalten i dagar	
			till statens anstalter för sinnessjuka		till hem eller enskild anstalt		döde		till-frisknade		för-bättrade													
m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	
Härnösands hospital	23	22	15	17	1	2	3	—	1	—	—	2	10	6	3,228	1,983	10	10	9	5	10	9	108	73
Kristinehamns »	8	8	7	6	—	1	—	1	—	—	1	—	10	10	3,555	3,563	10	10	10	10	10	10	198	198
Lunds »	6	6	2	5	—	1	2	—	—	—	2	2	10	9	3,574	3,684	10	10	10	10	10	11	223	230
Summa	37	36	24	28	1	4	5	1	1	—	3	4	30	25	10,357	9,230	30	30						

Genom nåd. bref den 25 september 1903 har meddelats tillstånd för öfverläkaren vid Nyköpings hospital att jämte befattningen som öfverläkare innehafva tjänst som läkare vid *Södermanlands läns landstings upptagningsanstalt vid Nyköpings lasarett*, hvaremot en underdånig framställning att biträdande läkaren vid Nyköpings hospital skulle äga rätt att med bibehållande af lönetillägg af 1,000 kronor innehafva läkarbefattningen vid ifrågavarande upptagningsanstalt icke vann Kungl. Maj:ts bifall, då det för tillgodonjutande af omförmälta kontanta lönetillägg stadgade villkor att biträdande läkare icke med befattningen förenar annan tjänst ingår bland de af Riksdagen godkända och af Kungl. Maj:tt fastställda bestämmelser för tillämpning af lönestaten.

Angående föreslagna nybyggnader och utvidgningar vid länsens upptagningsanstalter hänvisas till hvad öfverinspektören anført i sin i bihang 2 afgifna berättelse; och beträffande i bruk varande upptagningsanstalters verksamhet hän-

visas till nedanstående öfversikt öfver antalet intagna, döda, underhållsdagar m. m.

c) Enskilda anstalter.

Den genom nådigt bref den 28 november 1902 godkända anstalten »*Ebenezer*» invid Jönköping för vård af 12 sinnesslöa obildbara barn blef under redovisningsåret af medicinalstyrelsen afsynad och godkänd samt därefter tagen i bruk för sitt ändamål.

Genom nådigt bref den 6 februari 1903 har Maria Krantzön erhållit tillstånd att å lägenheten *Karlslund* i Fresta socken, Stockholms län, inrätta en enskild vårdanstalt — i hvilken icke må intagas eller vårdas sinnessjuka — för på en gång högst 38 obildbara, sinnesslöa. Anstalten har ej under året blifva färdig för besiktning och godkännande.

Öfversikt öfver antalet intagna, döda, underhållsdagar samt utrymme å landstingens upptagningsanstalter för sinnessjuka år 1903.

1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5	6	7	8
Landstingsområde, sjukvårdsinrättning.	Antal patienter.		Underhållsdagar.	Antal sjuk-sängar.	Medel-tal vår-dade för dag.	Högsta-antalet vårdade för dag.	Medel-längd af sjuk-husvistelsen, dagar.	Landstingsområde, sjukvårdsinrättning.	Antal patienter.		Underhållsdagar.	Antal sjuk-sängar.	Medel-tal vår-dade för dag.	Högsta-antalet vårdade för dag.	Medel-längd af sjuk-husvistelsen, dagar.
	In-tagna.	Döda.							In-tagna.	Döda.					
Stockholms stad:								Hallands län:							
Afdelningen för sinnessjuka vid Allm. försörjningsinrättningen ¹⁾ Sinnessjukhuset n:r 71 Brännkyrkogatan o. Katarinasjukhus	21	1	11,895	30	32	51	566	Upptagningsanstalten i Falkenberg ⁹⁾	16	—	7,317	20	20	21	458
Summa	245	15	33,303	172	91	109	136	Halmstads lasarett	4	—	432	2	1	2	108
	266	16	45,198	202				Varbergs	—	—	730	2	2	—	—
								Summa	20	—	8,479	24			
Stockholms län:								Göteborgs o. Bohus län:							
Norrälje lasarett	12	—	2,497	8	7	8	208	Uddevalla lasarett ¹⁰⁾	15	—	3,517	8	10	13	236
Uppsala län.²⁾								Göteborgs stad:							
Södermanlands län.								Sinnessjukafdelningen vid fattigvårdsanst. Gibraltar ¹¹⁾							
Upptagningsanstalten i Nyköping ³⁾	20	—	905	20	—	—	—		162	13	10,260	156	28	—	63
Östergötlands län:								Älfsborgs län:							
Vadstena lasarett	16	1	2,833	8	8	8	177	Borås lasarett	12	—	1,764	6	5	6	147
Norrköpings stad:								Vänersborgs							
Norrköpings sjukhus	44	—	3,754	14	10	14	85		4	—	1,454	8	4	8	364
Jönköpings län:								Summa							
Ulfsparré-Hägerfrychtska lasarettet i Eksjö ⁴⁾	19	—	3,983	20	22	22	209		16	—	3,218	14			
Kronobergs län.⁵⁾								Skaraborgs län:							
Kalmar läns norra lands-tingsområde:								Falköpings lasarett ¹²⁾							
Västerviks lasarett	4	—	2,429	6	7	7	607	Mariestads	4	—	1,093	3	3	3	273
Kalmar läns södra lands-tingsområde:								Summa							
Borgholms lasarett	5	1	186	1	1	1	37		19	—	1,748	23			
Kalmar	16	—	840	3	2	3	53	Värmlands län:							
Summa	21	1	1,026	4				Karlstads lasarett	4	—	79	5	1	1	20
Gottlands län.⁶⁾								Upptagningsanstalten vid Kristinehamns hospital ¹³⁾							
Blekinge län.⁵⁾								Summa							
Karlshamns lasarett	8	2	219	2	1	2	27		21	—	7,197	25			
Karlskrona	7	—	1,113	3	3	4	159	Örebro län:							
Summa	15	2	1,332	5				Örebro lasarett	4	—	4,680	12	13	13	1,170
Kristianstads län:								Västmanlands län:							
Kristianstads lasarett	15	—	2,224	7	6	8	148	Västerås lasarett	38	3	4,915	14	13	15	129
Simrishamns	9	—	1,005	3	3	3	112	Kopparbergs län:							
Ängelholms	4	1	1,169	4	3	4	292	Falu lasarett	31	4	4,288	12	12	12	138
Summa	28	1	4,398	14				Gäffleborgs län o. Gäflestad:¹⁴⁾							
Malmöhus län:								Gäffe och Gästriklands lasarett							
Upptagningsanstalten vid Lunds hospital ⁷⁾	12	4	7,252	20	20	20	604		28	1	4,084	14	11	14	146
Malmö stad:								Västernorrlands län:							
Allmänna sjukhuset ⁸⁾	4	—	151	2	—	1	38	Härnösands lasarett	25	—	768	4	2	4	31
								Sundsvalls	15	—	1,994	6	5	6	132
								Upptagningsanstalten vid Härnösands hospital ¹⁵⁾	45	2	5,391	20	15	20	119
								Summa	85	2	8,153	30			
								Jämtlands län:							
								Östersunds lasarett ¹⁶⁾	12	—	2,332	8	6	9	194
								Västerbottens län:							
								Skellefteå lasarett	14	—	1,642	6	4	6	117
								Umeå	14	2	2,794	8	8	10	200
								Summa	28	2	4,436	14			
								Norrbottnens län:							
								Haparanda lasarett	1	—	16	1	—	1	16
								Luleå	7	—	141	1	—	1	20
								Piteå	16	—	411	2	1	2	26
								Summa	24	—	568	4			
								För hela riket							
									961	50	143,633	686	394	—	149-5

¹⁾ Stockholms stads allm. försörjningsinrättning; Å afdelningen för obotligt sinnessjuka halva dessutom under året intagits 129 patienter. Vid årets slut vårdades därstädes 267 personer. Sängarnas antal är 277. ²⁾ Å Uppsala hospitals område uppför Uppsala läns landsting en upptagningsanstalt för 24 patienter. Se nåd. bref d. 6/6 1902. — ³⁾ Se nåd. bref d. 28/11 1902: anstalten började beläggas under okt. 1903. — ⁴⁾ Anstalten belagd endast under tiden 1 jan.—1 aug.: anstalten utvidgas. — ⁵⁾ Kronobergs läns och Blekinge läns landsting hafva under året gjort und. ansökan att få å Växjö hospitals område uppföra en för båda länen gemensam upptagningsanstalt för tillsammans 40 patienter. — ⁶⁾ Landstinget har ännu ej vidtagit några åtgärder för inrättande af upptagningsanstalt för sinnessjuka. — ⁷⁾ Se nåd. bref d. 12/6 1891. — ⁸⁾ Vid allmänna sjukhuset uppföres en särskild paviljong för sinnessjuka. — ⁹⁾ Se nåd. bref d. 25/8 1898. — ¹⁰⁾ Anstalten utvidgas — ¹¹⁾ Å asylafdelningen med 64 platser hafva under året intagits 58 och aflidit 24 patienter; underhållsdagarnas antal har varit 73,923. — ¹²⁾ Anstalten belagd endast under tiden 1 jan.—1 april: anstalten utvidgas. — ¹³⁾ Se nåd. bref d. 20/5 1896. — ¹⁴⁾ Landstinget har beslutat att vid Söderhamns lasarett uppföra en upptagningsanstalt för 20 sinnessjuka. Vid Hudiksvalls lasarett är en anstalt med 14 platser under uppförande. — ¹⁵⁾ Se nåd. bref. d. 19/5 1899. — ¹⁶⁾ Anstalten utvidgas.

A *Solna sjukhem* har jämlikt nådigt tillstånd den 4 december 1903 uppförts en särskild isolerings- och öfvervakningsafdelning för kvinnor, hvarigenom antalet platser ökats från 30 till 34, däraf antingen 25 för män och 9 för kvinnor eller 23 för män och 11 för kvinnor.

Angående de enskilda anstalternas verksamhet hänvisas till nedanstående öfversikt öfver omsättningen af sjuka m. m.

Öfversikt för år 1903 öfver antalet platser samt in- tagna, afförda och den 31 dec. 1903 närvarande vid enskilda anstalter för sinnessjuka.

A n s t a l t .	Plat- ser.	In- tagna	A f f ö r d a								Den 31/12 1903 när- varande		
			friska		för- bättrade		oför- bättrade		döda				
			m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.		m.	kv.
Ebenezer (Jönköping) . . .	12	6	6	—	—	—	—	2	2	—	—	4	4
Holmehus (Malmö) . . .	12	—	4	—	—	—	1	—	—	—	—	1	11
Katrinelund (Malmö) . . .	10	—	8	—	6	—	3	—	1	—	—	—	7
Sigtuna sjukhem . . .	23	7	3	—	1	1	1	1	2	—	—	13	8
Solna . . .	30	34	7	7	2	10	2	14	3	3	—	19	7

III. Antalet sinnessjuka och idioter inom riket.

I tab. n:r 20 meddelas ett sammandrag af de uppgifter, hvilka det enligt § 69 gällande nådiga stadga angående sinnessjuka åligger kyrkoherde samt kommunal- och hälso- vårdsnämnd att till vederbörande tjänsteläkare afgifva.

Här nedan meddelas en öfversikt öfver resultaten af tjänsteläkarnas besök hos sinnessjuka och idioter.

Öfversikt för år 1903 öfver af provinsial- eller extra provinsialläkare besökta sinnessjuka och idioter med hänsyn till deras antal, beskaffenheten af deras vård, vistelseort och behof af anstaltsvård.

L ä n .	Antal be- sökta.		Vårdens beskaf- fenhet.				Vistelseort.		Behof af anstalts- vård.	
	Sinnessjuka.	Idioter.	Tillfredsstäl- laude vård.	Mindre god vård.	Vanvård.	Enskildt hem.	Fattighus.	Sinnessjuka.	Idioter.	
Stockholms län . . .	73	176	241	8	—	207	42	24	36	
Uppsala . . .	79	101	174	5	1	166	14	13	8	
Södermanlands . . .	63	101	152	9	3	118	46	18	7	
Östergötlands . . .	78	131	192	12	5	176	33	19	6	

L ä n .	Antal be- sökta.		Vårdens beskaf- fenhet.				Vistelseort.		Behof af anstalts- vård.	
	Sinnessjuka.	Idioter.	Tillfredsstäl- laude vård.	Mindre god vård.	Vanvård.	Enskildt hem.	Fattighus.	Sinnessjuka.	Idioter.	
Jönköpings län . . .	151	115	245	18	3	247	19	30	3	
Kronobergs . . .	168	130	264	18	16	264	34	50	2	
Kalmar . . .	265	235	455	22	23	431	69	101	7	
Götlands . . .	40	40	74	2	4	79	1	10	—	
Blekinge . . .	128	138	251	10	5	201	65	15	2	
Kristianstads . . .	228	220	420	21	7	382	66	59	14	
Malmöhus . . .	136	229	347	15	3	296	69	33	5	
Hallands . . .	26	31	55	2	—	41	16	5	1	
Göteborgs och Bohus län . . .	172	135	258	36	13	258	49	59	13	
Älfsborgs län . . .	214	183	349	37	11	363	34	91	18	
Skaraborgs . . .	88	113	174	21	6	184	17	33	9	
Värmlands . . .	143	237	334	41	5	319	61	53	29	
Örebro . . .	100	135	209	15	11	175	60	28	1	
Västmanlands . . .	16	39	53	2	—	47	8	1	—	
Kopparbergs . . .	291	343	562	54	18	580	54	89	29	
Gäflleborgs . . .	234	268	458	40	4	439	63	47	29	
Västernorrlands . . .	21	46	64	—	3	63	4	—	1	
Jämtlands . . .	54	71	108	14	3	123	2	12	2	
Västerbottens . . .	133	208	321	18	2	335	6	36	12	
Norrbottnens . . .	109	137	226	16	4	212	34	20	4	
Summa	3,010	3,562	5,986	486	150	5,706	806	846	238	
	6,572		6,572			6,572				

Skyddsföreningen för sinnessjuka.

Under år 1903 har skyddsföreningen öfverlämnat till öfverläkarna vid statens anstalter för sinnessjuka tillhoppa 1,535 kronor, hvaraf 300 kronor till Uppsala hospital och asyl, 275 till Lunds, 250 till Vadstena, 200 till Växjö hospital samt 100 och därunder, lägst 50 kronor, till öfriga anstalter.

Därjämte har till tre sinnessjuka gifvits 150 kronor åt hvardera och åt två andra 100 kronor hvar, hvadan hela understödsbeloppet uppgår till 2,185 kronor, det högsta, som någonsin under ett år utdelats.

Till bestridande af dessa utgifter har skyddsföreningen haft att tillgå årsavgifter af 136 ledamöter och räntan af förut befintliga kapital, hvarjämte föreningen haft glädjen emottaga en gåfva från grosshandlanden m. m. W. T. Ewert, Göteborg, å 500 kronor, hvadan kapitalet, som vid årets början utgjorde 41,819 kronor 33 öre, vid årets slut stigit till 42,175 kronor 58 öre.

Stockholm den 5 december 1904.

Underdånigst

KLAS LINROTH.

G. DUNER.

HERM. PETERSSON.

RICHARD STENBECK.

E. SEDERHOLM.

Anton Holmberg.

Tab. N:o 1. Sammanställning af uppgifterna från statens anstalter för sinnessjuka angående intagna och afförda samt den 31 December befintliga patienter år 1903.

A n s t a l t	2		3		4		A f f ö r d a								10			11				
	Intagna ¹⁾		Intagna, å statens anstalt för sinnessjuka förut ej vårdade		Från annan statens anstalt för sinnessjuka öfverförda		tillfrisknade		förbättrade		oförbättrade		till annan statens anstalt för sinnessjuka		döda		Den 31 December befintliga			Antalet exspektanter den 31 December		
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	Summa	m.	kv.			
Göteborgs hospital	7	5	4	4	—	—	2	2	2	2	1	1	—	—	1	2	89	87	176	54	63	
Härnösands »	24	28	20	22	—	—	12	16	9	5	1	1	—	—	3	4	114	111	225	32	11	
Kristinehamns »	17	12	15	9	—	—	7	8	2	3	—	—	—	—	1	4	162	150	312	95	104	
Lunds »	30	26	26	21	—	—	7	5	3	3	9	13	6	9	8	6	186	182	368	69	83	
» asyl	18	14	15	11	7	9	—	—	—	4	1	—	—	—	—	22	19	420	418	838	226	126
Malmö »	3	1	3	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	2	48	76	124	5	2
Nyköpings hospital	50	36	42	31	—	—	11	4	5	5	—	—	—	—	1	3	113	68	181	12	6	
Piteå hospital och asyl	19	29	17	24	—	—	7	18	3	4	—	—	—	—	6	6	157	148	305	57	17	
Stockholms hospital	25	28	23	27	—	—	8	13	3	6	7	7	—	—	5	3	125	123	248	87	101	
Uppsala »	48	41	38	35	—	—	8	8	12	8	12	9	7	5	10	7	269	174	443	50	53	
» asyl	18	27	8	21	7	5	—	1	2	3	18	6	—	—	5	22	400	398	798	204	62	
Vadstena hospital och asyl	32	56	26	43	—	—	3	10	9	20	8	3	—	—	11	19	413	386	799	130	37	
Värjö hospital	22	24	21	21	—	—	9	15	1	6	6	8	—	—	6	4	115 ²⁾	94 ²⁾	209	5	5	
Visby »	5	2	5	2	—	—	1	—	2	1	1	—	—	—	1	1	17	15	32	—	2	
Summa	318	329	263	271	14	15	75	100	53	70	64	49	13	14	83	102	2,628	2,490	5,058	1,026	672	
	647		584		29		175		123		118		27		185		5,058			1,696		

¹⁾ De från annan statens anstalt för sinnessjuka öfverförda medräknas ej här.

²⁾ Däraf vid Korsberga 27 m. och 20 kv.

Tab. N:o 2. Öfversikt för år 1903 öfver de å statens anstalter för sinnessjuka intagna, tillfrisknade, döda, samt vid årets slut befintliga, med fördelning efter de särskilda sjukdomsformerna.

S j u k d o m	2		3		4		5		6	
	Intagna ¹⁾		Intagna, å statens anstalt för sinnessjuka förut ej vårdade		Tillfrisknade		Döda		Den 31 December befintliga	
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.
Melankoli, <i>Melancholia</i>	28	47	28	40	13	27	1	6	64	136
Mani, <i>Mania</i>	12	14	12	11	10	7	—	1	26	59
Periodisk sinnessjukdom, <i>Psychosis periodica</i>	43	53	19	23	24	20	3	4	165	197
Förvirring, <i>Confusio</i>	29	51	28	50	14	35	1	7	36	75
Primär svagsinnet, <i>Dementia primaria</i>	93	64	80	59	3	5	20	16	1,002	731
Kronisk förtryckthet, <i>Paranoia</i>	29	26	25	23	3	2	3	5	404	295
Sekundär svagsinnet, <i>Dementia secundaria</i>	10	17	8	13	—	—	25	32	568	669
Epileptisk sinnessjukdom, <i>Insania epileptica</i>	11	2	11	2	—	—	5	11	88	43
Degenerativ sinnessjukdom, <i>Insania degenerativa</i>	6	18	3	13	2	3	—	1	38	69
Sinnessjukdom i följd af kronisk förgiftning, <i>Psychosis ex intoxicatione</i>	15	1	13	1	6	1	—	—	25	1
Sinnessjukdom med förlamning, <i>Dementia paralytica</i>	20	9	18	9	—	—	14	5	43	11
Svagsinnet af organiska orsaker, <i>Dementia organica</i>	10	14	8	14	—	—	3	8	26	38
Sinneslöhet, <i>Idiotia</i>	4	1	4	1	—	—	6	5	76	49
Sinnesvaghhet, <i>Imbecillitas</i>	6	12	4	12	—	—	2	1	67	57
Okänd sjukdom, intagna för observation	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—
Summa	318	329	263	271	75	100	83	102	2,628	2,490
	647		584		175		185		5,058	

¹⁾ De från annan statens anstalt för sinnessjuka öfverförda medräknas ej här.

Tab. N:o 3. Öfversikt för år 1903 öfver de å statens anstalter för sinnessjuka intagna, tillfrisknade, döda, med fördelning efter *kön* och *ålder*.

1	2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		12		13		14		15	
	Under 15 år		15-20 år ¹⁾		20-25 år		25-30 år		30-35 år		35-40 år		40-45 år		45-50 år		50-60 år		60-70 år		Öfver 70 år		Okänd		Summa		Summa summa	
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.
Intagna ²⁾	2	19	11	43	42	51	43	54	45	38	42	28	42	33	33	30	38	11	22	6	9	—	—	318	329	647		
Intagna å statens anstalt för sinnessjuka förut ej vårdade	2	18	11	39	37	42	39	42	37	31	33	22	36	32	25	23	28	8	15	4	8	—	—	263	271	534		
Tillfrisknade	1	3	8	11	22	15	10	9	13	13	10	5	13	5	7	12	9	2	5	—	2	—	—	75	100	175		
Döda	1	3	3	4	8	10	8	9	12	4	9	11	12	9	12	21	11	19	7	12	—	—	—	83	102	185		

¹⁾ Från och med 15 år intill 20 år o. s. v.
²⁾ De från annan statens anstalt för sinnessjuka öfverförda medräknas ej här.

Tab. N:o 4. Öfversikt för år 1903 öfver de å statens anstalter intagna sinnessjuka¹⁾, fördelade efter *civilstånd*, *sjukdomens bestånd före intagningen* samt *antal förutgångna anfall*.

1	2				3				4				5				6				7				8				9				10				11				12				13				14				15				16				17				18			
	Civilstånd								Sjukdomens bestånd före intagningen								Antal förutgångna anfall																																																			
	Ogilla		Gilla		Änklingar		Änkor		Fräskilda		Under 3 månader		3-6 månader ²⁾		6-12 månader		1-2 år		Öfver 2 år		Okändt		Inlet		Ett		Två		Tre		Fyra eller flera		Okändt																																			
m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.																											
308	316	207	186	91	103	9	26	1	1	38	61	44	46	57	56	43	50	120	100	6	3	246	232	28	43	11	16	8	5	13	15	2	5																																			
624		393		194		35		2		99		90		113		93		220		9		478		71		27		13		28		7																																				

¹⁾ De från annan statens anstalt för sinnessjuka öfverförda, medräknas ej här, ej heller sinnesslöa och sinnessvaga.
²⁾ Från och med 3 månader intill 6 månader o. s. v.

Tab. N:o 5. Öfversikt för år 1903 öfver de å statens anstalter för sinnessjuka för första gången intagna, fördelade efter *sjukdomens form* och efter *ålder vid sjukdomens utbrott*.

1	2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		12		13		14												
	Under 15 år		15-20 år ¹⁾		20-25 år		25-30 år		30-35 år		35-40 år		40-45 år		45-50 år		50-60 år		60-70 år		Öfver 70 år		Okänd		Summa												
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.											
Melankoli, <i>Meiancholia</i>	—	1	—	1	5	3	7	6	2	3	2	6	3	5	3	5	4	7	2	2	—	—	—	1	28	40											
Mani, <i>Mania</i>	—	—	—	1	4	4	1	1	1	2	5	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	12	11											
Periodisk sinnessjukdom, <i>Psychosis periodica</i>	—	2	2	7	2	2	1	4	2	2	1	1	—	2	1	1	2	1	—	—	—	—	—	2	1	19	23										
Förvirring, <i>Confusio</i>	—	1	5	7	2	9	7	8	2	8	2	5	1	8	1	2	2	2	—	—	—	—	—	—	—	28	50										
Primär svagsinnet, <i>Dementia primaria</i>	—	—	16	11	26	20	20	12	11	7	5	4	2	3	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	80	59										
Kronisk förryckhet, <i>Paranoia</i>	—	—	—	2	5	2	5	2	2	3	3	7	7	3	2	1	1	4	—	—	—	—	—	—	—	1	25	23									
Sekundär svagsinnet, <i>Dementia secundaria</i>	—	—	—	2	1	2	2	1	2	1	3	—	1	—	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	—	1	8	13									
Epileptisk sinnessjukdom, <i>Insania epileptica</i>	2	1	3	—	—	—	1	3	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	11	2									
Degenerativ sinnessjukdom, <i>Insania degenerativa</i>	—	—	—	2	—	—	1	1	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	3	3	3								
Sinnessjukdom i följd af kronisk förgiftning, <i>Psychosis ex intoxicatione</i>	—	—	—	1	—	—	1	3	—	4	—	—	—	2	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Sinnessjukdom med förlamning, <i>Dementia paralytica</i>	—	—	—	—	—	—	1	—	—	3	—	3	3	4	4	5	—	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Svagsinnet af organiska orsaker, <i>Dementia organica</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sinnesslöhet, <i>Idiotia</i>	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sinnessvaghet, <i>Imbecillitas</i>	2	11	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	8	17	30	32	58	46	49	36	30	29	22	30	20	28	15	11	16	20	5	11	2	4	6	7	261	271											
	25		62		104		85		59		52		48		26		36		16		6		13		2)	532											

¹⁾ Från och med 15 år intill 20 år o. s. v.
²⁾ Tvänne för observation intagna män äro ej medräknade å denna tabell.

Tab. N:o 6. Öfversikt för år 1903 öfver *orsaker*, under hvilkas inflytelse sinnessjukdom kan anses hafva uppkommit hos under året intagna.

O r s a k.	2		3		O r s a k.	2		3				
	Intagna ¹⁾		Intagna, å statens anstalter för sinnessjuka förut ej vårdade			Intagna ¹⁾		Intagna, å statens anstalter för sinnessjuka förut ej vårdade				
	m.	kv.	m.	kv.		m.	kv.	m.	kv.			
Ärftlig belastning	Sinnessjukdom hos	fader	16	17	13	15	Tyfoïdfeber	3	1	3	1	
		moder	24	39	13	28		Andra akuta infektionssjukdomar	7	1	5	1
		far- eller morföräldrar	18	32	10	23		Syfilis	16	4	16	3
		syskon	42	46	30	36		Kroniska konsumtionstillstånd (cancer, tuberculos etc.)	2	2	2	2
	Alkoholism hos	aflägsnare släktingar	66	83	52	64	Inanition	—	—	—	—	
		fader	45	32	37	23	Kronisk alkoholism	37	3	29	3	
	Epilepsi hos	moder	1	2	1	1	Andra kroniska intoxikationssjukdomar	2	1	1	—	
		föräldrar	1	2	1	2	Skador å hufvudet	13	2	13	2	
	Neurasteni, hysteri eller andra nervösa rubbningar hos	syskon	3	7	3	6	Organiska hjärnlidanden	2	1	2	1	
		aflägsnare släktingar	6	5	3	3	Oregelbundet, utavväfvande lefnadssätt	8	3	7	2	
	Pubertet	föräldrar	24	16	16	15	Hälsavidrigt eller ansträngande arbete i yrke	11	15	10	14	
		syskon	6	6	5	5	Pauperism	—	—	—	—	
	Klimakterium	rubbningar hos	4	10	2	9	Psykisk öfveranstängning	8	9	7	9	
Ålderdom	aflägsnare släktingar	—	—	—	—	Misärkningar och motgångar, ekonomiska och husliga bekymmer	29	45	24	36		
Hafvandeskap	—	—	—	—	—	Kärlek	4	19	4	17		
Barnsäng	—	—	—	—	—	Religiösa påverkningar	9	12	6	12		
Digifning	—	—	—	—	—	Häftig sinnesrörelse	6	17	4	13		
Influensa	—	—	—	—	—	Cellstraff	3	2	3	2		

¹⁾ De från annan statens anstalt för sinnessjuka öfverförda medräknas ej här.

Tab. N:o 7. Öfversikt för år 1903 öfver de å statens anstalter för sinnessjuka för första gången intagna, fördelade efter *stånd och yrke*.

1	2		3	4	5	1	2		3	4	5		
	Yrkesutöfvare						Yrkesutöfvare	Hu-strur utan yrke.				Barn under 15 år	Öfriga familjemedlemmar
	m.	kv.											
I. Jordbruk med binäringar.													
Godsägare och därmed jämförliga arrendatorer, landbruksinspektorer	1	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—		
Hemmansägare och därmed jämförliga arrendatorer, rättare, ladufogdar, mejerister, trädgårdsmästare	20	3	26	—	—	19	33	—	—	—	—		
Torpare, statare, backstugusittare, jordbruksarbetare, tjänare	61	18	22	—	—	3	13	—	—	—	—		
Fiskare	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Lappbefolkning	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
II. Industri och handverk.													
Fabriks- och bruksägare, disponenter, ingenjörer, bokhållare	9	2	1	—	—	2	—	—	—	—	—		
Arbetare	37	8	15	—	—	1	—	—	—	—	—		
Handverkare	38	17	8	—	1	2	5	—	—	—	—		
III. Handel och samfärdsel.													
Handlande, handelsbokhållare, banktjänstemän, redare	14	2	3	—	—	1	4	—	—	—	—		
Idkare af vårdshusrörelse och deras biträden	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Tjänstemän vid post, telegraf och järnvägar	—	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—		
Betjante vid d:o	3	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—		
IV. Allmän tjänst och litterära yrken.													
Sjöfarande	8	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1		
Hyrkuskar, åkare och stadsbud	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—		
V. Annat yrke.													
Tjänstehjon, förut ej angifna	—	22	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Arbetare, d:o d:o	12	4	2	—	—	—	—	—	—	—	1		
f. d. Yrkesutöfvare, kapitalister och pensionärer	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Understödsdagare	3	11	2	—	—	—	—	—	—	—	2		
Pångar	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
VI. Okänt stånd och yrke													
—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Summa							233	105	91	—	1	30 74	

Tab. N:o 8. Öfversikt för år 1903 öfver de å statens anstalter för sinnessjuka för första gången intagna, med fördelning efter *hemort*.

1		2		3		4		1		2		3		4	
L ä n.		Landsbygd		Stad		Summa		L ä n.		Landsbygd		Stad		Summa	
		m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.			m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.
Stockholms stad		—	—	28	26	28	26	Älfsborgs län		3	5	1	1	4	6
Stockholms län		14	11	3	4	17	15	Skaraborgs »		13	5	2	—	15	5
Uppsala »		5	4	—	3	5	7	Värmlands »		10	6	—	1	10	7
Södermanlands »		6	13	1	3	7	16	Örebro »		5	3	1	—	6	3
Östergötlands »		14	16	2	12	16	28	Västmanlands »		4	7	1	6	5	13
Jönköpings »		9	10	1	2	10	12	Kopparbergs »		11	7	—	—	11	7
Kronobergs »		15	8	—	2	15	10	Gäflleborgs »		7	9	4	5	11	14
Kalmar »		3	6	1	—	4	6	Västernorrlands »		15	19	2	3	17	22
Gotlands »		5	2	—	1	5	3	Jämtlands »		7	6	1	—	8	6
Blekinge »		6	3	3	1	9	4	Västerbottens »		8	10	—	1	8	11
Kristianstads »		14	12	1	3	15	15	Norrbottnens »		10	11	1	2	11	13
Malmöhus »		8	9	8	2	16	11								
Hallands »		7	4	—	2	7	6	Summa		201	191	62	80	263	271
Göteborgs och Bohus län		2	5	1	—	3	5			392		142		534	

Tab. N:o 9. Öfversikt för år 1903 öfver de å statens anstalter för sinnessjuka *tillfrisknade*.

1 S j u k d o m.	2 Summa		3 Vistelsetid inom hospitalet						4 Sjukdomens bestånd efter dess uppkomst																		
	m.	kv.	3 månader		3-6 månader ¹⁾		6-12 månader		1-2 år		öfver 2 år		3 månader		3-6 månader ¹⁾		6-12 månader		1-2 år		2-5 år		öfver 5 år		okändt.		
			m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.
Melankoli, <i>Melancholia</i>	13	27	4	3	4	4	2	7	3	6	—	7	—	—	—	6	8	4	8	3	5	—	6	—	—	—	—
Mani, <i>Mania</i>	10	7	3	—	3	3	4	4	—	—	—	—	—	—	—	1	3	4	3	1	—	—	—	—	—	—	—
Periodisk sinnessjukdom, <i>Psychosis periodica</i>	24	20	5	5	12	8	5	4	1	3	1	—	—	—	5	4	8	9	7	4	3	3	1	—	—	—	—
Förvirring, <i>Confusio</i>	14	35	8	10	4	12	2	11	—	—	2	—	—	3	8	7	18	3	5	1	2	—	—	—	—	—	—
Primär svagsinnet, <i>Dementia primaria</i>	3	5	1	—	—	1	2	1	—	2	—	—	—	—	—	2	2	1	2	1	—	—	—	—	—	—	—
Kronisk förryckhet, <i>Paranoia</i>	3	2	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	2	—	—	—	—	—	—	—
Degenerativ sinnessjukdom, <i>Insania degenerativa</i>	2	3	—	1	1	1	—	—	1	1	—	—	—	—	1	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Sinnessjukdom i följd af kronisk förgiftning, <i>Psychosis ex intoxicatione</i>	6	1	5	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	75	100	26	19	25	30	16	28	6	12	2	11	1	2	12	14	29	41	22	24	10	12	1	7	—	—	—
	175		45		55		44		18		13		3		26		70		46		22		8				

¹⁾ Från och med 3 månader intill 6 månader o. s. v.

Tab. N:o 10. Öfversikt för år 1903 öfver *tillfriskningsprocenten* bland de under de senaste 10 åren å hospitalen intagna.

1 Intagningsårets		2	3	4	5	6 Tillfriskningsprocent för		7
Ordningsnummer	Årtal	Intagna ¹⁾	Af de intagna voro att vid intagningen såsom obotliga anse ²⁾	Tillfrisknade under något af de 10 åren	de i kol. 3 angifna intagna	de i kol. 3 angifna intagnamed frånräkning af de i kol. 4 anförda.		
Det 10:de	1894	829	—	297	35.8	—		
» 9:de	1895	861	—	295	34.3	—		
» 8:de	1896	1,092	—	307	28.1	—		
» 7:de	1897	869	—	295	33.9	—		
» 6:te	1898	695	—	239	34.4	—		
» 5:te	1899	684	—	220	32.2	—		
» 4:de	1900	925	—	246	26.6	—		
» 3:dje	1901	948	269	254	26.8	37.4		
» 2:dra	1902	800	416	164	20.5	42.7		
Redovisningsåret	1903	645	352	91	14.1	31.1		

¹⁾ De från annan statens anstalt för sinnessjuka öfverförda medräknas ej här.

²⁾ För åren till och med 1900 äro uppgifter för denna kolumn ej lämnade.

Tab. N:o 11. Öfversikt för år 1903 öfver *dödsorsaker* bland de å statens anstalter för sinnessjuka aflidna.

1	2	3	4	1	2	3	4
Dödsorsak (enl. K. Med.-styr. cirk. d. 9 Dec. 1891).	m.	kv.	Summa.	Dödsorsak (enl. K. Med.-styr. cirk. d. 9 Dec. 1891).	m.	kv.	Summa.
Marasmus senilis	3	3	6	Paralysis cordis	1	—	1
Septichæmia	3	1	4	Endarteriitis chronica	1	—	1
Tuberculosis pulmonum	31	23	54	Phlebitis et periphlebitis	1	—	1
» al. org., universalis	1	7	8	Pleuritis, Empyema	1	1	2
Anæmia pernicioosa progressiva	1	2	3	Bronchitis, Bronchopneumonia	1	1	2
Dementia paralytica	7	4	11	Pneumonia acuta	12	19	31
Hæmorrhagia cerebri et meningum	1	—	1	Gangræna pulmonum	—	3	3
Encephalitis et meningitis	—	1	1	Enteritis	1	6	7
Myelitis	1	—	1	Peritonitis	3	1	4
Epilepsia	2	4	6	Nephritis chronica	2	2	4
Convulsiones	1	—	1	Pyelo-nephritis	—	1	1
Diabetes mellitus	1	—	1	Cancer	1	9	10
Endocarditis, Myocarditis, Pericarditis	2	7	9	Sarcoma	—	1	1
Cor adiposum	—	4	4	Suffocatio	1	—	1
Vitium organicum cordis	1	2	3	Suicidium	3	—	3
				Summa	88	102	185

Tab. N:o 12. Öfversikt för år 1903 öfver *tillfälliga sjukdomar* bland de å statens anstalter för sinnessjuka vårdade.

1	2	3	4	1	2	3	4
Sjukdom (enl. K. Med.-styr. cirk. d. 28 Dec. 1891).	m.	kv.	Summa.	Sjukdom (enl. K. Med.-styr. cirk. d. 28 Dec. 1891).	m.	kv.	Summa.
Marasmus senilis	7	3	10	Gastritis acuta	28	31	59
Febris typhoides	3	4	7	» chronica	5	11	16
Influenza epidemica	11	25	36	Ulcus ventriculi	2	—	2
Erysipelas	27	15	42	Enteritis et colitis	77	147	224
Septichæmia	2	1	3	Perityphlitis	1	2	3
Tuberculosis pulmonum	51	41	92	Ileus	1	—	1
» al. org., universalis	15	22	37	Hernia non incarcerata	7	1	8
Syphilis acquisita	3	2	5	» incarcerata	—	—	—
Chlorosis, Anæmia	8	32	40	Periproctitis	1	1	2
Anæmia pernicioosa	1	1	2	Prolapsus ani	—	6	6
Hæmorrhagia cerebri et meningum	2	2	4	Peritonitis	3	2	5
Diabetes mellitus	2	—	2	Helminthiasis	4	3	7
Morbus Basedowi	—	3	3	Cholelithiasis	1	2	3
Conjunctivitis	14	18	32	Nephritis	12	8	20
Keratitis	4	4	8	Cystitis	3	5	8
Ulcus corneæ serpens	—	1	1	Retentio urinæ	—	1	1
Iritis	—	9	9	Tendovaginitis, Bursitis	2	2	4
Cataracta	2	2	4	Rheumatismus articularis acutus	8	5	13
Dacryocystitis	2	3	5	Periostitis	2	—	2
Otitis media	7	6	13	Erythema nodosum	1	2	3
Myocarditis, Endocarditis	12	12	24	Herpes zoster	3	7	10
Cor adiposum	1	8	9	Psoriasis	2	2	4
Vitium organicum cordis	14	9	23	Eczema	12	15	27
Endarteriitis, Arteriosclerosis	13	7	20	Phlegmone, Abscessus	48	42	90
Varix	4	6	10	Furunculus	29	18	47
Pleuritis, Empyema	8	11	19	Carbunculus	20	9	29
Bronchitis	44	62	106	Ulcus	21	8	29
Pneumonia acuta	27	35	62	Gangræna	6	7	13
Gangræna pulmonum	—	6	6	Cancer	3	11	14
Emphysema pulmonum	2	—	2	Sarcoma	1	—	1
Asthma	3	2	5	Yttre skador	148	99	247
Angina tonsillarum	26	48	74				

Tab. N:o 13. Sammanställning af uppgifter från statens anstalter för sinnessjuka angående kriminalpatienter år 1903.

Anstalt.	2		3		4			5	6		7		8		
	Underhålls-		Medeltal		Den 31 De-				Å samtliga anstalter, under året intagna och afförda.	De som till följd af sinnessjukdom icke kunnat för brottalig handling till ansvar fallas		Straff-fångar		Rannsaks-fångar	
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	S.a.			m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.
Göteborgs hospital	4,745	—	13	—	13	—	13	Intagna: tilltalade eller dömda för mord mordbrand dråp misshandel, öfvervåld stöld, bedrägeri, förfalskning sedlighetsbrott	2	—	—	—	2	2	
Hernösands	3,293	1,825	9	5	9	5	14		2	—	—	—	—	1	—
Kristinehamns	4,092	1,460	11	4	12	4	16		—	—	—	—	—	2	—
Lunds	8,054	1,917	22	5	23	5	28		3	—	—	—	—	1	—
asyl	9,529	1,825	26	5	26	5	31		2	—	4	—	—	3	—
Malmö	1,958	1,095	5	3	6	3	9		1	—	—	—	—	1	—
Nyköpings hospital	3,749	225	10	1	11	1	12		Summa	10	—	4	—	10	2
Piteå hospital och asyl	3,650	730	10	2	10	2	12			m.	kv.				
Stockholms hospital	7,437	730	20	2	19	2	21								
Uppsala	9,769	730	27	2	27	2	29								
asyl	10,154	2,190	28	6	28	6	34								
Vadstena hospital och asyl	11,860	2,555	32	7	33	7	40								
Växjö hospital	3,497	1,825	10	5	9	5	14								
Visby	1,095	365	3	1	3	1	4								
Summa	82,882	17,482	227	48	229	48	277								
								Afförda:							
								(Tillfrisknade)	1	—					
								Förbättrade	1	—					
								Oförbättrade	9	—					
								Döda	2	—					
								Ej sjuka (för observation intagna)	3	1					

Tab. N:o 14. Öfversikt för år 1903 angående å statens anstalter för sinnessjuka intagna¹⁾ och aflidna, af *dementia paralytica* lidande.

1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		12		13											
I n t a g n a												A f l i d n a																							
Y r k e.												Yrkes- utöf- vare		Hus- trur utan yrke.		Öfriga fa- milje- med- lem- mar		Sjukdomens bestånd från dess uppkomst																	
												m.		kv.		m.		kv.		m.		kv.		m.		kv.		m.		kv.					
Civil- stånd	ogift	m.	3	I. Jordbruk med binäringar.										Hemort	landsbygd	m.	6	Under 25 år																	
			kv.	4																															
		gift	m.	15	II. Industri och handverk.												stad		m.	12	30-35 år														
			kv.	4																															
	änkling		III. Handel och samfärdsel.										Antagliga sjukdoms- orsaker				syfilis		m.	13	45-50 år														
			Handlande																	kv.		1	60-70 år												
			IV. Allmän tjänst och litte- rära yrken.																																
	änka	1	Civile o. kommunala betjante										alkohol- missbruk				m.		2	Summa	3	1	1	3	6	1	1	2							
			Militärer																																
	frånskild		Lärare																																
Litteratörer, artister																																			
		V. Annat yrke.																																	
		Tjänstehjon																																	
		Summa		18	4	5																													

¹⁾ Här upptagas icke å statens anstalter för sinnessjuka fört under diagnos dementia paralytica vårdade.

²⁾ Från och med 1 år intill 2 år o. s. v.

³⁾ Från och med 25 år intill 30 år o. s. v.

Tab. N:o 15. Sammanställning af uppgifter från statens anstalter för sinnessjuka angående antalet sjukplatser, underhållsdagar och medeltal vårdade i de olika betalningsklasserna samt utspisnings- och totalkostnaden år 1903.

Anstalt	2			3					4					5			6		
	Antal sjukplatser			Underhållsdagar					Medeltal vårdade för dag					Utspisningskostnad för de sjuke			Totalkostnaden för sjukvården		
	I klass	allm. klass	tillhörande vederbörande lands-ting	I klass	II klass	III klass	utan afgift	i lands-tings stat	I klass	II klass	III klass	utan afgift	i lands-tings stat	Total-kostnad	För underhållsdag		Totalkostnad ¹⁾	Medel-kostnad för hvarje person för dag	Medel-kostnad för hvarje person för år
															I klass	allm. klass			
Göteborgs hospital	—	175	—	—	6,880	51,290	6,008	—	—	19	141	16	—	31,822.45	—	49.6	120,790.02	1.88	686.80
Härnösands »	—	225	20	—	7,052	70,021	5,118	5,211	—	19	192	14	14	43,019.26	—	49.2	120,415.84	1.88	503.83
Kristinehamns »	—	306	20	—	11,234	98,219	4,276	7,118	—	31	269	12	19	55,997.59	—	46.8	185,802.78	1.84	561.38
Lunds »	30	338	20	10,894	17,019	96,004	9,971	7,258	30	47	263	27	20	163,734.62	102.0	36.7	490,879.24	1.10	401.37
» asyl	—	336	—	—	22,552	270,205	12,449	—	—	62	740	34	—	18,281.61	—	40.5	58,651.63	1.30	472.98
Malmö »	—	124	—	—	5,110	36,424	3,631	—	—	14	100	10	—	24,820.49	—	41.6	91,743.07	1.84	562.84
Nyköpings hospital	—	181	—	—	5,435	50,202	3,974	—	—	15	137	11	—	55,563.62	—	49.8	160,518.62	1.44	524.57
Piteå hospital o. asyl	—	306	—	—	8,083	99,465	4,015	—	—	22	273	11	—	50,425.41	108.7	50.3	184,330.81	2.04	743.27
Stockholms hospital	20	230	—	7,130	9,528	65,745	8,167	—	20	26	180	22	—	209,681.43	109.2	44.8	555,815.00	1.23	447.52
Uppsala »	30	410	—	11,216	17,867	123,459	9,366	—	30	49	338	26	—	109,754.29	91.7	36.0	321,401.01	1.11	404.28
» asyl	—	800	—	—	27,636	250,405	13,471	—	—	76	686	37	—	6,099.31	—	52.8	20,100.64	1.74	628.15
Vadstena hospital o. asyl	26	774	—	9,494	27,259	239,557	14,078	—	26	75	656	38	—	35,803.29	99.3	36.4	134,536.69	1.79	659.49
Visby hospital	—	32	—	—	2,233	7,859	1,460	—	—	6	22	4	—	—	—	—	—	—	—
Värjö »	14	206	—	4,941	4,965	59,375	5,687	—	13	13	163	15	—	—	—	—	—	—	—
Summa	120	4,943	60	43,675	172,853	1,518,230	101,666	19,587	119	474	4,160	277	53	805,003.37	43.4	—	2,444,984.85	1.32	481.01
		5,063				1,856,011													

¹⁾ Beräknad genom afdrag från hela utgiftssumman af utgifterna för underhåll och förbättring af byggnader och gårdar, för utskylder och för trädgård och jordbruk.

Tab. N:o 16. Öfversikt för år 1903 öfver de vid statens anstalter för sinnessjuka i och för den egentliga sjukvården anställda tjänstemän och betjäning.

Anstalt	L ä k a r e					Sjukvårdsbetjäning				Medeltal sjukplatser dagligen året om upptagna	Medeltal sjuka för dag för hvar och en af sjukbetjäningen*
	Öfrenkare	Asylkare	Biträdande läkare	Underläkare	Ammanniser	Uppsyningsmän	Förestånderskor	Sjukskötare	Sjuksköterskor		
Göteborgs hospital	1	—	1	—	—	1	1	13	14	175.8	6.5
Härnösands »	1	—	1	—	—	1	1	13	¹⁾ 21	²⁾ 239.4	7.0
Kristinehamns »	1	—	1	1	—	1	1	23	¹⁾ 34	²⁾ 330.8	5.8
Lunds »	1	—	1	—	1	1	1	23	¹⁾ 34	²⁾ 386.7	6.8
» asyl	1	1	—	2	—	2	1	37	37	836.2	11.3
Malmö »	1	—	—	—	—	1	1	5	7	123.7	10.3
Nyköpings hospital	1	—	1	—	—	1	1	16	12	163.3	5.8
Piteå hospital och asyl	1	—	1	—	—	1	1	21	20	305.7	7.5
Stockholms hospital	1	—	1	—	1	1	1	16	24	248.1	6.2
Uppsala »	1	—	2	—	—	2	1	41	31	443.6	6.2
» asyl	1	1	—	2	—	2	2	35	40	798.7	10.7
Vadstena hospital och asyl	1	—	2	—	—	1	1	46	45	795.0	9.0
Visby hospital	1	—	—	—	—	1	1	2	2	31.6	7.9
Värjö »	1	—	1	—	—	1	1	18	18	206.0	5.7
Summa	12	2	12	5	2	17	15	309	339	5,064.6	7.8

* Uppsyningsmän och förestånderskor äro här icke räknade till sjukbetjäningen.

¹⁾ Sköterskor för resp. läns upptagningsanstalt äro här inberäknade.

²⁾ Sjukplatser å resp. läns upptagningsanstalt äro här inberäknade.

Tab. N:o 17. Inkomster för hospitals underhåll år 1903.

1	2		3		4		5		6		7		8		9		10		
	Statsanslag		Patient-afgifter		Ränta å patient-afgifter		Ersatt begrafningskostnad		Underhålls-bidrag		Anmärknings-medel.		Diverse		Trädgård och jord-bruk		Summa		
	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	
Af Kungl. Statskontoret levererade	1,700,000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,700,000	—
Göteborgs hospital	—	—	31,493	—	11	28	—	—	—	—	—	—	2,553	93	2,927	92	—	36,986	18
Härnösands	—	—	54,036	20	7	35	105	—	—	—	—	—	1,475	97	1,770	17	—	57,894	69
Kristinehamns	—	—	76,407	90	39	02	97	80	—	—	2	75	1,881	15	23,865	71	—	102,293	88
Lunds . . . och asyl	—	—	259,312	85	38	61	535	50	—	—	—	—	3,789	76	17,395	53	—	281,072	25
Malmö asyl	—	—	22,388	—	2	57	45	—	—	—	—	—	1,017	61	—	—	—	23,405	18
Nyköpings hospital	—	—	29,580	10	8	37	45	—	—	—	1	50	2,646	34	—	—	—	32,226	31
Piteå . . . och asyl	—	—	56,487	65	78	74	150	—	—	—	—	—	1,852	46	7,404	95	—	65,973	80
Stockholms	—	—	57,187	45	35	81	76	05	14,000	—	652	45	6,609	69	809	86	—	79,870	81
Uppsala . . . och asyl	—	—	250,219	85	164	29	445	50	—	—	—	—	5,103	71	23,940	04	—	284,878	89
Vadstena . . . och asyl	—	—	164,243	16	60	73	320	25	—	—	—	—	7,733	76	18,594	81	—	190,952	71
Visby	—	—	5,842	55	5	55	—	—	—	—	—	—	1,897	65	—	—	—	7,745	75
Växjö	—	—	45,856	25	14	95	75	—	—	—	—	—	3,489	06	3,087	50	—	52,472	76
Summa	1,700,000	—	1,053,054	96	468	77	1,894	60	14,000	—	656	70	40,051	09	104,748	49	—	2,914,870	61

1) Från Danviks hospital enligt Kungl. brefvet till Serafimer Ordens Gillet den 9 Januari 1871.

Tab. N:o 18. Utgifter för hospitals underhåll år 1903.

1	2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		12		13		14		15		16		
	Afskrifning		Afföning		Utspisning		Linne samt gång- och sängkläder		Eldning och lyshållning		Medikamenter		Tvätt och renhållning		Inventarier		Underhåll och förbättring af byggnader o. gårdar		Skrif-materialier m. m.		Utskylder		Diverse utgifter		Indragningstat		Trädgårds- och jord-bruk		Summa		
	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	
Medicinalstyrelsens kassa	—	—	10,814	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	187,750	98	—	—	—	—	4,383	77	—	—	—	—	102,949	25
Göteborgs hospital	—	—	31,252	13	43,875	53	7,532	78	22,884	37	1,127	75	1,806	06	3,829	14	20,267	17	1,081	27	264	72	6,550	99	850	—	6,519	55	147,841	46	
Härnösands	—	—	32,165	29	57,885	19	7,366	41	11,048	18	698	41	2,086	11	2,813	94	5,584	01	707	86	744	60	4,942	05	702	40	3,065	20	129,809	15	
Kristinehamns	90	50	50,337	36	77,411	59	9,209	62	29,719	85	2,916	58	1,992	94	4,553	35	14,353	43	1,236	78	116	50	8,424	71	—	—	19,348	58	219,711	79	
Lunds . . . och asyl	—	—	103,699	20	208,156	86	37,348	72	91,481	80	6,542	30	12,313	56	12,940	24	33,219	99	1,942	80	303	32	14,258	76	2,195	—	11,594	96	585,997	51	
Malmö asyl	—	—	16,137	17	23,492	86	3,216	85	7,455	75	434	82	1,480	18	1,518	94	4,409	72	595	01	260	22	3,804	74	515	36	—	—	68,331	57	
Nyköpings hospital	—	—	27,284	85	34,607	45	8,705	21	12,528	30	582	28	1,765	23	2,094	09	9,806	62	497	85	—	—	2,728	31	950	—	576	02	102,125	71	
Piteå . . . och asyl	—	—	46,490	44	75,615	10	8,393	34	17,902	07	933	87	2,463	88	2,236	30	15,333	46	542	06	242	67	5,941	56	—	—	4,727	38	180,822	08	
Stockholms	—	—	39,469	21	72,674	07	17,712	83	25,294	85	2,322	44	4,352	62	6,738	38	11,941	68	619	94	—	—	12,336	52	2,810	—	3,655	34	199,927	88	
Uppsala . . . och asyl	—	—	120,226	84	269,648	45	30,365	42	92,015	65	5,245	19	9,871	87	10,204	99	31,208	50	1,820	28	425	81	14,916	81	1,500	—	18,007	65	605,456	46	
Vadstena . . . och	—	—	72,550	44	147,955	71	24,703	90	43,918	52	3,785	32	4,922	33	9,585	93	13,324	37	1,218	90	50	54	9,194	39	3,565	57	13,683	01	848,458	98	
Visby	—	—	5,678	32	8,889	48	1,027	22	1,860	34	74	18	483	86	635	95	1,482	57	101	15	—	—	950	14	400	—	26	85	21,610	06	
Växjö	—	—	40,405	71	51,444	58	10,892	13	13,738	61	1,208	43	2,443	17	6,430	11	9,251	82	611	48	22	20	5,712	47	1,650	—	3,971	56	147,762	27	
Summa	90	50	596,511	46	1,071,656	87	166,474	43	369,848	29	25,871	57	45,981	76	63,581	81	257,934	32	10,974	88	2,430	08	94,144	72	15,188	33	85,176	06	2,805,814	07	

1) Af beloppet hafva utgått:
 för ombyggnad af norra paviljongen vid Nyköpings hospital enl. Kungl. brefvet den 15 mars 1901 kr. 7,384'80
 » » af vattenledningen vid Lunds hospital och asyl enl. Kungl. brefvet den 14 juni 1901 » 2,352
 » » af Göteborgs hosp. enl. Kungl. brefven den 28 maj 1897 och den 14 juni 1901 » 66,637'34
 » diverse arbeten vid olika hospital » 11,376'84

Tab. N:o 19. Sammandrag af 1903 års redovisning öfver till hospitalsväsendet
anslagna medel.

Debet.				Kredit.	
<i>Balans från år 1902.</i>				<i>Balans från år 1902.</i>	
Skulder: Patientafgifter	218,614 87			Behållningar och fordringar:	
Diverse	282,508 71			Kassan	15,568 19
Extra statsanslag: för undersökning af sinnessjuka	2,331 47			Förråden	222,604 26
› utvidgning af Nyköpings hospital	2,989 31			Patientafgifter	16,996 15
› asyl för sinnessjuka vid Restad	12,693 13			I bank inestående	370,984 79
› asyl för sinnessjuka vid Uppsala hospital	41,786 28			Diverse	18,456 44
› utvidgning af Göteborgs hospital	52,430 19	613,353 46		v. Sassa donationsfonden	30,000 —
				Lundgrenska d:o	885 65
					675,495 48
				<i>Inkomster.</i>	
<i>Afskrifning.</i>				Se Tab. N:o 17	2,914,870 61
Se Tab. N:o 18	—	90 50			
				<i>Balans till år 1904.</i>	
				Skulder: Patientafgifter	219,244 59
<i>Utgifter.</i>				Diverse	261,628 59
Se Tab. N:o 18	—	2,805,723 57		Extra statsanslag:	
				för asyl för sinnessjuka vid Uppsala hospital	41,786 28
				› » » » å Restad	34,831 95
				› kolonibyggnad vid Kristinehamns hospital	37,951 40
				› utvidgning af Växjö hospital	5,632 21
					601,075 02
<i>Balans till år 1904.</i>					
Behållningar och fordringar:					
Kontant	19,098 97				
Förråden	253,609 91				
Patientafgifter	21,015 78				
I bank inestående	417,688 27				
Diverse	29,939 57				
v. Sassa donationsfonden	30,000 —				
Lundgrenska d:o	921 08	772,273 58			
Summa	—	4,191,441 11		Summa	—
					4,191,441 11

Tab. N:o 20. Sammandrag af kyrkoherdarnes och hälsovårds-

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
	S i n n e s s j u k a .																	
	Antal.	Från		Kön			Civilstånd			Ålder				Vårdas inom				
		landbygd.	städer.	män.	kvinnor.	ej angifvet.	ogifta.	gifva.	ej angifvet.	under 20 år.	20—40 år.	öfver 40 år.	ej angifven.	enskilde hus.	enskild anstalt.	fattighus.	hospitalsev.	hospital eller asyl.
Stockholms stad	758	—	758	327	431	—	448	150	160	169	362	227	—	16	—	248	218	276
Stockholms län	324	287	37	155	169	—	216	108	—	3	97	224	—	126	3	32	5	158
Uppsala »	233	196	37	104	129	—	163	70	—	—	53	180	—	89	2	22	—	120
Södermanlands »	338	280	58	185	153	—	172	166	—	2	109	227	—	93	3	81	3	158
Östergötlands »	682	523	159	311	371	—	465	217	—	7	212	463	—	246	17	97	16	306
Jönköpings »	654	580	74	338	316	—	460	194	—	4	196	454	—	295	7	88	1	163
Kronobergs »	493	451	42	251	242	—	357	136	—	3	153	337	—	307	1	50	—	135
Kalmar »	610	512	98	337	273	—	436	174	—	8	193	409	—	334	9	104	7	156
Gotlands »	156	128	28	85	71	—	119	37	—	1	54	101	—	96	1	17	—	42
Blekinge »	312	209	103	155	157	—	235	77	—	5	108	199	—	139	5	77	1	90
Kristianstads »	554	503	51	272	282	—	423	131	—	7	197	350	—	253	4	68	14	215
Malmöhus »	698	537	161	319	379	—	518	180	—	6	219	473	—	215	10	151	5	317
Malmö stad	91	—	91	45	46	—	60	31	—	—	36	55	—	14	2	26	1	48
Hallands län	347	272	75	153	194	—	261	86	—	8	103	236	—	166	4	73	5	99
Göteborgs och Bohus län	555	520	35	244	311	—	391	164	—	10	161	384	—	312	8	79	7	149
Göteborgs stad	224	—	224	99	125	—	147	77	—	3	78	143	—	58	3	129	—	34
Älfsborgs län	837	777	60	418	419	—	612	225	—	10	238	589	—	520	6	86	8	217
Skaraborgs »	575	506	69	293	282	—	414	161	—	8	174	393	—	334	3	39	3	196
Värmlands »	754	707	47	373	381	—	579	175	—	8	246	500	—	383	11	114	3	243
Örebro »	472	422	50	250	222	—	359	113	—	3	156	313	—	159	8	100	7	198
Västmanlands »	317	246	71	174	143	—	216	101	—	2	92	223	—	97	4	31	11	174
Kopparbergs »	563	533	30	288	275	—	416	147	—	9	174	380	—	267	2	70	6	218
Gäflborgs »	564	446	118	269	295	—	378	186	—	16	172	376	—	264	2	94	13	191
Västernorrlands »	480	392	88	254	226	—	319	161	—	7	164	309	—	189	14	52	8	217
Jämtlands »	237	218	19	140	97	—	159	78	—	5	70	162	—	126	2	17	4	88
Västerbottens »	352	338	14	198	154	—	240	112	—	4	113	235	—	197	1	9	9	136
Norrbottens »	309	282	27	171	138	—	222	87	—	10	113	186	—	144	—	28	1	136
Summa	12,489	9,965	2,624	6,208	6,291	—	8,785	3,544	160	318	4,043	8,128	—	5,539	132	1,962	356	4,480

nämndernas uppgifter om sinnessjuka och idioter i riket år 1903.

20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	1	
I d i o t e r.																			
Antal.	Från		Kön			Civilstånd			Ålder				Vårdas inom						
	landsbygd.	städer.	män.	kvinnor.	ej angifvet.	ogifta.	gifta.	ej angifvet.	under 20 år.	20—40 år.	över 40 år.	ej angifven.	enskilda hua.	enskild anstalt.	fattighus.	länslasarett.	hospital eller asyl.		
88	—	88	37	51	—	81	—	7	27	35	26	—	3	54	27	—	4	Stockholms stad.	
300	281	19	170	130	—	299	1	—	103	116	81	—	239	20	29	—	12	Stockholms län.	
194	173	21	105	89	—	194	—	—	60	73	61	—	133	29	20	1	11	Uppsala »	
276	256	20	151	125	—	276	—	—	74	114	88	—	189	22	54	—	11	Södermanlands »	
523	466	57	301	222	—	523	—	—	133	203	187	—	361	46	102	—	14	Östergötlands »	
439	410	29	253	186	—	438	1	—	113	180	146	—	356	28	53	—	2	Jönköpings »	
329	318	11	155	174	—	328	1	—	76	146	107	—	283	24	19	—	3	Kronobergs »	
507	464	43	277	230	—	506	1	—	127	222	158	—	403	28	68	—	8	Kalmar »	
105	83	22	56	49	—	105	—	—	32	40	33	—	88	4	12	—	1	Gotlands »	
252	215	37	128	124	—	252	—	—	64	119	69	—	196	12	39	—	5	Blekinge »	
358	348	10	206	152	—	357	1	—	103	145	110	—	265	38	51	1	3	Kristianstads »	
490	427	63	276	214	—	490	—	—	144	185	161	—	338	48	74	—	30	Malmöhus »	
42	—	42	24	18	—	41	1	—	9	22	11	—	21	—	18	—	3	Malmö stad.	
295	266	29	168	127	—	293	2	—	75	109	111	—	229	14	49	1	2	Hallands län.	
409	370	39	234	175	—	407	2	—	121	144	144	—	348	33	24	—	4	Göteborgs och Bohus län.	
89	—	89	47	42	—	88	1	—	42	40	7	—	59	20	10	—	—	Göteborgs stad.	
612	582	30	348	264	—	604	8	—	131	239	242	—	532	29	48	—	3	Älfsborgs län.	
417	388	29	231	186	—	417	—	—	109	187	121	—	349	38	26	—	4	Skaraborgs »	
672	640	32	378	294	—	671	1	—	131	284	257	—	547	36	73	—	16	Värmlands »	
409	384	25	233	176	—	409	—	—	109	164	136	—	282	9	101	—	17	Örebro »	
215	192	23	108	107	—	214	1	—	71	79	65	—	136	43	32	—	4	Västmanlands »	
409	395	14	197	212	—	409	—	—	125	164	120	—	348	21	37	—	3	Kopparbergs »	
400	342	58	197	203	—	398	2	—	146	145	109	—	298	48	43	1	10	Gäddborgs »	
324	286	38	174	150	—	324	—	—	108	135	81	—	272	27	15	—	10	Västernorrlands »	
222	214	8	120	102	—	222	—	—	83	83	56	—	204	5	9	—	4	Jämtlands »	
292	282	10	166	126	—	291	1	—	103	108	81	—	272	10	9	1	—	Västerbottens »	
193	180	13	109	84	—	193	—	—	64	65	64	—	178	1	12	—	2	Norrbottnens »	
8,861	7,962	899	4,849	4,012	—	8,830	24	7	2,488	3,546	2,832	—	6,929	687	1,054	5	186	Summa	

Bihang 2.

Öfverinspektörens för sinnessjukvården i riket berättelse öfver sin verksamhet under år 1903.

Jämlikt Kungl. Maj:ts förnyade nådiga stadga angående sinnessjuka den 14 juni 1901 får jag härmed afgifva följande berättelse öfver min verksamhet som öfverinspektör för sinnessjukvården i riket under år 1903.

Följande anstalter, försörjningsinrättningar och hem m. m. hafva af mig inspekterats å nedanstående tider.

I. Offentliga anstalter.

Piteå hospital och asyl den 27 och 28 mars.
Härnösands hospital den 31 mars.
Uppsala hospital och asyl den 15—17 april.
Kristinehamns hospital den 30 april och 1 maj.
Växjö hospital den 13 juni.
Nyköpings hospital den 18 och 19 juni.
Visby hospital den 29 juli.
Göteborgs hospital den 18 augusti.
Malmö asyl den 28 augusti.
Lunds hospital och asyl den 29—31 augusti.
Vadstena hospital och asyl den 3—5 oktober.
Stockholms hospital den 10 december.

II. Enskilda anstalter.

Karlslund den 27 maj.	Katrinelund den 28 augusti.
Ebenezer den 15 juni.	Holmehus den 28 augusti.
Sigtuna den 10 augusti.	Solna den 19 september.

III. Enskilda ej legitimerade hem och anstalter.

Fröknarna Jonssons hem för sinnessjuka å Rålbamshof, den 22 april.
Fru Djurssons hem för sinnessjuka vid Västansjö, den 15 juni.
Sinnesslöanstalten Carolina v. Vegesacks minne, Södertälje, den 8 augusti.
Asylen för obildbara sinnesslöa vid Högelid, Mariestad, den 13 augusti.
Fröken Williamssons hem för sinnessjuka, Adolfsberg, Göteborg, den 17 augusti.
Asylen Nyhem för obildbara sinnesslöa, Helsingborg, den 27 augusti.
Fru Forslöfs anstalt för sinnessjuka, Vängelsta vid Uppsala, den 23 september.
Herr A. Westermarks hem för sinnessjuka, Läby vid Uppsala, den 23 september.
Herr Lundqvists hem för sinnessjuka, Rickomberga vid Uppsala, den 24 september.

Berättelse ang. sinnessjukvården.

Fru Sjögrens anstalt för sinnessjuka i Uppsala, den 24 september

Fröknarna Jonssons hem för sinnessjuka, Karlshäll, den 7 december.

IV. Länslasarett.

Umeå den 26 mars.	Kalmar den 12 juni.
Västerås den 5 juni.	Halmstad den 20 augusti.
Västervik den 10 juni.	

V. Försörjningsinrättningar och kommunala vårdanstalter.

1) I städer:

»Södra provisoriska» och Katarina sinnessjukhus, Stockholm, den 11 april.	Nyköping den 19 juni.
Västerås den 5 juni.	»Gibraltar» i Göteborg den 17 augusti.
Västervik den 10 juni.	Halmstad den 20 augusti.
Oskarshamn den 11 juni.	Malmö den 28 augusti.
Kalmar den 12 juni.	Lund den 1 september.

2) Å landsbygden:

Örgryte fattiggård den 17 augusti.	Fattigstugan i Rogberga s:n den 15 juni.
------------------------------------	--

Inspektionsförrättningarnas antal har alltså uppgått till 47 (mot 57 föregående år, då ett större antal försörjningsinrättningar besöktes).

Liksom under föregående år hafva enskilda hem, försörjningsinrättningar och länslasarett besökts under resor från och till de offentliga och enskilda anstalterna. Undantagsvis ha dock kortare resor företagits enbart för inspektion af förstnämnda anstalter och hem. Resorna hafva ägt rum utan väsentlig afvikelse från den för hvarje resa af medicinalstyrelsen fastställda planen samt hafva oftast omfattat en tid af 2—4 veckor.

Med afseende å *de offentliga anstalterna* är följande att anföras.

Icke heller under detta år har jag haft anledning att besöka någon af dessa anstalter mera än en gång. Visby hospital omfattar för närvarande endast 32 platser och omställningssiffran torde vanligen ej öfverstiga 4—5 årligen, på grund hvaraf det förefaller mig mindre angeläget att öfverinspektören hvarje år skall företaga en särskild resa blott för

att besöka detta hospital, som dessutom årligen inspekteras af någon af medicinalstyrelsens ledamöter eller generaldirektören. Visserligen kommer hospitalet att inom den närmaste framtiden utvidgas så att platsantalet torde komma att uppgå till omkring 70, men äfven när så blir fallet synes mig utan olägenhet den öfverinspektören åliggande inspektionen af sjukvården kunna eventuellt uppdragas åt den medlem af medicinalstyrelsen som för året verkställer ekonomisk inspektion af anstalten, liksom denna senare i år uppdragits åt undertecknad. Jag vill därför hemställa till medicinalstyrelsens öfvervägande huruvida icke en framställning till Kungl. Maj:t kunde anses lämplig, i syfte att få gällande bestämmelse i § 12 mom. 1 af stadgan angående sinnessjuka modifierad därhän att den öfverinspektören åliggande inspektionen af Visby hospital må kunna, dock högst hvarvtannat år, uppdragas åt den af medicinalstyrelsens medlemmar som för året förrättar den ekonomiska inspektionen, för så vidt ej särskilda omständigheter tala häremot. — På grund af den långa, tidsödande och för statsverket dyra resan till Piteå hospital och asyl torde måhända äfven för denna anstalt en liknande bestämmelse kunna ifrågasättas, så att *undantagsvis* inspektionen af sjukvården därstädes kunde få uppdragas åt medicinalstyrelsens inspekterande ledamot.

Beträffande mitt tillvägagående vid inspektionen hänvisar jag till föregående årsberättelse. Här må blott nämnas att jag å de stora asylerna småningom funnit det allt för tidsödande och äfven föga lönande att taga noggrannare kännedom om alla nyintagnas sjukhistoria. En hel del af dessa patienter äro nämligen så pass djupt sjunkna, att man med någon vana och erfarenhet utan svårighet kan bilda sig ett omdöme om deras tillstånd och behof af anstaltsvård redan af deras uppsyn och uppträdande. Några korta orienterande upplysningar af anstaltens läkare eller en flyktig blick i sjukjournalen äro i dylika fall tillräckliga att aflägsna möjligheten af ett misstag.

De nyintagnas behof af anstaltsvård har äfven under detta år synts mig tvifvelaktigt i några få fall, så till vida som de sjuka ifråga, att döma af intagningshandlingarna och sjukjournalerna, varit så pass lättskötta att de bort kunna vårdas å försörjningsinrättning eller i enskildt hem. Om man endast tar hänsyn till de sjukas egen fördel i dessa fall har visserligen anstaltsvård för dem varit obetingadt önskvärd, men i den offentliga sinnessjukvårdens intresse måste det anses mindre lämpligt att kroniskt och obotligt sinnessjuka af ifrågavarande slag skola upptaga platser å statens anstalter, platser hvilka äro mera än välbehöfliga för akut insjuknade eller mera svårskötta kroniska fall. Särskildt å Uppsala asyl synas åtskilliga sinnessjuka af förstnämnda art hafva intagits vid anstaltens första beläggning.

Med afseende å de nyintagnas fortvarande behof af anstaltsvård vid inspektionstillfället kan jag likaledes hänvisa till föregående årsberättelse. Vid fall af konvalescens är patientens utskrifning blott en tidsfråga, som vederbörande öfverläkare har bättre förutsättningar att kunna bedöma än öfverinspektören, och jag har i sådana fall ej heller funnit anledning att inskrida annorledes än såsom kollegialt konsulterad.

Äfven beträffande äldre patienter och mera kroniskt sjuka har jag i tvifvelaktiga fall oftast blott tillrådt eller afrådt från en ifrågasatt utskrifning.

Vid inspektion af Uppsala asyl har jag dock förordnat om utskrifning af sex sinnessjuka jämlikt § 48, mom. 3, resp. § 50 samt en sinnesslö, hvilken senare, såsom ej farlig för sig eller andra, icke syntes mig berättigad till vård å asyl.

Åtskilliga patienter hafva vid inspektionerna yrkat på att blifva utskrifna, under anförande att de aldrig varit sinnessjuka och ej behöft intagas å vårdanstalt. Äfven om en eventuell utskrifning i ett och annat af dessa fall kunnat tagas i öfvervägande hafva dock klagomålen öfver obefogad internering städse befunnits uppenbart obefogade och grundade på bristande sjukdomsinsikt.

Klagomål öfver behandlingen har endast i enstaka fall förekommit och vanligen varit otvifvelaktigt sjukligt motiverade. Jag har dock haft anledning att vid omnämnande af ett sådant klagomål framhålla, att betjäningens bemötande gentemot de sjuka tyvärr icke alltid torde motsvara berättigade anspråk, hvilket äfven framhållits af en del öfverläkare i deras afgifna utlåtanden angående ifrågasatta förbättrade lönevillkor för betjäningen. Till denna fråga återkommer jag här nedan.

Med afseende å användning af tvångsmedel kan jag fortfarande vitsorda, att den är inskränkt till det minsta möjliga och på flera hospital knappast förekommer under de gröfre formerna isolering och tvångströja; sistnämnda användes å de flesta anstalter ej alls eller endast i högst exceptionella fall, särskildt på grund af kirurgisk indikation.

De föreskrifna anteckningarna angående tvångsmedlens användning hafva på en del anstalter befunnits i viss mån otillfredsställande. Årssammandraget har öfverallt kommit ur bruk, hvilket torde bero på att formuläret, som fastställt för detsamma, nu är föråldradt och i sin nuvarande form oanvändbart, dels äfven måhända därpå, att ingen föreskrift finnes om redogörelse i öfverläkarens årsberättelse för tvångsmedlens användning. En sådan föreskrift synes dock önskvärd liksom äfven ett nytt och användbart formulär.

De för dagen gällande anteckningarna, äfvensom månadssammandragen föras å vissa anstalter på andra formulär än de fastställda, formulär, hvilkas ursprung jag ej känner och som förefalla mig opraktiska och obekväma att öfverskåda. Jag har äfven i mina inspektionsberättelser anmärkt nämnda förhållande och påpekat att ifrågavarande anteckningar böra föras på föreskrifvet sätt.

Vidare har jag här och hvar funnit, att användningen af skyddshandskar antecknas mindre noggrant eller ej alls samt slutligen, att äfven vissa andra delvis nyare och mindre använda former af mekaniska tvångsmedel icke pläga antecknas. Detta gäller användningen af segelduks- eller trälöck öfver badkaren vid prolongerade bad, äfvensom så kallade spänntäcken, afsedda att hindra patienterna att lämna bädden, liksom också mer eller mindre improviserade bälten, medelst hvilka stundom hjälplösa patienter fasthållas i sängen, i en hvilstol eller liknande.

Liknande tvångsmedel förekomma visserligen, äfven de, mycket sparsamt, och jag har för min del intet att erinra mot deras användning, om man än torde kunna hafva olika meningar om deras lämplighet i det individuella fallet, men jag har städse framhållit att de innebära ett mekaniskt tvång, likaväl som isolering, tröja och handskar, samt på grund däraf böra antecknas å tvångsmedelslistorna. Det samma borde väl äfven ske med tvångsmatningarna.

Några föreskrifter om förande af anteckningar rörande de sjukas snygghets- eller kanske rättare osnygghetsförhållanden finnas icke, men sådana anteckningar föras numera å alla offentliga anstalter, ehuru sannolikt med en ganska växlande grad af noggrannhet. Jag tror därför att särskilda föreskrifter och formulär i detta hänseende vore önskvärda, på det att en bättre öfersikt må vinnas öfver denna viktiga del af vården om de sinnessjuka. Vid årets inspektioner har jag städse granskat de uppgifter om osnygghetsförhållandena som förelegat och har jag därvid funnit att medeltalet osnygga varierat å de olika anstalterna mellan 1,8 % och 15,3 % af platsantalet. Vanligen håller sig dock medelsiffran till 5 å 6 %. Tämmligen genomgående är osnyggheten afsevärdt större på kvinnosidan än på manssidan. Särskildt torde förtjänna nämnas att å Lunds hospital och asyl på senaste åren snygghetsförhållandena högst väsentligt förbättrats genom skärpta instruktioner för betjäningen och skärpt tillsyn öfver densamma.

Den numera i viss mån tvångsfria behandlingen af de sinnessjuka å de offentliga anstalterna samt de flerstädes mycket goda snygghetsförhållandena äro utan tvifvel väsentligen att tillskrifva *sänglägebehandlingen under permanent tillsyn* äfvensom den utsträckta användningen af nattlig tillsyn af i olika afseenden mindre pålitliga patienter, som å senare åren vunnit insteg å hospital och asyler.

Ehuru hithörande förhållanden äro Medicinalstyrelsen välbekanta torde dock en allmän öfersikt öfver användningen af öfvervakningsafdelningar här låta försvara sig.

Efter mönster från Tyskland, där sådana afdelningar vunno allmänt och principiellt erkännande under senare hälften af 1880-talet, gjordes de första ansatserna till anordnande af öfvervakningsafdelningar i vårt land redan i början af 1890-talet och från 1894, och således nu i snart tio år hafva sådana funnits å *Kristinehamns* och *Lunds* hospital samt sedan 1896 å *Upsala* hospital. Å dessa anstalter har småningom sänglägebehandling under permanent tillsyn vunnit stor omfattning, så att man därstädes nu räknar med ett behof af öfvervakningsplatser till ett antal af 20—30 % af beläggningssiffran, ett behof som dock ej kan anses tillfullo tillgodosedt i kvantitativt hänseende och ej heller i kvalitativt, enär öfvervakningsafdelningarna inrättats i lokaler som ursprungligen anordnats efter helt andra principer. Genom mindre omändringar har dock flerstädes åstadkommits efter omständigheterna goda och ändamålsenliga samt efter de nya fordringarna afpassade lokala förhållanden.

Under de senare åren har vidare å *Vadstena* hospital och asyl öfvervakningsafdelningar anordnats i så stort omfång som de lokala förhållandena medgifvit. På grund af den relativt ringa tillströmningen af nyinsjuknade till denna anstalt har dock här hufvudsakligen behofvet af permanent

nattlig tillsyn för den stora mängden för orenlighet benägna, förslöade och obotliga patienter gjort sig gällande och tillgodosetts. Å *Stockholms* hospital öppnades år 1901 en mindre öfvervakningsafdelning och för närvarande pågå arbeten för inredning af tvenne större öfvervakningsafdelningar därstädes, hvilka beräknas komma att fylla det nu förefintliga behofvet. Å *Nyköpings* hospital hafva under 1902 och 1903 ändamålsenliga och tillräckligt stora öfvervakningsafdelningar anordnats och samtidigt har, genom uppförande på bekostnad af Västernorrlands läns landsting af en paviljong för 20 patienter, vid *Härnösands* hospital vunnits ändamålsenliga och fullt moderna lokaler för öfvervakning. Vid *Göteborgs* hospital pågå arbeten för omändring af den gamla s. k. cellafdelningen till öfvervakningsafdelningar, hvilka snart torde kunna tagas i bruk. Liknande arbeten hafva nyligen påbörjats vid *Växjö* hospital, hvarest för öfrigt i provisoriska lokaler sänglägebehandling under öfvervakning redan förut tillämpats i mindre skala. Vid *Piteå* hospital och asyl, äfvensom vid *Visby* hospital skola nu arbeten påbörjas för inrättande af öfvervakningsafdelningar.

Inom kort torde alltså samtliga svenska hospital och asyler vara utrustade för ifrågavarande vårdform, hvars värde för behandlingen af sinnessjuka icke kan skattas nog högt. Dess rent terapeutiska värde kan måhända komma att i en framtid bedömas något annorlunda än nu, men dess bestående förtjänst blir dess humaniserande inflytande på de sjukas allmänna uppträdande och på sinnessjukvården i dess helhet. Att kvinnlig, delvis i sjukvård skolad, betjäning å dessa afdelningar börjat antagas äfven för vård af manliga sjuka har i nämnda hänseende säkert äfven varit af betydelse.

En form af den tvångsfria behandlingen, som nu är på väg att vinna insteg å de svenska hospitalen är *öppendörr-systemet*. Tillämpadt vid Lunds hospital, om än i ringa omfattning, ända från anstaltens öppnande för cirka 25 år sedan har det senare endast kommit i bruk vid Uppsala hospital och vid Härnösands hospital, men äfven där blott i mindre skala. Hädanefter torde emellertid förutsättningarna för denna methods mera utsträckta användning blifva väsentligen större och bättre, nämligen genom uppförandet af »kolonivillor» vid hospitalen i Kristinehamn, Växjö och Piteå. Då dessa blifvit färdiga torde helt visst behofvet af flera sådana villor såväl å nämnda som å öfriga hospital komma att göra sig gällande.

Ännu en annan form af fri behandling nämligen familjevård af sinnessjuka hos i anstaltens tjänst varande gift betjäning har redan pröfvats å ett af statens hospital nämligen vid Kristinehamn, där en ytterligare utvidgning af detta system är beslutad. Sedan nu en normalritning för boställshus för gift betjäning och därstädes inackorderade sjuka blifvit fastställd och medel anvisade till uppförande af tvenne dylika hus äfven vid Piteå hospital torde man kunna hoppas att samma system småningom vinner insteg äfven å andra hospital.

Slutligen är att nämna kolonien vid Korsberga som mot årets slut börjat träda i verksamhet. Den här följda

principen att anordna familjevård utom en offentlig anstalt, men under anstaltens — här Växjö hospitals — kontroll, bör att döma af erfarenheterna från utlandet och i betraktande af förhållandena vid Korsberga kunna blifva till stort gagn. För min del tror jag att samma system med fördel skulle kunna införas vid Vadstena hospital. Jag har mig bekant, att redan nu ett par tiotal sinnessjuka vårdas hos enskilda i Vadstena stad, och det lider väl intet tvifvel att ej ett ökad intresse för mottagande af sinnessjuka i enskilda hem här skulle kunna väckas. En under offentlig kontroll stående familjevård å denna ort vore så mycket lämpligare som staden har en fridfull och idyllisk prägel och hospitalets omedelbara närhet gifvetvis skulle göra kontrollen bekväm och effektiv.

Om det för Dalarne och nedre Norrland ifrågasatta nya hospitalet blir förlagdt till Säter, torde äfven i samband med detta hospital kontrollerad familjevård kunna anordnas då förhållandena här äro analoga med dem i Vadstena. Skulle däremot, såsom äfven varit ifrågasatt, det nya hospitalet förläggas till närheten af Falun blifva onekligen utsikterna att kombinera anstalten med en koloni för familjevård mycket små.

Betydelsen af de friare vårdformer som sålunda börjat vinna allt större insteg i den offentliga sinnessjukvården är af tvåfaldig art. Dels kan man därigenom bereda en del kroniskt och obotliga sinnessjuka en vård bättre afpassad efter deras tillstånd än de slutna anstalterna erbjuda och äfven stundom billigare än i de sistnämnda. Därjämte böra koloni- och familjevård, inom och utom anstalterna, blifva till synnerlig nytta såsom förmedlande länkar för konvalescerande patienter mellan den slutna anstalten och den sociala sammanlefnaden för hvilken dessa patienter behöfva förberedas och stundom så att säga återuppfostas. Den skarpa kontrasten mellan anstaltslifvet och den omgifning, hvartill den tillfrisknade skall återvända, innebär nämligen en för närvarande ganska kännbar olägenhet, hvaraf den offentliga sinnessjukvården lider.

Den formella granskningen af intagningshandlingarna har äfven under detta berättelseår föranledt några anmärkningar, hvilka jag visserligen för egen del icke tillmåter någon praktisk betydelse, men som jag dock icke ansett mig böra underlåta att framställa af skäl, som jag i föregående årsberättelse närmare angifvit.

Mina anmärkningar hafva i flera fall gällt dateringen af B-bilagan. Då det med afseende på denna är stadgadt, att läkaren, innan han afger sitt intyg enligt Bil. A, skall taga del af B-bilagan har jag ansett det böra fördras, att denna senare är daterad före eller senast samma dag som den förra. Det har invändts att B-bilagans föregående datering ej innebär någon garanti för att betygsgifvande läkaren tagit del af densamma, samt å andra sidan detta mycket väl kan hafva skett äfven då B-bilagan är försedd med senare datum. Jag erkänner att dessa invändningar äro befogade men vill framhålla att B-bilagans datering före eller senast samma dag som läkarebetyget dock utgör en *formell* garanti för att läkaren *kunnat* taga del af densamma under det att en senare datering ger anledning *miss-*

tänka att så icke skett. På grund häraf synes mig vid granskningen af intagningshandlingarna nämnda fordran på B-bilagan fortfarande böra uppställas.

Emellertid är, som jag redan medgifvit, härmed knappast något vunnet i realiteten, och i själfva verket vill jag gå ännu längre och påstå att hela B-bilagan öfver hufvud är onödig eller till och med skadlig, bland annat därigenom att den under vissa omständigheter är ägnad att förringa värdet af de i intagningshandlingarna meddelade uppgifterna.

För det första innehåller denna bilaga en del frågor om förekomsten af sjukdomar, utsväfningar, egenheter m. m. i släkten, på hvilka frågor man näppeligen har rätt att vänta fullständiga och sannfärdiga svar, då dessa just skola afgifvas af vederbörande släktingar själfva. Många drastiska exempel på uppenbart fördöljande eller förvrängningar af stundom välbekanta fakta skulle jag i detta hänseende kunna lämna.

Vidare kan man lätt konstatera att betygsgifvande läkaren ofta helt enkelt i A-bilagan utan noggrannare pröfning afskrifver det väsentligaste af dessa B-bilagans som nyss påpekats i följd af sakens natur ofta synnerligen opålitliga uppgifter. En del frågor i A-bilagan motsvara nämligen, ehuru under annan form, B-bilagans frågor, och det ligger på grund häraf naturligtvis nära till hands att läkaren af bekvämlighetsskäl förfar på antydt sätt.

Från denna synpunkt vore det därför önskvärdt att B-bilagan afskaffades. Betygsgifvande läkaren skulle då nödvändigtvis föranledas att själf förhöra sig om de anhörigas förhållande och komma i tillfälle att forska efter sådana fakta, hvilkas betydelse för honom är klar, men af lekman naturligtvis vanligen ej inses. Man skulle då äfven kunna påräkna mera sanningsenliga uppgifter, ty medvetandet om läkarens tystlåtenhetsplikt torde vara så pass rotadt bland allmänheten att åt honom utan tvekan lämnas uppgifter, som eljes gärna förtigas. De muntligen lämnade upplysningarna kunde äfven af läkaren kritiskt sofras vida bättre än som är möjligt med B-bilagans skriftliga. För möjliggörande af den kontroll af läkarens uppgifter, som måhända anses nödvändig, kunde, om B-bilagan afskaffades, en föreskrift lämnas om skyldighet för läkaren att uppgifva fullständigt namn och adress å sina sagesmän.

B-bilagans betydelse torde emellertid anses hufvudsakligen bestå däri att dess uppgifter attesterats af en prästman, hvarigenom någon garanti torde förmenas vunnit mot en eventuell ohederlig komplott mellan läkare och anhöriga mot en möjligen fullt frisk persons personliga frihet.

Sannolikheten af försök till dylika komplotter är visserligen enligt min uppfattning mycket obetydlig och utsikterna för försök i nämnda riktning att lyckas ännu mindre. Men om en lagstiftning till förekommande häraf kan anses af behovet påkallad så bör den åtminstone vara effektiv. Prästens attest å B-bilagan är emellertid uppenbarligen utan värde som garanti mot befarade försök att internera friska personer å hospital.

Endast i förbigående må till en början anmärkas att en präst — som saknar sakkunskap i psykiatriska ting — bör vara lättare att vilseleda än en läkare, då det är fråga

om en påstådd sinnessjukdom, äfvensom att läkare i allmänhet torde få anses lika hederliga som präster, hvarför konsekvensen synes fordra, att man äfven söker vinna garantier mot prästens eventuella missbruk af den honom åliggande attesten.

Denna attest är af så mycket mindre värde om man tar hänsyn till huru den tillkommer och hvad den innehåller.

Det förefaller mig sannolikt, att prästerskapet för närvarande ofta icke äger så noggrann och omfattande personalkänedom inom sina församlingar att deras intyg om en persons trovärdighet i allmänhet kan tillmätas någon synnerligen stor betydelse, och ännu mindre torde deras kännedom vara, om hvilka af deras församlingsbor, som äro eller anses vara sinnessjuka. Vid den nyligen företagna undersökningen af sinnessjuka och sinnesslöa frapperades åtskilliga af de å landsbygden undersökande läkarne af att vederbörande kommunalordförande vanligen kunde lämna flera och bättre uppgifter i sistberörda hänseende än prästerskapet, som vanligen hade föga eller intet att meddela i större församlingar och i de stora städerna är i alla händelser prästernas personalkänedom säkerligen relativt synnerligen inskränkt, hvarför i sådana kommuner prästens attest i de flesta fall är en ren formalitet, fullständigt betydelselös i praktiskt hänseende.

Vidare är att märka att prästen icke attesterar de meddelade upplysningarnas trovärdighet, och icke ens sagesmännens trovärdighet annat än med den viktiga reservationen »så vidt jag känner». Attesten innehåller alltså i realiteten blott att prästen icke känner något speciellt ofördelaktigt om de ofta fullständigt obekanta eller blott ytligt bekanta personer som för honom förete en B-bilaga. Men ett sådant fullständigt negativt intyg af en främling kan väl icke anses som något så speciellt hedrande eller särskildt betryggande då det gäller personer som förutsättas kunna umgås med attentatsplaner mot andras personliga frihet.

B-bilagan har alltså intet värde som garanti emot befarade obehöriga interneringar, dess uppgifter äro ofta ofullständiga och vilseledande, hvilket äfven inverkar på läkarebetyget; slutligen medför dess anskaffande besvär och tidsutdräkt. Den kan därför med fördel afskaffas.

Af mina anmärkningar mot A-bilagorna hafva ett par gällt en enligt min uppfattning alltför stor ofullständighet och knapphet i läkarens redogörelse för sina egna iakttagelser å den sjuka. Jag har därvid utgått från den förutsättningen att för inträde å hospital fordras ej blott läkarens författningsenligt affattade attest utan äfven angifvande af de grunder hvarpå denna stöder sig. Ett läkarebetyg enligt bil. A. är med andra ord enligt min mening lika felaktigt om de faktiska uppgifterna i detsamma äro ofullständiga och bristfälliga som om attesten är i ett eller annat afseende bristfälligt eller oriktigt formulerad. Dessutom har jag ansett det vara af särskild vikt att redogörelsen för läkarens egna iakttagelser ej lämnar något tvifvel om den sjukas sinnesbeskaffenhet. Där så är fallet får man en känsla af att läkaren hufvudsakligen tagit hänsyn

till omgifningens uppgifter och på grund därpå fått ett allmänt subjektivt intryck af att anstaltsvård är af nöden. Men läkarens uppgift är just att genom objektiv undersökning af den sjuka konstatera riktigheten eller sannolikheten (beträffande sjukdomsförloppet) af de anhörigas eller omgifningens uppgifter och att på grund härpå till- eller afråda anstaltsvård. Redogörelsen för resultatet af denna undersökning bör under sådana förhållanden anses som en lika väsentlig del af A-bilagan som attesten.

Befogenheten af en anmärkning af detta slag har blifvit bestridd af vederbörande hospitalsdirektion, men Medicinalstyrelsen har med anledning af samma anmärkning fäst vederbörande betygsgifvande läkares uppmärksamhet vid den anmärkta ofullständigheten.

Åtskilliga anmärkningar har gällt A-bilagor, som för öfrigt varit i vederbörlig ordning, men som på grund därpå, att de blifvit mera än en månad gamla och således icke längre giltiga, försetts med en ny attest af samma läkare, som utfärdadt densamma eller annan läkare. Dessa nya attester hafva varit af varierande formulering, men oberoende härpå har jag ansett de sålunda påtecknade bilagorna böra betecknas såsom icke författningsenliga. Äfven härvid har jag utgått därför att ett läkarbetyg för att kunna godkännas, bör till alla delar vara affattadt enligt gällande bestämmelser, och sålunda attesten ej blott vara affattad i noggrann öfverensstämmelse med formuläret utan äfven stöda sig på de i bilagan meddelade uppgifterna om hvad läkaren iakttagit. Något stöd för uppfattningen att en föräldrad A-bilaga kan erhålla förnyad giltighet genom påskrift af ny attest kan jag ej finna i gällande författningar.

Emellertid kan jag ej heller tillmäta de för bil A. gällande bestämmelserna någon verklig praktisk betydelse. Föreskriften att den undersökning hvarpå läkareintyget grundar sig, skall hafva ägt rum inom en månad före ansökningens ingifvande afser naturligtvis att förekomma intagandet å hospital och asyler af personer, som möjligen tillfrisknat eller så förbättrats att anstaltsvård för dem ej vidare är behöflig eller önskvärd, men icke heller denna föreskrift lämnar den ringaste garanti mot de eventualiteter den vill förekomma. För närvarande sker nämligen intagningen endast i undantagsfall omedelbart efter ansökningens ingifvande, relativt ofta förflyta veckor, ändå oftare månader och stundom år innan plats blir ledig. Det händer därför äfven någon gång, på grund af vederbörandes oförstånd, att till hospitalen och asylerna införas patienter, som väl vid ansökningens ingifvande varit i behof af anstaltsvård, men vid ankomsten till anstalten befinnas utan svårighet ha kunnat vårdas i hemmet i långa tider eller till och med personer, som förbättrats så pass mycket att det kan vara en smaksak om man bör beteckna dem som fullt tillfrisknade eller ej. I förbigående kan anmärkas, att man från personer tillhörande sistnämnda kategori snart sagdt aldrig förnimmer protester eller klagomål öfver obefogad internering. Med återvunnen sinnesjämvikt och sjukdomsinsikt förstå de utan svårighet situationen, konvalescensen plägar fortgå jämnt och lugnt, och de afvakta utan otålighet den snart förestående utskrifningen. Fall af denna art gifva just icke stöd åt den populära föreställningen att är man

icke sinnessjuk vid intagningen å hospital så har man all utsikt att blifva sinnessjuk under vistelsen därstädes.

Men hvad som sålunda af förbiseende eller oförstånd kan hända med fredliga och oförargliga om än sinnessjuka personer, eller till och med väsentligen förbättrade, resp. i det närmaste tillfrisknade, kan naturligtvis äfven tänkas ske i brottslig afsikt och af illvilja gentemot personer, för hvilka någon gång ansökan om hospitalsvård gjorts, men som sedan varit fullt friska i årtal.

För dem som öfverallt i den offentliga sinnessjukvården vädra faror för den personliga friheten borde det vara angeläget att fylla denna lucka i lagstiftningen. Men från denna synpunkt finnas många andra brister i stadgan angående sinnessjuka, brister hvilkas afhjälpande för det första knappast är möjligt och för det andra om det vore möjligt skulle lända till vida större olägenheter för sinnessjukvården än dem som nu gällande bestämmelser vålla.

Om man däremot utgår från den enligt min uppfattning riktiga principen att lagstiftningen angående sinnessjukvården i första hand bör afse att vara denna till gagn måste utan tvifvel en lindring i nu gällande formaliteter anses önskvärd. En sådan synes mig också från den personliga rättssäkerhetens synpunkt utan betänklighet kunna medgifvas. Ty vore än formaliteterna aldrig så rigorösa skulle de säkerligen lämna möjligheter öppna för kringgående och öfverträdelse om en brottslig vilja föreligger och å andra sidan äro de offentliga anstaltarnas organisation sådan att hvarje försök till illojal internering därstädes kan anses hopplöst.

För närvarande anser jag mig icke böra göra något positivt förslag om lindring i intagningsformaliteter, ty föreskrifterna härom hvila utan tvifvel på och äro påtagligen ganska trogna uttryck för en allmänt utbredd åsikt om nödvändigheten af skydd mot den fara för den personliga friheten, som anses hota från statens hospital och asyler.

Men det förvända i denna åskådning förtjänar att åter och åter påpekas.

De offentliga anstalterna för sinnessjuka lämna förvisso åtskilligt öfrigt att önska, särskildt med afseende å lokala förhållanden, men faktum är att där i allmänhet arbetas med sakkunskap, intresse och energi för sinnessjukvårdens höjande och anstaltarnas bästa möjliga anpassning efter de sjukas behof; hvad som i detta hänseende utträttats är också nästan uteslutande att tillskrifva hospitalsläkarnes eget initiativ. Vidare har staten under de senare decennierna gjort högst betydliga uppoffringar för den offentliga sinnessjukvårdens utveckling och genom anvisande af medel till en undersökning af sinnessjuka och sinnesslöa inom riket har riksdagen nyligen tagit initiativ till en ytterligare utveckling i detta hänseende.

Under sådana omständigheter förefaller det ofattligt att den allmänna meningen envisas att i dessa statsinstitutioner för sjukvårdsändamål icke vilja se en fördel som man i första hand bör begagna sig af för de sjukas ändamålsenliga och humana behandling och vård, utan snarare som hotfulla nästen, ägnade att bringa skam och olycka öfver de därstädes vårdade, nästen, hvilka man därför i det längsta skyr, och gentemot hvilka alla rättsinnade medborgare i

eget och andras intresse måste kräfva de strängaste försiktighetsmått.

Jag vet väl att det lyckligtvis finnas många som hysa en mera sansad uppfattning i dessa frågor, men jag anser det vara en alltför stor flathet att stillatigande tolerera de anspråksfulla och häftiga angrepp mot sinnessjukvården, särskildt den offentliga, som då och då uppdyka och som åtminstone *synas* hafva en allmän mening bakom sig.

Under mina inspektionsresor har jag ej så sällan af tjänsteläkare och kommunala myndigheter förnummit klagomål öfver den olidliga trängseln till hospitalen och asylerna, hvilken förorsakar att sinnessjuka stundom få vänta i årtal på plats, som blifvit beviljad i expektans. Att dessa klagomål äro berättigade torde vara alltför välbekant för Medicinalstyrelsen, som genom de 2 gånger i månaden från samtliga offentliga anstalter inkommande rapporterna haft tillfälle inhämta att antalet af de sinnessjuka, som afvakta inträde å dessa anstalter, på sista tiden plägat uppgå till den orimliga siffran af omkring 1,500. För att skaffa mig en närmare inblick i omfattningen af detta onda har jag vid mina inspektioner insamlat uppgifter ej blott om antalet exspektanter å de olika anstalterna utan äfven om tidpunkten när ansökan för dem inkommit. En tablå öfver dessa förhållanden meddelas här.

Antalet exspektanter vid hospitalen.

Hospital och asyler.	Anmälda under år							Summa.
	1897.	1898.	1899.	1900.	1901.	1902.	1903.	
Göteborg	2	5	13	12	40	39	20	131
Härnösand	—	—	3	—	5	29	15	52
Kristinehamn	—	3	2	9	27	61	31	133
Lund (hosp.)	—	—	—	—	1	81	94	176
» (asyl)	—	—	4	6	10	123	70	213
Malmö	—	—	—	—	—	1	2	3
Nyköping	—	—	—	—	—	—	9	9
Piteå	2	7	1	4	5	13	8	40
Stockholm	—	4	8	6	24	46	84	172
Uppsala (hosp.)	—	—	—	—	—	67	39	106
» (asyl)	—	—	—	52	60	81	28	221
Vadstena	—	—	6	7	26	51	74	164
Visby	—	—	—	—	—	—	2	2
Växjö	—	—	—	—	3	9	7	19
Summa	4	19	37	96	201	601	483	1,441
I procent af samtliga exspektanter	0.3	1.3	2.6	6.7	13.9	41.7	33.5	—

Dessa siffror äro insamlade på olika tider af året och äro alltså icke fullt jämförliga med hvarandra, hvartill kommer, att, på grund af tillfälliga omständigheter, antalet exspektanter å Nyköpings och Växjö hospital är afsevärdt mindre än under vanliga förhållanden. Siffrorna äro icke desto mindre talande nog och lära icke behöfva några kommentarer.

Jag har vidare under mina inspektionsresor hört klagomål öfver att speciellt mera svårskötta patienter få vänta

på plats längre än andra, hvilket tillskrifvits att hospitalen — och asylerna — saknat tillräckliga resurser för mottagande af sådana sjuka, samt därjämte bekvämlighetshänsyn från vederbörande läkares sida. Att sistnämnda insinuation är fullkomligt obefogad torde jag ej behöfva särskildt betona. Hvad beträffar hospitalens och asylernas bristande resurser, så har jag redan i föregående årsberättelse haft anledning framhålla att klagomålen i detta hänseende ej äro obefogade samt påpekat att ökad utrymme å öfvervakningsafdelningarna af detta skäl är högst önskvärdt.

Men det sålunda öfverklagade förhållandet har utan tvivel äfven andra orsaker. Af helt naturliga skäl lämnas gärna företräde åt nyinsjuknade och § 33 af gällande stadga angående sinnessjuka ger äfven författningsenligt stöd för ett sådant förfarande. Härigenom blir naturligtvis väntetiden för kroniskt sjuka relativt lång. Men att bland dessa förekommer ett jämförelsevis stort antal svårskötta fall beror uppenbarligen på missförhållanden, som den offentliga sinnessjukvården icke har någon skuld för, utan som äro att tillskrifva den ofvan påpekade gängse missuppfattningen af de offentliga anstaltens uppgift samt likgiltighet och oförstånd hos kommunala myndigheter och enskilda. Man vidtager icke i tid nödiga åtgärder för den sjukas intagning å hospital, i hvilket fall inom relativt kort tid plats där skulle beredas för den sjuka, till fromma för denna och till ekonomisk fördel för vederbörande målsman, utan låter saken hafva sin gång, till dess den sjuka genom brist på vård eller uppenbar vanvård blifvit så svårskött att han börjar vålla allvarsamma obehag eller till och med fara. Först då finner man tiden vara inne att kasta bördan på statens anstalter, men då fordrar man äfven ögonblicklig hjälp ehuru mycken hjälp för den sjuka då ej längre står att få och hans intagning å offentlig anstalt hufvudsakligen är af ekonomiskt intresse för enskilda eller kommuner.

Att ett stort antal anmälda sjuka intagas inom relativt kort tid torde framgå af vidstående uppgifter, som jag insamlat vid årets inspektioner angående *intagnas väntetid*.

Häraf framgår att å hospitalen nära en tredjedel af de nyintagna väntat mindre än en månad och blott omkring 7 % mera än ett år. Vid asylerna är däremot väntetiden i allmänhet afsevärdt längre i genomsnitt. Dessa siffror bestyrka alltså hvad jag ofvan påpekat, nämligen att det egentligen är de kroniska fallen som den öfverklagade långa väntetiden träffar — ehuru äfven för de nyinsjuknade förhållandena äro ogynnsamma nog.

Under berättelseåret har jag haft anledning fästa min uppmärksamhet vid att uttryckliga bestämmelser saknas i förnyade nådiga stadgan angående sinnessjuka rörande förfarandet vid utskrifning af sinnessjuka som jämlikt § 27 mom. c intagits å hospital för undersökning och observation i rättsmedicinskt syfte. — Min uppfattning af hvad som härvid bör iakttagas har jag visserligen haft tillfälle att åtminstone delvis uttala mig om för medicinalstyrelsen men torde här lämpligen böra utförligare framlägga skälen till denna uppfattning.

I nu gällande stadga angående sinnessjuka har intagits en bestämmelse hvartill motsvarighet saknades i 1883

Intagnas väntetid å hospitalen.

	Mindre än 1 månad.	1—3 mån.	3—6 mån.	6—12 mån.	1—2 år.	2—3 år.	3—4 år.	4—5 år.	Mera än 5 år.	Summa.
Å hospitalet i:										
Göteborg . . .	10	6	6	5	2	—	—	—	—	29
Härnösand . . .	6	5	5	9	1	—	—	—	—	26
Kristinehamn . . .	14	6	8	5	3	2	—	2	—	40
Lund	5	9	17	21	—	1	—	—	—	53
Nyköping	19	39	7	10	1	—	—	—	—	76
Piteå ¹⁾	12	7	4	1	—	—	—	—	—	24
Stockholm	38	8	2	4	—	—	—	—	—	52
Uppsala	10	14	50	52	1	—	—	—	—	127
Vadstena ¹⁾	36	17	4	9	7	3	7	5	1	89
Visby ²⁾	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Växjö	43	17	13	6	4	1	—	—	—	84
Summa	193	128	116	122	19	7	7	7	1	600
I % af alla intagna	32.2	21.3	19.3	20.3	3.1	1.2	1.2	1.2	0.2	—
Å asylen i:										
Lund	—	—	2	1	6	7	5	3 ³⁾	(10)	(34) 24
Malmö ²⁾	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Uppsala	13	24	24	41	10	17	—	—	3 ³⁾	(134) 129
Summa	13	24	26	42	16	24	5	3	—	153
I % af alla intagna	8.5	15.7	17.0	27.4	10.4	15.7	3.3	2.0	—	—
S:a summarum	206	152	142	164	35	31	12	10	1	753
I % af alla intagna	27.3	20.2	18.9	21.9	4.6	4.1	1.6	1.3	0.1	—

¹⁾ Hospital och asyl. ²⁾ Ej antecknad. ³⁾ Öfverflyttade från hospital.

års hospitalstadga, nämligen föreskriften i § 17 mom. 4 att då för brott tilltalad persons sinnesbeskaffenhet skall å anstalten undersökas, det åligger öfverläkaren att skyndsamt till medicinalstyrelsen insända utlåtande i ärendet, dock att därest sådant icke kan inom två månader efter intagningen afgifvas, öfverläkaren har att, med uppgifvande af skälen härtill, anhålla om lämpligt uppskof med utlåtandets afgifvande.

Afsikten med denna föreskrift lär icke kunna antagas vara någon annan än att förekomma det undersökningspatientens vistelse å anstalten skall utsträckas längre än hvad ändamålet med hans intagning oundgängligen kräfver. Det synes mig på grund däraf vara öfverläkarens skyldighet att omedelbart efter avslutad observation hos vederbörande myndighet — i detta fall Konungens befallningshafvande — anmäla patienten till afhämtning. Jag har äfven öfverallt å hospitalen funnit att öfverläkarne haft samma uppfattning.

Emellertid har inom medicinalstyrelsen yppat sig den mening att § 52 i stadgan angående sinnessjuka borde tillämpas äfven vid utskrifning af undersökningspatienter, ehuru dessa patienter icke omnämnas i denna §, som endast afser sådana för brott tilltalade personer, som i anseende till sinnessjukdom icke kunnat till ansvar fällas, om hvilkas utskrifning medicinalstyrelsen i sista hand har att besluta.

Denna mening har jag ej kunnat dela; jag har nämligen ej kunnat öfvertyga mig om att det faller inom medicinalstyrelsens befogenhet att föreskrifva tillämpningen af ifrågakvarande undantagsbestämmelse för andra fall än dem som samma bestämmelse uttryckligen afse.

Härtill kommer en annan viktig omständighet, nämligen att kommitterade för afgifvande af förslag till stadga angående sinnessjuka i sitt betänkande den 29 februari 1896, hvilket lagts till grund för nu gällande stadga angående sinnessjuka, framhållit att »då sinnessjuk straff- eller rannsaktionsfånge vid utskrifning icke försattes på fri fot utan öfverlämnas till Kungl. Maj:t bef. h. d., har det ansetts onödigt och ledande till tidsutdräkt att bibehålla beslutanderätten i detta fall hos medicinalstyrelsen». (Speciell motivering § 12, punkt 19.) Hvad kommitterade i detta hänseende anfört har lämnats utan anmärkning i medicinalstyrelsens utlåtande med anledning af kommitterades betänkande.

Nu äro emellertid undersökningspatienterna nästan alltid rannsaktionsfångar; och äfven om någon icke häktad person hänvisats till hospital för observation i rättsmedicinskt syfte torde han i alla händelser böra öfverlämnas till Kungl. Maj:t bef. h. d. efter slutad observation.

Äfven af detta skäl synes det mig uppenbart att medicinalstyrelsen icke äger beslutanderätt angående utskrifning af observationspatienter, utan att denna rätt tillkommer öfverläkarna, bland hvilka ingen tvekan i detta hänseende yppat sig, lika litet som beträffande deras skyldigheter med afseende på utskrifning af dessa patienter.

Emellertid förekommer det i undantagsfall att öfverläkaren med anledning af sjukdomens natur och symtom hos observationspatienten finner sig af humanitetsskäl och från sjukvårdssynpunkt förhindrad att efter afslutad undersökning låta afföra den sjuka från anstalten. Härvid inträder ett formellt sedt abnormt förhållande, som icke i stadgan angående sinnessjuka förutsetts. Öfverläkaren har uppenbarligen ingen som helst rätt, att för sjukvårdsändamål å anstalten kvarhålla en person, som där intagits i annat syfte och för hvilken ingen ansökan om sjukvård därstädes föreligger, lika litet som föreskrifna intyg enligt bil. A. och B. samt ansvarsförbindelse enligt bil. C. för afgiften. (Med afseende på den sistnämnda bör märkas att så snart observationen är afslutad, staten ej har något direkt intresse af den sjukas kvarhållande, hvarför dennes kostnadsfria vård då rätteligen borde upphöra och afgift utkrävas af vederbörande målsman eller kommun). Det torde också strida mot andan i stadgan angående sinnessjuka att öfverlämna bestämmanderätten i dylika fall åt öfverläkaren, huru naturligt detta än eljes kan förefalla.

Under sådana förhållanden torde, om öfverläkaren anser sig förhindrad att utskrifva en observationspatient efter undersökningens afslutande, en anmälan härom böra ske till medicinalstyrelsen. Jag har hittills icke motsatt mig att i sådana fall medicinalstyrelsen lämnat föreskrift om att vid en blifvande utskrifning bestämmelserna i § 52 skola tillämpas. Vid närmare öfvervägande kan jag emellertid ej finna annat än att en sådan föreskrift är principiellt sedt mindre riktigt. Då nämligen patientens *utskrifning* sna-

rast möjligt är hvad som i stadgan åsyftas kan det från medicinalstyrelsens synpunkt icke vara angeläget att förbehålla sig rätt att eventuellt motsätta sig en sådan; fastmera syntes mig medicinalstyrelsen böra vakta däröfver att pat:s — formellt sedt obefogade — *quarhållande* icke utan de mest tvingande anledningar må blifva långvarigt.

Det riktigtaste vore alltså enligt min uppfattning att medicinalstyrelsen, om en observationspatient enligt vederbörande öfverläkares åsikt ej kan omedelbart efter observationstidens slut utskrifvas, *medgifva pat:s kvarhållande tills vidare*, men samtidigt förstärkt öfverläkaren, att snarast möjligt företaga utskrifning, samt om så ej kunde ske, efter viss tid inkomma med förnyad motiverad framställning i saken.

Om man fasthåller att pat:s utskrifning genom öfverläkarens försorg är det normala, hvaremot pat:s *quarhållande* är att anse som ett abnormt undantagsförhållande som ej har något stöd i gällande författningar — och riktigheten af en sådan uppfattning synes mig icke kunna bestridas — torde man nödgas medgifva att ett sådant af en ofullständighet i gällande föreskrifter motiveradt förfarande från medicinalstyrelsens sida skulle hafva mera fog för sig än de föreskrifter som i jämförliga fall under året lämnats af styrelsen.

Jag vet väl att sistberörda föreskrifter ursprungligen grunda sig på en — *som erfarenheten senare visade* — förhastad utskrifning af en undersökningspatient, som ägt rum för någon tid sedan, men jag bestrider bestämdt att medicinalstyrelsen vid jämförliga fall i allmänhet kan äga större förutseende än vederbörande läkare, som personligen haft tillfälle att följa sjukdomens förlopp. Med andra ord, misstag sådana som det ofvan antydda, hvilket — jag upprepar det — först på grund af senare händelser kunde karakteriseras såsom sådant, skulle helt visst alldeles icke kunna förekommas genom en kontroll från styrelsens sida af utskrifningar af här ifrågakvarande art.

Denna kontroll är alltså ej blott från formell synpunkt af tvifvelaktig befogenhet utan äfven — och utan tvifvel — alldeles onödig.

Med det ofvan anförda har jag ingalunda velat säga att den utskrifning af observationspatienter omedelbart efter undersökningens afslutande, som stadgan angående sinnessjuka tydligen afsett att tillförsäkra dem, i och för sig är obetingadt önskvärd och till dessa patienters fördel. I många fall, troligen de flesta, äro dessa patienter kroniskt sjuka af sådan art att man med visshet kan förutse, ej blott att de, på grund af sinnessjukdom komma att förklaras icke kunna till ansvar fällas, utan äfven, att de komma att kräfvat fortsatt anstaltsvård. Under sådana förhållanden förefaller det tämligen opraktiskt att öfverlämna dem till Kungl. Maj:t bef. h. d., som naturligtvis måste förordna om deras intagande å fångvårdsanstalt, hvarest de efter utslaget meddelande få vänta långa tider på förnyadt inträde å samma anstalt hvarifrån de utskrifvits såsom observationspatienter eller å annat hospital resp. asyl. Detta förfarande är ju onödigt kostsamt samt skadligt för de sinnessjuka för hvilka fängelsevistelsen kan vara ganska ödesdiger, om sjukdomen är af den art, att utsikten till hälsans återvinnande ej är alldeles

utesluten under förutsättning af fullt ändamålsenlig vård. Gällande bestämmelser i stadgan angående sinnessjuka lägga dock hinder i vägen för ett rationellare ordnande af denna fråga. Ett annat hinder uppstår vanligen därigenom, att vederbörande domstol — med hvad fog vet jag ej — påfordrar den tilltalades personliga inställelse vid rätten för utslagens meddelande.

Önskligt vore utan tvifvel, att dessa olägenheter på lagstiftningens väg kunde undanröjas, men för närvarande kan jag icke framlägga något förslag till en bättre lösning af antydda ganska komplicerade förhållanden.

Föreskriften i § 36 af stadgan angående sinnessjuka, som föreskrifver anmälan hos vederbörande domare för laga åtgärd i afseende å förmyndarevård för vissa å hospital och asylers intagna sjuka, har fortfarande gifvit anledning till olika meningar. Visserligen torde, i öfverensstämmelse med den uppfattning jag i föregående årsberättelse uttalat, i allmänhet dylik anmälan under året hafva gjorts äfven beträffande sådana patienter, som vårdats å vederbörande fattigvårdsstyrelsers bekostnad. Men enligt hvad jag förnummit lär detta ofta icke föranledt någon åtgärd från domstolarnes sida. Den juridiska sidan af denna sak har jag icke förutsättningar att bedöma; det vill dock synas som om föreskriften i Ärfda Balk 19 kap. § 4: »den för vanvett — — — — ej kan vårda gods sitt; varde under förmyndare ställd», icke borde gifva anledning till tvekan i detta hänseende. Å andra sidan torde Nåd. förordningen angående fattigvården den 9 juni 1871 tolkats så, att den fattigvårdsstyrelse tillkommande målsmans- och husbonderätten öfver den, som af fattigvårdssamhället åtnjuter full försörjning (Kap. VI, § 35 mom. 1), äfven innefattar förmyndarevård.

Det vore utan tvifvel beklagligt, om prejudikat funnes eller vunnos för sistnämnda tolkning, ty, särskildt med afseende å sinnessjuka fattiga, kan man lätteligen tänka sig, att de hafva personliga intressen att vårda, som stå i strid med fattigvårdsstyrelsens, men som de i brist på förmyndare ej kunna tillvarataga. Jag återkommer senare till denna fråga.

Då stadgan angående sinnessjuka endast ålägger vederbörande direktion anmälningsskyldighet för åtgärd i afseende å förmyndarevård, torde vidare mått och steg i detta hänseende kunna anses vara utan vidare intresse för direktionen eller falla utom dess befogenhet. Emellertid är det gifvet, att ifrågavarande anmälan blir af intet värde, om ej direktionen och öfverläkaren, hvilken senare förmedlar de sjukas beröring med yttervärlden, får kännedom om huruvida domstolen vidtagit någon åtgärd med anledning af samma anmälan samt hvaruti denna åtgärd bestått, d. v. s. om någon förmyndare blifvit förordnad och hvilken denne förmyndare är. Direktionen för Vadstena hospital och asyl har, enligt hvad jag inhämtat, i detta hänseende inledt rättgång, hvars resultat man må hoppas blifva till gagn för sinnessjukvården och de obemedlade sinnessjukas rättssäkerhet.

Under min verksamhet som öfverinspektör har jag haft åtskilliga tillfällen att få en inblick i de olägenheter, som uppstått vid tillämpningen af nu gällande bestämmelser rör-

rande de offentliga sinnessjukanstalternas indelning i hospital, asylers samt hospital och asyl i förening. De anstalter, som benämnas hospital eller kuranstalter, äro faktiskt mera asylers än hospital, enär, om än ett flertal af patienterna vid intagningen varit nyinsjuknade, många af dem befunnits obotliga, samt då de ej kunnat utskrifvas, antalet sådana patienter småningom och alltjämt ökats, så att det å de flesta hospital torde omfatta den öfverväldigande majoriteten af hospitalets patienter, troligen i regeln 90 % och därutöver. »Hospital och asyl» skulle alltså för de s. k. hospitalen vara en benämning, som mera öfverensstämde med de faktiska förhållandena och den indelning af de offentliga sinnessjukanstalterna, som stadgan angående sinnessjuka åsyftar.

Under sådana förhållanden lär man knappast kunna anföra något mera vägande skäl för att sistnämnda benämning »hospital och asyl» skall bäras endast af tvenne anstalter, nämligen de i Vadstena och Piteå, hvarest förhållandet mellan antalet akuta fall och asylister faktiskt är ungefär det samma som å hospitalen. Anstalterna i Vadstena och Piteå hafva genom den dem tillagda benämningen kommit i en ogynnsam situation i förhållande till »hospitalen». Vid dessa kunna nämligen under vissa förhållanden kroniska fall afvisas, hvilket icke kan ske vid Vadstena och Piteå, som därigenom blifvit fyllda med ett större antal slöa, orenliga och till arbete odugliga patienter än hospitalen, ehuru intet i förstnämnda anstalters organisation eller lokala förhållanden kan gifva anledning till deras tillbakasettande i berörda hänseende. En annan olägenhet för dessa anstalter är, att då inga lokaler äro särskildt afsedda för s. k. hospitalspatienter, öfverläkarne sakna hållpunkter för bedömmande af i hvilken omfattning ledigblifna platser skola reserveras för akuta fall och för kroniska.

Å den nya anstalten vid Vänersborg, som likaledes enligt nådig föreskrift skall benämnas »hospital och asyl», äro å hvarje könssida tvenne paviljonger afsedda för hospitalspatienter och de öfriga för asylpatienter. Jag hyser emellertid mycket starka tvifvel om att denna anordning skall kunna förhindra sammanblandningen af botliga och obotliga, akuta och kroniska fall. Å ena sidan kommer säkerligen, när anstalten någon tid varit i verksamhet, af utrymmesskäl en del å hospitalsafdelningarna såsom nyinsjuknade intagna men snart obotliga befunda patienter att icke kunna afskiljas från dessa afdelningar, utan lär här som å öfriga hospital en anhopning af obotliga snart nog inträda. Å andra sidan kräfvat kroniskt och obotligt sjuka relativt ofta sådan vård, som endast kan genomföras å hospitalsafdelningarna, hvarest det sannolikt ej så sällan blir nödvändigt att temporärt — möjligen äfven för alltid — öfverflytta asylpatienter till nämnda afdelningar. Slutligen torde det lätt kunna hända, att man nödgas — äfvenledes af utrymmesskäl — låta akut och sannolikt botliga sjuka vistas å asylafdelningarna.

Sannolikt kommer alltså rätt snart äfven vid anstalten i Vänersborg att yppa sig samma olägenheter, som anstalterna vid Vadstena och Piteå nu lida af; med andra ord icke heller här torde det blifva möjligt att städe hålla hospitalsafdelningarna reserverade endast för hospitalspatienter och asylafdelningarna endast för obotliga.

Att söka lokalt afskilja botliga från obotliga i olika anstalter eller i olika lokaler inom samma anstalt torde i allmänhet kunna anses omöjligt och är dessutom utan tvifvel principiellt oriktigt, ty sjukdomens prognos kan ej vara bestämmande för de vårdformer, som böra komma till användning i ett gifvet fall, utan det är tydligen symtomens art, som i detta hänseende måste vara afgörande. Men från sistnämnda synpunkt tillhöra ofta akut insjuknade samma kategori som kroniskt sjuka, botliga ofta samma kategori som obotliga.

Afsikten med anordnandet af asylter torde hafva varit att tillförsäkra de obotliga lättadt inträde å särskilda anstalter. Hvärest dessa sjukas intressen icke behöfde lida af hänsyn till de nyinsjuknade och eventuellt botliga, hvilka senare åter genom asylernas upprättande skulle få lättare tillgång till de för dem hufvudsakligen afsedda hospitalen. Men frånsedt att i många fall ingenting är vanskeligare än att förutse om ett fall är obotligt eller icke, torde det vara tvifvelaktigt, om det sålunda afsedda ändamålet med asylerna vunnits och om detta ändamål kan anses önskvärdt från sinnessjukvårdens synpunkt. Så länge en afsevärd platsbrist förefinnes, måste uppenbarligen både botliga och obotliga lida däraf, och om en lindring för någon af dessa kategorier borde beredas, vore det väl snarast för de botliga. Men oakadt en mycket stor mängd asylplatser under senare år tillkommit, äro hospitalen som nämnts fortfarande till öfvervägande del fyllda af obotliga, hvarför den beräknade lättningen för de botliga uteblifvit eller, om den förekommit, tydligen varit att tillskrifva en i det hela minskad platsbrist snarare än anordnandet af anstalter uteslutande afsedda för obotliga. Man skulle visserligen till förmån för de botliga kunna slå in på en motsatt väg och anordna anstalter, som uttryckligen vore afsedda blott för eventuellt botliga. Men däremot vore intet vunnet, så länge man på grund af platsbrist saknar utväg att från hospitalen aflägsna de patienter, som vid intagningen ansetts eventuellt botliga men sedan befunnits obotliga.

Om skillnaden mellan hospital och asyl, hvilken från sjukvårdssynpunkt saknar berättigande, blefve upphäfd, skulle väntetiden för de mera kroniska och uppenbarligen obotliga fallen möjligen blifva något längre än hittills, till förmån för de nyinsjuknade och eventuellt botliga. Denna möjlighet synes icke afskräckande, och för öfrigt har man anledning förutsätta, att på grund af den öfverläkaren medgifna rätten att bestämma om den ordning, i hvilken de anmälda skola mottagas, äfven de obotligt sjukas berättigade intressen skulle tillgodoses likaväl som nu. Ehuru på olika anstalter öfverläkarne i detta hänseende följa något olika principer, kan man dock säga, att hänsyn tages ej blott till eventuell botlighet, utan äfven till andra på saken inverkan omständigheter, såsom beskaffenheten af den vård den sjuke åtnjuter i hemmet, å försörjningsinrättning etc., äfvensom symtomens art m. m. § 33 af stadgan angående sinnessjuka innehåller som bekant en föreskrift, som innebär en garanti mot godtyckligt förfarande från öfverläkarens sida i dylika fall.

Lämpligast vore alltså, om samtliga offentliga anstalter blefve till namnet likställda. »Hospital och asyl» skulle

i så fall vara den riktigaste benämningen, men för enkelhetens skull torde den gamla häfdvunna benämningen »hospital» vara att föredraga.

Någon ändring af gällande stadga angående sinnessjuka förutsätter icke denna namnförändring. Villkoren för intagning å asyl borde naturligtvis vara tillämpliga å samtliga anstalterna likaväl som villkoren för intagning å hospital. Någon särskild föreskrift i detta hänseende torde väl vara öfverflödig, ty äfven i 1883 års stadga skildes på intagning å hospital och asyl, ehuru inga anstalter med benämningen asyl funnos förrän flera år senare, och någon tvekan att äfven asylberättigade borde intagas å hospitalen torde under denna tid aldrig hafva förefunnits. Äfven sedermera hafva för öfrigt alltjämt uppenbara asytpatienter intagits å hospitalen.

I min berättelse öfver årets inspektion af Härnösands hospital har jag framhållit, att de bedröfliga lokala förhållandena därstädes numera framträda ännu skarpare på grund af kontrasten mot den af Västernorrlands läns landsting vid hospitalet nyuppförda ändamålsenligt inrättade upptagningsanstalten. Det måste naturligtvis göra ett högst ogynnsamt intryck på de sjuke, då de vid inträffande konvalescens nödgats flytta från denna paviljong till de ruskiga lokalerna i det staten tillhöriga hospitalet, som sakna nödiga ventilationsanordningar och som under den långa vintern ej ens kunna hållas vederbörligen uppvärmda. Tillståndet här är så mycket bedröfligare, som i afvaktan på den genomgripande reparation och tillbyggnad, hvarom medicinalstyrelsen gjort underdånig framställning, hospitalet endast på det nödortffigaste underhålles, så att förfallet blir allt större. Jag betviflar, att uppskofvet med ofvannämnda stora reparationsförslag är från ekonomisk synpunkt välbetänkt.

De enskilda anstalternas antal har under året ökat med två, hvilka båda äro afsedda för obildbara sinnesslöa. Den ena af dessa anstalter, »Ebenzer», afsedd för högst 12 patienter, har under året trädt i verksamhet i sin nya form såsom anstalt, vid den andra, å lägenheten »Karlslund» inom Fresta s:n, Stockholms län, har ännu icke alla formaliteter iakttagits, som fordras af en vederbörligen legaliserad anstalt; emellertid har därstädes under året vårdats ett 40-tal sinnesslöa. Ehuru de lokala förhållandena här icke äro och ej heller efter en nu pågående ombyggnad synas blifva i allo tillfredsställande, bör dock denna anstalt kunna blifva till stort gagn under nuvarande förhållanden, då snart sagdt inga utvägar finnas för vård af obildbara sinnesslöa.

Angående de öfriga enskilda redan förut befintliga anstalterna, hvilka äro afsedda för sinnessjuka, är intet särskildt att anmärka annat än en utvidgning å Solna sjukhem, omfattande 4 platser för kvinnliga patienter å öfvervakningsafdelning Sjukhemmet disponera alltså numera äfven å kvinnosidan öfver alla resurser för en fullt rationell vård af sinnessjuka af alla slag. De öfriga anstalterna lämpa sig däremot icke så väl för mera svårskötta och akuta fall, men för öfrigt är om deras verksamhet endast godt att säga.

Under året har underdånig ansökan gjorts om inrättande af en ny enskild anstalt för högst 8 sinnessjuka å Karlshäll

vid Stockholm. Med anledning af denna ansökan, hvilken jag för min del tillstyrkt, kan jag ej underlåta att framhålla, hurusom föreskrifterna angående enskilda anstalter äro väl invecklade och betungande, då patientantalet är så obetydligt som 10 eller därunder, ja äfven för något större anstalter. Särskildt torde väl behofvet af en inspekterande läkare för sådana anstalter icke vara så stort. Det principiellt oriktiga i att dessa läkare skola aflönas af den anstalt de hafva att kontrollera har jag förut anmärkt.

Angående enskilda, ej legitimerade hem och anstalter har följande varit att anföra.

Vid besök å fröknarna Jonssons hem för sinnessjuka vid Rålambshof, Stockholm, fann jag, att där vårdades tillsammans sex sinnessjuka. Då fröknarna Jonsson hade gemensamt hushåll och det sålunda ej kunde vara tal om mera än om ett hem, samt då fröknarna Jonsson redan i många år förut bedrifvit sinnessjukvård samt veterligen, och på sätt som ej kunnat missförstås, blifvit upplysta om att de i sitt gemensamma hem icke finge mottaga mera än tillsammans högst fem sinnessjuka på en gång, kunde jag icke finna annat än att här förelåg en uppenbar och medveten öfverträdelse af gällande föreskrifter, hvarför jag hemställde till Medicinalstyrelsen om åtals anställande. Detta föranledde dock ej till någon åtgärd. Fröknarna Jonsson hafva emellertid sedermera gjort underdånig ansökan om upprättande af enskild anstalt.

I fru Sjögrens hem i Uppsala vårdas fortfarande omkring 12 patienter, ehuru jag redan i början af år 1902 på det allvarligaste uppmanade fru Sjögren att ofördröjligen vidtaga åtgärder för hemmets ombildande till anstalt. Emellertid har fru Sjögren anfört vissa skäl, hvilkas giltighet jag ej kunnat bestrida, hvarför hon ännu ej kunnat träffa bestämdt afgörande, huruvida hon måste upphöra med sin verksamhet eller göra ansökan om upprättande af anstalt, hvarför jag under året icke vidtagit några åtgärder beträffande detta hem.

Vid besök å ett enskildt hem vid Vängelstad i närheten af Uppsala fann jag, att där vårdades 14—15 patienter, af hvilka visserligen en del icke voro i trängre mening sinnessjuka (imbecilla, epileptiska etc.). Enligt hvad jag erfarit torde ägarinnan inom närmaste tiden inlämna underdånig ansökan om upprättande här af en enskild anstalt.

Äfven i närheten af Göteborg har jag påträffat ett enskildt hem, hvarest plägas vårdas mera än fem sinnessjuka (vanligen 6—7). Ägarinnan ansåg det icke ekonomiskt möjligt att inskränka inackorderingarnes antal till fem, hvarför jag äfven här förelade henne valet mellan att upphöra med sin verksamhet eller anordna denna i öfverensstämmelse med gällande författningar.

Beträffande vården af de sjuka å dessa och öfriga enskilda hem, som jag under året besökt, har endast i ett fall anledning till anmärkning förekommit, och i detta fall kunde visshet ej vinnas angående de mycket allvarsamma klagomålen berättigande. I allmänhet torde, under förutsättning af tillfredsställande kontroll, sådana mindre hem och anstalter, som här äro i fråga, väl lämpa sig för vissa kategorier af sinnessjuka. Men nekas kan ej att kontrollen ofta är svår

att åstadkomma på grund af dessa hems ej sällan afskilda belägenhet. Denna omständighet har äfven gjort, att jag hittills ej kunnat besöka alla de hem för sinnessjuka, hvilkas existens kommit till min kännedom, ty vanligen har jag saknat tid att göra särskilda resor eller de större omvägar, som ej sällan skulle varit nödiga för uppsökande af dessa hem.

Trenne enskilda hem för obildbara sinnesslöa har jag under året besökt. Det ena, Högelid vid Mariestad, torde snart upphöra på grund af ägarinnans höga ålder, hvarför jag icke påyrkat någon åtgärd med anledning af att här vårdades 7 barn. Det andra, »Nyhem» vid Hälsingborg, är upprättadt och äges af en förening samt torde alltså ej falla under bestämmelserna i kap. V af stadgan angående sinnessjuka. Ett tredje, vid Södertelje, hvarest mottagas äfven bildbara sinnesslöa, är grundadt på en donation. Åtgärder för dennas legalisering hafva numera vidtagits.

Af de *länslasarett* jag under året besökt har jag funnit endast det i Västerås erbjuda efter omständigheterna tillfredsställande villkor för vård af sinnessjuka. Genom relativt föga omfattande förändringar torde de lokala förhållandena här kunna ordnas på ett fullt rationellt sätt. — Vid öfriga lasarett var tillståndet mer eller mindre bedröfligt; å ett par af dem bestrides tillsynen äfven öfver de kvinnliga sinnessjuka otroligt nog af manlig betjäning.

Med afseende å de landstingen åliggande åtgärderna för de sinnessjukas vård har, såvidt till min kännedom kommit, följande under året inträffat: Lasarettsdirektionen i Luleå har låtit uppgöra ritning till en mindre afdelning för sinnessjuka i en det gamla lasarettet tillhörig byggnad, öfver hvilken förslag jag på direktionens anmodan afgifvit yttrande.

Västerbottens läns landsting har beslutat att i samband med ett nytt lasarett i Umeå uppföra en afdelning för 20 sinnessjuka.

Västernorrlands läns landstings paviljong för sinnessjuka vid Härnösands hospital, som började tagas i bruk under december 1902, har under året blifvit till fullo belagd.

Vid lasarettet i Hudiksvall ha under året arbeten pågått med uppförande af en paviljong för sinnessjuka, hvilken snart torde vara färdig.

Gäflborgs läns landsting har dessutom under året beviljat anslag till en paviljong för 20 sinnessjuka vid lasarettet i Söderhamn.

Skaraborgs läns upptagningsanstalt för sinnessjuka vid Falköping och Jönköpings läns dito vid Eksjö hafva under året om- och tillbyggt. Detsamma gäller Göteborgs och Bohus läns upptagningsanstalt vid Uddevalla lasarett.

Älfsborgs läns landsting förbereder en framställning i syfte att få vid den nya asylen vid Vänersborg uppföra en paviljong för sinnessjuka från länet.

Blekinge och Kronobergs läns landsting hafva gjort en liknande framställning angående en gemensam paviljong vid Växjö hospital.

Vid Nyköpings lasarett har en ny upptagningspaviljong för sinnessjuka under året tagits i bruk, hvilken står under

särskild direktion och har särskild af direktionen tillsatt läkare.

Vid Uppsala hospital har plats anvisats för en paviljong, som Uppsala läns landsting fått tillstånd att där uppföra.

Häraf torde framgå, att landstingen i ganska stor utsträckning och med kraft gripit sig an med ett bättre ordnande af den på dem ankommande vården om sinnessjuka.

Tillämpningen af gällande föreskrifter angående villkoren för sinnessjukas intagande å länslasarett har på flera af dessa anstalter förorsakat osäkerhet och tvekan, och då, såvidt jag kan förstå, ifrågavarande föreskrifter i själfva verket icke äro så otvetydiga, som önskligt vore, anser jag mig här böra framlägga några synpunkter, som kunna vara af betydelse för tolkningen af föreskrifterna i fråga.

Gällande stadga angående sinnessjuka innehåller inga uttryckliga föreskrifter om hvilka betyg och öfriga handlingar fordras för intagning af sinnessjuk å länslasarett.

I »underdånigt betänkande och förslag till stadga angående sinnessjuka afgifvet den 29 februari 1896 af därtill i nåder utsedda kommitterade» förekommer emellertid beträffande nämnda fråga följande uttalande (sid. 82. Speciel motivering § 48): »Kommitteen, till hvars kännedom det kommit, att vid en del lasarett sinnessjuka intagas med mindre fullständiga handlingar än i motsvarande fall fordras för intagning å hospital, har funnit detta förfaringssätt sakna stöd i stadgans ordalydelse och förty ej ansett detsamma påkalla någon förändring af nu gällande föreskrifter utan inskränkt sig till att här (d. v. s. i motiveringen men ej i texten till stadgeförslaget) framhålla att för intagning å lasarett erfordras i hvarje fall samma handlingar, som för intagning å hospital äro föreskrifna.

Medicinalstyrelsen har i inforordt utlåtande angående kommitterades förslag icke gjort någon erinran mot kommitterades ofvan relaterade mening, och i förnyade nådiga stadgan angående sinnessjuka den 14 juni 1901 har äfven första stycket af § 46, frånsedt några i realiteten betydelselösa redaktionsförändringar erhållit samma lydelse som motsvarande § i 1883 års stadga. Det synes alltså icke kunna betvivlas att för intagning af sinnessjuka å länslasarett fordras samma handlingar som för inträde å hospital (frånsedt ansvarsförbindelse, hvarom lasarettstadgan har särskildt föreskrift).

Bland lasarettsläkarne, som i allmänhet icke haft tillgång till nämnda betänkande, och som, helt naturligt, icke kunnat i stadgan läsa hvad som faktiskt icke står där, har emellertid, som jag tror ganska allmänt, den uppfattningen gjort sig gällande, att de icke hafva formell befogenhet att fordra de för intagning å hospital och asyl föreskrifna intygen, ehuru somliga bland dem, af praktiska skäl sökt vänja sin publik vid att ej insända sinnessjuka till lasarett utan betygen i fråga. Andra åter hafva funnit det praktiskt oegnomförbart att fordra dessa betyg och mottaga därför i regeln sinnessjuka utan vidare formaliteter. Särskildt i Norrland, hvaräst, som jag inhämtat, sinnessjuka ej sällan utan föregående anmälan inställas vid lasarett efter en flera dagars besvärlig landsvägsresa på tiotals mil, är sistnämnda förfarande allmänt och uppenbarligen betingadt af faktiska förhållanden.

Samma praxis tillämpas äfven stundom å de läns-paviljonger, som äro uppförda vid statens anstalter i Lund, Kristinehamn och Härnösand, hvilka paviljonger betraktas såsom annex till närmaste lasarett. Häri genom uppstår det minst sagdt egendomliga förhållandet, att af hospitalets patienter — hvilka naturligtvis äro beröfvade sin frihet i lika hög grad, oafsedt om de äro länspatienter eller vårdas på statens bekostnad, och hvilka vårdas om hvarandra, oberoende af under hvilka omständigheter de blifvit internerade — en del inkommit utan vidare formaliteter än en remiss från lasarettsläkaren (hvilken remiss i vissa fall icke ens uppläst om den intagnes namn), men en annan del icke kunnat vinna inträde utan de i stadgan angående sinnessjuka föreskrifna invecklade formaliteterna.

Huru monstruös än nu påpekade inkonsekvens är, har jag likväl icke ansett mig kunna göra annat än att i ett par fall fästa uppmärksamheten därvid i mina inspektionsberättelser. För min personliga del är jag naturligtvis mest böjd för den tolkning, att sinnessjuka må kunna intagas å länslasarett utan betyg enligt bilagorna A och B, ty en sådan tolkning innebär, enligt min uppfattning, en fördel för de sinnessjuka. Dessutom synes stadgans ordalydelse, om än måhända oafsiktligt, gifva stöd åt denna tolkning. I § 46 åläggas nämligen den sjukas målsman eller annan vederbörande att, »där sådant ej redan skett, ofördröjligen göra ansökan om hospitalsvård» för å länslasarett till vård intagen sinnessjuk. Det förutsättes alltså här, att sinnessjuka kunna intagas å länslasarett utan föregående ansökan om hospitalsvård. Betygen enligt bil. A. och B. nämnas visserligen ej i detta sammanhang, men det, torde väl få anses ligga i sakens natur, att dessa betyg, äfvenledes afses i nämnda bestämmelse, ty det torde visserligen hända att ansökan insändes utan att föreskrifna bilagor bifogas, men näppeligen insändas någonsin bilagor utan föregående eller samtidig ansökan.

Emellertid medger jag att ofvan omförmälda kommitterades otvetydigt uttalade mening, mot hvilken medicinalstyrelsen ej haft något att erinra, torde lägga hinder i vägen för denna tolkning af § 46, som jag helst skulle vilja förorda. Jag medger äfven, att en sådan tolkning uppenbarligen strider mot andan i stadgan angående sinnessjuka. Denna afser nämligen, som jag i det föregående antydtt, icke i främsta rummet att tillgodose de sinnessjukas intressen utan att lämna garantier mot obefogad internering å anstalter för sinnessjuka, och från denna synpunkt lär det icke kunna anses tillrädligt att till länslasarettens afdelningar för sinnessjuka lämnas obehindradt tillträde. Ty om sådant kan anses innebära en för den personliga friheten hotande fara, då det gäller statens anstalter, är faran utan tvifvel ojämförligt större från lasarettens sida, hvarest resurserna för de sjukas vård ofta inskränka sig till några celler, så att en permanent isolering — som under nuvarande platsbrist varar i årtal — ej alltför sällan blir de sjukas lott.

I alla händelser vore det önskligt, att medicinalstyrelsen meddelade lasarettsläkarne sin tolkning af hithörande bestämmelser, så att en likformig praxis må blifva rådande och all anledning till tvekan aflägsnad.

Om medicinalstyrelsen fortfarande delar kommitterades uppfattning och således föreskrifver att intyg enligt bil. A och B fordras för intagning af sinnessjuka å länslasarett, torde en ytterligare förtydligande föreskrift vara af nöden. En del lasarettsläkare hafva nämligen icke ansett sig kunna eller böra fordra betygens företeende vid patientens intagande å lasarettet, men hafva tagit till praxis att begära intyg om att betygen i fråga inlämnats till vederbörande direktiön. Detta förfaringsätt förefaller mig innebära en gifven fördel utan att strida mot stadgans anda och ordalydelse. Men det medför äfven den olägenheten att lasarettsläkaren ej erhåller nödiga upplysningar om sjukhistorien. Han kan visserligen hos hospitalsläkaren anhålla om att få handlingarna till låns, men en sådan anhållan är gifvetvis mindre behaglig för båda parterna utom det att proceduren är tidsödande och från andra synpunkter olämplig.

Å ett par af de försörjningsinrättningar jag under året besökt har jag funnit anordningarna för de sinnessjukas vård ganska goda. I Malmö och Halmstad finnas särskilda, nyligen inrättade, i det hela ändamålsenliga afdelningar för sinnessjuka med större sofsalar, särskilda dagrum och promenadgårdar. Enkelrum och celler finnas äfven, men utgöra här icke såsom eljest är vanligt, de enda resurserna för de sinnessjukas vård eller förvaring och de syntes äfven användas med måtta och urskiljning. Å Kalmar stads välordnade fattiggård vårdades flertalet sinnessjuka och sinnesslöa (till ett antal af 30 å 40) å de allmänna rummen bland försörjningstagarne. En till inrättningen hörande, för mera svårskötta sinnessjuka afsedd mindre byggnad innehåller några celler af mer än vanligt afskräckande beskaffenhet.

Å öfriga mindre försörjningsinrättningar, som jag besökt, hafva anordningarna för sinnessjuka inskränkt sig till ett par celler eller träburar, på ett par ställen någorlunda hyggligt utstyrda, på andra ställen tämligen ruskiga.

Södra provisoriska sinnessjukhuset i Stockholm är i lokalt hänseende underhaltigt, hvaremot det nyligen för vård af sinnessjuka omändrade f. d. Katarina sjukhus erbjuder ganska användbara, delvis fullt ändamålsenliga lokaler. På båda ställena äro emellertid anordningarna sjukhusmässiga; vid Katarina sjukhus har efter mitt besök en å platsen boende underläkare anställts. En brist är naturligtvis att den för sjukvården ansvariga läkaren har sin bostad annorstädes.

Angående ifrågasatta eller genomförda åtgärder till förbättrande af den kommunala sinnessjukvården under berättelseåret har följande kommit till min kännedom.

I Stockholm förberedes ett omfattande förslag till en ny anstalt för sådana sinnessjuka, som anses höra under hälsovårdsnämndens omsorger, hvarjämte utvidgning af asylen för obotligt sinnessjuka å allmänna försörjningsinrättningen pågår.

Den i föregående årsberättelse omnämnda Göteborgskommittéens arbete lär icke föranledt till någon åtgärd från stadsfullmäktiges sida.

I Malmö kommer en särskild afdelning för sinnessjuka att nyuppföras vid stadens sjukhus. Ritningarna härtill hafva under året fastställts af medicinalstyrelsen.

Vid Uppsala försörjningsinrättning har, enligt hvad jag inhämtat, afdelningen för sinnessjuka undergått en ganska omfattande om- och tillbyggnad i närmaste öfverensstämmelse med af mig meddelade råd och anvisningar.

Dessutom har jag på begäran yttrat mig om förslag till ordnande af sinnessjukvården vid försörjningsinrättningarna i Luleå, Skara, Karlshamn och Karlstad. Huruvida några vidare åtgärder i berörda hänseende vidtagits i nämnda städer, har jag mig ej bekant.

Läkartillsynen öfver de å kommunala inrättningar vårdade sinnessjuka torde kunna betecknas såsom i allmänhet och efter omständigheterna tillfredsställande i de större städerna, men den är, af helt naturliga skäl, ej ens i Stockholm och Göteborg så betryggande anordnad som å statens anstalter.

I mindre städer synes tillsynen från vederbörande läkarnas sida af försörjningsinrättningarnas sinnessjuka stundom icke vara så särdeles noggrann. Så anträffade jag exempelvis under årets inspektioner i en stad på omkring 7,000 invånare å försörjningsinrättningen en sinnessjuk kvinna, som därstädes varit inlåst i en träafbalkning omkring 2 månader — utan att detta var bekant för stadsläkaren, som först vid min inspektion fick kännedom om saken.

Å landsbygden slutligen äro säkerligen läkarebesök hos sinnessjuka i försörjningsinrättningar och fattigstugor alldeles enstaka händelser.

Internering af dessa sjuka å ifrågavarande inrättningar sker i bästa fall på grund af polisremiss och ett enkelt läkarebetyg, som endast innehåller att personen i fråga såsom sinnessjuk behöfver vård — men oftast utan alla formaliteter och säkerligen ej sällan utan läkares hörande samt ibland till och med utan att någon läkare därom får kännedom, om ej af en tillfällighet.

Frånsedt ofvan antydda undantag, föreligga alltså hvarken med afseende å intagningen eller den fortsatta interneringen af medellösa sinnessjuka å försörjningsinrättningar några garantier mot missbruk och misstag. Här kräfves intet af de mångahanda försiktighetsmått, som ansetts nödiga såsom skydd mot den fara för den personliga friheten, som befaras hota från de offentliga anstaltarnas sida, ehuru den enklaste eftertanke borde öfvertyga enhvar, att om nämnda fara öfverhufvud existerar, den otvivelaktigt hotar ojämförligt närmare från de kommunala försörjningsinrättningarnas sida — hvarest, frånsedt andra omständigheter, interneringen relativt ofta är liktydig med isolering i cell eller bur och hvarest de sjuka stå under deras målsmans- och hushondeskap, som vidtagit interneringen.

Från dessa synpunkter och med hänsyn till att de mera bärgade sinnessjuka, som vistas å hospital, numera äro tillförsäkrade det skydd för sina intressen, som ett lagligt förmynderskap innebär, synes det, om än måhända juridiskt befogadt, likväl utan tvifvel materiellt orättfärdigt att icke medgifva de fattiga, å försörjningsinrättningar internerade, sinnessjuka samma förmån. Det förefaller nämligen, som om tillvaratagande af den sjukens rent personliga intressen borde

anses vara en allmän rättsangelägenhet i samma mån som skyddandet af hans egodelar.

Rörande min verksamhet inom medicinalstyrelsen såsom biträdande vid handläggning af hospitalsärenden m. m. är följande att nämna:

Under de första veckorna af året var jag helt och hållet upptagen med den sista handläggningen af Medicinalstyrelsens underdåniga berättelse angående undersökning af sinnessjuka och sinnesslöa samt därefter med ett yttrande till medicinalstyrelsen angående från vederbörande öfverläkare och hospitalsdirektioner inkomna utlåtanden rörande betjäningens löneförhållanden. Då denna fråga var föremål för riksdagens uppmärksamhet redan år 1901, och då de missförhållanden, som genom den förebragta utredningen konstaterats, fortfarande kvarstå oförminskade, synes mig en snar lösning af denna fråga vara angelägen.

Under referentens för hospitalsärenden semester och tjänsteresor har jag varit adjungerad i medicinalstyrelsen, dels från 21 juni till 25 juli och dels 8—21 november.

Bland de ärenden jag under året handlagt eller biträdt vid må nämnas:

Till Konungen angående underdånig ansökan från fru Maria Krantzson att få upprätta en enskild anstalt för obildbara sinnesslöa;

Till Konungen angående underdånig framställning från af Falu stadsfullmäktige utsedda kommitterade om förläggande till Falun af ett nytt för Dalarne och nedre Norrland afsedt hospital;

samt följande rättsmedicinska utlåtanden:

Till R. R. i Malmö angående för sedlighetsbrott häktade Magnus Alexander Ahlbom från Hullie;

Till Domhufvanden i Södra Åsbo och Bjäre härad angående för mord häktade handelsidkarskan Hildur Sandberg från Rebbelberga;

Till R. R. i Norrköping angående för olofligt tillgrepp häktade Erik Gottfrid Aman;

Till Kungl. Flottans stations i Stockholm krigsrätt angående för förargelseväckande beteende m. m. åtalade sjömannen Oskar Edvard Nilsson;

Till Domhufvanden i Kinnevalds H. R. angående för mord häktade hemmansägaren Magnus Andersson;

Till Domhufvanden i Öfre Fryksdals H. R. angående för stöld tilltalade Lars Gustaf Andersson-Zetterström;

Till Domhufvanden i Medelsta H. R. angående för misshandel häktade Olof Svensson från Backaryd;

Till Domhufvanden i Svartlösa H. R. angående för mord häktade hustru Edit Albertina Jonsson från Botkyrka;

Till K. Svea Hofrätt angående gårdsägaren Karl August Erikssons i Örebro befrielse från förmynderskap;

Till R. R. i Härnösand angående för hemfrids- och misshandelsbrott åtalade förre åkaren Axel Ludvig Karlsson från Härnösand;

Till Stockholms R. R. angående för sjunde resan stöld häktade ogifta Märta Andersdotter Brunsell från Ström;

Till Älfdalens tingslags H. R. angående för mordbrand häktade bokföraren John Lindqvist från Kåtilla.

Slutligen har jag deltagit i den för utväljande af plats för nytt hospital i Dalarne utsedda kommissionens arbeten under året.

Stockholm den 19 februari 1904.

Georg Schuldheis.

Bihang 3.

Rättsmedicinska utlåtanden angående sinnesbeskaffenhet,

afgifna af öfverläkare vid hospital.

1.

Sedan kungl. medicinalstyrelsen i skrifvelse af den 6 okt. 1902 förordnat, att häktade, för inbrottsstöld tilltalade förre straffningen O. V. Ö. skulle i och för fullständig utredning angående sinnesbeskaffenheten intagas å Uppsala hospital för observation och undersökning, intogs Ö. här den 18 okt. 1902. I skrifvelse af den 12 dec. 1902 hade kungl. styrelsen beviljat af mig begärdt 2 månaders uppskof med utlåtandes afgifvande.

Jag får härmed vördsamt öfversända dylikt utlåtande.

Mig tillgängliga Ö. rörande handlingar äro: prästbetyg, bil. A. och B. i enlighet med Kungl. Maj:ts nådiga

kungörelse af den 9 febr. 1894, den här öfver Ö. förda sjukjournalen, rannsakningshandlingarna i ett vid Falu rådstufvurätt mot Ö. anhängiggjort mål, ett bref från fängelseläkaren, doktor G. Th. Sällberg, en bil. B. utfärdad af Ö:s broder, poliskonstapeln i Stockholm P. J. Ö., samt trenne af Ö. skrifna bref.

Ur dessa handlingar framgår i hufvudsak följande:

Ö. är en ogift arbetare, född 1868 i T. församling af Alfsborgs län. Fadern var soldat. Båda föräldrarna hade ett lugnt och fromt lynne och förde ett i allo nyktert lefverne. Angående släktförhållanden i öfrigt har Ö. själf upplyst, att en farbror var känd i hela trakten för sin poetiska begåfning, att en annan farbror blef mormon och skref

om mormonismen. Af 6 syskon är Ö. den ende, som blifvit straffad Om hans barndom föreligga inga vidare upplysningar, än att han vistats i hemmet till sitt 14:e år och där erhållit ganska god vård, och att han gått i folkskola vanlig tid och konfirmerats. Efter konfirmationen hämtades han till Stockholm af en broder och sattes i arbete hos en slaktare. Efter ett par år gaf han sig in vid hästgardet; tog efter slutad värfning tjänst som dräng. Han skall hafva lefvat i hög grad liderligt. Enligt en uppgift har han varit begifven på starka drycker, enligt en annan har han det icke men, då han någon gång förtärt sådana, blifvit mycket vild. Han skall hafva haft god hälsa, varit förståndig, väl begåfvad och liflig, men haft retligt, lätt uppbrusande lynne och dålig karaktär, varit lättledd. I allmänhet ej haft lust för ordnad arbete någon längre tid utan delvis fört vagabondlif och förfövat en mängd stölder. Har förut varit straffad för 5:e resan stöld och tillbragt åtskilliga år i fängelse. Dessutom har han tvenne gånger varit ådömd tvångsarbete. En tablå öfver de tider, han varit internerad ser ut som följer:

i fängelse för 1:a resan stöld	d. 15/10 1891—6/3 1892
å tvångsarbetsanstalt	d. 4/11 1892—4/2 1893
i fängelse för 2:a resan stöld	d. 4/4 1893—6/12 1893
å tvångsarbetsanstalt	d. 21/12 1893—21/6 1894
i fängelse för 3:e resan stöld	d. 17/1 1895—19/10 1895
i fängelse för 4:e resan stöld	d. 8/3 1896—11/8 1898
i fängelse för 5:e resan stöld	d. 28/4 1899—

Häri äro ej de tider, han suttit i rannsaktionshäkte, inberäknade

Angående de tider, han varit fri, uppgifver han följande. Före andra gången, han blef fast, hade han 1½—2 månader arbete vid Bergsund. Under följande fritider hade han intet arbete förrän mellan 4:e och 5:e resan, då han hela tiden utom de två sista dagarne var sysselsatt med murbruksarbete.

Sista gången dömdes han för 5:e resan stöld, anskaffande af dyrkar och förgelseväckande beteende inför rätta. Han hade upprepade gånger inför sittande rätt medelst svordomar, oljud och annorledes åstadkommit synnerlig förargelse. Domen öfverklagades af honom men fastställdes af Kungl. Maj:t den 11 april 1899. Straffet började den 28 april 1899. Han skulle vistas i enrum hela tiden.

I fängelset hade han ett stramt och sträft sätt att skicka sig, visade ständigt missnöje och retlighet, var ytterst ömtålig om sin personliga värdighet. Under en stor del af 1899 utvecklade han en oerhörd arbetslust, visade sällsynt nit och skicklighet i korgmakeri, intill dess han på sin framställda begäran att bekomma hela arbetsförtjänsten fick afslag med hänvisning till hvad honom såsom straffånge enligt lag tillkomme. Han erhöll annat arbete, som han en tid bortåt fullgjorde ordentligt. Arbetets art växlade efter hans tillfälliga stämning; han förmenade sig hafva rätt till arbete efter sin önskan och fordrade hänsyn härtill. Slutligen förlorade han all håg för hvarje arbete. Han blef misstänksam, gjorde obefogade anmärkningar, påstod sig få ruttet hästkött till föda och kospilling

i mjölken; vägrade en längre tid att intaga köttföda; misstänkte bevakningen för att lägga gift i maten; ansåg fängelseläkaren vara den rätte giftblandaren, sedan denne sökt förehålla honom det grundlösa i hans misstankar. Trodde sig hafva ett svårt maglidande. Han röjde inga egentliga storhetsidéer men väl en oerhördt stegrad själfkänsla i förning med en odrägligt öfverlägsen ton mot omgifningen. Han fordrade ovillkorlig hänsyn till sina hugskott, var trotsig och bråkig för att visa, att ingenting kunde skrämma eller locka honom från hans förmenta rätt. Syntes ej lida af syn- eller hörselvillor. Till sist blef han högljudd, bråkig och våldsam. En natt förde han ett hiskligt oväsen i sin cell, i tanke att man ville kväfva honom med stinkande gaser, utfor i smädelser och hotelser mot vakten, måste föras från cellen, hvarvid han gjorde ursinnigt motstånd.

Den 3 aug. 1901 afgaf fängelseläkaren, doktor Sällberg, intyg om, att Ö. var sinnessjuk och i största behof af vård å hospital.

Den 31 jan. 1902 intogs Ö. å Uppsala hospital.

Vid status præsens företedde han i somatiskt afseende intet annat anmärkningsvärdt än »Trichterbrust». Han hade på högra underarmen en tatuering föreställande en kvinnlig akrobat, som håller en dolk i högra handen, dessutom några andra smärre tatueringar. Vid examinationen uppträdde han med en viss frimodighet utan att likväl visa sig ohöflig, utvecklade en ganska betydande svada, yttrade sig ganska fyndigt, använde juridiska termer ibland; hela hans sätt var något »gaminaktigt». Han röjde godt minne och visade sig väl orienterad. Saknade sjukdomsinsikt; det skulle ju möjligen kunna vara någon vränghet, yttrade han, för det han suttit i cell så länge och varit under abnorma förhållanden en längre tid. Nekade till att hafva begått den stöld, för hvilken han sista gången blifvit dömd; vidgick att han begått de 4 föregående resorna stöld. Påstod det ej vara sant, att han varit bråkig och besvärlig på Långholmen; gjorde visserligen ej alldeles som de ville där, men »det var väl ej våld». Då man vägrade honom betalning för de korgar, han gjorde öfver pensum, med hänvisning till reglementet, bad han att få gå in till Kungl. Maj:t med anhållan att få det ordnad på annat sätt. Kort efteråt blef han satt i cell med en annan fånge; det skedde, emedan han ansågs nervös; någon annan orsak därtill kunde han ej uppgifva. Tillspord, huruvida han under sin fängelsetid varit utsatt för någon förföljelse, förklarade han, att de »skapade ut sig» där emot honom, »krängde och ljög»; aldrig fick han någon sanning; maten var dålig; då han fick ärtsoppa, var »hvarenda ärtas bortsilad», brändt bröd fick han gång på gång, ofta också ruttet kött; misstänkte för öfrigt, att han ibland fick afförande medel i maten; emellanåt lade de nog också bromsalt i mjölken »för att döfva nerverna». Prästen tittade ibland under predikningarna på honom, alldeles som om han skulle vilja hypnotisera honom. »Detta är ingen fix idé, men det ville synas så», yttrade han; det ville synas som om prästen möjligen trodde, att han på detta sätt skulle kunna bringa Ö. öfver »från den enfaldiga tron till en högre ståndpunkt». Vid försök att

tränga närmare in på detta ämne blef patienten mycket förbehållsam och fåordig. Han nekade för att någonsin hafva hört några röster.

Den 29 mars skall han till betjäningen hafva yttrat misstanke om, att man här gaf honom gift i maten, en misstanke som han äfven senare (den 15 juni) skall hafva uttalat.

Enligt daganteckning den 15 april är han i allmänhet tyst och höflig, nästan cirklad; dessemellan pockar han, ofta med mycken försmädlighet, på att bli utskrifven. I ett bref till professorn anhåller han i kvasi-poetiska, till-svarivade och svassande uttryck att blifva utskrifven. Ur detta bref må här citeras en mening: »När hvar och en sin syssla sköter, går oss väl, ehvad oss möter, står det på ett ställe, hvilket jag tycker är mycket sant med afseende på mig åtminstone».

Senare, den 29 april, är han ovetvig på läkarne, för att han ej hemskrifves.

I ett bref af den 24 juni till öfverläkaren beklagar han sig öfver en, som det synes honom, omotiverad bevakning från betjäningens sida. Vid ett tillfälle, då han satt på klosetten, kommo 2 sjukskötare för att »titta»; »det såg så fånigt, inbilskt och anstötligt ut, så mycket mera som jag ej vet mig på minsta sätt ha gifvit dem den minsta anledning till vanvettiga föreställningar och misstankar, enär jag ej haft den aflägsnaste tanke på att hvarken rymma eller göra annat ofog». När han sedan utfrågade sjukskötarne om anledningen till deras beteende, fann han, att den ene antog en orolig och virrig blick och svarade intrassladt och virrigt, den andre blef ytterligt nedslagen och virrig och förlägen.

Vid samtal den 17 juli 1902 tyckes patienten tro, att behandlingen på Långholmen gick ut på att få honom förslappad, dels genom inledande af vattenånga i hans cell, dels genom diverse ämnen i maten; detta skulle hafva till mål att få honom till en annan människa, så att han ej skulle återfalla i brott, när han kom ut. Då han mot slutet af samtalet får höra, att han ej kan anses fri från sinnessjukdom, blir han häftig och använder hotfulla ord.

Der 19 juli gjorde han ett misslyckadt försök att afvika. Den 5 augusti lyckades äfven detta honom.

Den 22 augusti häktades han i Falun, tagen på bar gärning under föröfvande af inbrottsstöld. Vid polisförhöret erkände han, att han i afsikt att stjäla föröfvat inbrottet. För sina hufvudsakligare lefnadsomständigheter redogjorde han fullt korrekt såväl vid polisförhöret som vid rannsakingen den 29 augusti. Angående sina öden efter det han afvikit från hospitalet berättade han bland annat, att han vistats dels i och omkring Stockholm, dels i Gäfle och dels och hufvudsakligen å landsbygden i mindre befolkade trakter. Fruktande att blifva igenkänd och återförd till Uppsala hade han under sina vandringar merendels begagnat sig af skogsvägar eller nattetid af landsvägarne och i de mindre gårdar, han vågat besöka, mot betalning erhållit det för lifsuppehållet nödvändiga. På därom särskildt framställd fråga uppgaf han, att han, som vore alldeles frisk och kry, icke kunde inse orsaken, hvarför han förts till Uppsala hospital.

Vid rannsakingen den 5 september förmälde Ö. på gifven anledning, att han, då han å centralfängelset å Långholmen aftjänat honom senast ådömda bestraffning, hela tiden med undantag af 8 månader varit sjukskrifven, utan att han härtill kunnat finna någon anledning. Vid samma tillfälle antecknades, att fängelseläkaren på därom af rätstens ordförande framställd fråga muntligen förklarade, att Ö. icke syntes vara på något sätt sinnessjuk. Därjämte framhöll åklagaren, att Ö. såväl vid polisförhöret som sedermera under rannsakingarna förefallit vara och själf vid upprepade förfrågningar förklarade sig vara vid fullt redig sinnesförfattning.

Vid rannsakingen den 12 september förmälde Ö. angående sin vistelse å Långholmen och Uppsala hospital till hvad i målet i detta hänseende förut förekommit, att han under större delen af sin vistelse vid Långholmen stått under observation af fängelseläkaren därstädes äfvensom vid något tillfälle af en annan läkare, hvilken behandling varit Ö. så mycket oförklarligare, som han aldrig känt sig på något sätt sjuk eller konstig utan alltid varit och äfven ansetts vara ovanligt stark och frisk. Då de försök, han å hospitalet gjorde att utfråga anledningen till sin vistelse därstädes, alltid misslyckades, uppstod hos honom tanken att genom rymning befria sig ifrån denna enligt hans åsikt alldeles orättvisa behandling. På särskild tillfrågan förklarade Ö. vid detta tillfälle, att han alltid varit fullt medveten om, att af honom föröfvade förbrytelser varit brott, samt att anledningen till att han blifvit brottslig vore att söka i svårigheten att förskaffa sig lifsuppehälle, men äfven i dåliga kamraters inflytande.

I en bil. A. af den 26 september 1902 yttrar fängelseläkaren dr Gustaf Grill angående Ö:s tillstånd: ansiktsuttryck trotsigt och missnöjdt; vid minsta motsägelse är han uppbrusande, svarar trotsigt, gestikulerar högst lifligt; uppmärksamhet god; uppfattning hastig; minne godt; tankeverksamhet liflig; han påstår, att man på Långholmen släppte in gaser och vattenånga i hans cell, samt att han fick rutten och oätbar mat; tror sig vara förföljd; påstår att prästen i sina predikningar alltid talar om honom och utpekar honom. I ett utlåtande af samma dag förklarar doktor Grill såsom sin åsikt, att Ö. vid den tid, då han begick det brott, för hvilket han här rannsakas, icke var vid sina sinnens fulla bruk och sålunda icke tillräknelig för sin handling.

Ö. återkom till hospitalet den 18 oktober. Han var i det stora hela oförändrad, redogjorde för sina öden klart och redigt och i öfverensstämmelse med i rättegångshandlingarna befintliga uppgifter. Under den följande tiden uppför han sig exemplariskt, och den förra retligheten i lynnet framträder ej. Han sysslar flitigt med studium af engelska språket; ärnar nämligen försöka komma öfver till Amerika, emedan han tror det vara omöjligt för honom att numera slå sig ut här i landet. Yttrar i sammanhang härmed, att han ej anser det så orätt att tillägna sig från någon annans öfverflöd nödiga medel för en sådan resa, om det på så sätt skulle lyckas honom att komma sig upp. Eljest medgifver han villigt, att det är orätt att stjåla.

Vid samtal den 1 och 6 december röjer han ej några tankevallor. Vid fortsatt samtal den 8 och 11 december häfdar han, att han ej begått det brott, för hvilket han sista gången dömdes, om han ock haft en viss moralisk delaktighet däri. Han blef fälld på grund af omständigheter och vittnesmål, som delvis voro falska. Angående sitt uppträdande inför rätta omtalar han, att han en gång sade: »det var en förbannad lögn», då ett vittne vittnade falskt emot honom; en annan gång knöt han handen emot stadsfiskalen yttrande: »fick du det nu som du ville ha det, din djälfvul». Förnekar, att han haft något allvarligt uppsåt att hämnas. Vidhåller, att han ibland fick ruttet hästkött och flera gånger medicin i maten, skall däremot aldrig hafva talat om gift. Vid några tillfällen observerade han i buljongen några egendomliga örtblad, som sågo misstänkta ut. Sedan han förtärt dem, blef han illamående, »fick smärtor i ryggen och njurlidande, och urinen lukade så konstigt». Då man framkastar, att han möjligen vid denna tid varit nervös, yttrar han: »nej, jag hade en klarare syn på tingen då än någonsin, insåg hvad som borde göras och inte göras, var allra minst då upprörd och nervös». Angående sitt uppträdande mot konstaplarne säger han än, att han vid enstaka tillfällen varit »nosig», kort efter att han alltid varit hyggelig mot dem och kanske för mycket förekommande; än att han vid förflyttningen till källarecell gjorde energiskt motstånd och »sätte» den store brede konstapeln i dörrkarmen, än beträffande samma tillfälle: det var väl inte någon vidare brottning; jag yttrade endast: »du, sätta ned i källarecell». Anledningen till förflyttningen uppgifver Ö. nu hafva varit den, att han ute på gården sparkat hårdt i planket i förargelse öfver någonting, och, då konstapeln irriterad ropat »hvad går åt dig», svarat: »det angår dig inte». Han »måste säga detta så högt, att konstapeln hörde det». Senare erkänner han, att han vid flera tillfällen förgått sig i fängelset. Han påstår sig aldrig hafva vägrat att ta emot arbete af hvad slag som helst, tvärtom käxat på att få sådant hvarje gång doktorn kom. Angående inledandet af vattenånga i cellen förklarade han sig på följande sätt. En natt i slutet af 1901 vaknade han och kände, att rummet var fullt af illaluktande gaser, som höllo på att kväfva honom. Han anser detta hafva berott på, att ett ångrör gått sönder, ej att det varit anstiftadt för att kväfva honom. Maskinisten kom och lagade röret dagen därpå. Efter en vecka kände han åter ånga i sitt rum och mädde illa därpå, slog då sönder det lilla fönstret på dörren för att få bättre luft; nedflyttades på grund härpå i källarecell. Kort här- efter talade prästen i sin predikan bland annat om, att »plågorna skulle tvinga styfva sinnen till Gud», hvaröfver Ö. blef så förbittrad, att han sade högt i sin cell: »fy fan, din djälfvul». Han tyckte, att det var »skurkaktigt gjordt» af prästen att »stå och försvara plägandet i rättvisans namn». Ö. tror, att prästen möjligen hört åtskilligt om honom och därför kommit att fälla ett sådant uttryck, om han ock anser, att det hade afseende äfven på de andra fångarne. På fråga, om han ansett sig utsatt för förföljelse i fängelset, lämnar han följande svar: »nej, det har jag ingen personlig erfarenhet af».

Berättelse ang. sinnessjukvården.

Då man den 16 och 19 januari 1903 genomgår journalens status præsens från februari 1902 och utfrågar Ö. angående en del yttranden, han då fällt, blir han ganska irriterad, yttrar om journalskrifvaren, att han förefallit honom dum, att han ljög och vrängde på sanningen. Angående vederbörandes sätt att behandla honom i fängelset säger han: »de som mogne och lärde män skulle förstått sin sak bättre; den taktik de följde ledde ej i rätt spår till min återupprättelse utan tvärtom korrumpade mig och degenererade mig». Anledningen till att han kom att misstänka medicin i maten var följande: en, som bodde i cellen bredvid, blef sjuk; Ö. hörde, hur han var uppe om nätterna på klosetten, och hur det skvalade; började då tänka »jojo, jojo» och misstänka, att denne fått något i maten, »och får en, är det väl inte säkert för någon». Att de lade bromsalt i mjölken, har han i alla händelser ej sagt; »hur fanken skulle jag kunna säga det; då skulle jag ju underkastat det en kemisk analys». Han förnekar äfven sitt yttrande, att prästen skulle vilja hypnotisera honom. Anser, att han i det stora hela uppfört sig väl i fängelset. Yttrandet, att han endast gaf lika igen, vill han ej vidgå; »det var då lögn»; »jag försökte jämka med dem i det längsta och göra dem till viljes; de fingo så stora anspråk på mig, att det var alldeles förbaskadt; jag uppbjöd mer än mänskliga krafter». I den stöld, för hvilken han sist dömdes, var han ej delaktig; han hade ej någon aning om att det begicks en stöld; han kom händelsevis gatan fram.

Att han råkat på afvägar äfven då han haft arbete förklarar han så. En dag före andra resan, då han skulle gå till sitt arbete vid Bergsund, mötte han en bekant, »Skön Oskar på vägen»; denne hade pengar och bjöd, och så gick det. Före 5:e resan arbetade han ej de två sista dagarne; han skulle ut och låna lite pengar för att få sina skor lagade, och så blef han fast.

Den 22 januari vill han ej erinra sig sitt yttrande, att behandlingen på Långholmen gick ut på att få honom förslappad; »hur skulle jag kunna säga det; hvad skulle det tjäna till att få mig förslappad då, mig mer än andra?»

Ö:s kunskapsförråd är för en person af hans klass och med hans föregående anmärkningsvärdt stort. Hans förmåga att subtrahera står dock i ett påtagligt missförhållande till hans sätt att reda sig med öfriga kunskapsprof.

Hans definitioner af vissa etiska begrepp äro till formen något utstofferade men till innehållet sådana, att, om han lefde som han lär, han skulle vara en moraliskt mycket högt stående människa.

I ett bref till en syster i Amerika begagnar han sig af åtskilliga poetiska vändningar. Sin förhoppning om att själf kunna komma till Amerika uttrycker han sålunda: »Och kanske någon af de maktens vindar, som släpa sin röfvarmantel fram öfver denna krassa jordens yta, inom kort skola öppna en passad, som ikläder mig makt och rustning att realisera mina länge och varmt närda planer på färden till den jord, som närar ditt väna väsen, min älskade syster.»

Ö:s utveckling är ganska typisk för en blifvande vane-förbrytare. Som helt ung kommer han till hufvudstaden, börjar som slaktare, tar därefter värfning vid lifgardet till häst och efter slutad kapitulation tjänst som dräng, lefver i hög grad liderligt, visar ej lust till ordnad arbete någon längre tid utan börjar föra vagabondlif och stjäla. Hans begåfning skall hafva varit god, men hans lynne lätt uppbrusande, retligt, och karaktären dålig, lättledd; dessutom har han visat intolerans för alkohol. En gång blifven fängelsekund är han endast korta tider på fri fot. De gånger, han då har arbete, lämnar han detta helt lätt-sinnigt, en gång förledd af en bekant, en annan gång af ett alldeles intetsägande skäl. Anklagad för 5:e resan stöld uppför han sig redan under rannsakingen påfallande egen-domligt, utfar inför sittande rätt i svordomar och oljud, röjer nu, såväl som vid flera senare tillfällen en höggradig brist på själfbehärskning, en impulsivitet. Sedan han börjat aftjäna det ådömda straffet, visar han en tid oerhörd arbetslust men upphör småningom att arbeta, då han blir vägrad den högre ersättning, han begär att få, i strid med reglementet. Han visar sig missnöjd, retlig, ytterst öm-tålig om sin personliga värdighet, fordrar ovillkorlig hän-syn till sina huggskott, blir mer och mer misstänksam, och de hos cellfångar så vanliga tankevillorna om rutten och förörenad föda uppträda. Han anser prästen häntyda på honom i sina predikningar. Till sist blir han våldsam och störande. Intagen på hospitalet uppför han sig lugnt och fogligt på det hela taget. Endast någon enstaka gång för-märkas tecken till uppbrusning. Tankevillorna kvarstå del-vis; delvis korrigerar, modifierar eller förnekar han dem. Han vill ej alls medgifva, att han är eller varit sinnessjuk, tvärtom. Han tillvitar omgifningen de kalamiteter han råkat ut för i fängelset, visar benägenhet att bagatellisera betydelsen af egna handlingar. En påtaglig brist i öfver-ensstämmelse finnes ej blott mellan Ö:s och handlingarnes uppgifter, utan äfven mellan vissa af Ö:s uppgifter vid olika tillfällen. Han använder gärna utländska ord, skrifer ett blomstersmyckadt språk och använder sökta liknel-ser. Hans vackra teoretiska definitioner på en del etiska begrepp stå i den mest bjärta motsats till hans lefverne, genom hvilket han, har visat sig vara en individ, som sak-nar förmåga af anpassning efter den samhällsordning, under hvilken han kommit att lefva.

Tillståndet var före och efter afvikandet detsamma, och det måste antagas, att ingen förändring uppträdt under mellantiden.

På grund af min undersökning har jag kommit till den uppfattning, att Ö. är en imbecill, hos hvilken under-maligheten framträder väsentligen på det etiska området. Den akuta psykos, som tillstötte i fängelset, sannolikt som följd af vistelsen i enrum, hade, då Ö. intogs å hospitalet första gången, redan delvis trädt tillbaka och har sedan ej dominerat. De kvarstående tankevillorna förråda genom sin föränderlighet och genom bristen på förarbetande till system en bakomliggande svaghet. Omdömeslösheten är starkt framträdande. Däremot äro lägre intellektuella för-mögenheter anmärkningsvärdt väl bibehållna och så väl, att jag som slutomdöme får afgifva det utlåtande,

att Ögren vid tiden för senaste brottets begående var i saknad af förståndets fulla bruk, hvilket jag härmed på heder och samvete intygar.

Uppsala hospital och asyl den 15 febr. 1903.

Ernst Göransson,
t. f. öfverläkare.

2.

I skrifvelse till kungl. direktionen för Stockholms hospital af den 11 februari 1903 har kungl. medicinal-styrelsen med öfverlämnande af samtliga handlingar uti det vid Stockholms rådstufvurätt anhängiga målet angående för mord tilltalade och häktade skomakeriarbetaren O. L. förordnat, att L. skulle för observation och under-sökning intagas å Stockholms hospital, så snart plats där-städes kunde åt honom beredas, samt åt hospitalsöfverlä-karen uppdragit att inom föreskrifven tid till kungl. sty-relsen inkomma med yttrande angående den tilltalades sin- nestillstånd.

Ur de härhos återgående handlingarna i målet inhämtas följande:

L. är född i L. församling af Skaraborgs län och son af en snickare. Han har uppfostrats hos föräldrarne och åtnjutit folkskoleundervisning, blifvit konfirmerad vid 15 års ålder och därefter under ett par år biträdt sin fader i snickaryrket, men sedan och allt framgent arbetat i sko-makaryrket. Sedan 1895 är han gift, men äktenskapet är barnlöst. Under de första åren af detsamma, då han tillhörde frälsningsarméen samt därefter en metodistnykterhetsföre-ning, arbetade han ordentligt, men började sedermera period-vis dricka och föra ett oordentligt lefnadssätt. Han har i allmänhet varit frisk med undantag af att han ett par gånger lidit af influensa och enligt hustruns uppgift har han icke vid något tillfälle i nyktert tillstånd varit ore-dig eller »konstig» till sinnesförfattningen, men då han nyktrat till efter rus, har han brukat vara mycket ångerfull och nedtryckt till sinnet öfver sin svaghet för drycken-skap, samt talat om att taga lifvet af sig. På senare åren har hustrun till största delen försörjt sig och man-nen medelst sömnad. På grund af svårighet att här i Stockholm förvärfva sitt uppehälle flyttade makarne i no-vember 1901 till Malmö. I februari 1902 mottogo de af en barnmorska i nyssnämnda stad efter annons i en tidning och mot en ersättning af 400 kr. i ett för allt såsom foster-barn xgossen K. H., född den 25 oktober 1901 och son af okänd moder. Mot slutet af sistlidne sommar åter-vände de till Stockholm och befunno sig då i så utblöt-tadt tillstånd, att de under första tiden måste tillbringa nätterna ute i det fria, till dess hustrun i början af sist-lidne oktober lyckades erhålla husrum för sig och familjen. Tisdagen den 25 november hade L., som tidvis arbetat or-dentligt, slutat sitt arbete och börjat dricka, samt fort-satte därmed under påföljande onsdag och torsdag, under hvilken tid han uppehöll sig dels utomhus och dels i hemmet, enligt egen uppgift hade han förtärt 7 å 8 supar

om dagen och lika många halfvor öl, men ingenting ätit. Nyssnämnda torsdag besökte L. en bekant, till hvilken han sade farväl under uppgift, att de aldrig mer skulle träffas; han var då drucken och blef senare på dagen synnerligen bråkig, hvarför han på aftonen af polisen anhölls för fylleri och fick tillbringa natten i förvaringsrummet å polistationen. L. hade hvarken under vistelsen i arresten eller då han på fredagsmorgonen vid 7-tiden utsläpptes visat något ovanligt i sitt beteende. Enligt egen uppgift skall han emellertid vid detta senare tillfälle ej varit fullt nykter utan känt sig yr i hufvudet samt, innan han begifvit sig hem, förtärt en »besk» och en half butelj öl. Enligt hustruns uppgift hemkom han nykter kl. 9 på morgonen, men var mycket nedstämd och ångerfull, samt grät och yttrade sin ledsnad öfver, att han var en sådan stackare och ej kunde lefva ordentligt, hvarvid hon sökte trösta honom, då han blef lugn och lekte med fostersonen samt gaf denne mat. Sedan makarne gemensamt intagit kaffe, gick hustrun ut i staden för att låna pengar till hyran. L. hade visserligen under föregående vecka om fostersonen yttrat, att det vore bättre för gossen om han vore död, men hustru L. hade dock ej tyckt sig hafva skäl till antagande, att L. själf ämnade taga lifvet af gossen, enär han alltid visat sig snäll mot honom. Emellertid skall L., enligt egen bekännelse, redan förut haft för afsikt att taga såväl sig själf som gossen afdaga och nu beslutit att under hustruns frånvaro strypa gossen samt sedan hänga sig själf, hvarvid han under de närmast följande timmarna vid tre olika tillfällen lade en snara om gossens hals, men ej förmådde fullborda gärningen. Sedan hustrun, som vid 2-tiden hemkommit, efter en timmes tid åter gått ut, och sedan han förtärt en halfbutelj öl, som hustrun hämtat åt honom, satte han emellertid sitt redan fattade beslut i verkställighet, därvid han (allt enligt egen uppgift) så tillvägagick, att han satte gossen på en bänk i rummet och lade snaran om hans hals, tog af sitsen å en i rummet befintlig soffa, släckte lampan och strypte barnet genom att åtdraga snaran, hvarefter han nedlade liket i sängkläderna i soffan och pålade sitsen. Han funderade sedan en stund på om han skulle hänga eller dränka sig själf, men då modet att begå själfmord brast honom, gick han i stället till detektivstationen och bekände hvad han gjort, därvid han uppgaf att han, intagen af ånger och sorg öfver sitt oordentliga lefverne ämnat begå själfmord, men först velat taga död på gossen, på det att denne, som han hållit mycket kär, ej skulle efter fosterfaderns död blifva lidande genom vanvård. L. häktades och vid med honom företagen rannsaking den 24 december vitsordade han till alla delar sina vid förhör inför polismyndigheten hafda uppgifter, hvarjämte han uppgaf, att hans oordentliga lefnadssätt och benägenhet för rusdrycker, som, periodvis hos honom toge sig utbrott, vere till stor del beroende därpå, att hans äktenskap vore olyckligt. Under rannsakingen den 29 s. m. förklarade L. på gifven anledning, att han icke med bestämdhet kunde uppgifva, huruvida han föröfvat gärningen med berådt mod och efter full öfverläggning, enär han vid tillfället hört liksom röster, af hvilka en del sökt afhålla honom från brottet och andra åter sökt intala honom att föröfva det-

samma, samt att dessa senare röster så småningom blifvit honom så öfvermäktiga, att han oemotståndligen drifvits till brottets begående. Vid förnyad rannsaking den 5 januari 1903 uppgaf L., ytterligare hörd angående dessa nyssnämnda röster, att desamma haft olika ljud, som om de härrört från skilda väsen och att det förefallit honom som om de talat tätt utanför dörren till rummet och att han känt susning för öronen, när de upphört tala, samt att han hört dylika röster äfven vid andra tillfällen under efterverkningarna af rus, men aldrig då han varit fullt nykter, hvarjämte han på särskilda frågor förklarade, att han alltifrån barndomen varit religiöst anlagd och grubblat öfver religiösa ting, men att dock icke någon religiös bevekelsegrund bidragit till hans beslut att beröfva sin fosterson lifvet.

Andre stadsläkaren, M. Aspelin, har i sitt afgifna utlåtande bland annat meddelat följande: L. vore enligt sin hustrus uppgift en i allmänhet rätt beskedlig men viljesvag och ombytlig person, som genom sitt superi och oordentliga lefnadssätt alldeles förstört familjens välstånd. Hans emellanåt yttrade själföförelser äfvensom det pietistiska talesätt, han såsom varande f. d. frälsningssoldat stundom brukat, hade nog tyckts härröra af för tillfället uppriktig ånger, men denna hade aldrig åtföljts af varaktig bättring. Flyttningen till Malmö hade varit hustrun emot, men skett därför, att L. föregifvit, att han där lättare skulle kunna sköta sig ordentligt, något som naturligtvis ingalunda blef förhållandet. Efter att hafva slarfvat som vanligt hade han en dag sagt, att det nog skulle blifva bättre, om de toge sig ett fosterbarn, ett förslag hvarpå hustrun efter något motstånd ingick. Penningarna, som erhållits i fosterlön hade emellertid snart gått åt och i maj eller början af juni sistlidne år hade L. åter inlåtit sig på en fosterbarnsaffär. Efter annonsering såsom förra gången hade makarne L. mot en betalning af 400 kr. i ett för allt af en ogift kvinna från H. såsom fosterbarn mottagit en flicka född i nämnda stad den 27 februari 1902. När de längre fram på sommaren kommit till Stockholm hade de såsom förut nämndt är, befunnit sig i utblottadt tillstånd, hvarför hustru L. inackorderat barnen på skilda ställen, sedan hon pantsatt sina ringar för att kunna lämna betalning för första månaden. Då hon lyckats erhålla bostad, hade hon tagit hem till sig gossen H., men på grund af bristande medel till betalning underlåtit att hämta flickan. Dennas tillfälliga fostermoder, som ej kände hustru L:s vistelseort, hade då lämnat barnet till fattigvården i Stockholm, hvilken uppgift bekräftats af en tjänsteman hos fattigvårdsnämnden. Beträffande L:s förhållande dagen för mordgärningen har hustrun upplyst, att L. sofvit godt natten till torsdagen och varit nykter då hon gått ut på morgonen. Aldrig hade hustru L. af mannens beteende kunnat förstå, att denne vid något tillfälle haft hörsel- eller synvillor. De polismän, som förhörde L. samma eftermiddag som mordet blifvit begånget, sade sig icke hafva iakttagit något abnormt i hans beteende vid detta tillfälle. Vid samtal med L. den 3 december 1902 syntes han nedstämd och ångerfull samt var ganska blek. Tillfrågad om sitt befinnande svarade han, att han ej var sjuk, dock hade han

till följd af sinnesrörelsen haft dålig sömn och matlust under de närmast föregående dygnet. Vid den därpå företagna kroppsundersökningen iaktogs intet anmärkningsvärdt. Ingen tremor. På fråga om motivet till gärningen gaf han liknande förklaring som inför polismyndigheten och antyde visserligen, att han ej varit fullt nykter vid tillfället, men omnämde lika litet då som vid polisförhöret, att han skulle påverkats af några »röster».

D:r Aspelin yttrar vidare, att L. angående sin släkt berättat, att föräldrarna såväl som hans två syskon haft god hälsa. Ingen i släkten har lidit af nerv- eller sinnessjukdom, men fadern lär, åtminstone under några år, hafva missbrukat starka drycker. L. har ej varit utsatt för någon hufvudskada och ej haft syfilis. Han vet sig icke hafva haft någon som helst svårare sjukdom. Rörande L:s kroppsliga tillstånd har andre stadsläkaren i sitt afgifna yttrande ej anfört något anmärkningsvärdt. Sinnesstämningen tryckt. Han har ibland rörts till tårar och synes ångra såväl den nu åtalade gärningen som ock en del mindre förseelser, hvilka han omtalat för att, som han sagt, lätta sitt samvete. Han visar tillbörlig uppmärksamhet, redig uppfattning och godt minne. Tankeverksamheten företer intet abnormt. Han ger lugna och rediga svar. Några falska föreställningar hafva ej hos honom kunnat konstateras. Att döma efter hans tal synes han nog hafva ett för religionen öppet sinne, men hittills har han icke visat något tecken till hvad man skulle kunna kalla religiöst grubbel. Under vistelsen i fängelset har han sysselsatt sig såväl med läsning af andaktsböcker som hvarjehanda förströelselektyr. Han har icke gifvit anledning till antagande, att han skulle hafva några sinnesvillor. I fråga om de röster, som han skulle hafva hört, innan han begick den åtalade gärningen, uttalar han sig tämligen sväfvande och säger sig ej vilja så strängt hålla på att det varit utifrån kommande röster och tillägger att det kanske snarare varit hans egna tankar.

Andre stadsläkaren, M. Aspelin, har slutligen på grund af det anförda förklarat, att tillräckligt stöd ej finnes för antagandet, att skomakaren O. L. vid tiden för den åtalade gärningens begående i följd af sinnessjukdom eller annan utan egen skuld irakad förvirring saknat förståndets fulla bruk.

L. intogs på Stockholms hospital den 25 februari 1903. Den öfver honom förda journalen meddelar följande:

Status præsens den 3 mars 1903 och följande dagar. L. är af ordinär kroppsbyggnad, 1,75 m. lång, med tämligen väl utvecklade muskulatur och måttligt hull. Dynamometern visar: h. hand 38 kg., v. 28,5 kg. Vikt 71 kg. Ansiktshyn gråblek. Hufvudet, täckt af ett mörkbrunt, öfver hjässan gles/hår, företer i afseende på form och storlek intet anmärkningsvärdt. Dess horisontalomfång är 60,2 cm., längddiameter 20,1 cm., bredd-diameter 15,5 cm., längdbredd-index 77,1; ansiktslängd 13,6 cm., ansiktsbredd 13,4 cm. Ögonens ställning utan anmärkning. Pupillerna, lika stora och af medelvidd, reagera för ljus och accommodation. Synskärpa och refraktion normala. Mörkbrunt helskägge. Tungan ej belagd, visar små fibrillära ryckningar. Talet utan anmärkning. Hörsel, lukt och smak normala. Likaså intet att anmärka å känselsinnet. Från bröstets och bukens

organ inga sjukdomstecken, puls jämn och regelbunden, frekvens 92. Urinen 1,018 eg. vikt, är fri från ägghvita och socker. Ingen tremor i händerna. Patetellarreflexerna lifliga.

L. har ett något sorgbundet utseende; han uppför sig stilla, fogligt och ordentligt, är snygg och anständig, svarar beredvilligt på framställda frågor, visar inga tecken till sinnes- eller tankevillor. Minnet ganska godt; uppmärksamhet och uppfattning goda. Tankeverksamheten redig.

Angående sin släkt berättar han, att fadern, som nu är död, haft god hälsa, men »supit ofantligt mycket» periodvis och mot sin hustru varit elak, men alldeles upphört att supa, sedan han en gång i fyllan slagit henne. Sista åren af sitt lif var fadern blind. L:s moder och den ena af hans bägges ystrar befinna sig i Amerika, där den senare är gift och har friska barn. Den andra systemen är död i barnsäng. Farfadern skall ock hafva varit frisk. Angående de öfriga af förfäderna har han sig ingenting bekant.

Själff var han liten och klen till 14 års ålder, men växte sedan fort. Då han var 5 eller 6 år gammal, fick han fallandesot. Enligt hvad modern berättat honom blef han under anfallen sanslös, yrade och pratade, hade kramp och bet sig i tungan; kommer själf ihåg, att modern satte en träpinne i munnen på honom. Anfallen skola hafva påkommit rätt ofta, men upphörde alldeles, då han blef 7 år och ha sedan aldrig återkommit. Dock har han ibland tyckt sig känna liksom hufvudet skulle växa och bli tungt, hvilken känsla dock snart gått tillbaka. Han säger sig ej komma ihåg, när han första gången förnam en sådan känsla, »men det är längesedan». Sådana ha rätt ofta påkommit honom, mest om nätterna, någon gång äfven på dagen. De ha inträffat ej blott under hans »suptider» utan äfven dessemellan. En och annan gång har han besvärats af en hastigt öfvergående svindel, under det han suttit i arbete, och äfven någon gång, när han gått ute på gatan; »det har känts, som om förståndet stått stilla en liten stund». Han säger sig ej hafva lidit af delirium tremens, aldrig känt sig »konstig», eller trott sig skola blifva sinnessjuk. Har ej varit smittad af syfilis, men haft gonorrhé. Vid 22 års ålder började han supa, hvilket han sedan gjort periodvis. Till en början kunde ett helt år förflyta mellan hvarje period, men mellantiderna blefvo allt kortare och på sista åren endast en månad eller 14 dagar, hvarefter han kunde supa 3—4 dagar eller längre, »sålänge pengarna räckte till». Han har ibland pantsatt så mycket han haft för att få brännvin och har då tänkt att taga lifvet af sig. Han har i regel haft minne af hvad som tilldragit sig, då han varit »halffull», men då han fått mera, kom han sedermera ej ihåg, hvad han sagt eller gjort; tror sig ej hafva varit oregerlig under ruset, men gärna velat tillägna sig småsaker; kände då liksom ett tvång att taga sådana och hade aldrig i förväg tänkt på att göra det. Tiden strax före dessa supperioder har han känt sig »ofantligt ängslig och orolig», och denna oro anser han hafva varit orsaken till att han börjat supa. På senare tider har han dock varit ängslig nästan jämt, och när han nyktrat till, har ängslan varit värre. Han har aldrig tyckt spritvaror smaka bra; har tålt mycket, innan han blifvit full. 5 à 6 gånger har han tillhört frälsningsarméen; har emellan perioderna varit

uppe där, bekant och vittnat, mycket skämts öfver, att han ej kunnat hålla sitt löfte. Hans äktenskap har varit olyckligt; det har ofta varit gräl hemma. Hustrun har varit ordentlig och skött hemmet bra, samt med klädsömnad förtjänat ganska mycket, men det fanns ingen sympati makarne emellan. Hustrun sade visserligen, att hon älskade honom, men han tror sig ha anledning misstänka henne för otrohet. I början var hon ond på honom, när han söp (han hade börjat supa, innan han gifte sig), men ej på senare tider. Han själf har nog varit något ondsint och högljudd i hemmet, men ej våldsam; tror ej, att han någonsin slagit hustrun, men att han möjligen en gång sparkat åt henne. Emedan han allt mer och mer blygdes öfver sitt oordentliga lif och tyckte det vara skamligt att möta bekanta, då han skulle anses vara religiös, — varit så anlagd alltsedan barndomen — reste han med hustrun i november 1901 till Malmö, där han skaffade sig egen verkstad och till en början hade bra med arbete; gick in i religiösa samfund äfven där och kände sig lycklig, men supperioderna började snart åter, och han utgick då ur dessa samfund. Då förtjänsterna blefvo klena, annonserades på hans förslag om ett fosterbarn, och de erhöilo ett sådant, en gosse vid namn H., mot ersättning af 400 kr. i ett för allt. Barnet var 13 månader gammalt och föddes med flaska; kunde endast säga »mamma». Då de 400 kr. voro slut, annonserade de, äfven nu i Malmö, och fingo ännu ett fosterbarn, en flicka. I augusti 1902 återvände makarne med fosterbarnen till Stockholm. Hustrun hade vid framkomsten dit visserligen något penningar, men då de ej kunde skaffa sig någon bostad, nödgades de med H. bo »i skogen» och inackorderade flickan på annat håll. Efter något öfver 8 dagar begaf sig hustrun med H. till en sin bror och vistades där en liten tid, hvarefter äfven H. bortackorderades. Hustrun pantsatte troligtvis sina ringar för att kunna betala för honom. I oktober skaffade hustrun husrum, och de togo då H. tillbaka. Hvarifrån hon därtill fick pengär, säger sig L. ej känna. L. fortsatte emellertid som förut med sitt periodiska supande. Tisdagen den 25 november påkom honom hans vanliga oro; han upphörde då att arbeta, började supa och blef trätgirig, var sedan ute hela dagarna, söp öl och brännvin för omkring 2 kr. om dagen och var full hvarje kväll, samt blef för oregerlighet och emedan han, efter hvad han sedan fått höra, stört grannarna, på torsdagsaftonen intagen i polisen, där han fick tillbringa natten. (Han påstår sig ej alls minnas detta.) På fredags morgon kl. 8,³⁰ blef han utsläppt, gick till krogen, tog »en stor och en liten besk, samt en half öl». Vid hemkomsten sade hustrun ingenting förebrående till honom; han var dyster, hade fått höra, att han icke fick bo kvar. Hustrun bjöd honom på kaffe med skorpor (hvilket han påstår sig ej minnas, men fått veta det sedermera af hustrun), gick till fattigvården kl. 10 och återkom kl. 11. Han blef då ensam med barnet, hvilket han under tiden bar, och hvilket ej alls var kinkigt. Vid återkomsten förklarade hustrun, att hon, som ämnat hämta fosterflickan, icke kunde få denna utan lösen. Hon gick därefter åter ut för att skaffa något penningar och hemkom med en 25-öring; gick efter en halfbutelj öl och bjöd

mannen, hvarefter hon åter gick ut. Detta var vid 3-tiden på e. m.; 10 minuter därefter gjorde L. en rännsnara af ett snöre, som han under 14 dagar burit i fickan i afsikt att därmed vid tillfälle hänga sig själf, lade snaran om gossens hals, drog till och knöt dessutom en knut i nacken, hvarefter han lade gossen i en liggesoffa i rummet bredvid. Gossen rörde sig ej då; »han dog så fort». Sedan han blifvit ensam, tyckte han, att det blef så hemskt, hvareför han rusade ut på gatan, tänkte dränka sig vid Skeppsbron, men gick aldrig dit; tänkte gå ner till »färjan» och där dränka sig, men gick ej heller dit, emedan han tyckte, att det skulle vara förskräckligt att komma inför Guds ansikte med så många brott på sitt samvete, hvareför han gick direkt till detektiven och anmälde sig.

L. påstår sig alltid hafva hållit af H. mycket, och har aldrig önskat, att gossen skulle dö, eller tyckt, att det skulle vara bra att bli af med barnet. Ordentlig och tillräcklig föda har gossen aldrig saknat och har för öfrigt blifvit väl skött. Flera gånger har L. haft i tankarna att taga lifvet af sig själf, för hvilket ändamål han ock bar det rep på sig, hvarmed han strypte barnet, men har aldrig gjort något försök därtill. En gång i Malmö, när hustrun var ute, tänkte han taga lifvet af sig själf och båda fosterbarnen, hvareför han låste dörren och band för den, på det att ingen skulle kunna komma in, men modet brast honom, och han afstod från sin föresats. Detta var en dag vid middagstiden, och han var då halffull. Några tankar på att döda hustrun har han aldrig haft. Beslutet att först döda gossen och sedan sig själf kom ej på honom förr, än när hustrun sista gången gått ut, och han hade ej varit angelägen om att få bort hustrun. Den tanken kom på honom: »Nu är det bäst, att jag tar gossen, så att han slipper att fara illa». Detta var i sammanhang med, att han hade tanke på att döda sig själf. Vid tillfället tror han sig »nog hafva gått i bakrus»; hade icke förtärt mer föda under dagen än en kopp kaffe och ett par skorpor, som han fick vid hemkomsten på morgonen. Beträffande det påstående, han inför domstolen gjort, att han skulle vid mordtillfället hafva varit påverkad af röster, erkänner han, att denna hans uppgift varit falsk. Han hvarken hörde eller såg något ovanligt, utan »det var endast tanken, som kom på honom»; men han anförde detta i den tron, att han, om denna hans uppgift blefve trodd, skulle antingen gå fri från straff eller få ett lindrigare

L. ligger till sängs i gemensamt rum om dagarna under ständigt tillsyn och är om nätterna isolerad. Enligt betjäningens utsago har intet varit att anmärka mot honom; han har talat redigt och icke på något sätt förefallit märkvärdig, men visat sig något ängslig och lättörd. — Matlust och afföring utan anmärkning. Han säger sig sofva ordentligt om nätterna.

15. 3. L. är sedan den 13. 3. sysselsatt på skomakareverkstaden, där han arbetar flitigt och ordentligt. Ingen anmärkning angående hans uppförande; psykiska tillståndet som förut.

28. 3. Säger i dag på tillfrågan, att han äfven här någon gång haft kännning af den svindel, hvareom han förut berättat. Arbetar.

29. 3. Ligger i dag, klagar öfver ömhet å v. sidan af bröstet. Tror själf, att orsaken till densamma är, att han tryckt en kvastkäpp något för hårdt mot bröstet. Ingen blånad eller annan upptäckbar skada. Ord. linim.

31. 3. Ater uppe i sitt arbete, klagar ej vidare öfver något ondt.

14. 4. Arbetar fortfarande ordenligt; är stilla och foglig, höflig; redig i tal och svar.

22. 4. L. har vid förnyade samtal med honom vidhållit sina uppgifter, att han aldrig haft någon egentlig smak för spritdrycker, men att han strax före supperioderna alltid känt sig ängslig och orolig, och att han för den skull sökt tröst i glaset. Psykiska tillståndet oförändradt; dagligen arbetsam och ordentlig.

10. 5. Tillståndet utan någon förändring; dagligen arbetsam.

På grund af ofvanstående och med stöd af de rön och iakttagelser som blifvit gjorda under L:s vistelse å Stockholms hospital framgår följande: L:s far var sannolikt supare eller åtminstone i ganska hög grad hemfallen åt spritmissbruk I L:s egen antecedentia förekomma en del nervösa och psykopatologiska egenheter, hvilka sammantagna med periodsuperiet gifva stöd åt antagandet af en viss hos L. förefintlig degeneration. De af L. uppgifna anfallen af fallandesot, hvaraf han i barndomen skulle hafva lidit, kunna visserligen i och för sig synas rätt tvifvelaktiga. Bindande skäl att uppfatta dem som epileptiska anfall saknas med hänsyn till i barndomen stundom förekommande konvulsiva tillstånd af mera oskyldigt slag, men i sammanhang med de psykopatiska drag L. i sitt senare lif företedt kunna dessa anfall likväl tillmätas en viss betydelse som tidiga tecken på en degeneration, hvilken sedermera otvifvelaktigt tagit sig vissa epileptoida uttryck. Sålunda uppgifver L., att han vid flera tillfällen i sitt senare lif haft en känsla af hastigt öfvergående svindel, hvarvid det känts som om förståndet stått stilla en stund, samt att han emellanåt haft den egendomliga förnimmelsen af att hufvudet liksom växte och blef tungt, en förnimmelse hvilken i och för sig gifvetvis ej kan tillmätas stor vikt, ehuru den såsom ett neuropatiskt drag är rätt karakteristisk. L. var vidare periodsupare. Han har under observationstiden städs och med bestämmdhet uppgifvit, att detta spritbegär icke haft sin grund i någon smak för spriten, tvärtom har han tyckt brännvin smaka illa, utan påstår sig hafva drifvits af en inre ängslan och oro. Om också L:s uppgifter måste tagas försiktigt, då hans nuvarande åsikt om spritens smak gifvetvis tagit intryck af hans beska erfarenhet af spritbegärets följder, så bibehåller dock denna uppgift om att ängslan och oro varit driffjädern stort utseende af sannolikhet.

Ett dylikt periodiskt supande föregånget af en förändring i karaktärs- eller lynnesbeskaffenheten anses vara kännetecknande för den speciella form af alkoholbegär som kallats dipsomani, och som bekant uppfattas denna art af sjuklig drift af en del mera betydande auktorer ej blott såsom ett utslag af degenerationen utan såsom ett af det epileptiska anlagets många former och sätt att yttra sig. För öfrigt röjer L. med afseende på karaktärsanläggning

och personliga egenskaper intet af epileptikerns mera kännetecknande drag. Han är till naturen vek och känslig samt sentimentalt lättörd, men visar ingen abnorm häftighet eller egensinnighet. Visserligen är han mycket mottaglig för religiösa intryck och pietistiskt lagd, men prålar icke därmed på epileptikerns salvelsefulla och själfkära sätt. Där emot torde han vara i moraliskt afseende svag och hållningslös och i sin viljesvaghet röja en karaktärsbrist som är liktydig med ett degenerationsdrag.

Rörande det åtalade brottet må framhållas att densamma föröfvades under ett tillstånd, som otivelaktigt ännu präglades af rusets inverkan. I flere dagar — från tisdag till fredag — hade L. supit, och under fredagen hade han, efter ett betydande rus föregående dag och en natt tillbragt i finkan, immundigat 2:ne supar och 2:ne halfvor öl utan att i öfrigt intill kl. 3 e. m., då den åtalade gärningen begicks, hafva förtärt mer än en kopp kaffe och ett par skorpor.

Något annat motiv till brottet än det af honom uppgifna — tanken att döda barnet och sedan sig själf, emedan han af ruelse öfver sitt usla lif ej ville lefva och äfven fann det bättre för barnet att dö än råka i sämre händer — torde med rätt stor visshet ej hafva förelegat, allra minst motiverades brottet af en önskan att blifva af med barnet såsom vållande besvär och utgifter, ty det framgår tydligt att han var mycket fästad vid detsamma. Att ofvannämnda brottsliga tanke, så långt den rörde barnet, kom till utförande torde dels hafva berott därpå att samma tanke vid flere föregående tillfällen uppvaknat hos honom, dels ock på det under en kvarstående alkoholinverkan mera impulsiva handlandet, hvilket ej tillät hämnande motiv — moraliskt-etiska eller praktiskt-förutseende — att komma till sin rätt. Den dipsomana karaktär som utmärkte L:s tidvis påkommande dryckenskapsbegär gör det berättigadt att här uppfatta ruset som ett under patologiska betingelser irakadt tillstånd.

Under observationstiden å Stockholms hospital har L. utan tvekan tillstått att hans under rannsakingen gjorda påstående om röster, som dels uppmanade till, dels ville hindra honom från brottet, var osann och blott afgafs i afsikt att förhjälpa honom till ett mildare straff. Hvad han i öfrigt under observationstiden om sig själf berättat har i allt gjort intryck af att vara sanningsenligt och med verkliga förhållandet öfverensstämmande. L. har under vistelsen å hospitalet ej företett några symptom af sinnessjukdom.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt får under-tecknad på heder och samvete afgifva det utlåtande att skomakeriarbetaren O. L. behärskats af ett periodvis påkommande sjukligt spritbegär,

samt att L. vid det tillfälle, då det åtalade brottet blifvit begånget, sannolikt ännu varit under rusets inverkan i den grad, att han vid gärningens utförande varit beröfvad förståndets fulla bruk.

Stockholms hospital den 10 maj 1903.

Bror Gadelius,
t. f. öfverläkare.

3.

Kungl. medicinalstyrelsen har i skrifvelse af den 26 januari 1903 med öfverlämnande af rannsaktionshandlingarna i mål angående häktade för mord tilltalade handelsidkerskan H. J. A. S. från R:a, angående hvilken vederbörande häradsrätt hos kungl. styrelsen anhållit om utlåtande, huruvida den tilltalade vid brottets begående kunde anses ha af kroppssjukdom eller annan utan egen skuld iråkad förvirring saknat förståndets fulla bruk, beslutit att den tilltalade skulle för observation och undersökning angående hennes sinnesbeskaffenhet intagas å Lunds hospital.

S. intogs å Lunds hospital den 13 sistlidne februari. Till den öfver henne förda journalen skall jag nedan återkomma.

Den 10 sistlidne april aflät jag till medicinalstyrelsen en skrifvelse, hvilken med utslutande af ingressen var af följande lydelse:

»Af rannsaktionshandlingarna framgår flerstädes, att den tilltalade tidtals ådagalagt en abnorm sinnesförfattning. Alltifrån sitt 17 år skall hon årligen ofta hvarje månad ha haft hysteriska (utbildade) anfall. Huru hon härutinnan sig förhållit år 1899, finnes i handlingarna angivet äfvensom att hon besvärats af dylika anfall sommaren 1902.

Någon fullt utbildad psykisk abnormitet tillägges henne sedan ej förr än vid polisförhöret den 4 sistlidne oktober, d. v. s. dagen efter det den brottsliga handlingen utförts. Vid sagda förhör skall S. ha visat tydliga tecken till sinnesförvirring, kastat sig på golvet, än utbrustit i högdjudt skratt än uppgifvit höga jämmerrop, visat vådsamhet mot omgifningen. I hvilken sinnesförfattning åter hon befunnit sig vid tiden för den brottsliga handlingens utförande, kan ur rättegångshandlingarna ej med någon säkerhet afgöras.

Vid rannsakingstillfället den 25 november skall S. på förfrågan ha erkänt, att hon dödat barnet dock med det tillägg, att hon ej gjort det med vett och vilja och med förnekande, att hon haft för afsikt att döda detsamma. Liknande mera obestämda uttalanden förekomma äfven vid rannsakingen den 13 dec., då hon bland annat förklarade att hon väl efteråt insett, att hon dödat barnet men förnekade att hon gjort det med vett och vilja.

Rannsakingen den 25 november sådan den skildras i protokollet af samma dag, torde få anses vara af alldeles särskild betydelse, emedan rättens beslut den 13 dec., enligt hvilket H. S. »erkänt sig hafva dödat det i målet afsedda barnet», väl får anses väsentligen hvila på hvad som kommit i dagen vid rannsakingen den 25 november. Vid sådant förhållande anser jag utrönandet af den tilltalades sinnestillstånd också vid sistnämnda rättegångstillfälle vara af den allra största betydelse af skäl som jag nedan skall ange. De hållpunkter, som rannsaktionshandlingarna i sagda hänseende förete, äro af föga eller ingen betydelse; det enda ifrågavarande spörsmål berörande uttalandet förekommer i protokollet den 13 dec. och är af följande lydelse: »det skulle här antecknas, att H. S. vid slutet af förra rannsakingen under afkunnandet af häradsrättens då meddelade beslut fick ett hysteriskt anfall, därvid hon ut-

bröt i häftig gråt och uppgaf höga jämmerskri. Äfven antecknades, att H. S. under dagens rannsaking visat sig mycket upprörd och ofta fält tårar».

Detta citerade uttalande torde närmast ha varit uttryck för den uppfattningen, enligt hvilken den tilltalades häftiga gråt och höga jämmerskri varit en ganska naturlig reaktion gent emot en öfverväldigande sinnesrörelse. Så mycket märkligare är då innehållet i provinsialläkaren A. Lindstedts inläga af den 10 sistlidne anuari, enligt hvilken H. S. mot slutet af rannsakingen den 25 november blef virrig, gaf osammanhängande svar på åtskilliga af domarens frågor och hade besynnerliga uppgifter. Genom dessa af provinsialläkaren Lindstedt lämnade synnerligen viktiga upplysningar, ställda belysning af hos S. förut konstaterade periodiskt framträdande, mer eller mindre bestämdt uttalade kortvariga ömtöckningstillstånd anser jag det vara ådagalagdt, att den tilltalade vid rannsakingen den 25 november — om under hela eller endast en del därpå kan jag ej bestämdt afgöra — visat tydliga tecken på sinnessjukdom, vare sig densamma varit af transitorisk eller af mera smygande och så småningom exacerberande natur. Inför dylika förhållanden framställer sig otvunget det spörsmålet, om de uttalanden, som i protokollet af den 25 november tillagts den tilltalade, kunna utgöra en fullt tillräcklig grund för den tilltalades fällande. Mig synes detta ej kunna gå för sig.

Under sin vistelse här har den tilltalade företett vissa ej vidare skarpt prononcerade hysteriska stigmata, däribland åtminstone ett tydligt hysteriskt anfall med påföljande partiell amnesi. I öfrigt har hon här varit fullt klar och redig, vaken och sansad, ej visat benägenhet för förställning så vidt man kunnat finna, ådagalagt ett mycket godt uppförande, ehuru hon af helt naturliga skäl varit nedslagen öfver sin iråkade belägenhet. Då jag för henne läser upp protokollet för den 25 november, där erkännandet förekommer, säger hon, att hon ej kan erinra sig ha fällt de i hennes mun lagda yttranden, som skulle ange, att hon erkänt sig hafva dödat barnet, liksom hon ock själf håller före, att hon ej blott vid rannsakingstillfället ifråga men äfven någon tid före och efter detsamma varit virrig, minnesslö, slapp, nedsatt till krafterna o. d. I ett dylikt sinnestillstånd har hon befunnit sig, säger hon, äfven vid den sista rannsakingen.

Då jag i öfverensstämmelse med hvad jag ofvan anfört anser, att man af rannsaktionshandlingarnas nuvarande beskaffenhet ej med någon grad af visshet kan uttala sig angående den tilltalades sinnesbeskaffenhet vid tiden för den åtalade handlingens föröfvande, och då jag vidare anser att den tilltalade åtminstone vid slutet af rannsakingen den 25 november, då hon enligt rannsaktionsprotokollet erkänt sig saker till den åtalade handlingen, varit sinnessjuk, får jag med öfversändande af handlingarna i målet vördsamt hemställa, att medicinalstyrelsen ville föranstalta därom, att fortsatt rannsaking med S. måtte snarast möjligt företagas.»

Efter det medicinalstyrelsen dels med hänsyn till det sjukliga sinnestillstånd, hvori den tilltalade synes ha befunnit sig vid rannsakingstillfället den 25 november

1902, då hon afgaf sin bekännelse, dels ock för erhållande af ytterligare och mera detaljerade upplysningar angående den tilltalades sinnestillstånd, anmodat vederbörande domhafvande att föranstalta om fortsatt rannsaking med den tilltalade och därvid låta såsom vittnen höra vissa uppgifna personer äfvensom andra, som kunde ha något af intresse att i ärendet meddela, äfvensom på anförda grunder framhållit önskvärdheten af att undertecknad Nerander måtte vid vittnesförhöret vara vid rätten närvarande, så ägde rättsens sammanträde rum å tingsstället i Engelholm den 20 sistlidne maj. Häradsrätten beslöt, att protokollen och öfriga handlingar i målet skulle insändas till kungl. medicinalstyrelsen med förnyad begäran om dess utlåtande, huruvida H. S., då hon omedelbart efter framfödan af T. O:s barn uppehöll sig i dennas rum, kunde anses ha af kroppsel eller sinnessjukdom eller annan utan egen skuld iråkad förvirring saknat förståndets fulla bruk.

Sedermera har kungl. medicinalstyrelsen jämte skrifvelse af den 3 juni detta år till direktionen för Lunds hospital och asyl öfversänt samtliga handlingar i målet för det ändamål, hvarom i styrelsens skrifvelse till sagda direktion af den 26 sistlidne januari förmåles.

De tillgängliga handlingarna gifva vid handen rörande H. S:s sinnestillstånd i hufvudsak följande:

H. S:s moder skall vara häftig, ofta nedstämd till lynnet, hennes fader, sedan längre tid godtemplare, skall förut ha druckit ganska mycket vid »tillfälle». Faderns syster har 4 gånger varit »sinnessvag», därvid hon visat tendenser till själfmord, trots sig vara förföljd samt varit hämndlysten.

Strax efter konfirmationen angreps H. S. af en sträng nervfeber; kort efter tillfrisknandet utbröt det första hysteriska anfallet. Sedan sitt sjuttonde år skall hon hvarje år, ofta hvarje månad ha haft utbildade hysteriska anfall. I ett rörande S. ifyllt exemplar af bilagan B enligt kungl. stadgan angående sinnessjuka den 14 juni 1901 upplyses det, att hon aldrig varit sinnessvag, äfvensom att hon veterligen ej varit begifven på starka drycker.

De s. k. hysteriska anfällen ha varit än af svårare, än af lindrigare art. De förra beskrivas ha varit förbundna med vanvettiga skratt, omväxlande med gråt, förvridet ansikte, stel blick, konvulsiva ryckningar i armar och ben, hvarjämte H. S. mellan ryckningarna ibland legat alldeles som liflös. Anfällen, hvilkas duration varit mellan 10 till 30 minuter och under hvilka S., åtminstone ibland, skall ha igenkänt sin omgifning, ha plägat åtföljas af ungefär en half dags utmattning och kraftnedsättning, och efter anfällen skall H. S. vanligtvis ha varit mindre redig. Stundom har hon, enligt hvad hon uppger i samband med anfällen förlorat medvetandet, så att hon efteråt ej kunnat erinra sig, hvad som tilldragit sig omkring henne under anfällen eller haft endast ofullständig erinring däraf. Vid dylika tillfällen har hon plägat erfara »en inre känsla af att allt omkring henne blir så förskräckligt stort, det flamlar och svartnar för ögonen och kännes vildt i hela kroppen».

De lindrigare anfällen ha varit kortvarigare samt till intensiteten mindre markerade, hvarjämte hon snart hämtat sig.

Af vittnesberättelserna framgår vidare, att H. S:s hälsotillstånd varit mindre godt, ej sällan hade hon skakningar i armar och händer. Många gånger, särskildt sommaren 1902, hade hon klagat öfver hufvudvärk och sömnlöshet. Ibland hade hon synts gråtande, något som vittnet E. N. härledt af affärsbekymmer. Vid dylika tillfällen hade emellertid H. S. alltid gått undan. Vittnet hade för sin del stundom trott verklig fara för S:s förstånd vara för handen.

Ett annat vittne meddelade, att H. S. hvarje morgon klagat öfver hufvudvärk och ofta förefallit bekymrad.

Om sitt hälsotillstånd under 1902 har H. S. under vistelsen å Lunds hospital uppgifvit, att hennes humör snarare förbättrats, enär hennes affärsställning blifvit solidare. Kroppskrafterna voro dock mycket klena så att hon i januari och mars måste vända sig till läkare. Hon var då så nervös, att hon skälfde och darrade i hela kroppen då något motigt inträffade. Under mars hade hon på grund af öfveransträngning ett mera svårt anfall, hvilket hon tror ha stått i samband med menstruationen såsom anfällen vanligen plägade göra. Under hela tiden mellan maj och oktober 1902 kände hon sig trött och nervös, blef lätt skräm, fick skakningar, hade klen sömn, och var så känslig, att hon dignade ned, då det t. ex. plötsligt ringde i telefon eller en dörr slogs hårdt igen. Oaktadt sitt ofta nedsatta tillstånd kunde hon dock sköta affärerna, enär hon hade dugliga biträden.

Om H. S. förhållande tiden närmast före den brottsliga handlingen — T. O:s barn föddes den 3 oktober vid 3 å 4 tiden på e. m. — inhämtas af vittnesmålen i hufvudsak följande:

H. S. hade på aftonen den 2 oktober begifvit sig till sin i S. innehafda handelslägenhet. Hon hade efter ankomsten dit varit mycket nedstämd, synts gråta. Den 3 oktober på morgonen hade hon till en början varit mycket glad, yttrande, att hennes affärer gingo bra, men plötsligt utan någon yttre anledning visat sig nedstämd och börjat sucka. Då H. S. senare på dagen begifvit sig från S., hade hennes blick synts stirrande.

Enligt vittnesmål af H. S:s tjänsteflicka, M. G., hade H. S. vid ankomsten från S. till R. den 3 oktober synts röd i ansiktet, något som vanligen var fallet, då hon åkte på velociped. H. S:s ögon hade ock varit matta men hade vittnet i öfrigt ej förmärkt något underligt hos henne eller funnit henne nedstämd; af vittnesmålet framgick vidare, att H. S. vid sin återkomst från S. druckit vin.

Om sitt förhållande vid ofvan anförda tidpunkt har H. S. enligt hospitalsjournalen angifvit följande:

Hela veckan i början af oktober var hon slapp och slö samt hade svårt att tänka redigt. Då regleringen inställde sig vid denna tid — den 1 eller 2 oktober vill hon minnas, och detta bestyrktes af T. O. — var H. S. mycket förkyld samt hade hosta, (bestyrkes af lasarettjournalen) håll i vänstra sidan och var nedsatt till krafterna, nervös och trött. Därtill sällade sig affärsbekymmer. Hon måste likväl anstränga sig att resa mellan R. och S., enär hon icke hade någon att sätta i sitt ställe.

Af hvad hon den 2 oktober fått höra angående T. (graviditeten konstaterad) var hon sedan hela denna dag uppskakad och orolig, hon sof icke på hela natten. Äfven under fredagen den 3 oktober (dagen för brottet) var hon lika orolig och minnesslö. Så t. ex. hade hon på resan från S. till R:a denna dag köpt en ny biljett vid tågomblyte i A., fastän hon hade returbiljett på hvilken hon nyss förut i Q. polletterat sin cykel. Hon minns tydligt, att hon under fredagen den 3 oktober var borta från T. O:s rum ungefär 20 minuter, och då hon därefter kom dit in — mellan klockan 3 och 4 på e. m. — var barnet födt — det kunde hon efteråt förstå. T. O. ropade nu efter en fem-kilo-vikt, hvilken H. S. gick efter utan att veta hvartill den skulle användas, då H. S. ej hade sig bekant, att något foster var framfödt. Hon satte vikten på det ställe å täcket, som T. O. anvisade. Att hon gick efter vikten erinrar hon sig tydligt. Då T. O. häftigt skrek till henne att hämta vikten, blef H. S. så förvirrad, att hon ej kunde klara tankarna. En stund senare, då H. S. åter kom in och såg, att täcket var neddraget och märkte ett blottadt ben af ett spädt barn, blef hon ytterligt förskräckt och sedan erinrar hon mindre säkert hvad som passerade under dagen förutom det, att hon flyttade barnet från sängen vid 5- eller 6-tiden och lade det i skrinet vid 7-tiden. Vid den fortsatta rannsaking i målet, som ägde rum inför St. Asbo och Bjäre häradsrätt den 20 sistlidne maj åberopade sig H. S. på sin till medicinalstyrelsen ställda skrivelse af den 31 mars 1903, hvarjämte hon bestämdt förnekade att ha på sätt i protokollet för den 25 sistlidne november antecknats bejakat en af rättens ordförande framställd fråga, huruvida hon medgäfvit sig ha dödat barnet. H. S. vidhöll sin uppgift angående T. O:s begäran af femkiloviktens hämtande, att allt gått så hastigt, att H. S. ej närmare hunnit tänka på hvad hon gjorde och att hon handlat i sinnesförvirring.

Under sin vistelse å Lunds hospital har H. S., såsom af journalen framgår, företett vissa hysteriska stigmata såsom begränsning af synfältet, anästesi och hyperästesi, vidare tremor i händerna samt två krampanfall, det ena åtföljdt af partiell amnesi. Den hos S. under observationstiden understundom förekommande depressionen, som uppträdt än i samband med anfallen än oberoende af dem, anser jag ha öfverskridit gränsen för det fysiologiska. I sistnämnda hänseende d. v. s. då ifrågavarande ej tillräckligt motiverade stämningsanomalier uppträdt oberoende af anfallen och menstruationen anser jag densamma ha varit uttryck för hvad man kallar en hysterisk psykisk ekvivalent, som likväl i så fall varit af mera elementär art; ty hysterisk psykos, i egentlig mening har ej iakttagits hos S. under hospitalsvistelsen ej heller annan utpräglad sinnessjukdom. Tiden för menstruationen lär hos S. ha varit förenad med afsevärda psysiska rubbningar, på sätt hon meddelat. Dessa uttalanden vinna stöd af iakttagelserna å hospitalet, åtminstone vid ett par tillfällen. Man har sig ock angående hysteri bekant, att obetydliga eller annars ej påfallande nervösa anomalier träda fram ur sin latens och att redan förhandenvarande tydliga sådana anomalier än mera göra sig gällande i samband med menstrua-

tionen, hvarvid intensiteten i den psykiska reaktionen på menstrualretningen betingas väsentligen af dispositionens resp. belastningens grad. Allt efter symptomens intensitet och natur påkallas öfvergångar till partiell tillräckelighet och därifrån till straffrihet, kommande den sistnämnda ifråga vid fullt utbildad s. k. transitorisk sinnessjukdom. I belysning af det nyss anförda bör det föreliggande fallet ses.

Hvad beträffar H. S. gäller nu att afgöra, om den brottsliga handlingen, hvars utförande hon emellertid här å hospitalet städe förnekat, ägt rum i det interparoxysmala tillståndet eller i anslutning till, omedelbart före eller efter ett hysteriskt anfall, äfvensom huru hennes sinnestillstånd därvid varit.

Hvarken vittnesberättelserna eller H. S:s egna uttalanden gifva stöd för det antagandet, att hon skulle haft något fullt markeradt hysteriskt anfall under torsdagen den 2 eller fredagen den 3 sistlidne oktober före och i samband med viktens hämtande. Något dylikt anfall hos H. S. torde under sistnämnda dag ej ha förekommit förr än en stund efter det hon burit in vikten och har det då sannolikt framkallats af den häftiga sinnesrörelse, som åsynen af fostrets blottade ben väckte till lef. Med den grad af visshet, som står att vinna af rannsakingshandlingarna, torde man således kunna utsluta närvaron af ett tydligt hysteriskt anfall vid den åsyftade tidpunkten. Å andra sidan synes framgå af de i det föregående utförligt relaterade vittnesförhören, sammanställda med H. S:s egna uppgifter, att hennes hälsotillstånd, oberoende af anfallen, under sommaren och hösten 1902 lämnat åtskilligt öfrigt att önska, och anser jag att de i journalen anförda symtomen af sömnlöshet, hufvudvärk, slapphet, lättkrämdhet, trötthet, oro, minnesslöhet, m. m. äro att betrakta såsom sjukliga utväxter ur den hysteriska jordmånen. Jag håller vidare för sannolikt, att detta sjukliga sinnestillstånd under första dagarna af sistlidne oktober genom inflytandet af den häftiga sinnesrörelse och oro, som underrättelsen om T. O:s hafvandeskap framkallat, och genom menstruationsprocessens samtida uppträdande än mera prononcerat sig i öfverensstämmelse med den tolkning jag härofan gifvit åt sambandet ifråga.

Om man också ej får medgifva, att hysterien såsom sådan innebär straffminskning resp. straffrihet, anser jag likväl, att H. S. af det under ofvannämnda förhållanden utvecklade sjukdomstillståndet i mer eller mindre grad påverkats med afseende å hennes föreställnings- och viljelif samt därur resulterande handlingar. H. S. har själf påstått, att hon vid det åberopade tillfället, vid viktens hämtande på T. O:s begäran, handlat under sinnesförvirring, och att allt gått så hastigt, att hon ej närmare hunnit tänka på hvad hon gjorde. Jag bör i detta sammanhang erinra om E. N:s och O. A. P:s vittnesberättelser. Den förstnämnda har vittnat, att H. S. ofta syntes tankspridd såsom om hon tänkt på annat än det hvarmed hon för tillfället var sysselsatt, samt visat en frånvarande blick. Af O. A. P:s vittnesberättelse framgår, att H. S. visat sig tankspridd, hvilket bland annat framträdt därigenom, att

hon i butiken expedierat andra varor än dem kunderna begärt, att S:s tal ibland varit oredigt och svårt att förstå. Dessa vittnesberättelser låta förmoda, att de anförda egenheterna kunnat vara uttryck för ett hos S. liksom och hos hystericæ ej sällan förekommande drömlignande tillstånd, under hvilket medvetandets funktioner försiggå under mer eller mindre begränsning af associationerna, hvilket förhållande utåt ger sig tillkänna hos vederbörande genom mer eller mindre framträdande egenheter i tal och uppförande. Om de nyssnämnda vittnesberättelserna afsett H. S:s förhållande vid det återopade tillfället, hade man haft stöd för det antagandet, att S. vid tiden ifråga kunnat befinna sig i något drömlignande tillstånd eller lindrigt omtöckningstillstånd på hysterisk bas. Dylika mindre markerade patologiska tillstånd i hysterien förbises emellertid lätt beroende på att symtomen äro så föga framträdande, enär individerna ej sällan ådagalägga ett till det yttre ganska ordnad uppträdande. Jag vågar därför ej förneka möjligheten af att H. S. vid det återopade tillfället kunnat befinna sig i ett dylikt drömlignande resp. lindrigt omtöckningstillstånd. Afgörandet af ett dylikt förhållande kan vara ett bland de svåraste spörsmålen inom den forensiska psykiatrien. Ett dylikt afgörande skulle dock kunnat väsentligen underlätas därigenom, att rätten hade befogenhet och skyldighet att i tidigt skede af förhandlingarna tillkalla sakkunnig läkare. Svårigheten ifråga har ej heller i det föreliggande fallet kunnat undanröjas därigenom, att sådan läkare varit närvarande vid en 7 månader senare hållen rannsaking, enär vittnena så lång tid efteråt gifvitvis ej kunna erinra sig en del i deras ögon obetydliga men för den tilltalades bedömande i själfva verket ytterst viktiga detaljer.

Då jag emellertid är skyldig uttala mig, med den visshet som är möjlig att vinna af de för frågans bedömande ofullständiga vittnesberättelserna och af H. S:s egen skildring enligt journalen, har jag ej kunnat vinna säkert stöd för det antagandet, att H. S. varit i egentlig mening förvirrad eller omtöcknad vid det ifrågavarande tillfället. Om H. S:s påstående, att hon af T. O. ombeds hämta vikten, hvilket åter T. O. förnekar, är sant, och om H. S. med vikten dödat barnet, låter det tänka sig, att H. S. genom den hos henne befintliga stegrade suggestibiliteten, som räknas bland hysteriens fundamentalrubbingar, och genom öfriga vid tidpunkten ifråga patologiskt samverkade moment befunnit sig i ett sådant sjukligt sinnestillstånd, att därigenom hjärnans hämmande och kontrollerande verksamhet varit nedsatt, kanske momentant upphäfd. De under dylika förhållanden momentant uppdykande föreställningarna aflösas då af handlingsakten, innan motföreställningar af tillräcklig intensitet eller måhända sådana öfverhufvud taget hunnit inställa sig och göra sig gällande. Viljefriheten, sådan den fattas enligt lagens mening, blir således allt efter de olika förhållandena minskad eller upphäfd.

I öfverensstämmelse med hvad jag ofvan anført anser jag största sannolikheten föreligga, för det antagandet, att H. S., då hon omedelbart efter framfödandet af T. O:s barn uppehöll sig i dennas rum, varit genom den cerebro-

spinala nevrosen hysteri i saknad af förståndets fulla bruk; detta varder härmed på heder och samvete intygadt.

Lunds hospital den 29 juni 1903.

Teodor Nerander,
öfverläkare.

4.

Sedan kungl. medicinalstyrelsen i skrifvelse till hospitalsdirektionen af den 8 sistlidne maj, med öfversändande af Hammarkinds och Stegeborgs häradsrätts protokoll för den 18 mars samt 2 och 21 april d. å. i rannsakingsmål med häktade, för mord tilltalade hustru A. A. L. från K. i D. socken af Östergötlands län äfvensom ett af läkaren vid kronohäktet i Norrköping Vilhelm Bergsten, afgifvet yttrande angående hustru L:s sinnesbeskaffenhet vid åtalade brottens begående, förordnat, att den tilltalade skulle för observation och undersökning intagas å Nyköpings hospital, så snart plats för henne kunde beredas, och att öfverläkaren vid hospitalet skulle inom den i § 17 mom. 4 af gällande hospitalsstadga föreskrifna tid till kungl. styrelsen inkomma med yttrande angående den tilltalades sinnesbeskaffenhet, samt hon på grund häraf blifvit den 21 sistlidne maj på hospitalet mottagen, får undertecknad härmed afgifva det infordrade yttrandet.

På min anfordran har från pastorsämbetet i D. inkommit prästbevis rörande hustru L., jämväl upptagande hennes barns födelsedagar.

Af de härhos återgående rättegångshandlingarna samt ofvannämnda prästbevis inhämtas hufvudsakligen följande:

A. A. L., född A., är född den 12 december 1864 i R. socken. Båda föräldrarna äro döda. Hon är sedan den 20 mars 1896 gift med hemmansägaren Axel Fredrik L. från K. i D. socken, har med honom födt fem barn: Ejnar, f. ^{30/12} 1887, Ingrid, f. ^{13/9} 1891, Harry, f. ^{4/11} 1896, Alvar, f. ^{13/1} 1899 samt Erik, f. ^{26/10} 1901.

Hustru L:s fader var, enligt hennes uppgift inför rätten, »litet grubblande». Sinnessjukdom har för öfrigt icke förekommit inom släkten. Om sonen Ejnar har skolläraren meddelat, att han under skolgången varit »nära nog idiotisk», slö och liknöjd samt haft en mängd ofog för sig, att han blifvit agad och varit något bättre de senaste åren.

Hustru L. har gått i skola, kan läsa och skriva, är konfirmerad med godkänd kristendomskunskap.

Om hennes yttre lefnadsförhållanden framgår af hennes egen berättelse, som bestyrkes af mannens och andras uppgifter, att hon vid 15 års ålder lämnade föräldrahemmet och tog tjänst i hemtrakten. Vid 22 års ålder kom hon såsom tjänare till Axel L:s föräldrahem, W., där hon genast trädde i intim förbindelse med Axel L. Ett år därefter afflyttade hon från W. samt förhyrde en i närheten liggande stuga, där förhållandet till L. fortfor och där hon åt honom födde barnen Ejnar och Ingrid. Våren 1896, då hon åter var hafvande (med Harry), ingick hon äktenskap med L., och afflyttade makarne då till K., där de sedan bott.

Om hustru L:s allmänna hälsotillstånd, begåfning, lynne etc. före senaste åren äro uppgifterna tämligen knappa. Enligt systemens berättelse har hon aldrig visat sig besynnerlig; endast efter en svårartad lunginflammation i barnåren, efter hvars genomgående hon såvidt systemen känner aldrig varit sjuk, var hon »ömtålig, så att hon blef ledsn, så snart något icke gått efter hennes önskan». — Flera vittnen intyga, att hon alltid varit ganska oordentlig och slarfvig i sitt hus, men »rädd om barnen». Ett enstaka vittne uppgifver, att hon gärna velat tala illa om andra och klandra deras åtgöranden.

Rörande förhållandet makarne emellan under tiden intill sista åren berättar hustrun själf, att det varit mycket godt, ehuru hon vid tiden för giftermålet misstänkte, att mannen »gick till» andra kvinnor. Mannen å sin sida förklarar, att hustrun varit svartsjuk och ofta utfarit i trätor, hvadan äktenskapet ej varit lyckligt. (Huruvida mannen härvid åsyftar hela tiden för deras samlif eller endast senaste åren, framgår ej af handlingarna.) Hustruns syster omtalar, att vid hennes besök för 5 år sedan A. ej haft annat att anföra mot mannen, än att han »söp litet ibland». Största delen af de vittnen, som känt makarne närmare, hafva funnit förhållandet dem emellan godt under ofvannämnda tid. Några ha hört hustrun klaga öfver mannens fylleri och lättja, endast tvenne, en bror till mannen och en grannhustru, Klara L., tala om svartsjuka hos hustrun. Den förre, som vid polisförhöret uppgifver sig aldrig ha hört annat än godt makarne emellan under sagda tid, tilllägger inför rätten, att han anser, att hustrun varit svartsjuk på mannen, »bland annat på grund däraf, att hustrun vid ett tillfälle för honom omtalat, att mannen satt i fönstret och såg efter fruntimmer». Den senare, som i sin tid efterträdde hustru L. i hennes tjänst i W. efter ett år blef gift och bosatt å en granngård till K., vittnar att under hennes tjänstetid i W., där L. äfven tjänade, hustru L., som då fått sitt första barn, var mycket mån om att L. icke skulle underhålla sig eller prata med andra kvinnor. När hustru L. sedermera födt sonen Alvar, hjälpte vittnet henne bland annat med att sköta mjölkningen, därvid hon på grund af kornas ostyrighet måste ha hjälp af L. Detta tyckte hustrun, som var svartsjuk på mannen, icke om och lät, så snart det var möjligt för henne att komma upp ur sängen, mannen draga sig på en kälke till ladugården och mjölkade själf, hvarigenom vittnets vistelse i huset blef öfverflödig. Vid Alvars dop var vittnet närvarande, det syntes då »liksom vid föregående tillfällen råda ett godt förhållande mellan makarne». Omkring ett år därefter bjöd vittnet K:sfolket till sig på kaffe; hustrun afslog då inbjudningen utan att uppgifva någon anledning men sade att mannen finge gå, hvilket han och dottern Ingrid också gjorde. — Intet af vittnena har hört mannen beklaga sig öfver hustrun. Flera omtala honom som tyst och inbunden samt dålig jordbrukare, samt att han emellanåt varit rusig, men icke elak mot hustrun eller barnen.

Om förhållandena i hemmet under senaste åren skall först meddelas hustru L:s egen berättelse, därefter barnen Ingrids och Ejnars, mannens och slutligen vittnenas uppgifter.

Hustru L. har utan att vid polisförhör eller rannsakingar göra sig skyldig till motsägelser och gentemot mannen och dottern energiskt vidhållande sina uppgifter omtalat följande (hufvudsakligen vid rannsakingen den 18 mars): För omkring fyra år sedan, hon kan ej uppgifva årtalet, började hon misstänka att mannen öfvade otukt med dottern Ingrid. Vid hemkomsten från ett besök å en granngård såg hon nämligen Ingrid komma ut från en kammare, där mannen befann sig, hvarför hon fattade misstankar i nämnda hänseende samt undersökte Ingrid, hvarvid hon å främre delen af hennes byxor fann fläckar, som hon bestämdt uppfattade härröra sig från mannen. Vid då anställt förhör med Ingrid omtalade denna, att fadern strax förut öfvat otukt med henne i kammaren genom att lägga henne under sig och gnida sin manslem mellan hennes lår. Då hustrun genast därpå förebrådde mannen hans förbrytelse mot Ingrid, rodnade han, hvarför hon stärktes i sina misstankar. Makarne hade vid denna tid sina sofplatser i den gemensamma kammaren sålunda att mannen låg med dottern i en soffa samt hustrun i en säng med småbarnen. Hustrun hade intimt umgänge med mannen äfven efter det hon börjat misstänka hans onaturliga förhållande till Ingrid. Då hon ofta i nyssnämnda hänseende gjorde mannen förebråelser, visade han sig hård emot henne samt slog henne till och med en gång då hon låg sjuk. När hon på hösten 1901 födt sonen Erik, var hon mycket sjuk men fick dock »träla» mycket med Erik samt vaka hela nätterna, och kunde mannen under denna tid ej »komma när» henne. Då Ingrid på tillfrågan af henne nu uppgaf att fadern med henne öfvade otukt i deras gemensamma sofplats, öfvergingo på våren 1902 hennes misstankar till visshet, i synnerhet som hon »tyckte att mannen annars kunde kommit till henne», hvilket han emellertid ej ville; dock »var han när» henne en och annan gång under dagen. Hon förebrådde mannen vid denna tid hans förbrytelse mot Ingrid samt tillsade honom att han finge »gå till» andra kvinnor, om han blott »låte bli» Ingrid. Hon förmådde nu mannen att utflytta ur det gemensamma sofrummet och taga sin sofplats i en annan kammare. Därefter började hon misstänka att mannen öfvade otukt med sonen Ejnar, som hade sin sofplats i köket, emedan Ejnar af fadern erhöll så mycket pengar han önskade, blef elak mot henne, påstod sig vara »lika god» som hon och började kalla henne för du. Efter att hafva rådgjort med flera personer angående Ingrid sände hon henne kort före förliden jul till mannens broder i W. Hon började nu misstänka att mannen öfvade otukt med Harry och Alvar samt erhöll visshet därom söndagen före jul, då mannen enligt hvad Harry för henne uppgaf öfvat otukt med honom på afträdet. Harry blef däraf sjuk samt visade sig rädd för fadern. Hon misstänkte därefter att mannen, oaktadt hon noga vaktade Harry och Alvar, fick tillfälle att taga dem in till sig i den kammare där han hade sin sofplats samt öfva otukt med dem, på den grund att gossarna fingo utsot, blefvo röda i stolgången samt ej tordes gå på afträdet; vid förfrågan därom svarade de ock att »pappa gnodde dem med pissarn i putthålet», hvaremot de till fadern, då han frågade dem

hvaraf de voro sjuka, svarade att de hade tandvärk. När hon grälade på mannen för dessa förbrytelser rodnade han. Då Ingrid efter jul återkom från W. visade sig fadern ond på henne därför att hon för modern omtalade de mot henne begångna förbrytelserna, hvilket hustrun sagt honom under Ingrid's bortovaro, samt öfvade därefter ej någon otukt med Ingrid. Modern och Ingrid vaktade därefter Harry och Alvar så noga att fadern ej fick tillfälle att öfva otukt med dem. Hon gick emellertid ständigt och var ängslig för gossarna samt beklagade sig också för hustrun Brita P., hvilken emellertid ej ville sätta tro till hennes tillvitelser mot mannen. Hon blef nu allt mer och mer ängslig och grubblande samt fann det tillstånd hvori hon befann sig outhärdligt. När hon efter ett nytt besök hos hustrun P. fann att »ingen ville tro henne», uppstod första gången tanken på att döda Harry och Alvar för att sålunda rädda dem undan fadern. (På tillfrågan af domaren om hon ej samtidigt kom på tanken att döda Ingrid för att jämväl rädda henne, svarade hon att så ej var förhållandet, när hon alltid visste råd för Ingrid som hon kunde sända till W.). Däremot ämnade hon jämväl döda sonen Erik, när hon ansåg att detta vore enda sättet att rädda honom från att sedermera blifva utsatt för fadern. (Vid polisförhøret tillade hon att »när hon i alla fall finge fästning hon lika gärna kunde döda alla tre»). Hon nämnde nu äfven för Ingrid att det var bäst att döda gossarna. Öfver berörda tankar grubblade hon därefter både dag och natt samt blef därpå och af sin ängslan, sjuk. — Redan vid första polisförhøret uppgifver hon, att hon under natten till den 4 mars (dagen för mordet) lidit af yrsel och varit sjuk; vid rannsakingen den 2 april tillägger hon ytterligare att hon under sista tiden före den 4 mars, därunder hon druckit mycket kaffe, känt sig underlig i hufvudet. När hon vid rannsakingen den 18 mars erhållit del af de af Ingrid och Ejnar afgifna berättelserna (se nedan!), bedyrar hon att hennes beskyllningar mot mannen äro sanna, »när hon annars ej skulle dödat barnen», hvarjämte hon påstår att Ingrid af fruktan för fadern ej torts tala sanning, samt att Alvar med det ofvannämnda uttrycket omtalade för henne faderns otukt med honom utan att hon i sin fråga till gossen först användt uttrycket.

Dottern Ingrid berättade vid första polisförhøret, den 4 mars, att både fadern och brodern med henne öfvat otukt, brodern för längre tid sedan och fadern under förlidet år. Vid ett andra förhör dagen efter vidhöll hon sin uppgift; fadern hade lagt henne på rygg samt gnidit sitt könsorgan mellan hennes lår. Med bestämdhet uppgaf hon, och vidkände i vittnes närvaro den för henne upprepade berättelsen, att så skett tvenne gånger under förlidet år, ena gången förliden sommar i en skogshage och andra gången under hösten i logen under en rast vid tröskningen. Vid första rannsakingen, den 18 mars, vidhöll hon till en början sina vid polisförhören lämnade uppgifter, men brast därpå plötsligt i gråt samt förklarade att fadern endast en gång öfvat otukt med henne, nämligen »för mycket länge sedan», då hon var liten, utan att hon kunde på något sätt angifva tiden. Fadern hade då en natt å deras ge-

mensamma sofplats i soffan lagt sig öfver henne samt gnidit sin manslem mellan hennes lår. Vid ett tillfälle ej långt därefter frågade modern vid hemkomsten från ett tillfälligt besök i S., om ej fadern öfvat otukt med henne, och omtalade då Ingrid hvad som förefallit. Efter att länge hafva gifvit samma svar på moderns upprepade frågor uppgaf hon vid ett tillfälle utan grund att fadern än en gång öfvat otukt med henne, samt ökade därpå så småningom antalet tillfällen. På domarens fråga hvarför hon vid polisförhøret lämnat oriktiga uppgifter förklarade hon att hon ej visste det, men uppgaf som skäl till att hon så småningom påbördat fadern flera förbrytelser än som verkligen ägt rum, att modern varit »så envis». Vidare berättade hon att ej långt efter det hon återkommit från W. hörde hon modern fråga Harry och Alvar »om pappa gnodde dem med pissarn i ashålet»; Harry svarade nekande eller ingenting, men Alvar svarade jakande, med samma ord som modern användt. Därefter hörde hon Alvar vid ett tillfälle säga till fadern, i moderns, hennes och Harrys närvaro, efter orden: »Du otäcking, du har håll's med pissarn i ashålet». Dock var Ingrid något sväfvande i sin uppgift angående tidsföljden mellan sistnämnda händelser. Hon hörde modern ofta, och jämväl dagarna före den 4 mars, göra Alvar nämnda fråga. — Vid förnyad rannsaking den 2 april vidhöll Ingrid dessa uppgifter. Hon kunde icke heller nu närmare angifva tiden för faderns otukt med henne. Huru länge fadern legat öfver henne och om hon därunder blifvit våt mellan låren hade hon icke någon förnimmelse om. Ingrid förmälte vidare på frågor, att alltsedan modern fått veta, att fadern förehaft otukt med Ingrid, hade modern varit ledsen och nedstämd till lynnet. Denna nedslagenhet hade tilltagit då modern fått kunskap om otukten med gossarna, hvilket Ingrid märkt ved hemkomsten från W. Endast en gång hade hon hört modern yttra att hon tänkte döda gossarna, på det de skulle undkomma faderns skändligheter. Den 4 mars yttrade modern detsamma, därvid Ingrid bad henne att hon icke skulle göra så. — Fadern hade aldrig förebrått henne att hon omtalade för modern hans otukt med henne, men sedan hon hemkommit från W. hade han icke varit så vänlig mot henne som förut.

Sonen Ejnar bestred vid polisförhøret till en början allt hvad modern och systemen påbördat honom. På framställda frågor därom svarade han helt fräckt: »Det är lögn». Men efter upprepade allvarliga förmaningar erkände han slutligen att han vid omkr. 10 års ålder, när han gick i folkskolan, öfvat otukt med systemen, en gång i skogen och en annan gång i logen, samt att han fått lära det af »andra». Han uppgaf vidare att han hört föräldrarna gråla när modern beskyllt fadern för att hafva öfvat otukt med syskonen, men »förnekade moderns påstående att han skulle hört när fadern under hot mot småpojckarna velat använda dem för sin otuktslusta». (Ett påstående af hustrun L. i denna riktning är icke vid förhøret med henne antecknad). Vid förnyadt polisförhör och inför rätten vidhöll Ejnar dessa uppgifter, förnekade sig hafva någon vetskap om de fadern påbördade förbrytelserna och tillade att han under innevarande år vid flera tillfällen hört modern anklaga

fadern för otuktsbrott med syskonen och honom själf, att fadern tillbakavisat beskyllningarna, därvid varit hård mot modern och vid ett tillfälle slagit henne. Ejnar upplyste vidare att han ej för modren omtalat att han öfvat otukt med Ingrid.

Mannen L. har vid polisförhör och rannsakingar energiskt bestridt hvad i målet lagts honom till last jämväl att Harry eller Alvar i hans närvaro beskyllt honom för att ha öfvat otukt med dem, samt tillägger, att hustrun jämt och ständigt påbördat honom nämnda förbrytelser, hvarvid han tillsagt henne att draga saken inför domstol, hvilket hon emellertid sagt sig ej vilja, att makarne öfverenskommit att ej för andra yppa hvad som sålunda funnes dem emellan, samt att de honom påbördade brotten endast funnes till i hustruns uppjagade fantasi och att hon inbillat Ingrid hvad denna haft att berätta. På fråga har L. vitsordat att han intill våren 1902 haft gemensam sofplats med Ingrid i den omtalade soffan.

Vittnesmålen innehåller i ofvanberörda hänseende i hufvudsak följande:

Alla som något närmare känt till förhållandena omnämna, att hustrun L. sedan sistlidne höst (enligt ett par vittnen sedan omkr. ett år) förändrat sig betydligt, i det att hon blifvit mycket mera oordentlig och försumlig i hemmet än förut samt (såsom de olika vittnena uttrycka sig) »mindre gästfri och glad», »helt annorlunda» o. s. v., hvarjämte hon samtidigt, till åtskilliga personer, börjat klaga öfver att mannen öfvat otukt först med Ingrid och sedan jultiden äfven med Harry och Alvar. Af dessa vittnen är det endast hustru L:s syster som synes sätta tro till att hennes misstankar varit grundade. Alla de öfriga ha icke iakttagit något som kunde tyda härpå, utan anse att hustrun L. »vurmat», »inbillat sig» o. s. v.

Om närmare detaljer af intresse skall ur vittnesmålen anföras: Änkän Johanna J. var i K. för att hjälpa till i huset när Erik föddes (okt. 01). Hon meddelar bland annat att hustrun L. då fick »tråla mycket» med det späda barnet, som var sjukt, anser att hennes krafter möjligen blifvit nedsatta efter denna barnsäng. Hustrun L. har omtalat för vittnet att hon före jul varit med Ingrid hos doktorn för undersökning samt att denne därvid sagt, att »det var ruskigt». Hustrun L., som beklagat sig att hon vore som en fånge enär hon ej vågade aflägsna sig från hemmet och barnen, vaktade såväl sina barn att fadern omöjligen kunnat komma åt dem. Vittnet, som hela tiden trott att hustru L. »fått för sig» eller »vurmat» om mannens otuktsbrott, tyckte vid ett sammanträffande med henne i februari d. å., att hon såg »litet besynnerlig» ut. — Hustru Brita P. omtalar hurusom hustru L. i medio af november förlidet år kom till henne samt grät och beklagade sig att mannen hade något okyskt för sig med flickan och att detta pågått i fyra år. Hon sade sig ej vilja angifva mannen till åtal. Någon tid därefter lät hustru L. undersöka flickan af läkare samt skickade henne till W. Måndagen före jul kom hustru L. med sina tre minsta barn och bad att få lämna dem i vittnets vård medan hon gick till staden, där mannen då var, för att anhålla hos polisen om hans häktande, enär

han öfvat otukt med Harry och Alvar å afträdeshuset föregående afton. Sedan vittnet talat med henne blef hon lugnare, talade icke vidare om att gå till staden utan skulle strax gå hem, enär hon hade en deg som skulle bakas ut. Vid detta tillfälle fann vittnet henne mycket besynnerlig. Vittnet gick på hustru L:s begäran till K., då denna var åt W., men återvände strax emedan allt syntes vara »godt och bra», Ejnar och småpojkarne lekte i kammaren, L. var i köket och läste tidningar. — Hustru L:s syster, som på fem år icke sett denna, besökte med sin man K. den 17 sistlidne november. Genast vid inträdet märkte hon dels på »ordningen inomhus», dels på systemens utseende, som var så förändradt att hon knappt känt igen henne, att allt ej var som förr. När hon med anledning häraf frågade systemen hur det stod till; brast denna i gråt och beklagade sig öfver att mannen icke lät flickan vara i fred i sedligt hänseende och att hon icke kunde stå ut med att hafva det på det sättet, någon ändring måste ske. Hon uttalade därjämte sina misstankar mot mannen att han höll sig till andra då han icke kunde låta bli flickan, samt anförde såsom skäl att han då han var åt staden icke kom därifrån förrän långt fram på efternatten. Vidare hade hustru L. sagt, att mannen icke » varit när» henne sedan Erik föddes, och att han ej heller fick detta då han ej lät bli flickan, med hvilken hon ej ville hafva något gemensamt. Vittnet tyckte att Axel L. såg nedslagen och försagd ut samt liksom skämdes. Hon såväl som hennes man finna det egendomligt att Axel L. aldrig till dem eller andra beklagat sig öfver hustruns beskyllningar. — L:s broder berättar bland annat att hustrun som skäl för sina misstankar omtalat att mannen vid ett tillfälle yttrat »nu går jag ut» som en uppmaning till Ingrid att följa med, hvilket denna dock icke gjort, samt att han vid andra tillfällen haft något minspel eller blinkning med ögonen till dottern.

Vid polisundersökning efter mordet af boningshuset i K. tydde allt på »en sällsynt snuskighet och oordning». Någon osedlig litteratur, som eftersöktes, kunde ej anträffas.

Vid läkarundersökningar af Ingrid kort före jul på modrens begäran, och den 5 mars, genom polisens försorg, befanns hon »intakt».

Rättsmedicinsk undersökning af gossarnas döda kroppar har icke kunnat bevisa något om mot dem begånget otuktsbrott.

Om själfva mordgåringen föreligga hustru L:s egen och Ingrids i allt väsentligt öfverensstämmande berättelser, som bekräftas af polisundersökningen och obduktionen:

Den 4 mars, sedan mannen med Ejnar gått till S., klädde hustru L. som vanligt Harry, Alvar och Erik, hvarunder hon tänkte på att döda dem, lagade mat åt barnen samt stod, sedan barnen ätit och gått ut, vid spiseln i köket sysselsatt med hushållsbestyr. Hon fattade nu beslutet att döda sina tre yngsta söner och tog, utan att avsluta sitt förehafvande vid spiseln, i sådan afsikt Erik, enär denna var närmast tillhands, samt bar honom ut i trädgården till en där befintlig vattenhåla. Hon kunde emellertid ej genast förmå sig att fullborda sin afsikt utan

återvändande men gick, oemotståndligt drifven, strax tillbaka och nedstoppade barnet under isen som hon för detta ändamål sönderslagit vid ena kanten samt kvarhöll det där tills lifvet flytt. Omedelbart därefter gick hon ned till ladugården, där Harry och Alvar jämte Ingrid befunno sig samt medtog dem, under uppgift att de tillsammans skulle hämta vatten, till en brunn vid ladugården. Harry och Alvar gingo därvid ut på den öfver brunnen lagda bryggan, hvarpå hon skuffade ned dem i vattnet, Alvar först och genast därpå Harry. Alvar förstod ej hvad det var frågan om men Harry blef rädd. Hon höll därpå gossarna under vattnet samt förde dem under bryggan tills lifvet flytt, hvarpå hon tillsammans med Ingrid aflägsnade sig samt gick och upptog Erik ur vattenhålan i trädgården, inbar och afklädde honom samt lade honom i vaggan. Sedan hon och Ingrid därefter klädt om sig gingo de till S., där hon anmälde sina brott för polisen.

Om hustru L:s sinnestillstånd efter mordet upplyses följande:

Vid polisförhöret samma dag »erkände hon under tårar» samt »ångrade djupt» hvad hon gjort. Då makarne en stund därefter konfronterades, »upprepade hon sina beskyllningar mot mannen samt blef till sist så upprörd — nära nog till raseri — att hon måste utföras». Den 5 mars fördes hon till kronohäktet i Norrköping. Enligt hennes systers och dennes mans vittnesmål var hon vid deras besök i fängelset den 14 mars förtviflad och beklagade sig öfver hvad hon gjort. Jämväl då vidhöll hon sina beskyllningar mot mannen och sade: »Gud i himmelen vet att hvart ord jag säger är sant», och: »Ejnar kan säga detsamma om han vill». »Ni skulle sett hur barnen sågo ut», sade hon vidare, »de fingo sådant »utsot» och gingo jämt med nedknäppta byxor». — I intyg af den 16 mars uttalar fängelseläkaren: »— — att under de tvenne veckor hon här i fängelset förvarats, inga tecken till sinnessjukdom framträdte. I afseende på hennes sinnestillstånd må anmärkas att hon ej synes särdeles djupt gripen af ånger öfver sitt brott, ett förhållande som kan förklaras af att hon begått brotten som den ende utvägen för att skydda barnen. Vidare må i samma hennes sinnestillstånd anmärkas att hon har den alltjämt återkommande föreställningen att hon närsomhelst skall afriättas. Vid hvarje gång man kommer in i hennes cell tror hon att hon skall halshuggas, och när hon utföres i fängelsegården att hon skall skjutas. Hon är ej en timme säker att hon skall få behålla sitt lif. Dessa föreställningar bero på ett upprört sinnestillstånd och ej på någon sinnessrubbing. Att bestämdt yttra sig öfver hennes sinnestillstånd anser sig undertecknad ej kunna, då för att afgifva ett sådant yttrande längre tid är erforderlig — —». — Vid rannsakingen den 18 mars »befann hustru L. sig i ett mycket medtaget tillstånd», i anledning hvaraf hon tilläts sitta, samt »brast oupphörligt i förtviflad gråt, men besvarade redigt de till henne ställda frågorna». Vid andra rannsakingen, den 2 april, var hon »till ytterlighet orolig, syntes klen och medtagen», klagade öfver håll i ena sidan, tilläts åter sitta. Vid rannsakingens slut »bad hon om förlåtelse för sin missgärning». Vid tredje rannsakingen, den 21 april, var hon »än mera orolig än vid nästföregående

rannsaking, »hyste fruktan för att hon icke skulle få återvända till kronohäktet utan här gå en smärtsam död till mötes».

Aklagaren yttrar i sitt ansvarsyrkande, att hustru L. »vid gärningens begående väl icke torde få anses fullt tillräknelig».

Den 21 april beslöt rätten att infordra yttrande angående hustru L:s sinnesbeskaffenhet af fängelseläkaren och kungl. medicinalstyrelsen.

(Axel L. frikändes den 2 april af brist på bevis).

Ur fängelseläkarens den 30 april afgifna utlåtande skall angående hustru L:s sinnestillstånd i fängelset anföras följande:

»— — Vid undersökning af hustru L., som nu är 38 år gammal, befinnes hon vara af medelstor växt och normalt byggd med välbildadt ansikte. Det bleka ansiktet har ett i hög grad sorgset och oroligt uttryck och förräder liflig oro och stora bekymmer samt utpräglad fallenhet för grubberier. — Hufvudet är välbildadt; yttre skador därpå kunna ej iakttagas. Hon lider af sömnlöshet, ej af drömmar, har inga syn- eller hörselvillor och klagat ej öfver hufvudvärk. Vid undersökning af fångens själstillstånd visar sig hennes sinnesstämning ytterst orolig och exciterad, och synes nu hennes fruktan för döden vara det mest framstående i nämnda sinnesstämning. Hon är öfvertygad att hon med lifvet skall umgälla sitt brott, än skall hon dränkas, än brännas, än halshuggas, och detta vurmar hon dag ut och dag in utan uppehåll. — Hon uppfattar klart hvad man talar med henne om, minnes sitt förflutna lif ganska väl, uttrycker sig på ett förståeligt sätt och saknar ej tankeförmåga. Ett anmärkningsvärdt drag i fångens själslif är, att hon nästan aldrig reflekterat öfver sitt gräsliga brott, än mindre synes hon hysa någon ånger däröfver. Då man talar med henne om brottet, tycks hon anse att hon fullgjort en moders plikt mot barnen »i det hon därigenom skyddat dem mot verkliga skändligheter från faderns sida». — Hvad hennes fysiska hälsotillstånd beträffar, äro hjärta, lungor, matsmältningsorganen, köns- och rörelseorganen normala. Till följd af sorger, bekymmer och umbäranden är hon mycket blodfattig äfvensom anmärkningsvärdt svag och bräcklig. I afseende på renlighet finnes intet att anmärka.» — Och afgifver fängelseläkaren efter utförlig motivering följande intyg: »Efter hvad undersökningen sålunda gifvit vid handen sluter jag, att hustru A. A. L. från K. ej äger förmåga att klart och redigt tänka, ej heller att sina handlingar fritt och otvunget bestämma samt deras följder bedöma, att således hustru L. vid den ifrågavarande handlingens begående ej varit vid sina sinnens fulla bruk, hvilket ej allenast» etc.

Den öfver hustru L. vid hospitalet förda journalen innehåller följande:

Hustru L. intogs på hospitalet den 21 maj på kvällen, hade samma dag lämnat kronohäktet i Norrköping. Vid inkomsten företedde hon från första stunden samma tillstånd som redan är skildradt. — Hon lades till sängs å öfvervakningsafdelningen.

Status præsens den 25 maj och följande dagar:

Hustru L. är 158,6 cm. lång och väger 53,3 kg. Hon har god kroppsbyggnad, med måttligt kraftig muskulatur och är rätt väl nutrierad. Allmänna utseendet anæmiskt men eljest icke sjukligt. Hufvudets omkrets 54 cm., dess längd 18,4 cm., bredd 15,3 cm.; längdbreddindex 832. Hufvudets form i öfrigt och ansiktsbildningen företer intet anmärkningsvärdt. Inga s. k. yttre degenerationstecken äro förhanden; dock må anmärkas att nästan samtliga tänder äro helt eller delvis bortkarierade.

Hustru L:s yttre uppträdande får helt och hållet sin prägel af hennes enfaldiga gråt och klagan. När ingen sysselsätter sig med henne eller hon icke finner sig observerad, ligger hon väl i allmänhet tyst och stilla, med ett ängsligt, gråtfärdigt uttryck i ansiktet. Icke sällan har hon dock, särskildt första dygnen, satt sig upp i sängen och börjat gråta och klaga. Blott man betraktar eller närmar sig henne och, utan undantag, då man tilltalar henne, alldeles oafsedt hvad man yttrar eller hvilken ton man anslår, företer hon ständigt, så godt som utan variation, samma bild. Med sänkt eller undvikande blick, långsamt vaggande rörelser af hufvudet, halföppen mun, starkt rynkad panna, och med endera handen plockande på kinderna eller aftorkande tårar, börjar hon gråta under ett sakta kvidande samt fjolligt jämra sig för marter som förestå henne. Vid hvarje åtgärd med henne (badning, somatisk undersökning, påklädning och införande i samtalsrummet o. s. v.) ökas väl hennes jämmer något och tårarna rinna ymnigare, men något yttre tecken motsvarande den dödsångest som hennes ord vid sådana tillfällen angifva har icke förmärkts. Desto uthålligare är emellertid hennes klagogråt; man må utsträcka ett samtal så långt som helst, hota och banna eller trösta och lockas, hon håller i på samma sätt, alldeles som ett envist barn. Hon klagar dels med mera allmänna utrop såsom »tänk så förskräckligt» eller »o, hvad jag får lida», dels att hon skall »hudflängas», »kokas», »skåras i stycken», eller, på ett fjolligt, sökt sätt anknyttande sig till hvad hon tillfälligtvis hör eller ser, att man skall »slå järnband om hufvudet på henne», »uttaga hennes ögon», »sända henne till hedningarna för att dödas», »tända eld på hennes hår», »koka kaffe på henne», »göra telefontrådar af hennes ådror» o. s. v. »Di styr' och di skrifer», klagar hon ofta vid samtalen; »Nu vill di ja' ska' gå baklänges igen», säger hon då man ber henne räkna upp veckodagarna »baklänges», och på frågan hur länge hon varit gift, svarar hon: »Gift, ja di ska' väl förgifta mig». Redan från början har detta hennes jämrande förefallit bra nog ytligt men än mera då hon vid samtal den 25 upprepade gånger skrattar midt i all klagolåten. Vid en jäsning (hon jäspar icke sällan då hon hållit på med sitt gråtande en stund) yttrar läkaren att hon är sömnig, hvarvid hon brister i skratt, hvilket hon söker dölja genom att hålla för munnen och vända sig bort. Sedan dess kan man med lätthet när som helst locka henne att skratta endast genom att tala om det, rycka ned hennes hand från ansiktet o. d., och icke sällan skrattar hon spontant, då man t. ex. ifrigt ansätter henne med frågor af hvilken innebörd som helst. Hon säger sig icke veta hvarför hon skrattar; man »narrar henne till det», hon »blir sådan så hon icke vet hvad

hon vill», man »kan väl begripa att hon är ledsen när hon är främmande bland så många», hon »gör sig icke till», så ungefär brukar hon svara. Ganska illustrerande är följande ordväxling: (läkaren) »Hvad gråter Ni för?» (hustru L.) »Jag är ängslig». (läkaren) »Nej!» (hustru L.) »Jo!» (läkaren) »Visst inte». (hustru L.) »Jo» — skrattar. Emellertid är hon fullkomligt oberörd af »afslöjandet», ändrar icke det ringaste i sitt uppträdande efter dylika episoder, tager blott med ny fart i med sitt fjolliga jämrande.

Hon visar sig alldeles utan intresse för hvad man talar med henne om (äfven då man talar om hennes väntade pinostraff eller andra hennes idéer), svarar ovilligt och trögt, ofta först efter barskt upprepade frågor. »Hvarför ska' ni tala om sånt» eller »det har jag ju sagt så många gånger» äro ofta återkommande invändningar. Ett samtal med henne är ytterst tålmodspröfvande. Hon ser sig ofta omkring, vill gärna gå upp från stolen och se och plocka på småsaker i rummet, men det sker på ett mycket förströdt sätt. Uppmärksamheten i öfrigt ej nedsatt; hon följer med hvad som försiggår omkring henne, särskildt för ljud lystrar hon alltid ögonblickligt. Af omgifningens namn, yttre förhållanden på anstalten o. d. har hon reda på så mycket som man, med hänsyn till hennes likgiltighet för dessa ting och underlåtenhet att göra frågor därom, kan begära.

Hennes känslolif är i hög grad aftrubbadt och defekt. Hon reagerar lika litet för vänlighet som för förnärmelser. Endast hennes fåfänga synes man kunna väcka en smula, i det hon småler belåtet när man uttalar att hon nog sett bra ut och varit eftersökt af karlar. Om såväl man som barn talar hon utan den ringaste affekt eller intresse. Intet spår till ånger öfver brottet kan man påvisa. På tal därom yttrar hon blott att »nog hade det varit bättre om hon stått emot, så att hon nu sluppit att plågas». Äfven då man ur handlingarna uppläser för henne skildringen af mordet med alla dess ohyggliga detaljer ser man icke en antydning till att hon är på minsta sätt berörd däraf.

Hustru L. är rätt väl orienterad till tid och rum. Minnet är kanske något slappt men utan gröfre rubbning. Ingen formell oreda. Men hennes intelligens och omdöme äro mycket klent utvecklade. Hon har ett ringa ordförråd, uttrycker sig skäligen barnsligt, är oförmögen af en något så när fyllig beskrifning, förstår endast korta och enkla frågor, resonnerar ytligt och ologiskt.

Om hennes allmänna kunskapsförråd må följande anföras: Hon läser och skrifer någorlunda bra. Hon angifver, ehuru tveksamt och osäkert, rätt årtal för innevarande år men har i öfrigt icke lärt sig att använda årtal för tidsbestämningar; hon känner icke ens sitt eget födelseår. Barnens ålder kan hon säga men icke deras födelsedagar, knappt nog månaderna; »han» (mannen) »höll reda på sånt», och »barnen fingo väl lära det i skolan», säger hon. Årets månader och veckodagarna kan hon räkna upp. På frågan om antalet dagar i en månad svarar hon: »Det är ju fyra veckor men dagarna äro ju olika, tretti eller trettien eller trettitvå». — Att julen infaller i december vet hon, men icke på hvilken dato. Vet att påsk kommer före pingst. När midsommardagen är, kan hon icke säga, gissar på juli eller augusti. På hvilken veckodag påskdagen eller pingstdagen infaller

har hon icke »fäst sig vid». Hon är så godt som alldeles okunnig om anledningen till våra stora högtiders firande; endast angående långfredagen svarar hon tveksamt att »då led han väl på korset»; hon kan icke besvara ens frågan hvilken af våra högtider firas till äminnelse af Jesu födelse. Hon säger sig icke ha besökt kyrkan sedan hon var i W.; i hemmet »taltes aldrig om så'nt». — Om väderstreckens inbördes läge har hon ingen aning. Vet hur aftonrodnaden ser ut, men icke ens antydningssvis hvad som framkallar den, äfven då man frågar om det är solen eller månen. — Känner konungens namn men icke drottningens, vet i öfrigt ingenting om konungahusets medlemmar, tror sig dock ha »hört talas om kronprinsessan Ingeborg». Vet att konungen regerar äfven i Norge. Stockholm tror hon vara Sveriges och Norges gemensamma hufvudstad. Hemsocknens namn vet hon, men icke länets eller landskapets eller stiftets; dessa ords betydelse känner hon icke ens till. Att »hafvet» icke är långt aflägsset från hennes hemort har hon reda på, men icke att hafvet kallas Östersjön. Om Vättern vet hon intet. Af städer nämner hon Stockholm, Norrköping, Söderköping och Linköping. Härmed äro också hennes geografiska kunskaper i det närmaste uttömda; hon »har icke fått peka på kartan på länge». Ur katekesen och bibelhistorien har hon en del fragmentariska reminiscenser. Hvar landshöfdingen eller biskopen bor vet hon icke, känner i öfrigt intet om dessa ämbeten. Den militära rangskalan är henne fullkomligt främmande; hon kan icke säga om sergeant är högre eller lägre grad än kapten. I multiplikationstabellen är hon alldeles bortkommen och i addition och subtraktion högst osäker. Om de alldagligaste måtten och vikterna har hon någon kännedom, vet dock icke exempelvis hur många fot gå på en aln. — Ofta under dessa förhör yttrar hon: »Där har ingen velat lärt mig nå'nting», »de talte med hvarandra om så'nt, men inte förstod jag det» e. d. En kort tidningsnotis om ett olycksfall kan hon i grofva drag återgifva. Hon får läsa (högt) följande notis: »Kombinerade biljetter. För dessa vid resor i Sverige och det öfriga Skandinavien samt utlandet mycket använda biljetter har järnvägsstyrelsen utfärdat ett betydligt antal ändringar och tillägg att gälla från den 1 juni. De nya bestämmelserna gå ut på att bereda de resande ökade fördelar». Tillfrågad om innehållet svarar hon endast: »Det var järnvägen» — och hvarken genom hjälpfrågor eller genom att låta henne läsa om notisen kan man få ett fylligare svar.

Om verkliga ändamålet med sin härvaro har hon alls ingen uppfattning; som en utanläxa svarar hon sedan man flera dagar efter hvarandra sökt förklara henne saken: »Undersökas om jag är klok», hvarvid hon tillägger: »Visst är jag klok». Om rättsproceduren, otillräknelighet och dess betydelse är det lönlöst att försöka bibringa henne någon förståelse. Hennes bristande fattningsförmåga härvidlag gör icke i ringaste mån intryck af att vara låtsad.

Om sitt föregående lif och förhållandena i hemmet meddelar hustru L. väsentligen samma upplysningar som vid föregående tillfällen. — Endast följande må anföras:

Faderns »underlighet» kan hon icke beskrifva närmare än att han »talade just ingenting» och »de sade han var

underlig». — Hon påstår sig aldrig varit i intim beröring med någon annan karl än sin man. Om mannen »sade de», att han »höll's med» andra medan de ännu voro ogifta, och hon »har väl trott», att så äfven händt sedan, men icke fäst sig därvid, emedan han aldrig var »elak» mot henne. Angående misstankens uppkomst om hans otukt med Ingrid kan hon icke gifva klart besked. Hon har sett i »Söderköpingsposten» om en karl, som »höll's med» en 7-årig flicka, säger först, att hon aldrig förut tänkt på något sådant, men sedan, att hon visade mannen i tidningen, sägande: »Det finns flera sådana som du»; minnes icke, när detta hände. Hon hade inga misstankar mot mannen förrän den där dagen vid hemkomsten från Simonstorp. Alvar var på första året då; hon gaf honom di men var icke sjuk eller klen. Än säger hon, som inför rätten, att hon greps af misstanken, undersökte genast Ingrids byxor och fann dem »våta» (på detaljerade frågor om, hur detta »våta» var beskaffadt, svarar hon blott, att hon icke minnes det) samt frågade henne, om fadern »höll's med» henne, hvarpå hon fick jakande svar — än att hon först när hon klädde af Ingrid för att lägga henne till sängs märkte, att byxorna voro våta — än att hon icke vet säkert, om icke Ingrid oåtspord omtalade för henne hvad fadern förehåft med henne. Både före och efter detta tillfälle voro Ingrids byxor ofta våta, äfven sista tiden. På kvällen nämnda dag »sade hon till gubben»; han svarade just ingenting men blef »röd i hufvudet». Sedan såg hon ofta hur mannen och Ingrid »pratade och skattade och gjorde blinkningar». Hon uppgifver nu med bestämdhet, att mannen och Ingrid ej legat i samma bädd sedan Alvar föddes. Efter en tid »glömde hon bort» allt detta, fastän Ingrid fortfarande var våt, talte kanske om det någon gång men brydde sig icke om det utan var »glad i hågen». Först efter Eriks födelse, då hon »fick träla mycket» med barnet, som var sjukt och höll henne vaken om nätterna, började hon åter oroas af misstankarna, kände sig trött och ledsen, kunde icke »styra med huset», blef allt sämre och ängsligare till följd af misstankarna. — I fråga om hvad som sedan hände, otukten med smågossarna och Ejnar m. m., gifver hon nästan ordagrant samma svar som förut. Hon »såg ingen annan utväg» än att döda barnen, emedan hon »motades öfverallt» och ingen ville tro henne. Hon »ville icke döda dem, men det blef så ändå», något närmare om den i handlingarna omnämnda »oemotståndliga driften» kan hon icke meddela. Om hennes tillstånd sista tiden före mordet får man icke heller i öfrigt några nya eller fullständigare upplysningar. Anmärkas må blott, att hon säger sig ha gifvit Erik di ända till hans död och att han fick endast obetydligt af annan mat. Hur länge hon gifvit di åt sina andra barn »vet hon icke så noga». — Förloppet vid mordgåringen skildrar hon som förut.

Efter mordet »var det som hon skulle blifvit bättre», det »låg i humöret», att hon tyckte sig icke kunna få värre fängelse än K., men sedan »ängrade hon sig förskräckligt» af fruktan för pinostraffen.

I fängelset, hon kan icke närmare bestämma tiden, »förstod» hon, att sådana straff vänta henne. Samtidigt har hon börjat tvifla på allting. Hon »vet icke» eller »tror

nästan icke», att hon haft föräldrar eller syskon eller man eller barn, vet icke om barnen äro döda eller om det var hennes barn. När man vid ett tillfälle uppmanar henne att tala sanning, svarar hon: »Sanning, sanning ja, det är väl ingenting.» På tal om sinnessjukdom yttrar hon: »Ja, sinnessjuk, sinnessjuk och klok det är väl detsamma.» Barnen äro »kanske» icke döda; de »kunde kanske förstå sig», »kanske var det stora, som förstå sig till barn». Hon »tror nästan», att mannen och hans släkt äro »gudar och styresmän», som ville, att hon och barnen skulle »gå bort» och därför drefvo henne att handla så som hon gjort. Hon vet icke nu, om mannen gjort otuktsbrott hvarken med flickan eller med pojkarne, hon »kanske bara tyckte så»; mannen »kanske bara skrämde gossarna» för att hon skulle tro, att han »höll's med» dem. Hon tror, att han visste förut hvad som skulle ske; han yttrade t. ex. en gång, att han »visste hennes tid», han högg så många träd i skogen och sade, att »eftervärlden behöfde ingen ved» o. s. v. Klara P., som hon delade cell med i häkthet, tror hon sig ha sett en gång förut som tiggerska på K., men denna förnekade det. Det »är bara skoj alltsammans», det förstod hon vid rätten också, där »skrattade de och pratade». Ofta refererar hon som häntydningar på henne och hennes straff de likgiltigaste yttranden.

Alla dessa föreställningar framsättas visserligen ofta i samma form och varieras, äfven då man försöker suggerera in andra nyanser, icke nämnvärdt men göra, liksom hennes ångslan, ett ytligt och fjolligt intryck. Ofta talar hon långa stunder om förhållandena sådana de äro utan att inflicka sina negationer eller öfriga idéer. — Hallucinationer eller illusioner kunna icke påvisas.

Betjäningen upplyser, att hustru L. mellan ronderna oftast ligger tyst och stilla. Ibland spontant och ständigt då hon tilltalas, gråter hon och jämrar sig som på ofvan beskrifna sätt, dock icke så ihållande som i läkarnes närvaro. Om brottet talar hon icke gärna men söker icke dölja något därvidlag. Har vid flera tillfällen gifvit uttryck åt ofvan omtalade negations- och andra idéer. Hon talar aldrig med de sjuka, gör inga frågor om namn eller förhållanden på anstalten. Hon sköter sig själf och är renlig.

Sömnen oregelbunden men mestadels klen; flera nätter har hon icke sofvit alls. Sinnesorganen fungera normalt; pupillerna utan anmärkning. Inga sinsebilitets- eller motoriska rubbningar; patellarreflexerna normala. Har ej hufvudvärk eller andra smärtor. Vid den vanliga organundersökningen förmärkes intet abnormt. På kinderna är huden fläckvis rodnad och ansvalld genom irritationen af hennes ständiga plockande. Temperaturen afebril. Pulsen tämligen hastig, 88 i min., men kraftig och regelbunden. Matlusten god. Afföringen regelbunden. Urinen klar, af sur reaktion, spec. vikt 1,012, fri från socker och ägghvita.

Den 24 ord.: Tinct. Opii, 1/2 kbcm. 2 gånger dagligen.

Af rannsaktionshandlingarna och här gjorda iakttagelser framgår bland annat att hustru L. ej företer några s. k. yttre degenerationstecken och att någon annan ärftlig belastning ej kan påvisas än den som uttalas i hennes inför rätten och här afgifna uppgifter, nämligen att fadren var

»litet grubblande», att han »talade just ingenting», »de sade att han var underlig» och liknande uttryck; dessutom må påpekas att äldste sonen Ejnar enligt skollärarens meddelande under skolgången varit »nära nog idiotisk, slö och liknöjd» samt »haft en mängd ofog för sig», men härför agad under de senaste åren blifvit något bättre; äldsta dottern Ingrid lider af enuresis nocturna. Hvad hustru L. vidare beträffar uppgifves, att hon gått i skola, kan läsa och skriva samt blifvit konfirmerad med godkänd kristendoms-kunskap, men på tal om sin skolgång uppger hon likväl att hon fick läsa mycket för att lära sig läxorna. Vid med henne å hospital hållna samtal framgår att hon är synnerligen slö, trög och enfaldig med klent utvecklade intelligens och bristfälligt omdöme, nedsatt uppmärksamhet, slappt minne, lika reaktionslös för vänliga ord som för förebräelser, att hennes känslolif i allmänhet är i hög grad aftrubbadt och kombinationsförmågan särdeles svag, ej förglömmandes hennes alltemellanåt påkommande omotiverade skratt, ehuru samtalsämnet snarare borde ge anledning till en motsatt stämning, vidare hennes ideliga jämmerlåt för de olika marter eller pinostraff som hon i hvarje ögonblick väntar sig samt slutligen dessa stereotypa svar på framställda frågor, allt häntydande på psykiska defekter, ett antagande hvori man äfven stärkes däraf att hon enligt flera vittnens utsago sedan sistlidne höst (enligt ett par vittnen sedan omkring ett år) betydligt förändrats, i det hon blifvit mera oordentlig och försuflig i hemmet än förut; bl. a. iaktogs vid den efter mordet verkställda polisundersökningen af boningshuset att allt tydde på »en sällsynt snuskighet och oordning»; hon har dessutom varit »mindre gästfri och glad», »helt annorlunda» o. s. v., hvarjämte hon samtidigt med denna förändring börjat inför åtskilliga personer beklaga sig öfver mannens osedliga förhållande först till Ingrid och sedermera äfven till Harry och Alvar, äfvensom till Ejnar, misstankar hvilka ingen annan än hennes syster, och denna utan egentligen grundade skäl, tycktes sätta tro till, då däremot alla öfriga ej iakttagit något som kunde tyda på ett sådant förhållande, utan anse att hustru L. härvidlag »vurmat», »varit besynnerlig», »inbillat sig», »ej var vid sina sinnen» etc. etc. Att man vid bedömandet af hennes sinnestillstånd äfven bör fästa sig vid dessa omdömen synes mig så mycket mer berättigadt som enligt det allmänt gängse föreställningssättet om sinnesrubbade hustru L:s ofvannämnda förändrade uppförande måtte hafva varit ganska påtagligt, för att en icke sakkunnig omgifning skulle hafva fäst sig därvid och ansett henne för icke normal. Det torde alltså ej vara något tvifvel underkastadt att hustru L. ej blott för närvarande är sinnessjuk utan äfven varit det vid åtalade brottets begående, och sannolikt är ju att hon genom de relativt täta barnsångarna och digifning med ty åtföljande nattvak, släp och träl blifvit både fysiskt och psykiskt bruten, ett antagande som också bekräftas af hennes egna här fälda yttrande att »alltid då jag gick med barn var jag så sjuk att jag icke kunde göra något, det var som om någon höll igen, jag var så sjuk att jag icke orkade något». Redan vid första polisförhöret uppgaf hon sig under natten före mordgåringnen hafva »lidit af yrsel» samt varit sjuk, och

inför rätten att hon sista tiden blifvit »allt mer ängslig och grubblande». Då härtill enligt hvad rättegångshandlingarna gifva vid handen misshälligheter emellan makarne förekommit och hon därjämte varit mycket svartsjuk på mannen, torde det sålunda hafva funnits tillräckligt med orsaker, som kunnat framkalla hennes sinnessjukdom och alstrat de melankoliska tankevillor, hvaraf hon utan tvifvel behärskas, och hvilka dels resulterat i de likvisst inför rätta obestyrkta beskyllningarna om mannens otuktsbrott med barnen, dels drifvit henne att föröfva de mord hvarför hon häktats och rannsakats. Huru dessa tankevillor uppkommit eller hvarför de fått den innebörd de hafva (möjligen har därtill bidragit den af henne i Söderköpingsposten lästa notisen om en karl som »hölls» med en 7 årig flicka) kan väl ej äga någon afgörande betydelse för bedömandet af ifrågavarande fall, ett faktum är emellertid att de förefunnits vid mordgärningens begående, om de ock på sista tiden modifierats och antagit en paranoisk anstrykning, i det hon under sin härvaro vid flera tillfällen sagt att hon nu ej vet om mannen öfvat otukt vare sig med flickan eller gossarna samt fällt sådana yttranden som: »det var kanske bara inbillning», hon »kanske bara tyckte så», mannen kanske bara »skrämde» gossarna för att hon skulle tro, att han »hölls med dem», »det var skoj alltsammans», »de gaf mig det i sinnet, det är bara onda andar som hviska sän't där», »jag kunde gått annanstans, jag var så kär i mina barn och jag hade aldrig gjort det, om han ej styrt därmed», hon »tror nästan att mannen och hans släkt äro gudar, styresmän eller falska profeter, som ville att barnen skulle gå bort, och därför oemotståndligt drefvo henne att handla så som hon gjort», »jag är född att komma i elände, jag är ju skapt så».

Granskar man åter motivet till hennes brott, tyckes ej något tillräckligt eller förnuftigt skäl förelegat hvarför hon skulle dödat dem, då hon väl på annat sätt hade kunnat skydda dem för mannens förmenta åtrå. Ganska betecknande är härvidlag hennes fällda yttrande att hon »såg emellertid ingen annan utväg än att döda dem», emedan hon »motades öfverallt»; hon »ville ej döda dem men det blef så ändå». Därjämte synes hon sakna en klar och fullständig insikt i betydelsen af den gärning hon begått eller det brottsliga i densamma, och ej heller ådagalägger hon någon verklig eller djupare ånger häröfver; hon tyckes ej blifva det ringaste berörd vare sig samtalen rör sig om det hemska 3-dubbla mordet eller om det straff som i följd däraf kan komma att drabba henne, lika litet som hon fattar ändamålet med sin härvaro, utan helt mekaniskt eller liksom inlärd och med den största ligkiltighet svarar på fråga härom att hon kommit hit för att undersökas om hon är klok. Ja midt under skildringen af allt detta utbrister hon ej så sällan i sitt vanliga, fjolliga skratt, och hur mycket man än sökt dels väcka hennes eftertanke dels liksom frammana någon ånger, så har detta ej lyckats, utan hon har merändels alltid härpå afgifvit sådana äfven om paranoidea föreställningar vittnande svar såsom att »barnen kanske icke äro döda, de kunde kanske förstålla sig, kanske det var stora som förställde sig». Om allt tyckes hon hysa tvifvel; hon vet icke eller tror nästan icke att

hon haft föräldrar eller syskon, make eller barn, vet ej om barnen äro döda eller om det ens var hennes barn. Men dessa idéer förefalla alltför svaga och växlande för att man i dem kan finna en förklaring till hennes känslolöshet. Att någon simulation här föreligger kan med full säkerhet uteslutas; hon har ingen gång blifvit beträdd med tvetalan, och på tal om ändamålet med hennes därvaro och sedan man sökt klargöra detta för henne har hon förnekat sig vara sinnessjuk under yttranden »visst är jag klok» eller »inte är jag tokig». En simulation eller förhärdelse förutsätter dessutom en intelligens och viljekraft hvilken hon visat sig helt och hållet sakna.

Af allt att dömma kan man sålunda på fullt giltiga skäl anse hustru L. vara sinnessjuk, och hon har tydligen vid mordgärningens begående varit ledd af sina djupt fixerade tankevillor. Sjukdomen, som synes mig stå på en, om ock lindrig, imbecill basis, har tydligen så småningom utvecklat sig under de sista 3—4 åren och torde få hänföras till en Dementia, ehuru med ej ringa paranoisk anstrykning.

På grund sålunda af hvad rannsakningshandlingarna innehålla och af här gjorda iakttagelser får jag afgifva det utlåtande, att hustru L. vid åtalade gärningens begående varit beröfvad förståndets bruk samt att hon fortfarande är sinnessjuk och i behof af hospitalsvård, hvilket härmed på heder och samvete intygas.

Nyköpings hospital den 17 juli 1903.

Alfred Pettersson,
öfverläkare.

5.

Sedan kungl. medicinalstyrelsen i skrifvelse af den 3 juli 1903 förordnat, att häktade, för mordförsök tilltalade förre statdrängen J. G. J. från E. i H:s församling skulle för observation och undersökning intagas å Uppsala hospital i och för erhållande af fullständig utredning rörande sinnestillståndet, intogs J. den 27 juli detta år.

Efter verkställd undersökning får jag härmed vördsamt öfverlämna det begärda yttrandet jämte afskrift af den angående J. här förda sjukjournalen.

De skrifvelsen åtföljande handlingarna innehålla i hufvudsak.

J. är född den 25 nov. 1826. Så vidt man vet, har icke någon i hans släkt lidit af sinnessjukdom. Enligt egna uppgifter vistades J. i hemmet till 15 års ålder, då han konfirmerades; därefter hade han drängtjänst på åtskilliga ställen; 1852 gifte han sig; i 48 år skall han hafva vistats vid E. Under de sista åren har han på grund af ålderdomssvaghet ej kunnat till fullo försörja sig och hustrun, hvadan han fått understöd af ägaren till E.

Enligt hvad såväl J. själf som vittnen uppgifva, har han under hösten och julen 1902 vid åtminstone 3 tillfällen angripits af yrsel och svimningsanfall, vid hvilka tillfällen han säger sig hvarken kunnat se ej heller vetat, hvad han

gjort; enligt vittnesutsago har hans uppträdande varit sådant, att man trott, att han varit öfverlastad af starka drycker, hvilket emellertid ej varit fallet beträffande de båda första anfallen; de uppträdde under det J. var sosselsatt med arbete ute på fältet. Vid jultiden skall J. hafva hemköpt 3 liter brännvin och däraf troligen själf förtärt 2½; en natt steg han upp och drack tvenne gånger ur buteljen. Vid denna tid hände det, att han anfallsvis rusade upp ur sängen, talade oredigt, svor och slog med armarna, sade sig ej kunna se, hvilket senare äfven framgick däraf, att han ej hittade dörren. Af vittnesmålen framgår i öfrigt, att det omtalats, att J. understundom plägade förtära brännvin, men att han ej haft begär efter starka drycker.

Ett godt förhållande skall alltid hafva varit rådande mellan J. och hans hustru.

Doktor Floderus, som besökt J. såväl hösten 1902 som i januari 1903, uppgifver, att J. bägge gångerna befunnits lida af blödning i hjärnan med förlamningssymtom i ena kroppshalfvan och förlust af talförmågan, och att han vid dessa tillfällen varit synnerligen slö.

Det må här anmärkas, att inga dylika symtom eller spår efter sådana funnos, då J. intogs å fängelset.

Den 20 mars 1903 fanns J:s hustru ligga i makarnes gemensamma bostad sanslös, med ett större hål i hufvudet. Kort därefter fann man J. å bostadens vind, liggande med en om halsen anbragt snara nära nog död.

Vid samma dag hållet polisförhör uppgaf J., tillfrågad huruvida han begått våld mot sin hustru, först att han icke kunde erinra sig detta men erkände slutligen, att han med ett betsman tilldelat henne tre slag i hufvudet och uppgaf vidare, att hans afsikt varit att döda hustrun, samt att han trodde att hon dött. Efter gärningen hade han gått upp på vinden för att hänga sig, hvilket han äfven gjort om han, som han uttryckte sig, fått vara i fred. Hustrun afled sedermera på grund af våldet.

Vid läkarundersökning samma dag gärningen blifvit begången svarade J. oredigt och osammanhängande, föreföll mycket likgiltig för följderne af sitt handlingssätt.

Vid rannsakingen den 6 april omtalar J., att stunder förekommit, då han på grund af den tillfölje af hans och hustruns höga ålder inträdda kraftlösheten och sjukligheten funnit lifvet tungt och besvärligt och då äfven hyst tankar att förkorta såväl sitt som hustruns lif, hvarom han äfven till hustrun fällt yttranden, att den 19 nästl. mars en dylik tanke af mera allvarlig art fallit öfver honom, att påföljande dag eller den 20 mars, då han på förmiddagen efter ett besök hos sin å Ekolsund boende förre fosterson B. var på väg till sin bostad, han angreps af ett oemotståndligt behof att fullfölja planen att taga hustrun af daga och sedan beröfva sig själf lifvet och på samma gång kände en stor brådska med att utföra densamma, att anledningen till brottet endast vore att söka i det tillstånd af oförmåga att bedöma sina åtgöranden, hvori han vid brottets utförande liksom vid några föregående tillfällen befunnit sig.

Något motiv för sin handling kunde han ej heller vid polisförhöret angifva.

Enligt vittnens uppgifter har J. redan förut fällt yttranden, som tydde på, att han ville förkorta sitt och hustruns lif; en gång har han förklarad, att han icke ville, att hustrun skulle lefva efter honom.

Vid rannsakingen den 6 april antecknades, att J. föreföll kroppsligt svag och sinnesslö, men att han dock med någorlunda reda lämnade uppgifter som svar på frågor.

Å fängelset redogör J. inför fängelseläkaren tämligen noggrant för sina familjeförhållanden, äfven för året då han ingick äktenskap, hvilket han ej mindes vid rannsakingstillfället. Om ansvaret för sin gärning såväl i moraliskt som juridiskt hänseende säger han sig hafva varit fullt medveten och kan därför ej begripa, huruledes det varit honom möjligt utföra densamma. Han har i fängelset synbarligen varit gripen af den djupaste ånger däröfver.

Vid intagandet i fängelset var han i hög grad nedbruten i såväl kroppsligt som andligt afseende. Han klagade öfver ständig yrsel äfven i liggande ställning. Emellanåt syntes han vacklande stappla fram och tillbaka i cellen, synbarligen ett rof för den svåraste ångest och förtviflan. Efter hand förbättrades tillståndet något och han är mot slutet af juni betydligt lugnare.

Intogs å Uppsala hospital den 27 juli 1903; den öfver honom förda journalen meddelar följande:

Status præsens den 30 juli 1903. Längd = 177 cm. Vikt = 61,5 kg. Kroppsbyggnad god. Hull och muskulatur tämligen reducerade. Allmänna utseendet ganska friskt. Ansiktsfärgen frisk, rödlett. Hufvudets omkrets 56,5 cm.; bredd = 15,6 cm.; längd = 19 cm. Index = 821. Håret kortklippt, mörkt, ehuru starkt gråsprängdt. Iris blå.

J. förefaller, då han rör sig, ganska skröplig. Han går starkt framåtlutadt med krökta knän och små, släpande steg.

Den vänstra axeln något nedhängande; i ryggen förmärkes en lindrig högersidig skolios; bäckenet i följd där-af något snedställt. Synskärpan å båda ögonen klen; han kan endast med svårighet och osäkerhet räkna finger på 1—2 meters afstånd. Pupillerna lika stora, små, reagera trögt. Hörseln något nedsatt. Sensibiliteten utan egentlig anmärkning. Tungan devierar, då den framsträcket, något åt vänster och visar lindrig tremor. I händer och armar, särskildt vid intenderade rörelser, liflig tremor. Fotsule-reflexer ganska framträdande. Patellarreflexer normala. Cre-masterreflexer saknas. Bukreflexer svaga. Hjärtat åtskilligt förstoradt. Hjärteverksamhet kännes och synes på ett större område, sträckande sig flera centimeter nedom och till vänster om mamillen. Öfver spetsen höres tydligt ett något utdraget systoliskt skrapljud, som dock ej uppfyller hela systole. Uppemot basen aftager ljudet i tydlighet. Andra tonen höres ganska distinkt. Andra aortatonen något accentuerad. Artererna förhålla sig, som förut beskrifvits. Pulsen något oregelbunden, frekvensen 38 i minuten. J. kan endast korta stunder hålla urinen. Urinblåsan sträcker sig i allmänhet något öfver os pubis. Prostata betydligt förstorad. Urinen grumlig, alkalisk, fri från socker men håller något albumin (c. ¼ p. m.). Sp. v. = 1,019. Aptit och afföring oklanderliga. Sönnen tillfredsställande. J. har ett tämligen alldagligt utseende. Han uppmärksammar och uppfattar icke illa. Vil-

ligt besvarar han frågor och gör intryck af trohjärtenhet. Han är ej riktigt orienterad till tiden, vet, ätt det är sommar nu, men kan ej angifva datum eller ens månad, är orienterad till rummet. Han vet, att han är 77 år, men uppgifver nu att han är född den 25 augusti. Han vet ej hvilket år han gifte sig, ej heller säkert hur gammal han då var (han tror 22 å 23 år). Hans uppgifter, hvar han tjänat före giftermålet stämma ej fullständigt öfverens med dem, han lämnat förut (nu säger han, att han först tjänat 2 år hos J. A., som sedermera blef hans svärfar, därefter 2 år i V:s prästgård, så hos A. P. i H. i 2 år och slutligen hos en bonde, G. K. i H. i 2 år, hvarefter han gift sig och kommit till E:s gård). Under samtalets gång lämnar han vid flera tillfällen motsägande uppgifter, utan att han själf märker det.

J. anser sig själf »litet konstig» och faller en gång följande yttrande: »Ja, sådana uslingar som jag, som äro svagsinta». Han säger, att han »numera ofta är så yr, att han ej ens vet, hvar han går en gång». Ena stunden uppgifver han, att han känt utaf yrseln i 4 å 5 år, den andra stunden anslår han det till 10 år. Numera känner han sig ständigt klen i hufvudet och ser illa, »emellanåt går jag och raglar alldeles, som jag vore full». Begifven på sprit har han aldrig varit. Han minns ej och förnekar, att han någonsin gått upp om natten och druckit ur buteljen. Då svindel-anfall påkommit, så har det blifvit så konstigt omkring honom, han har sett alla möjliga färger för ögonen, gult, grönt, blått o. s. v., sedan har han ej vetat till sig en stund. Förklamad har han ej varit efteråt, men det har dröjt ett par dagar, innan han »blifvit riktig igen». Aldrig har han under sina anfall bitit sig i tungan, urin eller fæces ha ej afgått ofrivilligt, ej heller vet han sig hafva haft någon kramp.

Så fort det blir tal om hustrun och våldsgärningen, gråter och snyftar han. Han säger: »Inte vet jag, hvad som kom åt mig, vi hade det riktigt bra på fattigmansvis, och vi voro alltid så sams». — Emellertid tyckte han ibland, att han och hustrun voro för gamla och skröpliga; en gång fälde han till hustrun följande yttrande: »Snart få vi väl ta till ett streck och hänga oss bägge två».

J. beskriver nu förloppet sålunda. En längre tid före den dag, då han begick våldsgärningen, hade han känt sig yr och konstig. Han förnekar nu bestämdt, att han gått och tänkt att utföra gärningen redan dagen förut. Ej förrän han kommit ut från huset, där fostersonen bodde — hos honom hade han ej fått någon sprit — kom han på den tanken att hänga sig, »först vill jag dock taga hem gumman», säger han. Då denna tanke kommit på honom, kändes det så konstigt, att »jag ej kan beskrifva det»; »det bar af så fort», och han tänkte: »Hvad är det nu». Väl hemkommen, »rusade jag in i kammaren och gaf gumman ett par slag», sedan gick han upp och hängde sig, men blef nedskuren. Efter en stund kom han till sig. Han gick då in och såg på gumman. Det kom mycket folk, länsman och doktorn. Till fängelset skickades han påföljande morgon — först uppgifver han, att det skedde samma dag på aftonen. — Han minns ej, hur länge han varit på fängelset och vet ej fängelseläkarens namn.

Pat., som visat sig stillsam och foglig, ligger till sängs i vaksalen å ö. 14; flyttas i dag till ö. 12, där han får vara uppe ett par timmar dagligen.

24. 8. Pat är stillsam och foglig. Han klagat ofta öfver hufvudvärk och att han känner sig så yr. Vid undersökning medels ögonspegel kunde ingen grumling af linsen å någondera ögat iakttagas. Pupillerna vidgade sig ganska obetydligt med homotropin. Ogonbottnarna lyste röda och klara igenom. Papillerna något bleka. Flera försök att kateterisera pat. ha gjorts med metallkateter och nélaton. Pat. ömmar starkt vid t. o. m. mycket varsamma försök. Den 20 augusti lyckades det att utan svårighet med half-fast kateter komma in och uttappa en ringa mängd något grumlig, men föga illaluktande urin. Försöket smärtade pat. något. Hela den återstående delen af dagen kastade pat. starkt blodfärgad urin och hade frosskakningar på natten. Följande dagen visade han en temperatur af 37,6—37,9°

I sängen ligger han med urinflaska. Då han är uppe måste han ofta kasta vatten; han kan dock hålla sig torr och tömmer blåsan ganska bra. Den 23 tappades han med elastisk kateter utan efterföljande obehag; endast en mindre kvantitet urin fanns i blåsan.

26. 8. Sagt att han skulle göra slut på sig, om han hade något medel därtill.

21. 9. Pat. är snäll och foglig. Alltemellanåt gråter han. Han klagat ofta öfver hufvudvärk, lokaliserad till till pantraktens, och att han är så yr, särskildt i dag, då han tycker, att han känner sig lika konstig i hufvudet, som första gången yrseln kom på. Han ser ofta, säger han föremålen dubbelt; icke sällan ser han många färger för ögonen. Pat. darrar mest i hela kroppen.

J. företer åtskilliga tecken till senilitet; isynnerhet äro de fysiska utpräglade. Han visar allmän skröplighet med något hopsjunkna hållning och svag muskulatur. Han går med krökta knän och små, släpande steg. Klagat ofta öfver hufvudvärk, lokaliserad till pantraktens. Synskärpan är betydligt nedsatt; pupillerna små, trögt reagerande; hörseln nedsatt; rösten något svag. I händer och armar, särskildt vid intenderade rörelser, liflig tremor. Prostata är förstorad. Han lider af incontinentia urinæ. Särskildt anmärkningsvärd är den uttalade arteriosklerosen. Radial- och tinningarterer kännas styfva med förhårdnade knutar; pulsen är något oregelbunden med en frekvens af 38 slag i minuten; hjärtat är åtskilligt förstoradt; dess verksamhet synes och kännas på ett större område, sträckande sig flera centimeter nedom och till vänster om mamillen; öfver spetsen höres tydligt ett något utdraget, systoliskt skrapljud; 2:a aortatonen något accentuerad. Lungorna äro något emfysematösa. Urinen innehåller ägghvita.

Bland de psykiska symtomen framtråda särskildt minnesvagheter för såväl närmare som fjärrare liggande händelser, oförmågan af trogen reproduktion, en viss likgiltighet för det, som tilldrager sig i hans omgivning, den bristfälliga orienteringen till tiden, torftigheten och trögheten i associationsförloppet. Han är emellertid redig, orienterad till rummet, har sjukdomsinsikt och en relativt god ömdömesförmåga.

Bilden öfverensstämmer med den form af senil involution som blifvit kallad arteriosklerotisk hjärndegeneration. Särskildt karaktäristiska äro den yrsel, de svindelanfall och apoplektiforma insulter, af hvilka han träffats.

Vid denna, såväl som vid andra former af senil involution, vid hvilka hjärnan är ur jämnvikt såväl nutritivt som funktionellt, förekomma på basen af det labila stämningläget och den intellektuella svagheten driftartade handlingar och raptusartade våldsamhetsutbrott. Allt tyder på, att J. vid brottets begående varit offer för en obetvinglig drift, hvilken till och med påskyndade hans steg mot hemmet. Bakom den mäktiga impulsen hafva här dessutom legat de melankoliska föreställningar, hvilka han en tid rufvat och den med dem i samband stående lifsledan. Dessa honom förföljande tankar få en dag en oemotståndlig makt öfver honom.

Någon simulation kan ej förutsättas. Hans berättelse om förloppet är alltför omedelbar och öppen hjärtig och stämmer för öfrigt med ett välkändt psykotiskt symtom. Att han vid polisförhöret först sade sig ej kunna erinra sig våldet, låter sig lätt förklaras däraf, att han nyligen råddats ur ett hängningsförsök, och efter dylika lider minnet som regel mer eller mindre.

På grund af hvad sålunda handlingarna gifva vid handen och af hvad jag ofvan anført, får jag afgifva det utlåtande, att bemålde J. vid tiden för åtalade brottets begående var i saknad af förståndets bruk, och

att han fortfarande är sinnessjuk, hvilket jag på heder och samvete intygar.

Uppsala hospital och asyl den 24 sept. 1903.

Ernst Göransson,
t. f. öfverläkare.

6.

Sedan kungl. styrelsen i skrifvelse till direktionen öfver Vadstena hospital och asyl den 28 sistlidne september med öfverlämnande af utdrag af norra Vedbo häradsrätts protokoll för den 14 augusti och 13 september innevarande år i rannsakningsmål angående för mordförsök häktade studenten G. G. S. från A. i B. socken af Jönköpings län förordnat, att den tilltalade skulle för observation och undersökning intagas på Vadstena hospital, så snart plats kunde för honom beredas, och att öfverläkaren vid hospitalet skulle inom den i § 17 mom. 4 af gällande hospitalstadga föreskriifna tid inkomma med yttrande angående S:s sinnestillstånd, samt S. på grund häraf blifvit den 8 sistlidne oktober å hospitalet mottagen, får undertecknad härmed afgifva det infordrade yttrandet.

Af remisshandlingarna inhämtas:

Exploranden G. G. S. är född den 12 juni 1875 i B. församling af Kronobergs län. Föräldrarna, som ännu lefva, äro f. d. kaptanen A. S. och hans hustru. Efter i hemmet åtnjuten undervisning intogs exploranden i 5:te klassen af Linköpings högre allmänna läroverk och aflade där

städes mogenhetsexamen år 1895. Sedan dess har han mestadels vistats i föräldrahemmet undantagandes kortare tider då och då, hvarunder han varit borta dels för att börja något yrke dels för vårdande af hälsan. Han uppgifves redan i barndomen hafva visat »en viss nervositet», som tilltog efter genomgången skarlakansfeber, år 1883 eller 1884.

Inför rätten uppger exploranden, att han redan vid 8—9 års ålder begynt känna vällustiga känslor och rysningar och att han vid 13—14 års ålder börjat öfva onani — utan att därtill vara förledd af någon annan, och har han sedermera fortsatt därmed, tidtals i mycket hög grad i synnerhet under skoltiden, men dock periodvis kortare tider kunnat afhålla sig från utöfvandet af lasten; vidare att han i ganska unga år dragit sig undan från umgänge med andra barn och först de sista åren af skoltiden börjat umgås med sina kamrater.

Af ett den 11 augusti innevarande år afgifvet betyg af familjens förutvarande läkare inhämtas: våren 1895 konstaterades hos exploranden höggradig neurasteni, som efter studentexamen samma år ytterligare ökades, förbunden med en del, visserligen då tämligen svaga, men dock tydliga föreställningar af den art, som pläga känneteckna sinnessjukdomen melancholia — därjämte förefanns en ganska excessiv onani. Under våren 1895 till våren 1896 visade det sjukliga sinnestillståndet ett cyklist förlopp, i det lugnare perioder omväxlade med oroligare.

Under de följande 7 åren har exploranden känt sig mer eller mindre nervös, nedstämd, folkskygg, melankolisk och annorledes sjuklig under vårarna och somrarna men däremot varit något kryare under vintrarna. Han uppger vidare, att han använt en stor myckenhet medicin för att vinna bättring i sitt tillstånd, hufvudsakligen brom och nervdroppar, samt att han ofta förtärt spirituosa till öfvermått — särskildt år 1898; och skall detta ej hafva skett af begär efter starka drycker, utan enär »det kändes lugnare, då han var drucken». Särskildt säger han sig under nästlidne vår och sommar hafva känt sig mycket klen och haft »tryckningar i hufvudet». Då det varit främmande i hemmet, har han ofta ej visat sig och låtit uppbära maten på sitt rum; han har ofta hyst tankar på själfmord och för att om möjligt svälta ihjäl sig i flera dagar under låtit att äta; han har i regel haft dålig matlust. På våren 1896, då exploranden såsom beväringssman vistades å Skillingaryd, begick han själfmordsförsök genom att afskära pulsådern å ena armen. Enär själfmordsförsöket antogs hafva gjorts under sinnesförvirring, blef han, efter det såret läkts, hemskickad och erhöi sedermera frisedel »såsom till tjänst vid rikets försvar oförmögen».

Fadern uppgifver, att sonen i fullt nyktert tillstånd utan veterlig anledning kunnat råka i fullkomligt raseri, hvarvid han sönderslagit möbler och sönderrifvit kläder m. m. När han förtärt sprit till öfvermått, blef han vildsint och kunde våldföra sig på personer; en gång, sommaren 1902, då han var berusad, måste han till och med bindas.

Den 1 sistlidne augusti mellan 7—8 på aftonen aflösslade exploranden från sitt fönster mot en fröken I., 29 år gammal och sedan 1901 hushållerska hos S:s föräldrar,

ett hagelskott, hvaraf hon sårades dels i vänstra öfverarmen dels i vänstra höften. Tillfrågad af modern strax efter attentatet om orsaken härtill, afgaf han intet svar. I skrifvelse till rätten, daterad den 7 augusti 1903, har I. uppgifvit, att hon kvällen före attentatet märkt, att S. varit litet underlig och nedslagen, men fäste hon sig ej vidare därvid, i synnerhet som han varit det många gånger förut; tilläggande: »aldrig har han sagt hotfulla ord, men sagt fler gånger att han hatat mig, men inte orsaken hvarför».

Vid polisförhøret den 3 augusti meddelar exploranden, att han, som under det sista halfåret varit mer än vanligt grubblande och särskildt eftermiddagen den 31 juli känt sig ovanligt nedstämd till lynnet, under natten till den 1 augusti fattat det beslut, att han skulle skjuta först fröken I. och sedan sig själf; att han fasthållit detta beslut följande dag, men emellanåt tvekat; då han emellertid såg, att hans plan att skjuta henne till döds med första skottet misslyckats, aflossade han det andra i luften, enär med den vändning saken tagit, han ej kände någon lust att taga sig själf af daga. Han sade ock, att han ej kände någon ånger öfver sin gärning samt trodde, att han, därest I. och han skulle åter sammanträffa i hans hem, han skulle göra om försøket att bringa henne och sig själf om lifvet.

Som motiv för sin handling uppgaf han, att han, som under den tid I. varit i hans hem för henne känt ömsom hat ömsom sympati, beslutit att åtminstone en af dem skulle bort från hemmet. Han hade före brottets begående ej förfärt spiritousa eller andra stimulerande medel; föreföll under polisförhøret ganska upprörd, men dock någorlunda redig och behärskad.

Vid rannsakingen inför rätten den 14 augusti ändrade S. sin vid polisförhøret afgifna bekännelse därhän, att han endast velat »märka» fröken I. Han hade tämligen snart efter det hon kom i huset börjat hysa intresse för henne, hvilket intresse småningom öfvergått till kärlek; han hade till en början haft för afsikt att gifta sig med henne; hade så blifvit trånsjuk och beslutat försöka göra henne till sin älskarinna, men blifvit bestämdt afvisad. För att komma från alltsammans hade han utverkat sig tillstånd att få gå till sjöss; den 6 juni reste han därför till Malmö, men som fartyget måste ligga kvar för att reparera, reste han, som börjat blifva nedstämd, efter några dagars väntan åter till A. Hans ömma känslor för I. hade alltmer börjat omväxla med hat och bitterhet mot henne; han hade emellertid ej hyst någon tanke att döda henne förr än samma dag åtalade förbrytelsen ägt rum; han hade dock strax öfvergifvit tanken att döda henne och beslutit sig för att endast »märka» henne. Hans vid polisförhøret lämnade sanningslösa meddelande hade föranledts därpå, att han redan före nu åtalade handlingens begående ansett sig vara en så onyttig och förstörd varelse, att det kunde göra detsamma, om den vanära, som ovillkorligen måste genom brottets begående komma att vidlåda honom, blefve något större, därest han skulle anses saker till mordförsök, eller förhållandevis ringa, om han komme att straffas endast för misshandel.

Rörande förberedelserna och tillvägagångssättet vid attentatet har exploranden meddelat, att han på förmiddagen

den 1 augusti omladdat patroner, afsedda för andjakt med endast 7—8 hagel och sedermera med bössan i hand vid fönstret i sitt rum afvaktat, att I. skulle gå förbi. Första gången hon passerade hade han ej kunnat förmå sig skjuta, men andra gången lossade han skottet efter att ha riktat mot nedre delen af hennes kropp, för att han ej skulle råka bålen. Han hade ursprungligen tänkt »slänga till» henne äfven det andra skottet, men då han hörde henne skrika, träffad af det första, ändrade han sig och lossade detta i luften. Den häktade, som uppgaf, att han aldrig tillförne hyst afsikt att med lifsfarligt vapen skada någon människa, hade efter skottets alossande tyckt, att han burit sig »pojaktigt» åt; han hyste jämväl en känsla af skam öfver förbrytelsen. Under kvällen och natten lyssnade han vid I:s fönster för att vinna upplysning om hennes befinnande. Då han inifrån hört stönande och gråt, hade han känt grämselse öfver förbrytelsen både för sin egen del och för I:s skull men däremot ej känt sig ledsen öfver densamma; all känsla af hat och bitterhet mot henne hade dock varit borta.

Vittnet E., sedan 2½ år i tjänst hos den häktades fader, har under sommaren 1903 funnit exploranden »mycket besynnerlig». Denne, som anträffat exploranden, då han lyssnade utanför I:s fönster och därefter under promenad samtalade med honom, hade icke funnit honom virrig. Den häktade hade till vittnet yttrat, att han var ledsen och orolig, att han begått åtalade förbrytelsen, men att han ej kände någon ånger öfver densamma och att han »velat taga två års straffarbete därför». Äfven hade han sagt, att han på dagen profskjutit med patroner, laddade som ofvan angifvits, för att utröna, huru haglen skulle komma att sprida sig.

Vittnet E. J. hade den häktade dagen efter attentatet frågat, om han hört, hur tokigt han burit sig åt, och berättat, hurusom han skjutit på målsäganden i afsikt att såra henne samt därvid ock omnämnt, att skottet endast varit laddadt med 10 hagel; att han tyckt om I., men att han i saknad af anställning och inkomster ej kunnat gifta sig med henne. Vittnet hade alltid funnit honom »nervös och konstig»; äfven hade han till vittnet vid flera föregående tillfällen sagt sig hysa själfmordstankar, och hade han under sommaren en gång yttrat, att han skulle skjuta sig själf, ty han vore endast till sorg för sina föräldrar och släktingar.

Vittnet Gustaf S., sedan mer än 8 år anställd vid A., hade särskildt under de senare åren funnit den häktade mycket nervös och klen till hälsan samt människoskygg; då han varit nedstämd, hade han klagat öfver att han varit konstig i hufvudet och varit ledsen, att han ej kunde skaffa sig något yrke, äfvensom yttrat leda vid lifvet. Under föregående sommar hade han deltagit i skördarbetet men innevarande sommar blott en gång. Den häktade hade i allmänhet visat fullständig brist på ihärdighet i allt hvad han företagit sig. Vittnet vitsordade äfven S:s våldsamheter såväl i drucket som nyktert tillstånd.

Augusta J. vittnade, att hon ofta hört den häktade på sitt rum tala för sig själf och svärja, att han slagit ut rutor och dragit sig undan för främmande; att han ofta setat i sin hvilstol och hållit om sitt hufvud. Hon hade

ock tyckt sig märka, att målsäganden »icke tyckt illa om» den häktade.

Vid rättegången den 3 september hade af fängelseläkaren infordradt utlåtande rörande den häktades sinnesbe- skaffenhet inkommit. Häri yttras på grund af undersök- ningar den 25 och 29 augusti samt den 1 september bland annat: ansiktsuttrycket är dystert, blicken skygg. Re- flexerna äro ökade. Uppförandet är mycket godt. Sinnes- stämningen är betryckt och tröstlös; uppmärksamhet nor- mal, minnet godt. Uppfattning och tankeverksamhet äro normala. Sinnesvillor kunna ej påvisas; men han har falska föreställningar i det hänseendet, att han ser allt beträf- fande sig själf mörkt, förfeladt och hopplöst, menar sig vara född till olycka och elände, utan förmåga att själf bestämma öfver och ingripa i händelsernas gång. En på- fallande abnormitet hos honom är en till sjuklighet stegrad könsdrift, som tyckes behärska hans varelse. Blotta tan- ken på nämnda fröken I. kommer sinnlig upphetsning åstad. Men det är ej uteslutande fröken I., som kan så på- verka honom. Han säger sig i allmänhet blifva på lik- nande sätt berörd af yngre kvinnor, i hvars sällskap han varit någon tid. Han känner en obetvinglig åtrå till könsungä. Då den ej kan tillfredsställas på naturligt sätt, måste det ske mot naturen. Kvinnan, som ej lämnade honom tillfälle att på naturligt sätt tillfredsställa sin lusta, ville han »märka» för hennes ogenhet, som han fann oskäl- igh och för honom själf menlig. Fängelseläkaren yttrar slut- ligen: »Af hvad sålunda anförts synes framgå, att häktade studenten G. G. S. är sinnessjuk och vid åtalade handlin- gens begående varit i saknad af förståndets fulla bruk.»

Något bestämdt utlåtande anser han sig dock ej kunna afgifva, enär han haft alltför kort tid att iakttaga S. och hemställer om hans intagande å hospital för någon tids observation.

De första dagarna af vistelsen på fängelset syntes den häktade fängelsedirektören orolig och osäker i sitt tal samt uppförande i öfrigt, men sedermera var han alltjämt lugn och redig. Sönnen var tillfredsställande men aptiten klen. Aldrig sökte han i ringaste mån förstå sig utan talade städe lugnt och uppriktigt. Uppförandet var hela tiden korrekt.

Ur observationsjournalen inhämtas:

I somatiskt afseende är rörande exploranden endast att anmärka någon blodfattigdom och stegrade reflexer, att han klagat öfver tyngd i hufvudet och haft mindre god sömn. Aptiten god.

Vid examinationen den 13 oktober visar han ett något deprimeradt och dåsigtt ansiktsuttryck med blicken, som är skygg, dock i allmänhet fästad på intulokutören; lägger dock ej i dagen någon större nervositet; yttrar sig lugnt och besvarar för det mesta genast och adekvat de frågor som ställas till honom. Det händer dock, då han uppmanas att förklara något dunkelt yttrande, att han antingen tiger, eller med tankspridd min stirrar framför sig och svarar enstafvigt, som om han ej gjorde sig möda att söka närmare fatta hvad som säges. Han förefaller något loj och röjer knappast någon effekt, utom vid ett tillfälle, då man på- pekar en motsägelse i hans utsagor, hvarvid han visar sig

litet häftig, dock utan att på något sätt brista i höflig- het. Han är fullständigt orienterad och vet mycket väl, att han kommit hit för att det skall utrönas, om han varit vid sina sinnens fulla bruk vid begäendet af attentatet, hvars brottsliga natur han erkänner. Tillfrågad om moti- vet till detsamma lämnar han först sväfvande och obestämda svar, såsom: han »kunde ej låta bli det», »det rann upp» i honom, han »var förbittrad på flickan», han »kunde inte på annat sätt komma från henne och A. och allt- sammans» När man framhåller orimligheten af detta sista svar och framkastar frågan, hvarför han ej, om han velat »komma ifrån alltsammans», i stället skjutit sig själf, yt- tar han, att han ej hade mod därtill. Slutligen preciserar han som sitt motiv, att han velat, det fröken I. skulle plågas litet, emedan han »kände förbittring mot henne». På frågan hvad hon då gjort honom, svarar han: »ingen- ting», stirrar så en stund framför sig och tillägger: »jag känner mig för närvarande rätt slö». Ytterligare ansatt meddelar han slutligen att han närmat sig fröken I. i af- sikt att förföra henne, och då hade hon »i sin fulla rätt» gjort motstånd. Häröfver hade han blifvit förbittrad och på morgonen den 1 augusti beslöt han, att han skulle skjuta på henne. Hans mening var aldrig att döda henne, han ville endast att skotten skulle »välla sveda». Under förmidda- gen gjorde han pröfskjutningen för att se, huru mycket haglen skulle sprida sig; han tittade äfven efter i lagboken, huru stort straff, han skulle komma att få. Hans uppgift vid polisförhöret, att han velat skjuta ihjäl henne berodde på att han önskade erhålla ett strängare straff. I detta sammanhang yttrar han: »då jag inte kunde taga lifvet af mig, utan var en sådan stackare, kunde jag lika gärna sitta i fängelse som gå hemma». Han sitter hellre i fän- gelse 10—20 år än går hemma. Att han inför rätten änd- rade sin bekännelse föranleddes af att direktören på fän- gelset sagt till honom: »det var rysligt hvad ni var oför- siktig som sade, att ni ville döda henne». Dock visste han själf dessförinnan, att straffpåföljden var mindre, om en- dast misshandel afsetts än om afsikten varit att döda. Nå- gon närmare förklaring, hvarför han ändrade bekännelsen, lämnade han dock icke trots omfrågningar. Nu efteråt tye- ker han det var »idélöst och dumt» att skjuta på flickan — samt »pojaktigt af en 28-åring». Tillsjord om ej hand- lingen närmast var ett utslag af elakhet, nekar han först därtill, men medger slutligen, att det var »en form af elak- het». Han »ville ha det ogjordt nu». Någon vidare ånger öfver dådet röjes hvarken af hans min eller yttranden. Han erfar ej någon grämelse, så att han »gråter eller sä», utan »det är snarast den delen af grämelse, som kallas förar- gelse». Emellertid känner han behof af att ersätta och hjälpa fröken I., om hon »skulle komma att lida i sin näring eller så», på grund af skottskadan. Han skulle ock vilja träffa henne och höra, hvilka känslor hon nu hyser för honom. Då det framhålles, att detta ej gärna kan vara annat än afsky och förakt, svarar han, det han ej är alldeles säker på att så är fallet. Med en glimt af intresse och med- känsla i minen frågar han, om öfverläkaren hört något från henne. Tillfrågad om han har något att anföra till urskuldande af sitt brott, svarar han, att han känt sig

»så sjuklig jämt och därigenom nedstämd». Under skoltiden jämförelsevis frisk, fränsedt att han ibland hade hufvudvärk, blef han efter studentexamen »så minnessvag och minnesslapp». På hösten 1895 började han känna sig »så egen», »tyckte att allt mörknade», trodde »att ingenting skulle gå för honom», blef rädd för människor, ansåg sig ej jämställd med dem, utan inskränkt och svag till förståndet; han hade för sig, att han ej skulle kunna få några vänner, utan blott bli föremål för hån. Han hade därtill mycket hufvudvärk och »tryckningar och surringar» i hufvudet. Han blef »skjutsad» till att välja ett yrke, eljest skulle han ej brytt sig därom. Arbetade hösten 1895—våren 1896 hos en tandläkare i Linköping, men fann arbetet »dåsig och tråkigt». Vid denna tid berusade han sig i sällskap med kamrater »för att bli bättre». I början af maj 1896, då han var kommen till Skillingaryd som värnpliktig och 2:dra eller 3:dje dagen deltog i öfningarna, tyckte han »att det inte gick» och då han blef orolig häröfver, begärde han få gå till läkaren; men då denne ej brydde sig om hans klagan, blef han förskräckligt orolig, gick till baracken och tillfogade sig med en rakknif ett sår öfver vänstra armvecket i afsikt att beröfva sig lifvet för att komma ifrån alltsammans. Då det af blodförlusten började svartna för ögonen tillkallade han hjälp.

I hemmet har han sedermera tidtals deltagit i skördearbetet och andra sysslor, dock ej uträttat något nämnvärdt, mest gått och jagat.

Tillspond hvarför han ibland svält sig, förklarar han, att han emellanåt, då han haft besvär från magen, funnit det bäst låta bli att äta, tills det onda gått öfver; dock har det äfven förekommit, att han tänkte svälta ihjäl sig, han »har ju ingen anledning vara här på jorden», ingenting går för honom, han är oduglig både i studier och i praktiken, »rörståndet är dåligt» m. m. På fråga, om han ofta berusat sig, svarar han: »inte mer än en gång förra året»; han tog brännvin i skafferiet och rodde ut på sjön, har efteråt hört berättas, att han varit så våldsam, att han måst bindas. Omtalar dock att han emellanåt tagit öl och konjak och medger äfven, att han kanske skulle supit mer, om han fått. Veckan före han begick åtalade brottet, drack han en dag en kopp konjak och förtärde sedermera i sällskap med en dräng på sitt rum brännvin, så att han slutligen »ej visste till sig», han skall hafva skrikit och väsnats mycket. Då man förhåller honom det mindre passande i att supa i sällskap med tjänstefolket, visar han ingen blygsel. Säger sig ock ha' hört, att han andra gånger varit berusad, själf minnes han emellertid det icke; »kan inte få händelserna i sammanhang riktigt». Äfven i nyktert tillstånd har han haft raseriutbrott, när han varit vid dåligt lynne öfver att han ej kunnat »bli något», har då kunnat slänga borsten mot spegeln.

På tal om explorandens sexuella förhållanden meddelar han, att han vid 8—9 års ålder börjat erfara vällustiga känslor, då han var tillsammans med bondflickor, och att han ville fingra på deras könsdelar; en jämnårig flicka lät honom äfven göra detta. Sedan han blifvit skild från henne, hade han ej tillfälle till dylikt. Vid 13—14 års ålder började han onanisera, har dock tidtals afhållit sig

därifrån. I böcker, som afhandlat onani, har han inhämtat hur skadlig denna är, har sökt bättra sig och förbannat hvar gång han återfallit i lasten. Han medger, att onanien delvis bidragit till hans svaghetstillstånd, tillmäter den dock ej så stor betydelse. Att hans människoskygghet skulle kommit af lasten förnekar han — ty han var skygg redan som barn. Endast ett fåtal gånger har han öfvat coitus med kvinnor (prostituerade), första gången 1902. Öfver hufvud taget talar han om sina sexuella oarter utan spår till ruelse eller blygsel.

Pollutioner säger han sig haft rätt ofta som nyblifven student — sedermera sparsamt. Af spermatorrhe, smärtor i urinröret och bakom pungen samt täta trängningar till urinkastning har han haft öfvergående känningar tidigare.

Vid examinationen den 17 oktober tillspond om han ofta haft själfmordstankar, säger han, att efter återkomsten från Skillingaryd dylika oupphörligt återkommit, då han fann att han var »densamme». Gick han med laddadt gevär »hängde det öfver» honom, att han skulle skjuta sig, men han saknade mod. Rörande svältförsöken säger han, att han åter började äta efter några dagar, enär han blef illamående. Hade han varit säker på att det ej funnits ett lif efter detta, skulle han nog hafva tagit sig af daga strax efter hemkomsten från Skillingaryd, men ansåg det ej tjäna något till, om han måhända i ett följande lif skulle få lida mer.

Tillfrågad om hans nervositet förvärrats genom att han ängslats öfver följderna af onanien, svarar han att hans oro däröfver ej varit så stor. I allmänhet har hans nerver varit svårare om vårarna; så dålig som våren 1896 var hans tillstånd dock ej varit; han var emellertid mycket klen sistlidne vår och sommar.

Frågad närmare om sina känslor för I., meddelar han, att han nog känt sig upphetsad af andra kvinnor, som varit vackra, och önskat »ha dem». Henne har han »jämt haft i hufvudet sista året». Han har emellertid inskränkt sig till att försöka kyssa och ömfamna henne och gjort hantydningar om samlag — aldrig har han sökt våldtaga henne. Efteråt har han tänkt på henne och onanisera. Han hatade henne för att hon ej ville hänge sig åt honom. Hade han fått »ha» henne, hade han möjligen blifvit frisk och sedan kunnat gifta sig med henne. Den dag, han begick attentatet, hade han särskildt stark åtrå efter henne. På frågan, om han erfor några vällustiga känslor vid skottets aflossande svarar han: »inte då, men förut» — och att han efteråt haft en känsla af vällustig mattighet. I detta sammanhang utbrister han: »men om jag hatade henne, skulle jag väl skjutit ihjäl henne». Då man framhåller, att han nyss sagt, att han hatade henne, svarar han först ej, men yttrar sedan: »ja, kunde jag reda ut det, skulle jag göra det».

Han synes vid dagens examination mer nervös än vid den förra och motsäger sig ej sällan. Svarar till slut blott »ja» eller »nej» på frågorna, uppenbarligen utan att förut ha öfvertänkt dem.

Den 20 oktober. Han meddelar i dag, att, när han skjutit på I., hans första tanke varit, att han skulle bli »fängslad och komma ifrån alltsammans. Vid polisförhöret

kände han sig synnerligen slapp. När kommissarien yttrat: »som jag kan förstå, har du ämnat skjuta ihjäl flickan», höll han med därom liksom om allt, denne sade, men hade af egen drift tillagt, att han trodde sig kunna göra om attentatet. Minnes ej så noga hvad han bekände, utan »har det mest efter protokollet». Inför fängelsedirektören kunde han ej hålla på historien (att han ämnat döda henne), »han kunde ju inte svara på direktörens frågor». »Jag har försökt sätta ihop både i fängelset och sedan, att jag ämnat döda henne, men jag har inte fått något sammanhang», yttrar han därefter och ser trumpen och vresig ut. Då man därpå åter öfvergår till hans sexuella förhållanden, yppar han, att han vid 13—14 års ålder »bedref blodskam» med sin omkring 7-åriga syster, hvarvid tillgick så, att han tog under kjolarna på hennes könsdelar, och då gick säden för honom. Emellertid upptäckte modern förhållandet, och gjorde slut därpå. Han onaniserade mest under skolterminerna, och kommen upp i de högre klasserna försökte han »få tag i fruntimmer», men det lyckades ej. Äfven kvinnliga tjänare i hemmet säger han sig ha antastat. Slutligen tystnar han och tiger trots anfrågningar, men yttrar till slut: »spärra in mig i ett fängelse, och låt mig sitta där, tills jag får något att bekänna».

Den 22 oktober. Då man säger honom, att han i betraktande af hvad han förbrutit ej ser så dystert ut, yttrar han: »nej! jag känner inte någonting just». Tillfrågad, om han ej har något att vara ledsen öfver, svarar han: »att jag inte kan reda ut det här, det är jag ledsen öfver». Tillsport, hvad som då skall redas ut, tiger han först och ser åt sidan med vresig och trumpen min, yttrar till sist, att han vill försöka förklara sammanhanget mellan sitt uttryck 2 års straffarbete och hans berättelse om själfva fakta, skotten. Vidare yttrar han: »jag säger å ena sidan, att jag endast vill märka henne och talar om mitt tillvägagångssätt, och å andra sidan talar jag om, att jag skulle ha 2 års straffarbete, liksom om jag velat döda henne». Då examinatören då framkastar: »kanske det var er afsikt att döda henne?», ser han ett ögonblick forskande på honom och svarar så: »nej!» Den bekännelse, han afgaf inför rätten är den riktiga, men han vill, att det skulle se ut som om han tänkt döda I.; han skulle då få ett jämförelsevis strängt straff; detta skulle, dels verka försonande, dels skulle det förändra honom, taga bort »strecket», mjuka upp honom: han är så oberörd; när andra gråta, gråter han ej; han är så känslös. Tillfrågad om han åstundar bli en god människa, svarar han »ja!, ehuru jag finner oerhörda svårigheter». Tillsport om denna önskan kanske var anledning till att han sköt på I., yttrar han: »ja! något i den stilen var det». På fråga, om han alltså ville frångå alla föregående uppgifter rörande motivet till handlingen, tiger han först, men säger sedan med en viss retlighet i tonen: »försök att gissningsvis uppställa en sammanhängande berättelse, som går ihop på de fakta jag lämnat».

Vid samtalen den 27 oktober mer nervös än vanligt och tillfrågad hur han känner sig till mods, säger han sig orolig öfver att förhören ej sluta, så han får komma från hospitalet. Såsom ursäktande för sin handling anför han, att hans själsförmögenheter i allmänhet varit så svaga. Han

erkänner emellertid, att han städse insett det brottsliga i attentatet såväl före som efter detsamma. Det begicks ej i hastigt mod, utan efter full öfverläggning, och motivet var hans förbittring mot fröken I.

Då öfverläkaren på prof yttrar: »det är en ledsam historia det här, jag anser herr S. tillräckelig för sitt brott», får han ett ångestfullt ansiktsuttryck, fixerar interloktören och darrar till litet, men blott för några ögonblick, och försjunker strax åter i sin vanliga likgiltighet och säger efter en stund plötsligen: »försök att utgå från den uppfattningen, att jag ämnat döda henne, hur går det då ihop»? Då man förklarar och närmare motiverar, att det mycket väl kan gå ihop, medger han slutligen själf detta. Han säger sig vara mer rädd för förhören än för straffet. Tillfrågad om hur stort straff han anser sig böra ha, svarar han: »jag skulle straffas som om jag tänkt döda henne». Motiveringen är, att han »känt hat och bitterhet mot henne och användt sådant vapen som gevär och skadat henne så svårt». Då man går honom närmare in på lifvet, håller han emellertid ej så mycket på dessa yttranden.

Den 31 oktober. I skrifvelse har explorandens fader, på därom gjord förfrågan meddelat, att sonens karaktär från barndomen till studentexamen och äfven sedermera »tills sinnessjukdomen tilltog» varit mycket god. Angående hans förhållande gent emot sina systrar eller andra flickor, hvarom förfrågan äfven gjorts, meddelas, »att ända från barndomen och sedermera finnes intet särskildt att anmärka». Då episoden om det af exploranden omtalade otuktiga beteendet mot en af systrarna därför änyo berördes, vidhåller exploranden emellertid dess sanningsenlighet och säger det vara möjligt, att fadern antingen glömt bort saken, eller att modern ej omnämndt det för honom.

Den 3 november. När den passus i fängelseläkarens utlåtande, hvori sägs, »att blotta tanken på fröken I. kommer sinnlig upphetsning åstad» etc. i dag uppläses för exploranden, förklarar han, att nämnda framställning är betydligt öfverdrifven.

Af det anförda framgår:

att G. G. S., född den 12 juni 1875, varit väl begåfvad, haft god karaktär men redan i barndomen visat en viss nervositet:

att hos honom redan vid en ålder af 8—9 år uppträdt vållustiga sexuella förnimmelser, som vid några tillfällen föranledt otuktiga handlingar mot ett par minderåriga flickor;

att han sedan 13—14 års ålder — med kortare uppehåll — mer eller mindre intensivt bedrifvit onani;

att hans nervsystem på grund af denna last i förening men öfveransträngning i och för studentexamen 1895 blifvit så angripet, att läkare förklarar honom lida af höggradig neurasteni jämte symtom af psykisk depression, hvilken i maj 1896 nådde den höjd, att han begick ett själfmordsförsök genom att afskära pulsådern i vänstra armvecket;

att han sedan dess känt sig mer eller mindre nervös, nedstämd, misströstande för framtiden eller annorledes sjuklig, varit folkskygg, saknat lust att skaffa sig ett yrke och visat föga ihärdighet i det arbete, hvori han emellanåt deltagit i hemmet, och mest sysslat med jakt;

att han äfven under de senare åren ofta hyst och yttrat tankar på själfmord, och i detta syfte äfven några gånger under flera dagar afhållit sig från att äta;

att tjänstfolket i hemmet funnit honom nervös och konstig;

att han använt mycket medicin — mest brom och nervdroppar — för sin sjuklighet, men äfven spirituosa, och detta emellanåt till öfvermått, hvarvid han blifvit berusad till den grad, att han ej haft minne af att han vid dylika tillfällen varit våldsam och förstörande;

att han äfven i nyktert tillstånd, då han varit vid dåligt lynne öfver att han »ej kunnat bli något», varit förstörande;

att han, som varit kär i målsäganden, dels hyst tankar att gifta sig med henne, men då detta ej syntts möjligt, enär han ej hade några inkomster, dels tänkt få henne till älskarinna; därigenom skulle han möjligen »bli bättre» och sedermera kunna gifta sig, då han, som härom gjort antydningar, emellertid af henne blifvit bestämdt afvisad, har hans kärlek småningom växlat med och sedermera öfvergått öfvervägande till förbittring och hat till henne, hvilket han ock flera gånger yttrat till henne, utan att dock uppgifva orsaken;

att han, som den 31 sistlidne juli säger sig hafva varit ovanligt grubblande — såtillvida bestyrkt af målsäganden, att hon funnit honom litet underlig och nedslagen — under natten till den 1 augusti eller på morgonen denna dag, efter att först hafva hyst tanke att skjuta målsäganden och sig själf »för att komma från alltsammans», beslutat att endast »märka» henne med ett skott innehållande 7 å 8 hagel, hvarför han på aftonen samma dag aflossat ett sådant skott mot nedre delen af målsägandens kropp, för att hon skulle »plågas litet» och »känna sveda»;

att han på förmiddagen samma dag laddat några patroner med ofvan nämnda antal hagel och profskjutit för att se huru de skulle komma att sprida sig;

att han äfven samma förmiddag i lagbokon eftersett hvad straff han skulle få;

att han erkänt, att han städse insett det brottsliga i attentatet, såväl före som efter detsamma; ehuru han äfven framhållit handlingen som »idélös» och »pojkkaktig af en 28-åring»; samt att motivet till densamma varit bitterhet och hat mot målsäganden;

att han, som är fullständigt orienterad i allmänhet härstädes, svarat snabbt och adekvat på framställda frågor, men dels visat sig loj, dels emellanåt retlig till lynnet, hvarvid han antingen ej svarat eller svarat utan att göra sig besvär att tänka sig för, hvarför han ej så sällan motsagt sig själf och klagat öfver, att han ej kunnat reda ut förhållandena och få sammanhang i händelserna och uppgifvit, att han känt sig slö;

att han hela tiden här varit deprimerad, ansett sitt lif förfeladt; han är oduglig till allt och skall jämt förbli olycklig genom ett slags förutbestämmelse;

att han på grund af sin skygghet är mer rädd för examinationerna här än ett eventuellt straff, för hvilket han synes likgiltig; än har han sagt sig böra straffas, som

om han velat skjuta ihjäl målsäganden, men ögonblicket därpå ej tyckts hålla på detta yttrande och såsom urskuldande för brottet framhållit, att hans själsförmögenheter varit så svaga; än att han velat ha ett strängt straff för att få bort sin »stelhet» och »känslolöshet» för andra;

att man ej hos honom kunnat finna någon verklig ånger öfver brottet; han säger sig erfara öfver detsamma »den delen af grämelse, som kallas förargelse»; han har dock yttrat sig känna behof af att ersätta och hjälpa målsäganden;

att han ej visat någon blygsel vid afhandlandet af hans sexuella oarter eller spirituosa-missbruk;

att han på frågan om sitt befinnande klagat öfver tyngd i hufvudet;

att sinnesvillor aldrig förekommit;

att vid fysikalisk undersökning egentligen blott konstaterats någon blodfattigdom samt stegrade reflexer;

att sömnen härstädes varit mindre god, men aptiten utan anmärkning, så ock uppförandet.

Att S. under observationstiden emellanåt afgifvit mer eller mindre konstlade och äfven hvarandra motsägende uppgifter rörande motivet för attentatet eller fällt andra tydligen öfverdrifna yttranden anser jag hafva sin rätta förklaringsgrund däri, att hans svar äro i hög grad beroende af den sinnesstämning, hvori han befunnit sig, om han för ögonblicket varit liknöjd, nervös eller retlig. I intellektuellt afseende för öfrigt är intet att anmärka. Visserligen har han emellanåt framhållit sin slöhet; svaren hafva dock mer vittnat om, att han ej brytt sig om att tänka sig för än befintlig oförmåga i detta afseende — eller att han för tillfället varit något trött.

Som en brist i etiskt afseende torde få framhållas, att han synes tämligen oberörd af den brottsliga handling, han begått, och likgiltig för ett eventuellt straff.

Mest framträdande är dock den psykiska depression, som nu under en följd af år behärskat honom och som åtminstone tidvis varit betydande, mest dock 1896, till följd hvaraf han ofta umgåtts med själfmordstankar, samt äfven gjort försök att beröfva sig lifvet. Omöjligt är väl ej, att han något öfverdrifvit sin skildring i dessa afseenden, i hufvudsak är den otvifvelaktigt sann. Anmärkas bör dock, att hans depression härstädes ej kan betecknas såsom synnerligen höggradig.

Denna ihållande depression af sinnesstämningen kan ej vara blott ett neurasteniskt symptom, utan anser jag, att hos S. utvecklats sig ett mer eller mindre permanent depressivt psykopatiskt tillstånd. Att en viss grad af medfödd eller tidigt förvärfvad disposition härför förefunnits, torde hans angifna nervositet redan i barndomen, hans abnormt tidiga sexuella förmimmelser och den höggradiga onanien gifva stöd för.

Härmed har jag sålunda förlagt fallet S. till det område af psykiska rubbningar, som plåga betecknas såsom »gränfall» och som från rättspsykiatriskt synpunkt ofta nog äro svåra att bedöma, och där dömdömet i det speciella fallet kan komma att något bero af den undersökandes individuella uppfattning.

Såsom min åsikt i föreliggande fall får jag afgifva följande yttrande:

att häktade studenten G. G. S. från A. på grund af höggradig neurasteni och det psykopatiska tillstånd, hvori han sedan flera år befinner sig, vid den åtalade gärningens begående saknat förståndets fulla bruk, hvilket yttrande afgifves på heder och samvete.

Vadstena hospital och asyl den 18 november 1903.

Thure Björck,
öfverläkare.

7.

Sedan kungl. medicinalstyrelsen i skrifvelse till kungl. direktionen för Stockholms hospital af den 7 september 1903 med öfverlämnande af handlingarna i målet angående häktade, för mord tilltalade K. G. K. från S. i H. socken i och för erhållande af fullständig utredning rörande K:s sinnesbeskaffenhet förordnat, det denne skulle för observation och undersökning intagas å Stockholms hospital samt uppdragit åt öfverläkaren, att inom föreskrifven tid inkomma med yttrande angående den tilltalades sinnestillstånd, och K. i öfverensstämmelse härmed den 8 oktober innevarande år blifvit å Stockholms hospital intagen, får undertecknad härmed efter tagen del af de härhos återgående handlingarna, och sedan K., på sätt vidfogade journal närmare angifver, varit föremål för en detaljerad undersökning vördsamt, om honom anföra följande:

K. är född den 6 oktober 1873. Hans mor är såsom af handlingarna inhämtas, i hög grad hemfallen åt drycken-skap, hvilket hon redan före K:s födelse lär hafva varit. K:s mormoder säges äfven hafva varit begifven på starka drycker. Hans fader uppgifves ha varit en duglig och energisk landtbrukare men slapp i sin uppfostran af barnen och möjligen mindre ärlig. En farbroder afhände sig lifvet som det tycktes under sinnessjukdom. K:s syskon uppgifvas i allmänhet hafva förefallit litet skygga och besynnerliga. En bror är föga utvecklad till förståndet »nästan idiotisk» samt hemfallen åt spritmissbruk, under inflytandet hvaraf han visar sig bråkig och hotfull. — Det lider intet tvifvel, att K:s uppfostran i hemmet på grund af ofvannämnda omständigheter, moderns superi och faderns slapphet, blifvit i hög grad försummad. Han växte upp med moderns dåliga exempel för ögonen samt begynte själf rätt tidigt att missbruka spritdrycker. I skolan visade han sig klen begåfvad, minnet var dåligt och fattningsförmågan klen. Dessutom uppgifver skolläraren, att K. varit inbunden och något lögnaktig. Under inflytande af alkohol har K., som i nyktert tillstånd skött sina tjänster till belåtenhet, försummat sitt arbete och i sitt sätt att vara visat förändring. Han blef vid sådana tillfällen oregerlig, lättretlig, väsnades och ville slåss samt tyckes någon gång äfven hafva hotat med knif, utan att hans hot ledt till handling.

I oktober 1902 hade K. inflyttat till S. och tagit tjänst hos hemmansägaren Albert J. samtidigt med Karl Johan L., hvilken person han förut ej känt. Den 11 februari 1903 på morgonen anträffades L. mördad och

bortförd till en i närheten förbiflytande å. K., som varit rumskamrat med den döde och genast misstänktes öfr mordet, häktades. Vid polisförhöret hade K. förklarar, att han ej alls hade någon del i förbrytelsen, utan att han, — som vanligen sof i samma rum som den mördade — denna natt sofvit i stallet och detta därför, att det vid 11-tiden föregående kväll kommit luffare på besök till L., med hvilka K. tyckte det vara otrefligt att vara samman. Emellertid bekände K. redan samma dag, att han föröfvat brottet. Hans skildring af händelserna vid och i närmaste anslutning till mordet var vid olika förhör och rättegångstillfällen olika, och detsamma gäller hans uppgifter om motivet till mordgärningen. Efter att på sätt i handlingarna skildras och i vidfogade observationsjournal utförligt redogöres hafva oupphörligt ändrat sina detaljuppgifter förklarar K. i den af honom afgifna besvärsskriften, att han ej förstår huru de hemska planerna kommo öfver honom; det kom som en yrsel och han mindes intet af hvad som passerat när han om morgonen därpå vaknade i stallet; först när han kom in i drängstugan stod allt klart för honom. Det mot denna beskrifning afvikande, som han vid förhören uppgifvit, hade han sagt enär han »trodde, att man ville han skulle svara så». Han kunde ej utleta några skäl och svarade därför ja på nästan allt. L:s klocka och kläder hade han tagit endast för att leda misstanken på »luffare», »detta var kanske min redigaste tanke under hela den olyckliga kvällen». Af det omotiverade i mordet och af hans sätt att inför rätten säga saker, som lände till hans nackdel, ville han nu draga den slutsats, att han vid dessa tillfällen ej varit vid sina sinnens fulla bruk.

Sedan med anledning af denna besvärsskrift Kungl. hof-rätten återförvisat målet till fortsatt behandling vid häradsrätten, förnekade K. under senare förhör riktigheten af ofvannämnda påstående, att brottet begåtts under sinnesförvirring, uppgifvande inför rätten, att denna uppgift endast tillkommit för att han skulle undgå straff eller vinna uppskof, och han vidhöll bestämdt och på upprepade frågor denna sin bekännelse.

Beträffande K:s sinnesstämning efter mordet och under rättegången framgår af handlingarna, att han på morgonen efter brottets föröfvande visat sig ytterst ringa om ens något förändrad. I vittnesmålen finnas angående denna tid yttranden som: »var alldeles lugn», »ej visat någon rörelse», »förefallit sig lik», »kunde ej upptäckas något ovanligt», »intet abnormt». K. skulle vid polisförhöret ej hafva visat minsta rörelse utan uppträdt mycket obesväradt, ehuru han varit behjälplig med likets upptagande ur ån och dess forslande in i drängkammaren samt klädernas uppsprättande. Något som antydde ånger hade ej kunnat hos K. spåras.

Ur fängelseläkarens utlåtande inhämtas, att K. visar ett något stupidit ansiktsuttryck och slö blick. Ingen kroppslig sjukdom påvisbar, men han säger sig hafva värk i hufvudet strax till vänster om medellinjen och påstår sig där äfven känna ömhet för tryck. Lynnet är fogligt, sinnesstämningen slö, uppfattningen tämligen god, men man märker ständigt, att han söker svara så, som han tror den frågande önskar, och då han hyser mycket litet respekt för sanningen och ej tycks reflektera öfver möjliga följder af sina

svar, kan man — så uppgifver fängelseläkaren — examinera fram snart sagdt hvad som helst. Han förefaller i fängelset oväntadt slö och utan tecken till samvetskval eller fruktan för straff. Natten efter dödsdomens afkunnande sof han godt. På grund häraf och hvad fängelseläkaren i öfrigt anför förklaras K. vid mordets begående ha varit beröfvad förståndets fulla bruk.

K. intogs å Stockholms hospital den 8 oktober 1903; den öfver honom förda journalen meddelar följande:

Status præsens den 13 okt.—3 nov. 1903.

Somatisk undersökning: K. är groft och något undersåtsigt bygd; hull och muskulatur väl utbildade. Subjektiva befinnandet ganska godt; dock klagar K. öfver värk i högra ländtrakten samt nedåt blåsan, har något trängningar till urinering, så att han ungefär hvarannan timme behöfver kasta vatten samt känner sveda vid urineringen. Dessutom har han under andra veckan af sin vistelse här haft en ganska häftig hufvudvärk, som dock efter ett par dagar gick öfver; under denna tid kände han sig äfven yr i hufvudet, tyckte, att »det gick rundt». Aptit god, sömn tillfredsställande, afföring regelbunden.

Hufvudskålen från sidorna hoptryckt, så att pannans bredd förefaller ganska smal i förhållande till ansiktets. Lungor och hjärta normala. Urinen är ständigt grumlig, stundom något blodblandad; håller understundom spår af ägghvita; sedimentet visar vid olika undersökningar större eller mindre mängder af hvita blodkroppar, ofta hopade i små klumpar; ibland äfven röda blodkroppar och blåsepitel. Inga cylindrar eller njurepitel. (K. behandlas sedan den 1 nov. med blåssköljningar (borsyre-) med efterföljande installation af 10 kbcm. af 1 % protargollösning.)

Kranialnerver: I. Luktsinnet något aftrubbadt, tydligen svagare på vänster än på höger sida. II. Höger öga (— 2 D) S = 0,9; vänster öga (— 1,5 D) S = 0,9. Ögonbottnarna utan förändringar. III, IV, VI. Synaxlarna conjugerade; bulbena äga normal rörlighet; ingen ptosis. — Pupiller likstora, af ordinär storlek; reagera snabbt för belysning och accommodation. V. Såväl för enkel beröring som för nålsting och temperaurlväxlingar visar sig en tydlig skillnad mellan höger och vänster sida, i det att å den förra förefinnes en tydlig aftrubning — å vänster sida af hjässan ömmar K. å ett begränsadt område tydligt för tryck, ett förhållande som vid upprepade undersökningar visat sig hålla sig konstant. — Smaken i tungans främre del på båda sidor lika och af tämligen normal styrka. VII. Utan förändring. VIII. K. hör tickandet af ett fickur å höger öra på ung. 1 decm:s afstånd, å vänster blott på omkring 5 cm:s. IX. Smaken i tungans bakre del normalt bibehållen. X. Puls regelbunden, f. n. 58 i min. XI. Utan anm. XII. Tungans rörelser normala; devirerar vid framsträckning ej åt någondera sidan.

Extremitet- och bålnerver: Sensibiliteten: såväl berörings- som smärt- och temperatursinnet tydligt aftrubbadt öfver hela vänstra sidan af kroppen och aftrubningen lika uttalad öfverallt. Motilitet, såväl passiv som aktip, normal. Grofva kraften betydligt mindre i vänster än i höger arm och ben (K. är högerhänt). Reflexer: Vänster triceps-reflex något lifligare än normalt och tydligare än

höger, som är rätt svårt utlösbar. Patellarreflex å höger ben normal, å vänster tydligt försvagad. Bukreflexer svaga; cremasterreflex på båda sidor långsamma och tröga. Inga trofiska eller vasomotoriska förändringar.

Psykisk undersökning: K:s ansiktsuttryck förråder ett ganska ringa intresse för hvad som passerar omkring honom, och till och med då man under undersökningens gång berör områden, som borde ha förutsättningar att kraftigt påverka hans känslöstämning, visar han sig endast föga förändrad; får dock en och annan gång ett par tårar i ögonen, när man länge talat om mordtilldragelsen. Hans rörelser äro långsamma och säfliga, och förhöja ytterligare det intryck af intresselöshet, som man erhåller. Hans blick är ganska stadig, och får, särskildt när han vill betyga sanningsenligheten af hvad han sagt, ett trovärdigt uttryck. Några sinnesvillor finnas icke; han är fullständigt orienterad till tid och rum, uppfattar klart enklare frågor, under det han tyckes ha svårare att följa med en något mera invecklad tankegång; visar sig städe uppmärksam vid tilltal. — Inga tankevillor tyckas förekomma.

Vid pröfvandet af K:s kunskapsförråd erhållas följande resultat: 1. Räkneförmåga (hufvudräkning): Enklare (en- och två-siffriga additioner utföras rätt, om än något långsamt; liknande subtraktioner äfvenledes rätt, ehuru dröjande och med tydlig ansträngning. Multiplikationstabellen går ändå något sämre, i det att här då och då felaktiga svar lämnas, och för enklare divisioners utförande visar sig ännu längre betänketid erforderlig, dock äro svaren oftats rätta. 2. Historiska kunskaper äro mycket klena. Att t. ex. Gustaf II Adolf var en konung, vet han, men hvarken hvar han var kung, när han lefde eller hvad han gjorde. (Vet K. någon berömd svensk kung i forna tider, som krigade mycket?) — »Erik XIV». (Hvem hvar Carl XII?) — »Krigade mycket». (Hur dog han?) — »Kommer ej ihåg». (Hvem var Carl XIV Johans son?) — »Vet inte.» (Känner K. till Oscar I:s söner?) — »Oscar II;» vet ej flera. (Hvem regerar nu?) — Oscar II. (Hvilka äro Oscar II:s söner?) — »Vet inte.» 3. De geografiska kunskaperna äro likaledes klena. Han vet visserligen, att Stockholm är Sveriges hufvudstad, och känner också namnet på ett par andra städer (Nyköping, Södertälge, Mariefred), men hvilken Sveriges näst största stad är, vet han ej, ej heller hvar Malmö ligger och hur långt det är dit. På frågan, huru många världsdelar det finnes, svarar han 4, och på frågan: hvilka? svarar han: »Sverige, Norge, Danmark». (I samband med denna undersökning tillägger han, att han i skolan varit befriad från historia, geografi och naturlära, så att han ej fått lära sig något i dessa ämnen; »ej heller läste han tidningar»). 4. När man emellertid kommer in på bibliiska historiens område, blir kunskapsförrådet större och svaren lämnas snabbare. Han vet mycket väl, hvad Kain gjorde, känner till Noaks historia med berget Ararat m. m., nämner rätta namnet på Kristi föräldrar, minnes en hel del saker från passionshistorien, och uppger rätt de tilldragelser, till hvilka en del religiösa högtider hänföra sig. 5. Och ännu klarare visa sig hans kunskaper vara, när man kommer in på en del praktiska spørsmål. Både metersystemet och de gamla måtten har han god reda på, likaså de olika mynt-

sorterna och deras inbördes relation, och han anger prompt årets indelning i månader, dygn etc. Han vet, hvilka månader som ha 30 dagar och likaledes, att dagarna äro längst vid midsommar. 6. Så fort man emellertid aflägsnar sig från det som mest hvardagliga området och kommer in på mera allmänna samhällsfrågor, bli kunskaperna ånyo klenare. Hvad kungen har att göra, har han mycket dunkla begrepp om, och på frågan, hvem kungen har att rätta sig efter, svarar han först: »Gud», och på frågan: hvem mera? — »Jesus». Riksdagen har han ej hört talas om, än mindre om dess sammansättning och hvad den har att göra; hvem som är riksdagsman i hans hemort vet han ej. — Om olika religiösa trosbekännelser har han endast ytterst dunkla föreställningar. Likaså äro hans kunskaper om gradbeteckning och rang t. ex. inom armén mycket bristfälliga; på fråga, hvad man kallar en mycket hög militär, svarar han: »fanjunkare». Om post och telegraf har han endast svaga begrepp; »när man telegraferar, går det fortare». 7. Likaså har han svårt att göra reda för sig, när man kommer in på mera abstrakta begrepp inom moralens och etikens område, ehuru han dock ibland — mestadels genom katekescitat — visar sig till en viss grad ha uppfattning om hithörande ting. (Hvad menas med Kristi försoningsdöd?) — »Kristus har renat oss för alla synder.» (Hvad gjorde Kristus — »Han dog för oss.» (Hvad är samvete?) — »När man bekänner sina synder.» (Hvad afser samvetet?) »Det bjuder och gillar det goda, men förbjuder etc.» (Hvad är själfuppföring?) — »Vet inte.» (Hvad är medlidande?) — »När man älskar sin nästa.» — När man emellertid genom ett praktiskt exempel ger honom tillfälle att yttra sig i ett etiskt spörsmål, svarar han med ganska klar uppfattning och till synes goda moraliska begrepp. (Om hans mor kom och ville slå honom, hvad skulle han då göra?) — »Skulle gå undan.» (Skulle han ej slå igen?) — »Nej, ty det är min mor.» — (Om några kamrater försökte reta honom?) — »Skulle ej bry mig om det.» (Om de ville slå honom?) — »Skulle försöka att afstyra det.»

K. läser korrekt och bra, och tyckes fullt fatta det lästa, när det ligger inom hans kunskapsfär; sedan han t. ex. en gång läst igenom en tidningsnotis, kan han klart och tydligt berätta innehållet i densamma. Skriftprof visar, fränsedt en bristfällig ortografi, ntet på fallande.

Angående sina släktförhållanden uppger K. följande: Han känner till, att hans mormor »söp»; om hon haft flera barn än hans mor, vet han ej. Att modern begagnade starka varor vet han likaledes; »hon söp sedan hon var 19 år», och han hade ofta sett henne berusad. »Hon hade delirium nästan för hvar gång hon var drucken», och någon gång hade han sett henne i detta tillstånd taga en knif och vilja döda sig. Hon har ej vårdats på något sjukhem för sitt alkoholmissbruk. Som nykter var hon mycket snäll, »men som full» gaf hon dåliga råd; om hon drack, medan hon var hafvande med K., vet han ej. K:s fader, hemmansägare, var »snäll och vänlig», »felade ej till förståndet», drack sällan; dog i lunginflammation för ung. 4 år sedan. K. har haft 7 syskon, af hvilka 2 dogo vid späädlder i bröstsjukdom. En broder August är »litet besyn-

nerlig», »ansedd af alla som mindre vetande»; han »ser konstig ut», och man »skojar med honom». Han har haft engelska sjukan, är blek och mager, har ej påfallande stort hufvud, lider ej af fallandesjuka. Han »talar baklänges», och kan »nätt och jämt» läsa och skriva; att lära sig något utantill, är honom omöjligt, och »han kan ej räkna». Han super mycket, och i fyllan »rusar han ofta på dem oförhappandes». De öfriga syskonen äro friska; dock är det klen med den yngsta, som är på sjätte året; han talar visserligen, men ej rent, har stort hufvud och krokiga ben; har ej fallandesjuka. De tre systrarna, af hvilka de två äldsta äro gifta, äro alla friska och »förståndiga».

Själf lärde K. att tala, när han var 7—8 år gammal; han minns det ej själf, men föräldrarna ha sagt det; när han lärde sig att gå, erinrar han sig ej. Han gick och läste vid 15 års ålder; i skolan gick det skralt för honom; det var svårt att läsa, och räkna kunde han inte. Han har ej exerceerat bevärning, ty han var »för liten och plattfot». Någon svårare sjukdom har han ej genomgått annat än skarlakansfeber, som han hade vid 12—13 års ålder; dock har han på sista åren haft ett par svimningsanfall, det första ungefär vid tiden för faderns dödsfall. Det kom på plötsligt, när han en gång om natten gick ut för att dricka vatten; då ramlade han omkull i köket». Han hade förut ej särskildt ansträngt sig och varit fullt nykter; »möjligen hade de stängt spjället för tidigt», men inga andra af de innevarande hade blifvit sjuka. I köket hade modern kommit och hjälpt honom; om han haft ryckningar under anfallet, om urinen gått ofrivilligt, eller om han bitit sig i tungan, vet han ej. Det senare anfallet hade försiggått på liknande sätt, äfven dessförinnan var han nykter. I öfrigt har han känt sig frisk och stark, dock med undantag af en med några veckors mellantid återkommande och några dagar varande hufvudvärk, hvaraf han alltsedan olyckshändelsen hösten 1900, då han slog sig i hufvudet, varit besvärad. Hufvudvärken har ständigt varit vänstersidig, endast undantagsvis varit åtföljd af kräkning, och ej förvärradts på sista tiden.

Med afseende på spritbruk berättar K., att »modern lät honom smaka starkvaror, när han var liten»; dock var detta endast obetydligt. Först »sista året fadern lefde» (alltså för omkring 5 år sedan) började han förtära några nämnvärda mängder sprit, och efter faderns död ökades hans spritkonsumtion i hög grad. Han säger sig ha supit tidtals; ung. hvar 14 dag, stundom oftare »kom begäret på tvärt», mest när han var inne i staden »och såg många personer»; då ville han ha »en liter». Om han ej då fick någonsprit, »tyckte han sig ej riktig», var nedstämd, olustig till arbete. Vid dessa tillfällen förtärde han stora mängder sprit eller konjak, han »hällde i kaffekoppar», och »söp upp hela litern på en gång»; ofta drack han 2—3 liter. Hvar gång han var drucken, hade han »skriket och sagt sig skola slå människor»; »han hade dock aldrig rört dem». »Han hade aldrig stulit eller gjort något annat orätt, när han druckit.» En gång under sista året säger han sig under ruset ha sett »svarta gubbar» och »sprungit ut». Han säger sig ej särskildt lätt ha blifvit rusig; efter en eller annan sup blef han blott »lifvad», men bar sig då aldrig tokigt åt;

»därtill behöfde han supa mycket». Efter de svårare alkoholperioderna tyckes han ha blifvit betydligt illamående och »ibland fått ligga 3—4 dagar»; efter rusen kom han ej ihåg, hvad han sagt eller gjort under desamma, men då man berättade det för honom, »tyckte han sig ha gjort så illa», och hade han då »velat gå och göra af med sig». Sedan han emellertid så småningom kryat på sig, hade han aldrig haft några samvetskval. Sedan 1899 har han 3 gånger varit medlem i nykterhetsföreningar, första gången 6 månader, andra 1 år och tredje ett par månader. Denna sista gång hade han också »gått till missionshuset flera gånger», han »tyckte själf att det var bäst», fastän modern och andra afrådade honom. Vid tiden då han gått in i föreningarna hade han »tyckt sig vara en dålig människa», och »förstört mycket pengar»; han lät därför öfvertala sig, »när nykterhetsvännerna rådde honom», att bli absolutist. Han hade aldrig känt någon starkare könsdrift och endast ett par gånger varit samman med kvinnor; »det var när han var drucken». Han säger sig aldrig ha missbrukat sig själf.

Sedan den tiden han stadd sig hos Albert J. i S. hade han endast varit berusad ett par gånger, och sedan jultiden alldeles nykter, ehuru han dock ej gått in i någon absolutistförening. Beträffande sitt förhållande till sin kamrat L. (den mördade) uppger K., att han ej känt honom förrän de gemensamt stadd sig hos J., och att de ej heller sedan »just varit något ihop». De hade ej trätt, och L. hade blott en gång förargat honom, nämligen genom att påstå, att K. hade mera framsteg hos flickorna. Han liksom de andra, tyckte, att L. var litet underlig; »han brukade springa, prata och skratta för sig själf» och pratade mest om flickorna; man fick sällan rediga svar från honom, och han låg ibland inne och ville då ej arbeta; för öfrigt var han rätt duglig som snickare, hvilket var hans yrke. Han »ville ofta ha en liter».

Dagen innan mordet (måndagen den 9 februari 1903) — uppger K. — var han på morgonen på besök hemma i E., och därifrån reste han till Södertälje, hvarifrån han hemkom på kvällen kl. 10 till S.; han lade sig därefter omedelbart. Sedan morgonen åt han hela dagen ingenting men drack i Södertälje 1 glas konjak och 2 halfvor öl köpte dessutom med sig hem en liter konjak, men drack ingenting däraf (»han fick ej upp korken»). Dagen därpå (10 februari) drack han innan middagen ett par supar konjak, och bjöd äfven L. ett par; han kände sig dock ej alls onykter. På e. m. var han som vanligt i arbete och slutade därmed ungefär kl. 6; under denna tid drack han ej alls. Efter slutadt arbete tog han sig emellertid ytterligare 2—3 supar, men kände sig ej heller häraf onykter. Han gick sedan och fodrade hästarna, var inne i drängstugan ett slag, gick sedan ånyo ned till stallet, och gick därifrån och åt. Härefter gick han så slutligen in till sig i drängstugan; då var klockan ungefär 8. Han tog då ånyo ett par supar, så att »ungefär halfva litern var slut». L. var då inne och arbetade med en kappsäck, men han talade ej alls med honom under kvällen, och L. gick snart och lade sig; K. bjöd honom ej på någon konjak. K. själf satte sig och började laga ett par skor, och drack därpå »nästan efter

hvarann» 3—4 supar. Redan härförinnan, strax efter det han kommit in i drängstugan vid 8-tiden och tagit och tömt literflaskan till hälften, hade den tanken kommit på honom, att han skulle »ta de 3 sista suparna och så döda L.». Han satt nu vid sitt arbete och tänkte på, att L. på f. m. samma dag beskyllt honom för att »vilja vara L:s öfverman», och »vardt allt mera ilsken» allt efter som tiden gick; han satt och arbetade ung. 1½ timmes tid sedan L. somnat. Han »tänkte mest på, att L. retat honom med flickorna», men äfven på andra saker, däribland att L. en gång vid jultiden varit efter K. och velat slå honom. Kom dessutom ihåg, att »man sagt honom, att han skulle klå L.» — hvartill K. dock alltid förut svarat, att det hade han ingen anledning till, men hvilket nu med förnyad styrka trängde sig på honom, på samma gång han erinrade sig, att husbonden J. sagt, »att han ville ha L. ur vägen». Tillfrågad, om äfven begär efter L:s klocka varit orsak till mordet, svarar K.: nej. (K. har dock sagt motsatsen vid rätten!) »Man inbillade mig att säga så.» (Hvem?) »Domaren.» (L. hade ju förstört K:s klocka?) — »Ja, före middagen samma dag mordet skedde.» (Blef K. då arg på L?) — »Nej, jag sade ingenting då, men det kan nog hända, att jag tänkte ta klockan.» (Men tänkte K. ta L:s kläder?) — »Nej, ty jag hade bättre kläder själf.» (Men klockan var ju K:s mening att taga?) — »Ja.» — När sättet, hvarpå han tänkte döda L., blef klart för honom, kan han ej säga (uppger senare att det först stod klart, när han tog yxan). Att han aldrig förut haft någon tanke att döda L., uppger han bestämdt.

Så slutade K. ung. vid 11-tiden sitt arbete, gick då bort till skåpet, tog en där stående yxa, passerade så förbi spiseln till L:s säng, och slog honom omedelbart efter hvarannat 4 slag i hufvudet, hvarefter han skar honom med en slaktknif i halsen. L. sof vid mordets förfövande, rörde sig efter första slaget, men sade ingenting, och gaf sedan intet lifstecken ifrån sig. K., som var van vid slakt, säger sig ej erinra sig, om tillvägagångssättet därvid ledt honom vid mordets begående; yxan var en vanlig huggyxa, och slaktknifven låg bland andra redskap på bordet, där K. suttit och arbetat.

Mordet skedde — enligt K:s bestämda påstående — utan någon närmare öfverläggning eller inre strid; det fanns ej hos honom någon tvekan att slå till; men han hörde ingen röst, som uppmanade honom till mordet. Han hade då ingen tanke på hur uselt det var, och tänkte ej heller på möjligheten, att det kunde upptäckas; därför hade han ej heller några planer på att ge sig bort från orten efter mordet. På tillfrågan, om han trodde, att han var »besynnerlig i hufvudet» vid mordet, svarar han: »Ja, ty annars hade jag ej gjort det», och han anser också, »att han ej kunnat slå ihjäl L., om han inte hade supit». (Äfven sedermera säger sig K. ha känt sig »yr i hufvudet», och »svimnat» en gång i fängelset.)

Omedelbart efter mordet hämtade han — uppger han vidare — kälken, lade L:s döda kropp därpå jämte några sängkläder, och drog alltsammans ned i ån; han hade då den uppfattningen, att »L. skulle följa med vattnet». Han anser, att »han då ej var rusig», och kände sig ej alls

ängslig eller ångrade sig. Han gick sedan lugnt tillbaka till drängkammaren och försökte litet grand att utplåna blodmärkena, tog så L:s kläder ur skåpet och gick ned till stallet, där han lade sig och nästan omedelbart insomnade. Under tiden hade han druckit ur konjaksbuteljen, så att nu blott ung. 3 supar voro kvar. På morgonen väcktes han vid 1/2 6-tiden af dränggossen David, och hade då ondt i hufvudet, men kräktes ej och kände sig ej berusad. Han håller bestämdt fast vid, att han då ej hade det ringaste minne af hvad som passerat, »ej ens en känsla af att något hänt», och tyckte »ej ens det var besynnerligt, att han låg i stallet». Om tilldragelserna på morgonen efter mordet lämnar K. vid olika tillfällen olika uppgifter. Först uppger han, att han ej förrän man omtalade för honom, att man påträffat L:s lik i ån, erinrade sig mordet; under tiden dessförinnan hade han två gånger varit inne i drängstugan utan att den första gången komma ihåg någonting alls, och den andra gången blott dunkelt erinrande sig, »att något hade skett», och »att L. blifvit ihjälslagen», utan att dock ha reda på, när och af hvem. Emellan dessa båda besök hade han varit i köket och druckit kaffe, hvarvid han medger sig ha i detalj berättat den uppbyggade luffarehistorien. Då man emellertid upplyser honom om, att dessa uppgifter tyckas strida mot hvarandra, uppger han först, att han berättat historien om luffarna »därför att han tyckte sig själf komma ihåg det så», men medger strax därefter på energisk tillfrågan (»allvarligen tillhållen att tala sanning»), att han ljugit, och att han redan, när han varit inne i drängkammaren första gången, erinrat sig rätta sammanhanget; luffarehistorien var helt och hållet uppbyggd med afsikt att leda misstankarna på fel spår. (Det förefaller emellertid, som om han ej någonsin vid lämnandet af upplysningarna medvetet ljöge, utan fastmera som om han verkligen erinrade sig sammanhanget och detaljerna ganska dunkelt, och därför på god tro först berättade den version, som för ögonblicket syntes honom mest sannolik — och härvid säkerligen i viss mån ledd af undersökarens frågor —, för att sedan, efter att af en starkare vilja ha blifvit inriktad på andra möjligheter, ej finna dessa annat än mycket väl antagliga!) — På fråga om sin sinnesstämning, sedan han fått klart för sig, att han begått mordet, svarar K., att det »nog var litet otrefligt», han »tyckte ej det var riktigt som det skulle vara», men det var först på vägen till Trosa, som han egentligen kände sig något ledsen. — Orolig har han endast ett par gånger i fångelset känt sig, och detta om natten, när han »tyckte sig höra L:s röst».

28. 11. Vid förnyadt samtal med K. omtalar han, att han reste på söndagsmorgonen från Jerna till Södertälje, hvarifrån han gick 1 1/2 mil till moderns hem; söp ej något på vägen eller hemma; gick hemifrån måndags morgon till Södertälje; drack där 2 glas konjak och 2 1/2 samt köpte en liter konjak. Kom tillbaka till husbondehemmet vid 10-tiden på aftonen; han hade ej druckit på vägen, emedan han »ej fick upp korken». En stund efteråt talade L. om, att luffare varit där, men talade ej mycket därom. K. tänkte icke alls då att ta lifvet af L., var ej i ordväxling med honom, som då ej pratade om flickorna eller om något annat. På tisdags middag vid 12-tiden kommo de i delo med

hvarandra, emedan L. sade, att K. ville vara husbonde (K. hade 14 dagar förut sagt till L., att L. skulle skjutsa mjölken, hvilket han dock ej gjorde) och talade med flickorna. På morgonen samma dag hade K. tagit sig en sup samt vid middagen två, och hade då bjudit L. på två, hvarefter de kommit i omnämnda ordväxling. Därefter gingo de för att äta middag. De grälade ej under måltiden och ej på e. m., emedan de ej voro tillsammans förr än på kvällen. Vid 5—6 tiden gick K. till stallet, söp ej något förrän han kom hem, tog då två supar mellan kl. 6 och 7. L. var då hemma, men fick ej någon konjak af K. Kl. 7 åts kvällsmat. K. gick därefter till stallet och något öfver 8 till kammaren; tog då två supar. Han hade då ingen tanke på att skada L., hvilken var i slöjdstugan, när K. söp. De hade på kvällen grälat alls och L. hade sedan middagen ej af K. blifvit bjuden på någon konjak. När K. satt och arbetade, kom L. in, klädde af sig och somnade, hvarefter K. tog ånyo tre supar. När han satt och arbetade, hade han stridt med sitt samvete, huruvida han skulle slå L. eller ej, (då han uppmärksamgöres på, att han förut härtill sagt nej; säger han, att han »ej riktigt vet det själf») hade ej klart för sig på hvad sätt det skulle ske. När han plockat undan sina arbetsaker, sprang han och tog yxan; tänkte, när han satt och arbetade, att han skulle slå L. så mycket, att han ej kände af något; gick sta' och slog L. 4 slag efter hvarandra. Efter det första rörde sig L. något. Det är osanning, som han uppgifvit, att han efter första slaget sprang ut för att se efter om någon hade sett hvad han gjort; han hade och haft ljus tändt hela tiden. Ljuset flyttade han från arbetsbordet till ett annat mindre bord; tänkte aldrig på att någon utanför kunde se hans gärning. På tillfrågan, om K. var säker på, att ljuset stod på bordet, svarar han, att han inte alls är säker därpå; »men det brukar stå där». Han släckte ljuset först då han var färdig med att köra ned liket i bäcken. Sedan tände han ej ljus, men det var månsken, så han såg att torka upp. Efter mordet söp han nära 1/2 liter »utom 3 supar, som H. Lund fick morgonen efter». K. säger sig komma ihåg, att han gick och lade sig i stallet och anser, att han då var »full», visste ej alls med samma han vaknade morgonen efter, att han dödat L., men då han fick se, att byxorna voro blodiga, kom han ihåg det; gick då och bytte om byxor. Detta var innan han träffade H. och innan han druckit kaffe. Då David (dränggossen) kom för att tala om, att han knackat på hos L. och ej fått något svar, hade han klart för sig, att han mördat L., men sade till David, att där varit luffare. K. gick ensam upp i kammaren och bytte byxor och följde sedan D. upp till kammaren; talade då om luffarna. Han medger, efter att allvarligen hafva uppmanats att tala sanning och ej säga hvarken mer eller mindre än han med säkerhet vet och kommer ihåg, att han slog ihjäl L. endast och allenast för att komma åt hans klocka, men utbrister därvid i en upprörd ton: »jag skall svara ja på hvarenda fråga, det får vara hocke det vill; jag kommer inte riktigt ihåg allt», (gråter). På tillfrågan om han förstår, att han begått ett gräsligt brott svarar han ja. Då han ånyo tillfrågas, om det var för att få klockan, han mördade L., svarar han: »jag har svarat

ja»; men på frågan om han gjort det för att komma åt L:s kläder, svarar han ett bestämdt »nej», tilläggande, »kläder hade jag själf». På fråga, om han minnes allt hvad han omtalar, svarar han, att han har svårt för att komma ihåg, och att minnet är olika hos honom vid olika tillfällen. — K. visar sig fortfarande foglig, snygg och anständig, biträder betjäningen på nedre 3. afdelningen.

30. 11. Klagar i dag öfver svår hufvudvärk. Ord. 50 ctgr. phenacetin.

1. 12. Då K. i går e. m. var på afträdet, skall han enligt egen utsago fått en lindrig svimning; »föll omkull, men miste ej medvetandet»; hvarefter han fick en ganska ymnig näsblödning, hvilken observerades af sjukskötaren, som uppskattar blodmängden till en dryg tredjedels liter. K. anser ej, att blödningen kunnat uppkomma af stöten vid fallet. 2. 12. Ligger till sängs; klagar öfver hufvudvärk och magplågor. Ej ätit i dag. 3. 12. Fri från hufvudvärk; äter. 5. 12. Uppe. 7. 12. Då K. i dag åter tillfrågas om sitt förhållande till mordgärningen, lämnar han väsentligen lika svar som vid senaste samtalet med honom, han fasthåller, att han säkert minnes, att han tillfogade L. de 4 slagen omedelbart efter hvarandra och sedermera skar honom med knifven; minnes ej, att han inför rätten sagt, att han 2 dagar före mordet tänkt därpå: »det kan ju hända, att jag så gjort, men då har jag ljugit»; morgonen efter brottet erinrade han sig ej genast detsamma, men kom ihåg det så fort han fick se sina blodiga byxor. Luffarehistorien satt han och funderade på, när han på kvällen arbetade och innan han mördat L. Det kan ju hända, att han ljugit här vid undersökningarna, men ej senaste gången, och »nu ljuger han ej heller». Han tror ej att han, när han ljugit, gjort det med uppsåt; tycker, att han minns bättre nu en hel del. Kommer ej riktigt ihåg allt, hur det gått till och hur det passerat.

Det framgår af hvad här ofvan blifvit upplyst, att K. är född och uppvuxen under omständigheter, som disponera för sjukdom och brott. Han själf liksom brodern Johan August — den senare i högre grad — präglas af den i familjen nedärfda och befästade degenerationen, hvilken otvivelaktigt härleder sig från mormoderns och moderns spritmissbruk. Medan brodern är »nästan idiotisk», inskränker sig, såsom af journalen framgår, de intellektuella bristerna hos K. till en viss grad af enfald och någon osäkerhet i minnet. De moraliska defekterna äro mera påtagliga. Hans etiska begrepp uppbaras ej af något mera utveckladt känslolif, och hans hågkomst af mordgärningen synes aldrig hafva åtföljts af någon ånger än mindre ruelse eller djup sorg öfver det skedda. En intellektuell egendomlighet, som väl ej torde vara så sällsynt hos imbecilla brottslingar, är den hållningslöshet K. visat i sina bekännelser och berättelser om mordet. Detta drag framträder i lika grad vid de rättsliga förhören som vid de undersökningar och samtal som hållits med honom å Stockholms hospital, och för hvilka i observationsjournalen utförligt redogjorts. K:s suggestibilitet och undermåliga beredvillighet att bejaka den undersökandes frågor har ej heller undgått fängelseläkarens uppmärksamhet, och om samma egenskaper hos K. torde på visst sätt äfven den af annan person formulerade besvär-

skriften vara ett vittnesbörd. Ehuru till K:s moraliska brister sannolikt också hör en viss portion lögnaktighet, torde det alltså mindre vara denna egenskap som i de stridiga uppgifterna kommit till synes än en allmän osäkerhet i minnet af vissa omständigheter i samband med mordet äfvensom en anmärkningsvärd beredvillighet att bejaka hvarje med tillbörlig stränghet framställd fråga. Det har sålunda, såsom i journalen framhålles, vid de af K. under samtalen lämnade upplysningarna ingalunda förefallit som om denne medvetet ljöge, utan fastmera som om han verkligen erinrade sig sammanhanget och detaljerna ganska dunkelt och därför på god tro först berättade den version, som för ögonblicket syntes honom mest sannolik — och härvid säkerligen i viss mån ledd af undersökarens frågor —, för att sedan, efter att af en starkare vilja ha blifvit inriktad på andra möjligheter, ej finna annat än dessa mycket väl antagliga.

En del hos K. iakttagna neuropatiska drag såsom den förut berörda, äfven i journalen omnämnda, hufvudvärken och ömheten för tryck å hjässan, svimningarna, den halfsidiga nedsättningen af sensibiliteten, afrubbningen särskildt till vänster af luktsinnet och desslikes af hörseln — tala för befintligheten af en, den psykiska degenerationen motsvarande, somatisk infirmitet. Äfven K:s utseende röjer undermålighet, påfallande är det stereotypt slöa uttrycket, som vittnar om känsloromod. Pannans smalhhet och ansiktspartiets relativa bredd och storlek gifva dragen en prägel af låghet trots det slappt beskedliga utseendet.

Att K. vid tillfället för mordgärningens begående varit berörd af spritdrycker kan anses med visshet ådagalagdt. Detta får visserligen ej tagas i den mening att K. vid brottets utförande varit berusad, men sannolikt är att K., såsom i det föregående redan antydts, af spritdrycker, särskildt i emotionellt afseende, lätt påverkades. Hans karaktär undergår därvid sannolikt en förvandling till vildsinthet och råhet med impulsiv benägenhet för våldshandlingar. Härtill behöfves, såsom erfarenheten ofta visar, hos undermåliga individer ej större kvantitet spritdrycker, äu den K. före mordets begående inmundigat. Hos K. synes spritbegäret vara ett arf från modern, och äfven den — med hans moraliska och intellektuella undermålighet sammanhängande — ringa motståndskrafter mot alkoholens depraverande inverkan kan med skäl betraktas som nedärfd. K. kan alltså på goda grunder anses hafva en ringa egen skuld i sin irakade olycka.

Osannolikt är till sist, dels med kändedom om de imbecilla alkoholisternas impulsivitet, dels ock med hänsyn till allt, hvad därom finnes i journalen meddeladt, att mordgärningen varit öfverlagd.

På grund af hvad här ofvan blifvit anfördt får jag alltså till sist afgifva det utlåtandet:

att för mord häktade och tilltalade K. G. K. från S. i H. socken är en från barndomen undermålig (imbecill) individ,

och att den hos K. förefintliga undermåligheten under inverkan af alkohol tagit sig uttryck i en under fullständig frånvaro af moraliska korrektiv med impulsiv våldsamhet begången gärning, hvadan K. sålunda vid det åtalade brot-

tets begående måste anses hafva varit beröfvad förståndets fulla bruk.

Stockholms hospital den 7 december 1903.

Bror Gadelius,
t. f. öfverläkare.

8.

Sedan kungl. medicinalstyrelsen i skrifvelse af den 4 september 1903 med öfverlämnande af rannsakningshandlingarna angående häktade och för inbrottsstöld tilltalade norske undersåten Ole A. H. förordnat, att H. skulle för observation och undersökning intagas på Kristinehamns hospital, och att öfverläkaren skulle inom föreskrifven tid till kungl. medicinalstyrelsen inkomma med yttrande angående den tilltalades sinnesbeskaffenhet, och bemäde H. på grund häraf blifvit den 16 sistlidne oktober på hospitalet intagen, får jag med återställande af remisshandlingarna härmed aflämna det begärda yttrandet.

Af handlingarna, som utgöras af utdrag af Olme, Visnums och Väse häradsrätts protokoll för den 18 juni, 4 och 24 juli samt 20 aug. innevarande år, inhämtas följande:

I anledning af att natten till den 29 april d. å. en velociped blifvit bortstulen i Busterud, Ostra Fogelviks socken och att den 11 maj en person utbjudit en velociped i Filipstad, hade H. såsom misstänkt för stölden tagits i förhör af kronolänsman Andersson därstädes och slutligen häktats.

Vid första förhöret sade han sig heta Olof Anderson från Strömstad och vara den person, som i Filipstad utbjudit velocipeden, men nekade att hafva stulit den utan påstod först, att han köpt den i Kristiania för 250 kr., men återtog sedan detta och sade, att han i Filipstad mött en sin broder Hans kommande från Nora, och som medfört velocipeden, och att brodern uppmanat Olof att utbjuda velocipeden, men att, då han ej blifvit bjuden mer än 50 kr., hade han återlämnat den till brodern, men visste ej, hvart denne tagit vägen.

Vid visitation af hans tillhörigheter befanns han innehafva dels en velocipedklocka och en velocipedpump, dels åtskilliga andra saker, såsom en mekanisk skrufnyckel, tvenne hänslås, ett hästtacke, en oljekanna m. m., och påstod han, att klockan och pumpen hörde till hans i Kristiania varande velociped af Huskvarna tillverkning. Då hans uppgifter föreföllo högst osannolika, helst velocipedklockan bar tysk tillverkningsstämpel, underkastades han under flere dagar förnyade förhör och hade vid hvarje sådant olika uppgifter om sin ankomst till Filipstad och vistelsen där i trakten. Slutligen erkände han, att alla hans förut lämnade uppgifter vore osanna och bekände nu, att han föröfvat stölden af velocipeden i Busterud vid pass kl. 4 på morgonen den 29 april, att han därifrån begifvit sig till Kristinehamn och därifrån förbi Gustafsvik, Kungsskogen och Bjurbäcken ankommit till Filipstad den 9 maj, men då ej haft velocipeden med intill staden. Den 11 maj hade han

Berättelse ang. sinnesjukvården.

inkommit till en velocipedreparatör i Filipstad och utbjudit velocipeden för 60 kr. Denne hade då bjudit 50 kr., med hvilket belopp H. förklarar sig nöjd, men då reparatören bedt honom följa med till polisvaktkontoret för att få ett kvitto skrifvet, hade H. annat råd och begifvit sig undan, hvar efter han gömt velocipeden i skogen och begifvit sig till Bolhyttan där han erhållit arbete.

Tillfrågad, om han ville uppgifva, hvar han gömt velocipeden, sade han sig icke minnas detta, men att det var ett stycke söderut från Filipstad, hvarest polisen efter hans anvisning påträffade velocipeden gömd under en pressenning bakom en stor sten.

Ater förhörd erkände han sig jämväl under sin färd upp till Filipstad hafva tillgripit såväl skrufnyckeln som hästtacke, hänslås och oljekanna, men kunde ej minnas hvar.

Vid första rannsakingen uppgaf H., att han vore född i Strömstad den 20 oktober 1872, att hans fader hette Anders Iversen, att han icke visste, hvad hans moder hetat, eller huru gammal hon varit, då modern, som vore död, aflidit, att hans fader, med hvilken han afflyttat till Norge, därstädes vore boende, att han gått i skola i Sarpsborg och därstädes blifvit konfirmerad, men ej ihågkom, huru gammal han varit vid konfirmationen, att han arbetat flerstädes i Norge och under 2 år varit intagen på Gaustads asyl, från hvilken anstalt han utskrifvits i fjol på sommaren, att han därefter en kortare tid vistas hos sin fader i Sarpsborg men sedan begifvit sig till Sverige och erhållit arbete dels i en sandgrop vid Uddevalla, dels vid ett tegelbruk vid Alster.

Det är antecknadt att dessa uppgifter, hvilka delvis endast med svårighet kunde erhållas, afgåfvos antingen med tydlig skygghet eller med slöhet, i det exempelvis H. på fråga, om han kunde skriva, svarade »vet inte».

Beträffande stölden förklarade han nu, att han icke tillgripit velocipeden utan fått den af en person från Stockholm, att han från Karlstad, där han efter slutadt arbete vid Alsters tegelbruk befunnit sig, begifvit sig till Kristinehamn och då fått velocipeden bortom Filipstad, att han icke varit i sällskap med den man, af hvilken han fått velocipeden, på vandringen till eller från Kristinehamn utan sammanträffat med honom vid Kongsvinger. Vid andra rannsakingen företeddes dels af Sogneprestebetet i Skjeberg den 29 juni 1903 utfärdad dopattest af innehåll: att brukaren A. S. H:s i Borgen och hans hustru J. J:s son Ole vore född i Skjeberg den 27 oktober 1869 blifvit döpt den 28 november samma år, dels en från Gaustads Sindsygeasyl, af dr. A. Lindboe undertecknad, så lydande skrifvelse:

Som svar paa forespørgsel af den 18 juni om O. A. H. skal jeg oplyse, att han som sindsyg inlagdes paa Gaustads asyl den 28 mars 1900, efter att han i forveien havde været sigtet for mordbrand. Det var politimesteren i Sarpsborg, der den gang begjerte ham indlagt. Paa asylet stod han opført under diagnosen idiotia och sygdomen antages att have været ved fra fødselen af. Han utskreves uhelbredet den 11 februari 1901 til forpleining hos fadern Anders Syversen Hof i Borgen i Skjeberg. Den 12 januari 1901 skrev

man herfra till politikammeret i Sarpsborg, at O. A. H., der fra barnsben af har været sterkt tilbagesat i aandelig udvikling, for tiden frembyder billedet af høigradig svagsind. Han har kun liden rede paa de forhold, der angaar ham, og heller ikke er hans legemlige ydeevne stor. Skjønt han stadeg er noget tvær og stur, er det nok saa let att stelle med ham og paa asylet har han ingen farlige tendenser vist. Kommer han under god opsig, skulde jeg neppe tro, at han vil blifve farlig för den offentlige sikkerhed, men det er ganske vist ubetyggende give ham anledning til at færdes frit omkring.

Vid udskrivningen den 11 februari 1901 er bemærkt: holder sig rolig, renslig, men dorsk, slap uden initiativ. Hæger paa en bæk i C-stuen om dagen eller plukker lidt drev. Udtrykket tomt, intresselöst.

Gaustad den 23 juni 1903.

A. Lindboe.

Atspord berättar H., att han icke bestämdt kunde minnas, när han lämnat Gaustads asyl, att han därifrån kom till en gård ej långt därifrån, att han ej mindes närmare, huru länge han varit där, än att under vistelsen där en jul, men icke mer än en, passerat, att han därifrån begifvit sig till Alster i Värmland, dit han ankommit i början af sommaren förra året, och där han haft arbete vid ett tegelbruk tills en tid efter sistlidne jul, att han sannolikt i februari begifvit sig till sin fader, att han efter några dagars vistelse där åter begifvit sig till Sverige, passerat Charlottenberg, Amål och Karlstad, uppehållande sig med tiggeri, att han före sistlidne pingst fortsatt till Kristinehamn att söka arbete och, när sådant icke stått att få, fortsatt till Filipstad, där han uppehållit sig en dag, och därifrån begifvit sig till Vålöhyttan (tydiligen menadt Bolhyttan), där han arbetat med litet af hvarje, och därifrån till ett annat ställe i närheten af Filipstad. I afseende på åtkomsten af velocipeden uppgaf H. nu, under bestridande af att ha erhållit den på oärligt sätt, att han fått den under vandrigen mellan Kristinehamn och Filipstad af en kamrat, som han icke kände till namnet, och med hvilken han sammanträffat i Kongsvinger, hvarefter han, på tillfrågan, vid hvilken tid gåfvan skedde, först sade, att han ej mindes det, men sedan att han fått den i Norge i år. Något senare under samma rannsaking uppgaf han, att den kamrat, af hvilken han fått velocipeden, icke haft den med sig från Kongsvinger utan först i närheten af Skattkärr uppträdt med densamma, hvilket skett tidigt en morgon, att H. icke visste, att den skulle vara på oärligt sätt åtkommen; att H., som ej hade några penningar att betala velocipeden med, ej visste, att han fått den till skänks; att H. fått i uppdrag att sälja velocipeden i Filipstad, hvarvid meningen varit, att H. skulle få en del af försäljningssumman; att H., som hvarken gömt velocipeden eller vetat, hvar den dolts efter det misslyckade försäljningsförsöket, återlämnat den till kamraten samt vid spaningen efter densamma rest till den plats, där han återlämnat den till kamraten, och hvarest denne tydiligen gömt den.

Beträffande åtkomsten af öfriga hos honom funna saker uppgaf H., att han, sedan han skilts från sin kamrat, tagit

klockan och pumpen af velocipeden, att han medfört hästtacket från Kongsvinger, men ej visste, huru han åtkommit detsamma, att han tillgripit skrufnyckeln på en gård, ej visste, hvar han kommit i besittning af oljekanna och lås.

Det är antecknadt, att H. under rannsakingen haft ett frånvarande och slappt utseende, när han icke direkt tillfrågats.

Af de under rannsakingen den 20 augusti hörda vittnena berättar:

Vittnet Ludvig F., att han bott i samma rum som H. under tiden juni—oktober 1902, att H., som under den tiden och till i januari detta år haft arbete å tegelbruket i Alster, skött sitt arbete ordentligt och enligt F:s uppfattning ej visat sig på något sätt underlig till sinnes eller i sitt uppträdande, att H. vid några tillfällen, ehuru ej ofta, berusat sig och en gång måst af en kamrat föras till sängs, att H. icke talat mycket om sina förhållanden, dock berättat, att han och hans fader hade hvar sin gård i Norge, att han sagt sig i Norge hafva ett väfveri, till hvilket han sysslat med att förfärdiga en väfstol, som blifvit i det närmaste färdig och varit snyggt gjord; att H. sagt sig vara gift och ha ett barn, att H. ofta gått ut om kvällarna och många gånger kommit hem först efter midnatt, att H. blifvit afskedad från tegelbruket därför, att han i en kallare tillgripit sex buteljer saft. Sedan H. medgifvit detta tillgrepp, och att han haft de omvittnade uppgifterna, men förklarar, att de voro osanna och fällt endast på skryt, samt att han aldrig varit så onykter, att han behöft af annan person föras till sängs och endast tre eller fyra gånger kommit hem senare än klockan tolf, berättade F. vidare, att H. sagt sig hafva varit religiös och predikant samt medlem af »Försvararesamfundet», som skulle haft till uppgift att försvara Guds ord mot fritänkare, att H. uppgifvit sig hafva disputerat med lärde män och ensam afgått med seger, att H. visat sig kunnig i bibeln och ofta talat i religiösa frågor, hvarvid han visserligen uttalat åsikter, som skiljt sig från de vanliga, men dock alltid yttrat sig på ett redigt sätt, att misstankarna beträffande safttillgreppet riktats mot H., enär denne efter tillgreppet visat sig inneha saft.

På frågor uppgaf H., att han aldrig varit predikant, ej heller uppgifvit sig hafva varit det; att han vid ett tillfälle på F:s fråga, hvad Kains hustru hette, svarat, att det vore onyttiga spörsmål, att han vid ett annat tillfälle disputerat med en mormon, att han, trots sin förut hafda uppgift, icke tillgripit de nämnda saftbuteljerna, att han, då han märkt misstankarna mot sig, för att få kvarstanna i Alster erbjudit sig att betala de tillgripna buteljerna.

Vittnet F. uppgaf vidare, att H. ofta suttit slutet och då ej förrän efter en stund svarat på tilltal, hvarvid dock svaren varit ordentliga.

Vittnet Axel Vilhelm G., som vid Alster arbetat samtidigt med H., uppgaf, att denne skött sitt arbete ordentligt, ej visat sig underlig i sitt uppträdande och ej fört något supigt lefnadssätt.

Vittnet Olof Henrik O. (Bolhyttan) berättade, att H. i maj månad arbetat en vecka hos honom, att han skött sitt arbete, som dock varit af enklare slag, på ett tillfredsstäl-

lande sätt, att han uppfört sig normalt och i sitt tal haft sammanhang och reda, att han ofta talat om maskiner, som han skulle förfärdiga, att han uppgifvit sig vara rik samt äga en velociped stående i Alster.

Vittnet Erik Johan B. (Kalhyttan): att H. i våras haft arbete därstädes, hvilket arbete, som varit af enklare slag, han skött ordentligt, och att han förefallit normal samt gifvit rediga och klara svar; att han med sina kamrater skämtat och på uppmaning af dessa sjungit världsliga sånger men tystnat, när vittnet kommit till, att han sagt sig ha en velociped i Alster, att han mot slutet af sin vistelse hos vittnet brukat vara ute om förnätterna.

På frågor uppgaf härefter H., att kamraten P. visat sig inneha velocipeden i fråga först i närheten af hemmanet Busterud, hvars belägenhet H. sade sig väl känna.

Ur fängelseläkarens den 8 sistlidne aug. afgifna ytt-randen må anföras:

»Angående vistelsen å Gaustads asyl berättar han (H. näml.): han hade för något bedrägeri åtalats och dömts till 10 dygns vatten och bröd och aftjänat detta straff och häktades sedermera omedelbart för mordbrand; fick nu dålig sömn, kände sig konstig i hufvudet, började höra klagande röster i cellen, röster som ropade: du är en orm och dylikt och gjorde honom mycket förskräckt och konstig i sitt uppförande; han undersöktes af läkare och sändes till Gaustad; här hörde han fortfarande samma röster ungefär en månad men blef sedan alldeles fri från dem (han uppgifver, att han aldrig omnämde, att han hörde dessa röster); nu kom han att tänka på, att han genom att fortfarande spela sinnessjuk skulle komma att undgå åtalet för mordbrand, då han visste, att han som sinnessjuk ej skulle straffas därför; han svarade därför afsiktligt ej på tilltal eller framställda frågor eller svarade bakvänt; så skulle läkaren en gång frågat honom, om det var något fel med andra intagna, hvarpå han svarade, att han ej tyckte de voro kloka allsammans, fast han väl visste, att så ej var fallet, satt med afsigt sysslolös långa stunder och stirrade men utförde dessemellan de göromål, som ålades honom, han aktade sig noga, säger han, att visa sig våldsam eller opålitlig, för att han ej skulle anses samhällsfarlig och kvarhållas på hospital. Efter utskrifningen från Gaustad vistades han någon tid hos sin fader och utackorderades sedermera hos »bönder» i hemtrakten. Han har många gånger ångrat, att han narrade läkarna på Gaustad, då det varit mycket bättre, om han blifvit dömd för mordbranden, att han aftjänat sitt straff och sedan själf fått bestämma, hvar han skulle vistas, och ej bli ansedd för sinnessjuk. Han rymde ock därför hemifrån våren 1902 öfver till Sverige.» — — —

— — — Sina olika uppgifter under rannsakingens gång förklarar han sålunda, att han uppgifvit Strömstad som sin födelseort, därför att han ej ville, att hans hemort skulle bli känd, hvarifrån han rymt och dit han var rädd att bli återsänd, och för öfrigt ej trodde, att man skulle forska därefter så noga; att han till en början påtagit sig brottet, därför att han trodde, att han skulle dömas under alla förhållanden och önskade bli fri så snart som möjligt, men att han sedermera ändrade tanke och omtalade, huru

han kommit öfver velocipeden. A. H. är tydligen orolig öfver att bli förklarad sinnessjuk, emedan han då väl inser, att han blir hemsänd till Norge, och vet, att han då kommer att intagas på anstalt för sinnessjuka och ej vidare får sin frihet, då han rymt och visat sig osäker, »ty det brukar gå till så hemma i Norge» — han har därför också flera gånger frågat, om doktorn kan ge honom ett bra betyg.»

Och säger slutligen fängelseläkaren: »Ehuru af ofvanstående framgår, att Ole A. H. från S. i Norge, som är albinos, från 28 mars 1900 till 11 februari 1901 varit vårdad å anstalt för sinnessjuka i Norge under diagnos Idiotia, »og sygdommen antages at have været ved fra fødselen», så har emellertid vid upprepade undersökningar å läns-cell-fängelset härstädes sinnessjukdom ej kunnat hos honom uppvisas. Då inga upplysningar i öfrigt äro i rättegångshandlingarna lämnade angående Ole A. H., hvilka kunna tjäna till bedömande af hans sinnesbeskaffenhet, hvarken före eller efter hans vistelse å nämnda anstalt eller vid brottets begående, och den möjligheten ej kan uteslutas, att han antingen kan lida af periodisk sinnessjukdom eller af sinnessjukdom som han numera på allt sätt af vissa orsaker söker och kan dölja, så anser jag mig för närvarande ej kunna afgifva utlåtande om hans sinnesbeskaffenhet vid brottets begående.» — — —

Från Gaustads asyl hafva på begäran till påseende bekommit den öfver H. förda journal jämte intagningshandlingar, hvilka i afskrift lyda som följer:

I skr. af 12 d:s fra Sarpsborgs byfogdekontor har dette på foranledning fra påtalmyndigheden anmodet undertegnede at undersøge og afgive skriftlig erklæring om den i Sarpsborgs distriktsfængsel hensiddende Ole A. H:s mentale tilstand.

Ole A. H., dagarbejder og huseier i Sarpsborg, er født ^{27/10} 69 på Borgen i Skjeberg af forælder: gårdmand Anders S., Borgen, og hustru Juliane J., Borgen. Han er den 7:de af 10 søsken.

Af familien vides hans moders mormor og morbror at have været sindsyge, ligesom en af hans brødre for 7 år siden var hele vinteren over forvirret.

Ole har som småbørn lidt af kramper og har været i det hele svagelig i opvæksten. Han er albino (o: pigmentet mangler i øjnene).

Han er gift med Karoline N. fra Kingsrud, Vortejg. Hun forklarer, at sålænge hun har kjendt sin mand, har han periodvis været »rar»: han har da ikke havt ro på sig nogetsteds, gået bort, ud på videvanke, og så efter kortere eller længere fravær igjen kommit tilbage af sig selv; noget egentligt forkjert i tale og handling kan hun dog ikke angive.

Han har fra ^{16/2} til ^{27/2} siddet i distriktsfængslet under vand- og brødstraf. I den tid har fængslets funktionærer intet abnormt mærket i hans tale og opførsel.

Derefter sad han til ^{1/3} i varetægtsarrest; hær, blev på grund af distriktsfængslets overfyldning sendt till Eidsbergs distriktsfængsel, hvarfra han igjen sendtes hit den ^{6/3}.

Her begynte han fra den 8:de at drive uroligt frem og tilbage i cellen klagede over ondt i hodet (tryk over is-

sen), og — efter slutterens forklaring — dagen derpå at snakke »noget tøjseri»: spurgte efter politimesteren, »han skulde ha moro at se ham for en ting...», kastade sig flere gange overende på gulvet ligesom i svimmel og drev derpå igjen frem og tilbage, snøftende »det var som vilde han kvæles», ytrede han; det var ham »så varmt» både i cellen som ude i friluft, i gården. — Den 11:te viste han sig — efter slutterens opgave — svært tøjset: han spurgte igjen efter politimesteren og sagde till slutteren: »Jeg tør ikke si det; men jeg skulde ha moro at si' dig noget rart; men der er så mange herinde; jeg tør ikke...» Han klædte af sig yderklæderne og undersøgte dem nøie: »Det var noget rart i hoserne», ytrede han. »Ser du ikke, det er fuldt af folk herinde; de jærner sig... det er fælt hvor de jærner sig.»

Herunder har app. og sövn i regelen været gode.

Han har været under vor observation, siden den 10:de d:s af undertegnede Grimsgaard som fængsellaage, siden den 13:de af undertegnede dr. Borch.

Ved inspektion gennem dørgluggen — uden at han ved, at han er iakttaget — sees han, som oven beskrevet, at drive rastløst op og ned, snøftende, av og til mumlende afbrudte ord. Han viser ingensomhelst forandring i sit væsen, om nogen høres at komme, — om t. ex. slutteren rasler med sit nøgleknappe eller om nogen tager i døren eller træder ind i cellen; han fortsætter med sin driven op og ned, men lader sig dog ved skarp tiltale bevæge til at sætte sig ned eller stå stille for et øieblik. Derimod er det aldeles umuligt at få noget fornuftigt svar på spørgsmål; for det meste svarer han aldeles ikke. Det eneste han ytrede i min (Borsch's) nærvær var (henvendt till slutteren): »du er snil du» — og til mig: »hvad er du for en?» og »det skulde være moro...» Heller ikke undertegnede Grimsgaard har han draget kjendsel på nogen gang. Også ligeoverfor sin kone har han vist sig ligedan.

Han er over middelhøide, spinkelt bygget og, som oven sagt, albino; der er nystagmus tilstede (o: øjnene kan ikke holdes stille men oscillerer stadig).

Blikket er tomt, udtryksløst; ansigtsudtrykket næsten fjollet. Hjerneskallen smal (fladtrykt fra siderne), ansigtsformen langagtig. Ved tunge og tænder intet særligt at bemærke. Holdningen slap, noget foroverböiet. Der findes på ham ingen mærker (ar) efter ydre skade.

Konklusion:

Ole A. H. har lige fra barndommen af været af små evner med periodiske anfald af sindsuro, grændsende til sindsforvirring. Hvad han i den sidste tid sjælelig og legemlig har gennemgået, har været för meget for hans sind, der allerede på forhånd var ude af lidevægt, og efter et kortere ophideselsstadium er han sunket hen i en sløvhedstillstand, der må betegnes som udtalt sindsygdum (amentia). Han har hidtil ikke vist sig farlig för sig selv men er i det sidste døgn begyndt igjen at blifve mer urolig.

Han bör snarast indlægges på Gaustad asyl.

Sarpsborg den 17:de mars 1900.

K. Grimsgaard.

C. A. Borch.

Inkom 28:de mars 1900. — Udgik 11:te febr. 1901.

Diagnos: Idiotia.

²⁹/s. Indkom igaar, sad og saa ned, reagerede ikke på tiltale, var lidt modstræbende. Kom i C. Var stille, snakkede ikke. Sidder i dag ved visiten og plukker drev. Svarer ikke paa spørgsmaal; vanskelig at faa til at flytte sig. Har spist, men ikke klædt sig ordentlig selv idag.

³⁰/s. Vilde igaar efter middag fremdeles ikke svare, spiste graadig, har plukket lidt drev, viste for øvrigt ikke intresse for noget. I dag har han et mere naturligt udtryk, smiler og forklarer sig ordentlig og villig. Ved ikke hvar han er kommen hen, siger han har ondt for at fatte og ondt i hovedet, saa det sortner for øinene paa ham. Paa spørgsmaal, hvad han gjort, siger han, han har været med nogen og stjaalet en del bord.

¹⁵/s. Status præsens: Høide 177 cm. Tp. 36,9. Puls 84 regelm. Hvidt haar. Irides blaa med en hvidtlig zone om pupillarranden. Det generer ham att se mod lyset. Nystagmus. Tandstillingen normal. Tungen strækkes ret frem, er ikke skjælvende, ikke belagt. Tremor i fingrerne, smaa rykninger i hænde og underarme sees och føles. Patellarreflexerne kanske en smule forøgede. Normale fysikalske forhold. Træg, indolente ansigtsudtryk. Reagerer trægt paa tiltale, svarer sent og trægt paa spørgsmaal, saa det giver indtryk av, som om han skulde høre daarlig, hvilket ikke er tilfældet. Forteller alder (30 aar), men paa spørgsmaal om fødselaar och datum, siger han först ²⁷/10 1870, men da han blir gjort opmærksom paa at han i saa fald ikke kan være 30 aar, siger han efter lang betænkning og udregning: »Nei, ²⁷/10 1860 maa det være»; gjort opmærksom paa, att dette ogsaa er urigtigt, finder han det tilslut. Paa spørgsmaal om hvar mange søskende, tænker han længe, teller för sig selv, för han finder det ud, nævner sina søskende ved navn, dog ogsaa dette efter lang overveielse. Ved ikke sine to børns alder; »jeg er ikke god at si det, for det blir ikke rigtigt det.» Ved hvar han er, men ikke at det er et sindsygeasyl; »det kan de vel ikke være galne folk, som er her vel.» Ved aarstal, maaned og ugedag, de to sidste först efter langvarig eftertanke. Ved ikke hvor mange dage i aaret, ikke hvor mange uge i aaret. Hvor mange aastider? »Nei, aastider ved jeg ikke», siger han, men da saa de fire aastider nævnes for ham, kvikner han ligesom til og siger, ja det ved han, og nævner dem, men »aartide» forstod han ikke. Yderst daarlig i de allersimpleste regnestykke. Ved ikke hovedstaden i Norge. Ved hvor mange bud, men kan ei nævne dem. Paa spørgsmaal, om han har havt unaturlige syner, siger han: »du maa ikke tale om det, det bliver gale det.» Siger han ved ikke, hvarfor han er kommet paa straf, siger han ved ikke, at han har gjort noget galt, som han förtjener straf for. Spiser og sover godt. Aföringen i orden.

³¹/10. Fraa B. till C. ogsaa för natten.

¹¹/s. 1901. Holder sig rolig, renslig men dorsk, slap uden initiativ. Hænger paa en bænk i C-stuen om dagen eller plukker lidt drev. Udtrykket tomt, intresseløst. Udgaar uhelbredet (i forpleining hos fadren Anders Syversen H., Borgen, Skjeberg).

Från den öfver H. här på anstalten förda journal må anföras.

Status præsens d. 20 okt. och följande dagar.

Kroppsbyggnaden något spenslig; längd 175 cm.; vikt 63 kg. Hufvudskålen symmetrisk med smal panna. Hufvudmått 54, 18 $\frac{3}{4}$ och 14 cm.; index cephalicus, alltså 740. Krithvitt hår; ögonbryn, ögonhår och skägg af samma färg, äfvenså pubis och axillarhår. Hårigheten på kroppen för öfrigt mindre, än hvad den brukar vara hos manspersoner. Irides opigmenterade, gråaktigt rödskimrande. Långt, smalt ansikte, utan framträdande asymmetri; normalt hårfäste. Öronen af normal form och storlek med fria lobuli. Rätt tunna läppar. Något oregelbunden tandställning, en del tänder karrerade. Gomhvalvet något högre och smalare än normalt. Extremiteterna såväl som de båda kroppshalfvorna för öfrigt symmetriska och utan missbildningar. Testiklarna små. Bröstomfång vid max, ex- och inspiration 88 $\frac{1}{2}$ resp. 93 cm.; skillnaden alltså 4 $\frac{1}{2}$ cm. Muskulaturen tämligen kraftig. Underhuds fettet ordinärt.

Subjektivt inga sjukliga allmänsymptom: aptit och sömn goda; afföringen normal. Asiktsfärgen något blek men frisk. Tungan ren; vid utsträckning ingen deviation, inga fibrillära ryckningar. Cirkulationsorganen friska. Öfver vänstra lungans bas är perkussionstonen kortare än på höger sida, och respirationsljudet höres svagare men rent vesiculärt. Urinen sur, sp. v. 1,023, innehåller ej alb. eller socker.

Från ögonen märkes, att conjunctivæ injiceras och att tårflöde uppstår vid äfven ringa ansträngning; irides sakna som nämndt pigment, och den röda ögonbotten skimrar i viss belysning genom dess stroma. Pupillerna, vanligen täckta i större eller mindre utsträckning af de öfre ögonlocken, äro lika stora, oftast rätt starkt kontraherade, reagera normalt. Nystagmus mixtus — oscillationerna dock mest framträdande i horisontell riktning. Strabismus convergens, concomitans i måttlig grad. Synförmågan på båda ögonen dålig och förbättras ej af spheriska glas, — fingerräkning på c:a 4 meter. Expl. läser ej vanlig stil, t. ex. i tidningar, men väl gröfre sådan motsvarande ungefär n:o 6 å 7 i Bergs stilskolor, hvarvid han håller ettdera ögat — helst det högra — tätt intill texten; på liknande sätt förfar han vid skrifning. — Mot hörseln intet att anmärka. — Lukt- och smaksinnet befinnes också vara utan rubbningar. — Pröfningen af berörings-, smärt- och temperatursinnet visar ingen afvikning från det normala; god lokaliseringsförmåga. I den djupa sensibiliteten kan ej heller något abnormt påvisas. — Normala plantarreflexer. Cremaster — och bukreflexer finnas. Lifliga patellarreflexer. Achillessenreflex saknas på vänster sida.

Tremor i händerna. Dessa såväl som kroppen i öfrigt råka lätt i skälfnings vid undersökningarna. — Ingen verbal eller litteral språkruddning.

Ansiktsuttrycket är egendomligt, beroende på albinismen och den därmed sammanhängande ljusskyggheten, ej obehagligt, för öfrigt lugnt. I sitt sätt är han höflig, vänlig, tillbakadragen samt utan något frappant i sitt uppträdande. — Fullkomligt orienterad till rum, tid och omgifning; har skaffat sig god personalkännedom. Äger vetskap om anledningen till, att han kommit hit. Anser själf, att han har sitt förstånd och påstår energiskt, att han aldrig varit sin-

nessjuk, utan att han endast spelat det såväl på Sarpsborg som Gaustad. Uppgifver dock på tillfrågan, om han under den tiden kände sig fullständigt frisk till kroppen, att han hade ondt i hufvudet, sof dåligt samt kände sig matt på Sarpsborg; medgifver äfven, att han var ängslig, men förnekar bestämdt, att han hörde eller såg något ovanligt, utan påstår att hvad som uppfattades så var endast spel af honom, hvilket han skulle lärt sig från berättelser om en sinnessjuk anhörig (mormoderns bror). Angående sig själf uppgifver han följande. Han är född den 27 okt. 1869 på gården Borgen i Skjeberg af Anders Syversen och Juliane J. De hafva varit 10 syskon, af hvilka 8 lefva. Modern är död. Vid 9 års ålder började han i skolan och fortsatte där i 6 år. Konfirmerades 1884. Läsbok, räkning och karta hade han svårt att reda sig med på grund af sina dåliga ögon men lärde sig de böcker, som skulle kunnas, utantill. Vistades i hemmet tills han var 21 år. — Befriad från värnplikt. — Reste då till Bersokten(?) och fick arbete i en »grue», så på en kvarn i Fredrikshald, därpå på ett tegelbruk i Moum och slutligen från 1893 på Bårgårds trämassefabrik. Ar 1897 byggde han ett hus i Sarpsborg, hvilket strax därpå brann ned under det han var borta och hälsade på en sin broder. Uppförde åter på samma plats ett hus, som blef färdigt 1898. — Sägar sig hafva ytterligare uppfört ett hus i Tunne(?) 1899, som han samma år sålde för 900 kronor. — Den 15 febr. 1900, då han var borta för att inkassera pengar, tog det eld i hans hus i Sarpsborg, men ej mycket brann ned af det. Samma kväll blef han häktad för att afsitta 10 dagars vatten och brödsstraff. honom ädömdt, emedan han köpt bräder af en person, som stulit dem. Omedelbart därpå häktades han för mordbrand, och den 29 mars 1900 sändes han till Gaustad. Härifrån kom han den 11 febr. 1901 till sin fader, hos hvilken han vistades till den 29 juli s. å. Inackorderades därpå hos en annan (namngifven) person och vistades hos denne till den 30 sept., så återigen till en ny person, hos hvilken han stannade till den 17 maj 1902, då han därpå rymde till Sverige. — Anledningen till åtminstone en af dessa förflyttningar skulle varit, att han besökt sin hustru i Sarpsborg, hvaröfver hon klagat för polischefen med nämnda påföljd. Expl. gifte sig 1892, och med sin hustru, som hade 2 barn förut, har han 3 barn, nämligen Alma Jan-sine, född 1892, Karin Oline, född 1894, och Arndt Zacharias, född 1897. — När han kommit till Sverige, fortsatte han landsvägen, tills han kom till Alster, där han fick plats på tegelbruket den 29 maj 1902. — Kamratlifvet där tycker han ej om. Där söps mycket, säger han, och han, som blott en gång förut smakat spirituosa, ansåg sig tvungen att vara med emellanåt. Af ovilja svarade han ibland ej på tilltal, och för att få vara i fred gick han några gånger ut och lade sig i ett uthus, hvilket allt därefter omtydde i dålig afsikt. — 1903 den 11 januari reste han på järnväg till Kongsvinger, gick därpå landsvägen till Kristiania och så dels pr bantåg, dels till fots till Fredrikshald. Därpå till fots öfver Uddevalla, Kongelf och Hisingen till Göteborg. Efter några dagar återvände han samma väg öfver Fredrikshald till Skjeberg. Under denna sista tur arbetade han 1 dag i en sandgrop vid Uddevalla. I Skje-

berg stannade han en 3—4 dagar hos sin fader, hvarefter han öfver Kristiania åter begaf sig till Kongsvinger. Det var då, som han här träffade den i handlingarna omnämnde »kamraten», hvilken sedermera lämnade expl. velocipeden att försälja. Denne hade sagt sig hafva begått ett brott i Stockholm, för hvilket han efterspanades, men eftersom han arbetat här i Värmland och därför vore känd, vågade han ej färdas om dagen. Han hade dessutom omtalat för expl., att han hade en velociped stående någonstades i närheten af Kristinehamn, hvarför det ej förundrade denne, att han en morgon omkring 1 timmes väg från Skattkärr mot Kristinehamn (Busterud ligger på andra sidan Skattkärr) visade sig innehafva en sådan. Äfven alla de öfriga hos expl. funna sakerna hade denne kamrat öfverlämnat åt honom. Expl. har aldrig begått någon som helst stöld, och icke heller har han anlagt mordbrand; han är alldeles oskyldig till allt, man i så fall förevisat honom.

Den tvetalan han inför rätten gjort sig skyldig till, hade i någon mån berott på att han lämnat oriktiga uppgifter, men mest på att vid rätten hade »skrifvits galet», emedan man ej förstod, hvad han sade. Så anför han, att han uppgifvit sin fader heta Anders S., men »de skrefvo Anders I.», hvarför han blef förargad och ej vidare brydde sig om, hvad han sade, ty »när de kan skrifva galet det ena, så kan de skrifva galet det andra». Anledningen till att han inför kronolänsmannen påtog sig stölden var, att en namngifven person uppmanat honom att »bekänna, så kommer han fortast ifrån det». Sin uppgift inför fängelseläkaren i Karlstad, att han på Sarpsborgs fängelse äfvensom på Gaustad hört röster, förnekar han ej, men att han sade så, berodde på hans tro att han därigenom skulle bli friskförklarad. — Då det påpekas för honom, att han nu uppgifver sig icke hafva hört några röster och likaledes vill bli friskförklarad, så blir han synbarligen obehagligt berörd men påstår ändock, att hvad han nu säger är rena sanningen. Äfven en del andra uppgifter, han haft, t. ex. att han hade blott 1 barn, säger han bero på, att han ljugit. Han har nämligen alltid tyckt det vara roligt att inbilla folk en del för att sedan få skratta åt dem, när de var så dumma att tro honom; aldrig har han dock ljugit för att skada någon, tillägger han, och det är en stygg vana att ljuga, som det är svårt att komma ifrån. Nu emellertid talar han endast sanning och kommer han blott ifrån detta väl, så skall han akta sig att både ljuga och att bege sig i dåligt sällskap.

Han berättar med reda och så snart det gäller mera indifferentia saker, ganska utförligt. Däremot då han nödgas komma in på något, som står i beröring med de lagstridiga handlingar, hvilka påförts honom, blir han mycket summarisk och frågar på detta område besvarar han ofta fåordigt och snävt. Hans minspel afspeglar olika stämningar med är på det hela taget föga lifligt, utom då han omtalar någon oförrätt, som han tydligen anser sig lidit, t. ex. en bagatell som att ett vittne påstått, att han, expl., en gång varit så berusad, att han måst föras till sängs. — Grundstämningen må snarast betecknas som glädlig. Inga sinnes- eller tanke villor kunna påvisas och intet ger anledning att misstänka tillvaron af sådana.

En mera ingående pröfning af hans kunskapsmått ger följande resultat. Han eger kannedom om tidsindelningen i år, månader, veckor, dagar etc.; är något osäker om de olika månadernas dagantal; februari har 28 dagar men vid skottår 29; vet ej när sådant år inträffar. Känner på ett ungefär till när längsta och kortaste dagarna på året inträffa samt när dag och natt äro lika långa. Har reda på årstiderna; orsaken till deras uppkomst är att »solen vissa tider står högre eller lägre på himmelen än andra». Dag och natt beror på, att »solen går upp och ned». Utpekar väderstrecken här i det närmaste rätt. Har hört talas om kompass och säger, att i den finnes en magnet som ställer in sig i norr och söder efter en järnhaltig bergmassa, som finnes på visst ställe i jorden. Har väl reda på kyrkohögtiderna och deras betydelse äfvensom små olikheter i deras firande inom Sverige och Norge. Redogör korrekt för lillkatekesens indelning och olika innehåll. Känner konungens, drottningens och kronprinsens namn, drottningen har i Norge bott på »Skinnarböl». Vet ej Norges folkmängd eller storlek, men att Sverige är större än det samma. Af andra stater nämner han Ryssland, Danmark, England, tror att äfven de bägge senare landen ligga öster om Norge, tyckes knappt hafva hört talas om Tyskland eller Frankrike (säger att han ej kunde följa med på kartan i skolan och »därför ej intresserade sig för sådant). Tror att i en republik är det folket som styr; frågar om det ej förhåller sig så och om ej Amerika är en republik. Känner till Stortinget och att där stiftas lagar m. m. Regeringen utgöres af dem, som tillse, att lagarna efterföljas, och den består af länsmän, skrifvare, fogdar m. fl. Har väl reda på de olika domstolsinstanserna i sitt hemland. Politik har han ej något intresse för, säger han, kommer en höger- och en vänsterman samman så gräla de, och kommer 2 högermän samman så gräla de också. För öfrigt anför han på tal härom, att någon sagt, att »en arbetare behöfver ej veta mer än att gå från arbetet till maten och från maten till arbetet». Han vet att han har sin hemort i Smaalenes Amt. Känner ej till namnen på några fler amt. Har ingen reda på stiftsindelningen eller hvem som står i spetsen för ett stift. Städer i Smaalenes Amt äro Moss, Sarpsborg, Fredrikshald. I Moss bor Amtmannen och han heter Arneberg »ha de sagt». Invånareantalet känner han blott i Sarpsborg där det är omkring 5,000. Af större städer nämner han Kristiania och Trondhjem, men kan ej uppgifva något om deras invånareantal; af andra städer nämner han Moss, Horten, Dröbak, Fredrikshald, Kongsvinger. Af floder känner han till Glommen och af berg Dovre. Tillfrågad om mått, mål och vikt visar han sig väl känna till de gamla måtten och dess indelning, hvar emot hans kunskaper om det äfven i Norge gällande metriska systemet äro bristfälliga. Han har dock reda på en del af reduktionstalen mellan gamla och nya systemet t. ex. 1 kg. = 4 marker, 6 kg. = 1 pund, 1 meter = väl 1½ aln, 10 km. = 1 mil. Om indelningen af en meter vet han ej mer, än att den delas i centimeter — har hört huru många, men ej brytt sig om att lägga märke därtill, när han skall utpeka längden af en meter blir det minst 1¼ meter, en aln däremot afmäter han på armen i det

närmaste rätt. Kilogrammet indelas i gram, men han har ej riktigt reda på de där småvikterna, säger han. En termometer indelas i 60 eller 90 grader, han »komme ej ihåg hvilketdera», den i hans rum varande har ibland varit öfver 20 ibland under. I hufvudräkning gäfvos följande exempel:

1×3	2+2	3-1	2 : 1
2×4	3+4	8-3	8 : 2
3×5	4+6	13-5	18 : 3
4×6	5+8	18-7	32 : 4
5×7	8+14	29-10	50 : 5
6×8	11+20	40-13	18 : 6
7×9	14+26	51-16	35 : 7
8×10	17+32	62-19	56 : 8
9×11	20+38	73-22	81 : 9
12×13;	23+44;	84-25;	110 : 10;

af dessa angafs 7 × 9 först till 54 sedan till 63; 12 × 13 till 154 därpå till 156, 51 — 16 till 34 sedan till 35 och 84 — 25 till 53 därpå till 59; alla öfriga löstes rätt med detsamma och utan anmärkningsvärd långsamhet.

Expl. moraliska och etiska begrepp tyckes mest inskränka sig till en bokstafskunskap om kristendomens läror. Det är orätt att stjäla därför att Gud förbjudit det; det är äfven orätt att ljuga men »såvida han vet» blir man ej straffad därför, utan då det sker i rättgångssaker». Hvarför man har plikter mot sina föräldrar, besvaras med att citera 4:de budet; dessa plikter äro att »älska dem, att stå dem bi och upphöja dem som sina föräldrar». Plikter mot medmänniskor hafva vi, emedan Gud har sagt, att vi skola älska dem etc., och vår skyldighet är därför att stå dem bi, när de vilja något godt. Vid besvarandet af dessa frågor söker han breda ut sig och briljera med en viss bibelkunskap. Nämnas må, att expl. spontant i annat sammanhang, som ett slags skryt med sin finurlighet, omtalade att han i Karlstad fängelse besvarade direktörens fråga om det 6:te budet med att citera det 8:de, ty jag trodde det kunde passa in på honom; han tillade att han sedermera ångrade detta, då han kom underfund med, hur snäll direktören var. — Vid den öfvervakning, som natt och dag är anordnad på läns-paviljongen, där expl. befinner sig, har af betjäningen iakttagits, att han sofver godt och lugnt, att han håller sig snygg och proper, att han är godmodig, pratsam och mestadels munter; inga egendomligheter i sätt eller uppförande hafva observerats. Med anledning af att han uppmanades att hålla sig till sanningen i den lefnadsteckning, han håller på att skriftligen upprätta, yttrade han till betjäningen, att i den komme han ej att omtala mer, än han själf ville.

Daganteckningar.

^{30/10} Har skriftligen affattat sin lefnadshistoria och en redogörelse för sina närmaste anhörigas namn, födelseår, bostad och dylikt. Några nya upplysningar af vidare väsentligt värde hafva icke därigenom vunnits. Uppställningen är redig och i kronologisk ordning; innehållet består i allmänhet endast af nakna fakta utan någon kommentering. Då sådan dock någon gång förekommer är den af mera naiv art, t. ex. att folk färdades långa vägar för att se hans far, under sin tjänstetid vid artilleriet, hoppa,

eller att det gjorde ondt då expl. en gång fick en tand utdragen. Pikturen ej dålig, stor, något darrande.

^{6/11}. Bibehåller samma version som förut om velocipedens åtkomst och förnekar fortfarande mordbranden, stölderna och sinnessjukdomen. Mot hustrun visar han sig vara afvoigt stämd (för hennes anmälan till polismästaren) och för sina barn är han likgiltig. — Under den ständiga samvaron med betjäningen har han varit sorglös, språksam och glädttig.

^{6/11}. Dubbelsidig flegmonös dacryocystit. — Temp. 38°.

^{22/11}. Incision har gjorts på höger sida; på vänster sida återgång af den flegmonösa affären utan sådan.

^{30/11}. Tårkanalen å båda sidor sonderas efter föregående Bowmans operation. Är mycket känslig för alla ingrepp. Höflig och tacksam för den hjälp han får. Har spontant meddelat, att han under vistelsen på Gaustad och ett par månader efteråt kände sig »stif (styf) i kroppen och tungan», men för öfrigt har han icke i någon väsentlig punkt förändrat eller tillökat sina föregående uppgifter. Så snart man söker komma honom närmare in på lifvet, blir han tyst och omedelsam — »husker inte». Hans förut sorglöst glädtiga stämning har trätt tillbaka för en mera allvarlig sådan — väl mest beroende på ögonlidandet med åtföljande terapentiska åtgärder, som han dagligen har att undergå. Klagar dock dessutom öfver att han känner sig matt och »sväkked».

Ordineras Pil. ferrat c. chin. 5 p. × 3. Sömn och matlust goda.

Af det anförda framgår att man lika litet på hospitalet som förut på fängelset i Karlstad kunnat hos H. utleta några symtom af egentlig sinnessjukdom, äfvensom att ej heller rannsakningsprotokollen lämna stöd för antagande att han vid tiden för åtalade brottets begående skulle befunnit sig under inflytande af någon bestämd sådan sjukdom. Ej heller hafva de gjorda iakttagelserna gifvit anledning att misstänka tillvaron af någon periodisk sinnessjukdom eller att dissimulation af symtom på sådan sjukdom skulle föreligga.

Af de från Gaustads asyl erhållna upplysningarna, som i afskrift härofvän intagits, finner man, att H. icke är fri från ärftlig belastning, och att hustrun uppgifvit, att han, så länge hon känt honom, varit periodvis »rar» (hvarmed man i Norge lär mena konstig och egendomlig), då icke haft någon ro, utan gått bort, — »ud på videvanke» —, men efter kortare eller längre tid själfmant återkommit. Det framgår vidare, att H. i mars 1900 i Sarpsborgs fängelse insjuknat i en tydlig psykos (amentia) och sedan vårdats å Gaustads asyl till i februari 1901 under diagnos idiota. Denna diagnos, för så vidt man fattar idiotia såsom en högre grad af medfödd svagsinnet, stämmer icke fullt väl med de iakttagelser, som här i Sverige gjorts beträffande H., men kan hafva sin förklaring i en öfverskattning af uppgifterna i anamnesen i förening med de på Gaustad observerade symtomen, vare sig nu dessa verkligen voro helt naturliga yttringar af psykosen eller, delvis eller helt och hållet, produkt af simulation. Om den på Gaustad förda knapphändiga sjukjournalen skulle kunna lämna rum för tvifvel om iakttagelsernas noggrannhet och

pålitlighet, synes dock en bestämd psykos förelegat hos H. under fängelsetiden före intagningen på Gaustad och åtminstone under första tiden af vistelsen därstädes. H:s uppgift, att han spelat sinnessjuk, kan ju vara till en del sann, då det ju icke är alldeles ovanligt, att sinnessjuka utöfver sin verkliga sjukdom därjämte simulera, men den kan också bero på en minnesförfalskning, som ej heller är så alldeles sällsynt hos somliga sinnessjuka. Sannolikast förefaller det mig, att H. nu efteråt uppdyktat hela simulationshistorien. Hans taktik härvidlag liknar mycket den, han använt under rannsakingarna. För fängelseläkaren i Karlstad har han medgifvit, att han hörde röster både i fängelset i Sarpsborg och under första tiden på Gaustad, här på hospitalet har han nu förnekat, att så var förhållandet, och förklarar, att han sagt så till fängelseläkaren för att bli förklarad för frisk, ett mål, som han nu tydligen anser sig säkrare kunna uppnå genom att förklara allt hafva varit spel. Det enda, som nu kvarstår, och som han, väl att märka, själfmant meddelat, är, att han »på Gaustad och ett par månader efteråt kände sig styf i kroppen och tungan». På samma sätt har han betett sig under rannsakingen, ljugit ihop historier, varit sväfvande i uppgifterna, den ena gången gjort medgifvanden och erkännanden, som han den andra återtagit och förnekat, till dess nu, sedan han haft tid på sig att begrunda saken, alla hans lögner så att säga utkristalliserat i ett bestämdt förnekande af allt, som lägges honom till last, och utmytna i en framställning af förhållandena, sådan han tänker sig vara de för hans ställning för tillfället fördelaktigaste.

Bihang 4.

Beskrifning öfver Nyköpings hospital, af öfverläkaren Alfred Pettersson.

Hospitalet (pl. I), beläget vid stadens nordvästra utkant, begränsas i väster och norr af lasarettsparken och kyrkogården, dock skild från dessa af en promenadväg, som utgör en fortsättning af västra Trädgårdsgatan; gränsen i öster utgöres af Nyköpingsån, i söder af förbilöpande gator; vid en af dessa ligga några enskilda ägare tillhöriga gårdar, hvilka å situationsplanen betecknas såsom tomterna n:r 78—82. Hospitalområdet areal utgör 3,37 hektar, af hvilka 1 hektar tagits i bruk för köksträdgård, resten däremot af byggnader, vägar, promenadgårdar, park och blomsteranläggningar. Utom vid ån och Forsgränd, vid hvilken senare ett plank är uppfördt, inhägnas området af ett 1,00 meter högt spjälstaket.

Belägenheten är vacker i följd af de omgifvande planteringarna och ej minst genom ån med sina små holmar och sin täcka dalgång samt därbortom smärre trädbevuxna

höjder, hvarjämte läget är ganska väl skyddadt för nordliga vindar genom den på kort afstånd befintliga stadsskogen.

Byggnadsgrunden består till ej ringa del af berg; öfrig mark däremot af hård lera, men på grund af något ogynnsamma lutningsförhållanden blir vattenafloppet å vissa delar af området ej alltid fullt tillfredsställande, ehuru något större obehag häraf ej förmärkts.

Anordningen af själfva hospitalskomplexen synes af situationsplanen och framgår däraf, att en större öppen gård befinner sig mellan de resp. sjukpaviljongerna, från hvilka man har fri utsikt öfver densamma med dess gräsmattor, träd, buskar och blomsterrabatter. — Paviljongerna, 4 till antalet, benämnas efter väderstrecken västra, norra, östra och södra samt äro uppförda af putsadt tegel i 2 våningar förutom vindlokaler och källare.

På grund af hvad anfördt blifvit får jag därför förklara, att jag anser Ole A. H. vara imbecill och en rätt opålitlig person, som knappast bör lämnas utan uppsikt.

Kristinehamns hospital den 15 dec. 1903.

Axel Enwall.
Öfverläkare.

Västra paviljongen (pl. II), som inrymmer utom öfvervaknings- äfven en afdelning för lugna kvinnor, uppbyggdes 1887—88 och togs i bruk febr. 1889 men undergick sedermera från slutet af 1902 en väl behöflig och grundlig omändring samt kunde åter börja beläggas första veckan i april 1903. I bottenvåningsens norra hälft ligger öfvervakningsafdelningen, hvilken vid behof äfven användes såsom infirmeri; den består af 2 öfvervakningssalar för resp. 8 och 4 patienter, 2 enkelrum, bad-, skölj- och torkrum, förråd, sköterskerum och kök. Genom den mindre öfvervakningssalen står denna afdelning i förbindelse med bottenvåningsens södra hälft, hvilken utgöres af 2 dagrum, hvilka tillika begagnas såsom arbetsrum, och innanför härvarande kök ligger ännu ett 3:e arbetsrum, som därjämte användes till föreståndarinnans expeditiionslokal och mottagningsrum för besökande; vidare finnas här bad-, förrådsrum och klosett. Från nedre botten nu omnämnda afdelningar leda breda trappor upp till mellanvåningen, hvilken utom 2 sköterskerum, klosetter och garderober innehåller 4 sofsalar för inalles 30 patienter samt 6 enkelrum, så att patientnumrären i hela paviljongen belöper sig till 50. Såsom fortsättning från nedre botten löper genom denna vånings midt en skiljevägg af tegel, hvari varmluftskanaler m. m. passera, och kommunikationen mellan de bägge korridorerna äger därför rum genom passagen vid sköterskerummen. Å vinden finnas dels 3 sköterskerum, dels kvinnoafdelningens stora, gemensamma förrådsrum, hvarjämte en vattenreservoar, rymmande 19,000 liter, härstädes har sin plats. Utom mindre kolbodas äro i källaren förlagda 3 ugnar och varmkammar i och för värmeledningen.

Norra paviljongen (pl. III) innehåller utom öfvervaknings- äfven en afdelning för halforoliga, snaskiga eller osnygga män. Uppförd för sitt nuvarande ändamål de sista åren på 1700-talet har den sedan dess undergått såväl inre omändringar som yttre påbyggnader. Men det mest genomgripande och effektiva ombyggnadsarbetet påbörjades i okt. 1901, och kunde paviljongen ånyo tagas i bruk närmaste dagarna före jul 1902, då manliga patienter dit öfverflyttades från den västra.

I bottenvåningen äro belägna 4 dagrum med sinsemellan öppen kommunikation, badrum och klosett; vidare 2:e sofsalar för inalles 16 patienter, ett enkel-, ett skötare- och ett tvättrum samt slutligen matsal med kök. I våningen 1 tr. upp ligger öfvervakningsafdelningen, hvilken äfven, då så fordras, begagnas till infirmeri samt utgöres af en öfvervakningssal för 10 patienter, ett rum för 2, ett enkel- och ett skötarrum, därjämte bad- och förrådsrum, klosett och kök, hvilket senare kommunicerar med östra paviljongens öfre korridor; för öfrigt innehåller denna våning 3 inom en gemensam korridor befintliga nattöfvervakningssalar för sammanlagdt 21 patienter, ett enkel-, ett bad- och förrådsrum och klosett. Uti vindsvåningen finnas rymliga skräddar- och skomakarverkstäder, mansafdelningens stora förrådsrum, klosett, skötarrum och sofsal för 8 patienter. I källaren märkas förvaringsrum för trädgårdsprodukter, svagdricksförråd, kylrum för mjölken och skafferier.

Östra paviljongen (pl. IV) för kvinnliga och manliga stormande, våldsamma och groft osnygga patienter förskrif-

ver sig från år 1856, då en mindre envånings cellbyggnad uppfördes, hvilken 1869 tillbyggdes, men först från 1895 genom påbyggnad och grundlig inre omändring presenterar sig i det skick, hvari den nu befinner sig. Den bildar vinkel med norra paviljongen och står i förbindelse med densamma öfvervakningsafdelning genom sin öfre korridor, en anordning som är synnerligen lämplig för öfverflyttning af manliga patienter mellan de båda paviljongerna.

Bottenvåningen (för kvinnor) och mellanvåningen (för män) äro fullkomligt lika hvarandra med afseende på rummens belägenhet, antal och storlek, i det å ena sidan om midtkorridoren ligga badrum, 7 enkelrum och 1 rum för tre patienter, å den andra däremot 8 enkel- samt sköterske- resp. skötarrum, hvarjämte till hvardera afdelningen hör ett kök och dagrum med innanför det senare belägen klosett. Samtliga sjukplatser utgöra 36 eller 18 för hvardera könet. Korridorerna äro smala, låga och mörka, synnerligast bottenvåningsens, och måste därför tillföras sekundär dager dels från ett par af enkelrummen, dels från dagrummen. På sidan om hvardera badrummet, med ingång från förstugan, ligger ett rymligt och ändamålsenligt skölj- och torkrum med nödig attiralj samt ånguppvärmning. Vindsvåningen innehåller utom förråder och garderober 10 boningsrum för sjukvårds- och ekonomibetjäning, incl. rum och kök för en gift maskinist; rummen ligga på ömse sidor om korridoren, hvilken för att förhindra gemenskap de bägge könen emellan är afdelad medelst en skiljevägg, denna dock försedd med en reservutgång. Uti källaren finnas diverse apparater för sjukpaviljongernas och ekonomibyggnadens värme- och vattenledningar.

Södra paviljongen (pl. V) för lugna män räknar sin tillvaro såsom sådan endast från 3:ne år tillbaka. Vid 1900 års riksdag anslogos nämligen medel till inköp af stadens västra fattighus med därtill hörande tomt, hvarefter omdaningsarbetet med detsamma begynte i januari 1901 och bedrefs med sådan skyndsamhet, att byggnaden stod färdig i sitt nya skick redan i medio af december samma år, då patienter dit öfverflyttades från norra paviljongen.

Visserligen hade det varit förenadt med stora svårigheter att förändra en gammal för ett helt annat ändamål afsedd byggnad till en sådan, som skulle kunna tillfredsställa nutidens kraf på en sjukpaviljong vid ett hospital, men med ej alltför öfverdrifna anspråk kan resultatet i det stora hela anses ganska tillfredsställande. Dagrum, matsal, badrum och kök ligga i bottenvåningen; mellanvåningen innehåller 2:ne sofsalar för tillsammans 16, ett rum för 3:ne samt 2:ne enkelrum eller summa 21, och våningen 2 tr. upp en sofsal och ett mindre sofrum för inalles 14 sjuka, hvadan hela antalet i denna paviljong tillgängliga sjukplatser går upp till 35. I hvarje våning finnas skötarrum, förrådsrum och klosett; källaren användes till materialbod.

Till af- och påklädnings- samt snyggningsrum användas uti samtliga paviljonger närmaste intill sofflokalerna varande korridor eller badrum, hvilka för senare ändamålet äro försedda med tvättställ.

Med undantag af östra paviljongen, som har 2:ne, nämligen en för hvardera könsafdelningen, hafva de öfriga hvar sin promenadgård, af hvilka de förstnämnda omgärdas af

ett 3,15 meter högt plank, de 3:ne återstående däremot af spjälstaket från 1,90—2,10 meters höjd, genom hvilka man har en vacker utsikt öfver såväl ån som hospitalsparken. Å gårdarna, planterade med träd, finnas klosett, pissoir och soltält, hvilka senare å den västra och norra äro enligt den s. k. Kristinehamnsmodellen.

Antalet platser å hela anstalten utgör 181 eller 113 för män och 68 för kvinnor med följande fördelning å de olika paviljongerna: västra för 50 kvinnor, norra för 60 män, östra för 18 män och 18 kvinnor och södra för 35 män.

Antalet enkelrum utgör i samtliga paviljongerna 43, alltså 23,76 % af platsantalet.

Luftkuben per patient uti de särskilda soflokalerne kan i allmänhet sägas vara ganska tillfredsställande; så t. ex. växlar den uti

västra paviljongen från	20,73	till	41,29	kbm.
norra	»	»	15,88	» 32,36 »
östra	»	»	11,77	» 29,53 »
södra	»	»	16,55	» 36,95 »

hvarvid bör anmärkas, att här upptagna minimiluftkub förekommer endast uti inalles 6 rum, fördelade å de olika paviljongerna, då däremot luftkuben i alla de öfriga rummen är vida större.

I dagrummen är luftkuben per patient betydligt mindre, eller uti

västra paviljongen	6,89	kbm.
norra	»	6,96 »
östra	»	{ kvinnoafd. 7,25	»
		{ mansafd. 6,69	»
södra	»	7,06 »

men i allmänhet blifva nog dessa siffror högre, alldenstund alla patienter esomoftast ej äro på en gång därstädes närvarande utan spridda åt olika håll såväl inom- som utomhus.

Med östra paviljongen sammanhänger en utbyggnad för bageriet, och nedanför denna ligger maskinhuset med en mindre smedja (VIII å situationsplanen), af hvilka det förra inrymmer 3 st. pannor för reducerad högtrycksånga, Worthingtonpump, som lämnar minst 10,000 liter vatten per timme, varmvattencistern m. m.

Västra paviljongen *uppvärms och evacueras* med varmluftsapparater enligt Reinhardts system, hvarvid centraleldningen äger rum uti 3:ne ugnar. I norra och södra paviljongerna samt ekonomibyggnaden försiggår uppvärmingen uteslutande med ångkamin. Uti östra paviljongen däremot användas bägge dessa uppvärmningsmetoder, nämligen varmluft i patient- och ett par af betjäningsrummen men ångkaminer i vindsvåningen, tork- och sköljrum samt förstugor.

Evacuationen uti de med centraluppvärmning försedda byggnaderna sker på vanligt sätt genom i väggarna uppåtgående kanaler, hvilka merendels hafva 2:ne mynningar, en vid golvet och en vid taket för resp. vinter- och sommar-

ventilation, hvarjämte de flesta ångkaminer äro försedda med kallluftsventiler.

Anstalten får sitt synnerligen goda *dricksvatten* från stadens vattenledning. Till bad-, skölj- och tvättvatten begagnas däremot åvatten, utom å södra paviljongen, där för dessa senare ändamål äfven användes vattenledningsvatten.

Flera brandposter finnas, äfvenså nödiga aflöpsledningar för slask, spill- och dagvatten.

Anstalten belyses med *elektriskt ljus*, och staden levererar ström till ett pris af 3 öre per hektowatt-timme. Antalet lampor för den inre belysningen äro 402 glödlampor och för den yttre 2 bågampor samt 11 glödlampor.

Läkarbostaden (pl. VI), som har ett vackert, fritt och soligt läge vid hospitalsområdets västra gränslinie, togs i bruk sept. 1899. Uppförd af tegel i 2:ne våningar med frontespis, innehåller den dessutom en rymlig källare med afdelningar för vedförråd och matvaror m. m. Angående inredningen i öfrigt hänvisas till ritningen, hvarvid bör påpekas, att direktionsrummet tillika är sysslomannens expeditionlokal.

Ett förut å området befintligt magasin af trä blef 1865 omändradt till ett 2 våningars *boningshus* (pl. VII), hvars bottenvåning numera inrymmer apotek samt uppsyningsmannens och förestånderskans boställslägenheter, och våningen I tr. upp bebos af sysslomannen. Till sitt yttre brädfodrad och oljemålad är byggnaden trots sin ålder ännu ganska väl bibehållen.

Ekonomibyggnaden (pl. VIII), som togs i bruk maj 1899, är uppförd af tegel i 3:ne våningar (bottenvåningen delvis souterrain), hvilka med den anordning, som ritningen utvisar, innehålla tvätt- och köksafdelningar, matsal för ekonomibetjäningen och bostäder för de flesta af den kvinnliga ekonomibetjäningen, däribland förestånderskorna för köket och tvätten. Tvätten är försedd med fullt modern maskinutredning; från tork- och mangelrummet leda såväl en spiraltrappa som hiss upp till strykrummet. Uti köket finnas 4 stora ånggrytor, en vanlig kokspisel och varmbord m. m. En hiss är anordnad från köket till korridoren invid matsalen.

Verkstadshusets (situationsplan XVI), beläget mellan södra och västra paviljongerna, är en af tegel 1889 uppförd tillbyggnad till gamla portvaktstugan (1869) samt innehåller snickare- och målareverkstäder, vind för virkesförråd och en bostadslägenhet om ett rum och kök, hvilken för närvarande står obedd men enligt kungl. med-styrelsens medgifvande kommer att allt efter behof upplätas till en gift ekonomi- eller sjukvårdsbetjäning.

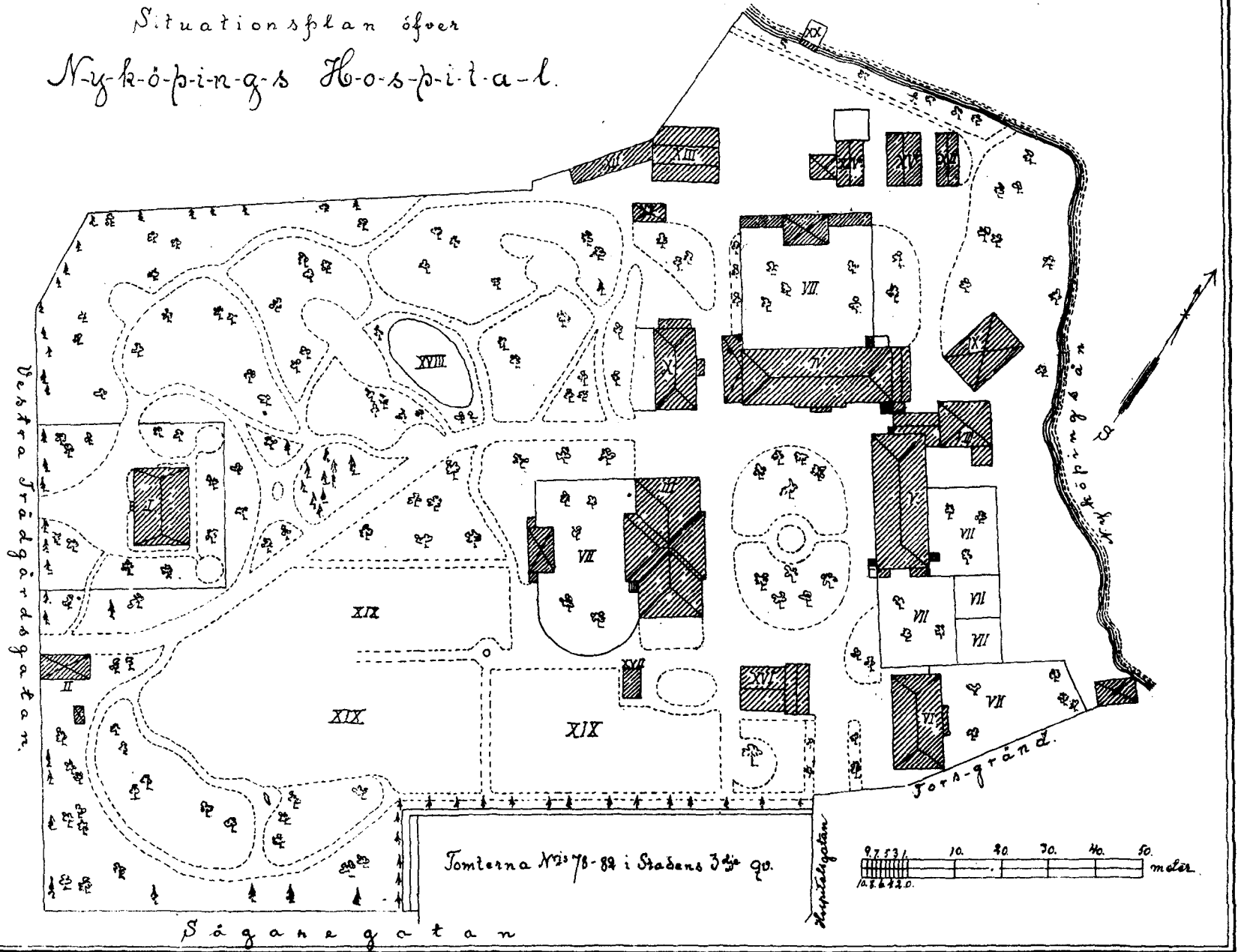
Portvaktstugan (situationspl. II), uppförd af trä och tagen i bruk augusti 1903, innehåller ett rum och kök för portvakten samt å vinden 2 rum för 3:ne manliga ekonomibetjante.

Uti *obduktionshuset* (XI) uppfördt af trä 1898, finnas obduktionsrum, likbod och ett mindre klädrum.

Ett *svinstall* (XIV) ligger bakom norra paviljongens promenadgård, och kunna där på en gång utfodras omkring 20 svinkreatur.

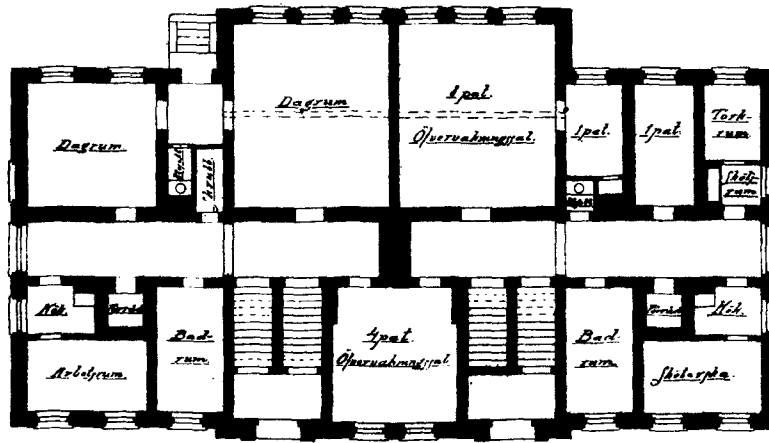
Situationsplan öfver
Nyköpings HOSPITAL.

- I Läkareboställe
- II Portvakertuga
- III Vesta paviljongen
- IV Norra
- V Östra
- VI Södra
- VII Promenadgårdar
- VIII Maskinhus
- IX Köks o. tvättbyggnad
- X Systeransboställe m.m.
- XI Obduktionshus
- XII Materialbodur
- XIII Kol o. vedbodar
- XIV Svinstall
- XV Puderstökjul
- XVI Trichareverkstad m.m.
- XVII Spruthus
- XVIII Krocketplan
- XIX Frädgårdsland
- XX Hallbadhus

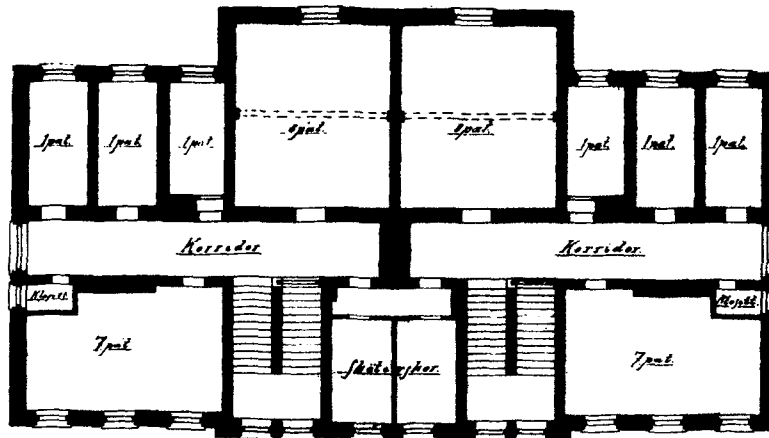

NYKÖPINGS HOSPITAL.

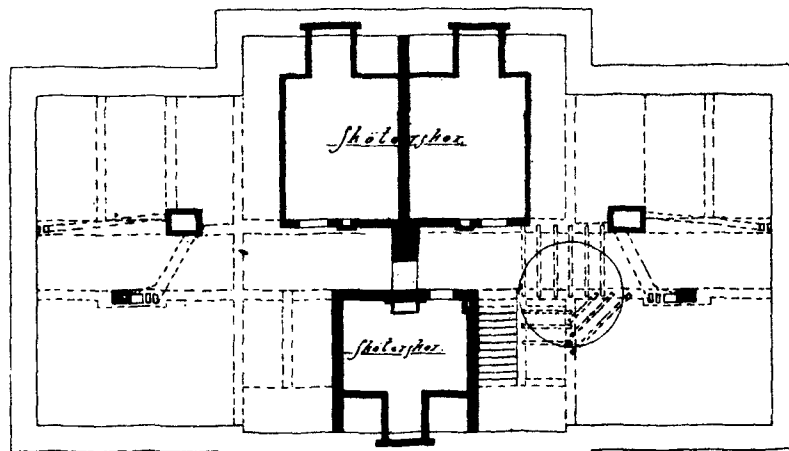
VÄSTRA PAVILJONGEN-KVINLIGA PATIENTER-

PLAN af BOTTENVÅNINGEN.

PLAN af VÅNINGEN I TR. UPP.

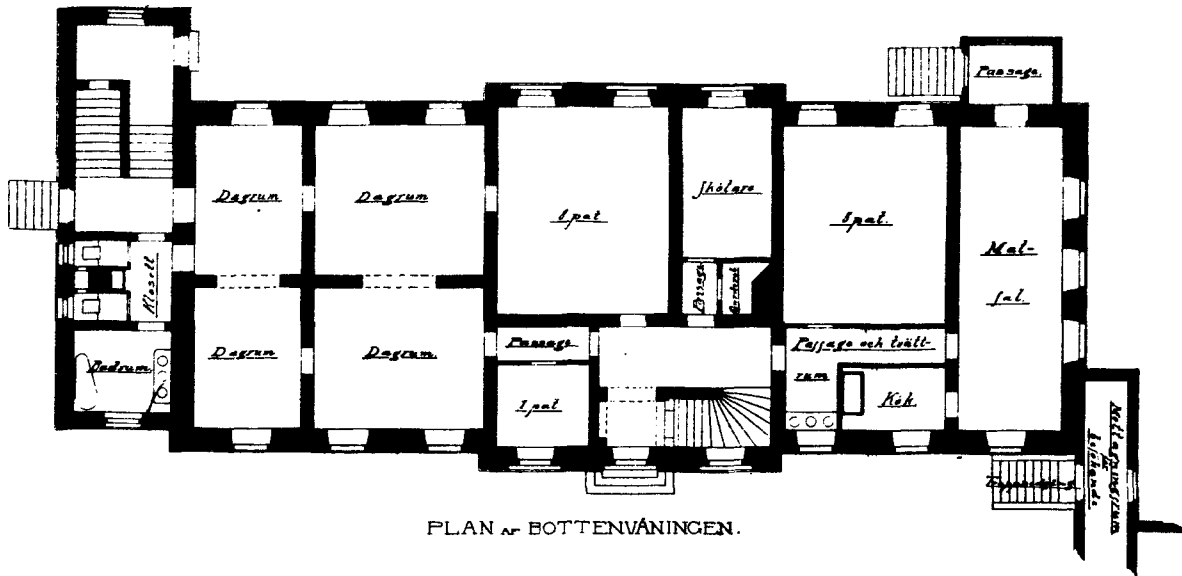

PLAN af VINDSVÅNINGEN.

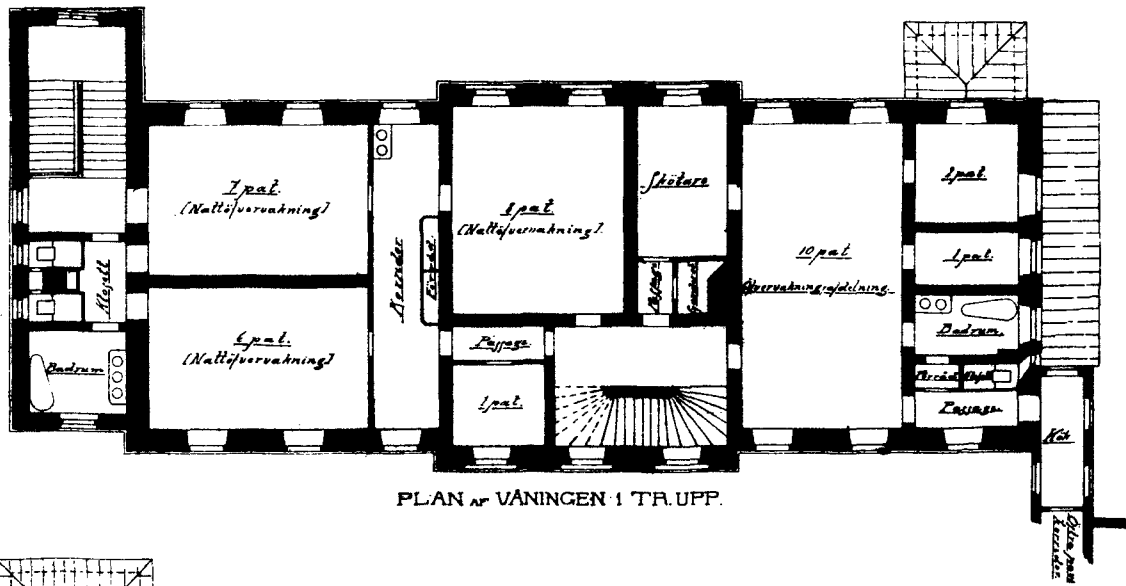
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20

NYKÖPINGS HOSPITAL

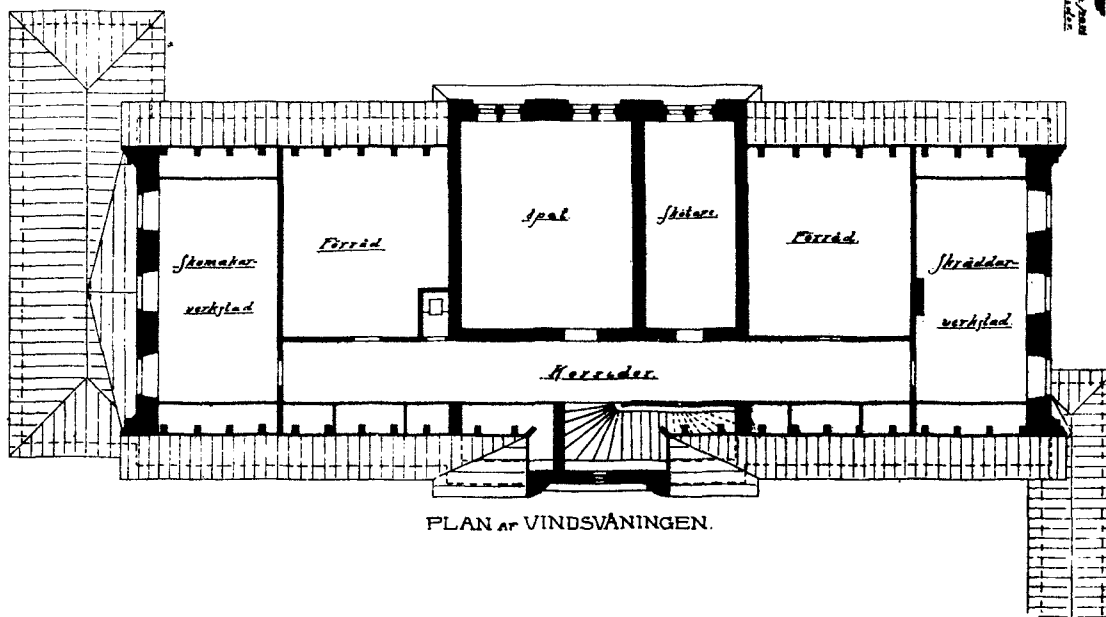
NORRA PAVILJONGEN-MANLIGA PATIENTER.

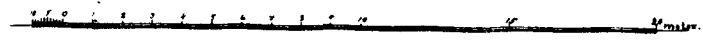
PLAN av BOTTENVÅNINGEN.

PLAN av VÅNINGEN 1 TR. UPP.

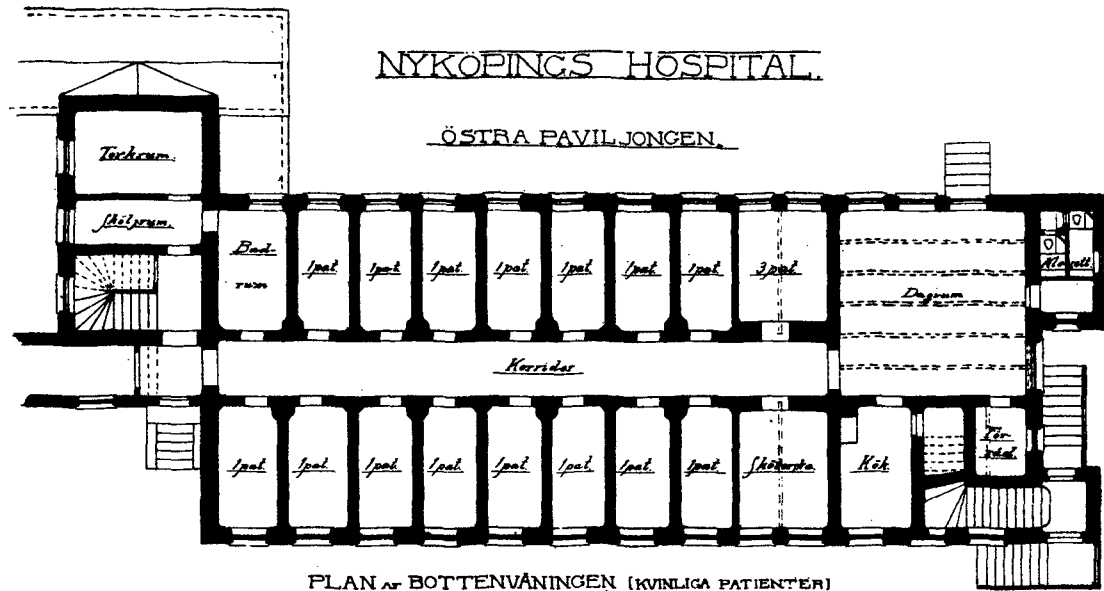

PLAN av VINDSVÅNINGEN.

NYKÖPINGS HOSPITAL.

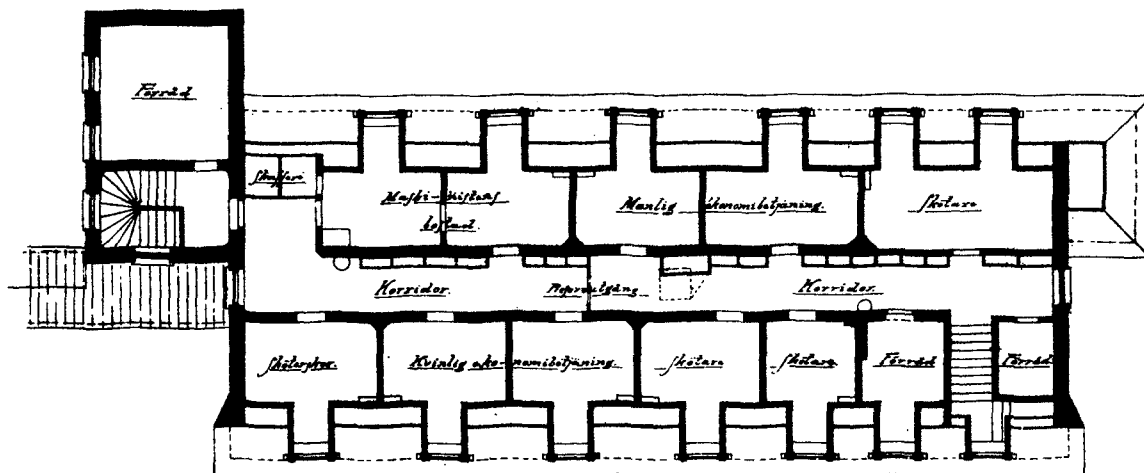
ÖSTRA PAVILJONGEN.

PLAN AF BOTTENVÅNINGEN (KVINLIGA PATIENTER)

PLAN AF VÅNINGEN 1 TR. UPP. (MÄNLIGA PATIENTER)

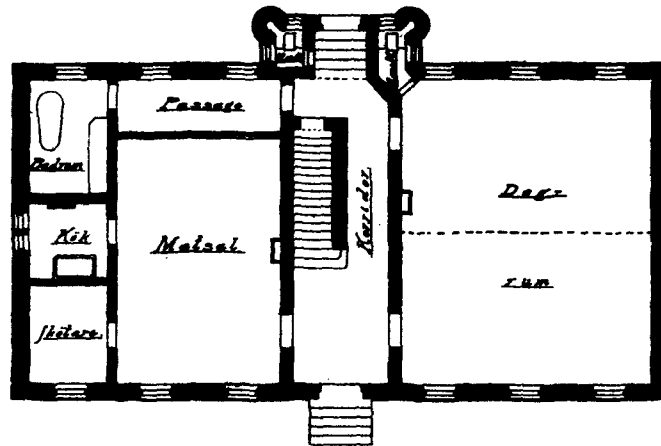

PLAN AF VINDSVÅNINGEN.

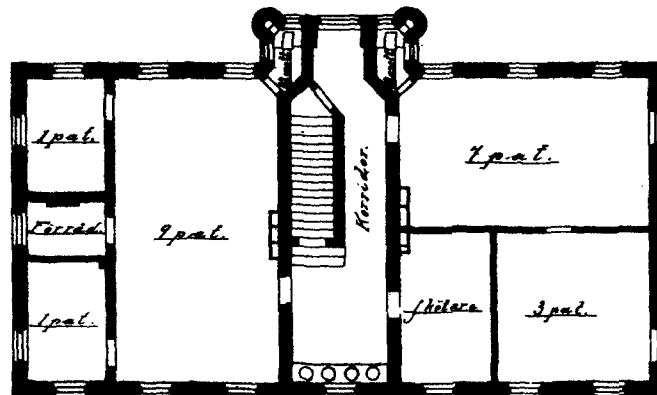

NYKÖPINGS HOSPITAL

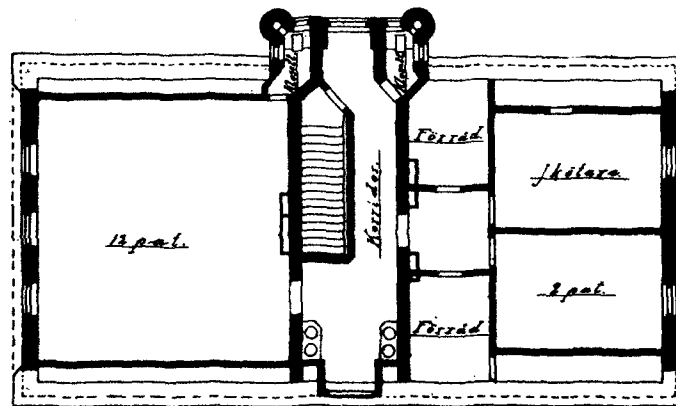
SÖDRA PAVILJONGEN-MÄNLIGA PATIENTER.

PLAN AF BOTTENVÅNINGEN.

PLAN AF VÅNINGEN I TR. UPP.

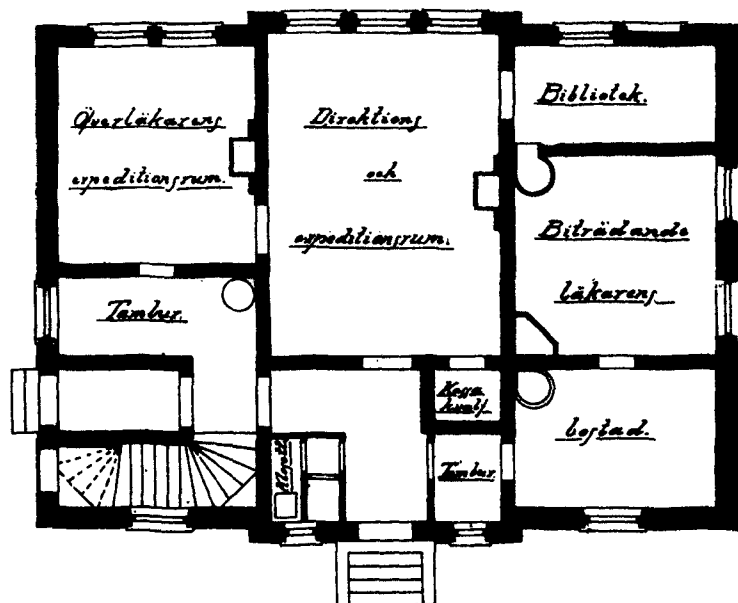

PLAN AF VINDSVÅNINGEN.

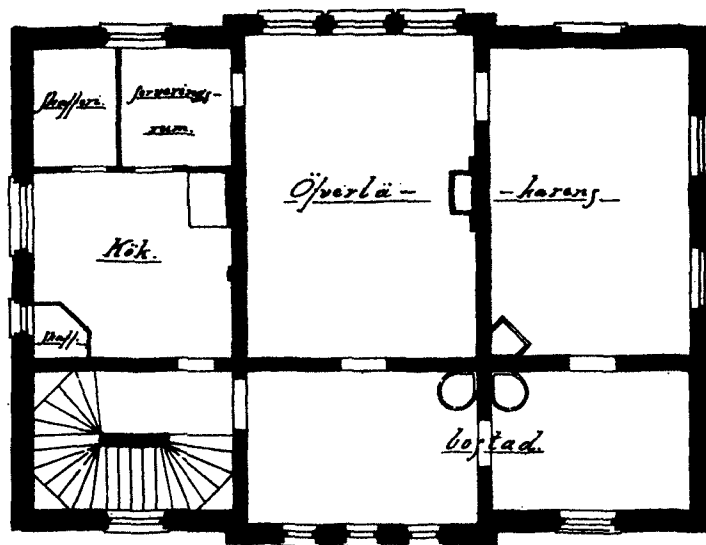

NYKÖPINGS HOSPITAL

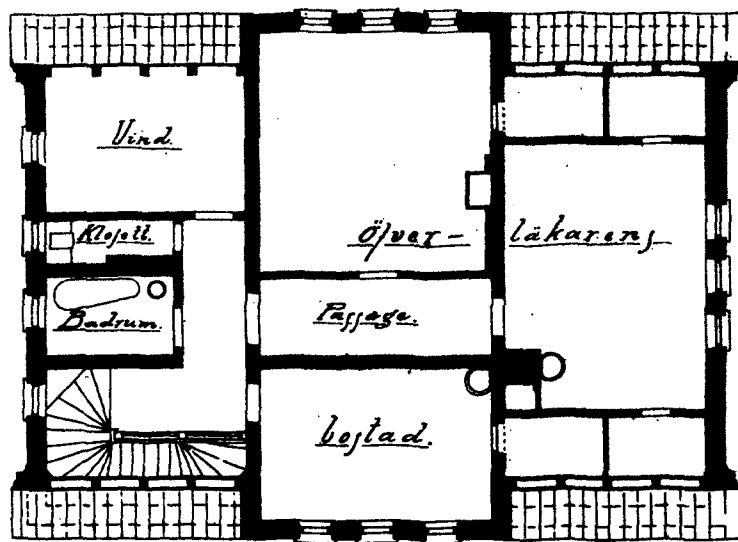
LÄKAREBOSTÄDER.

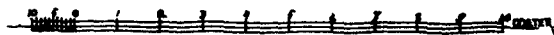
PLAN AF BOTTENVÅNINGEN.

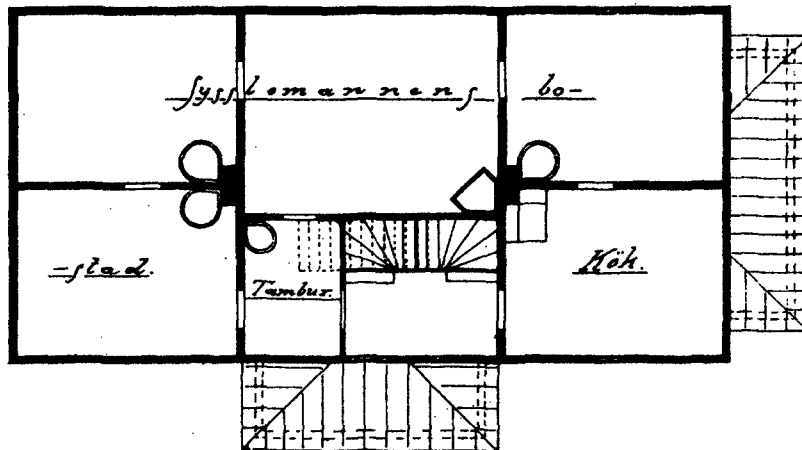
PLAN AF VÅNINGEN 1 TR. UPP.

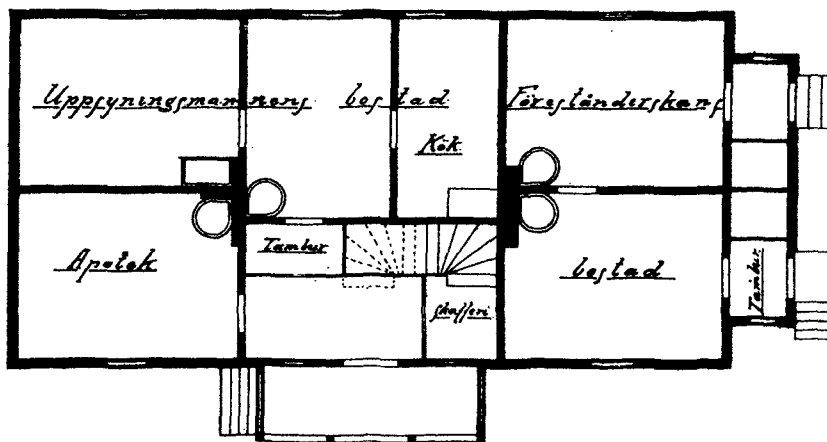
PLAN AF VINDSVÅNINGEN.

BONINGSHUS vid NYKÖPINS HOSPITAL.

PLAN AF VÄNINGEN 1 TR. UPP.

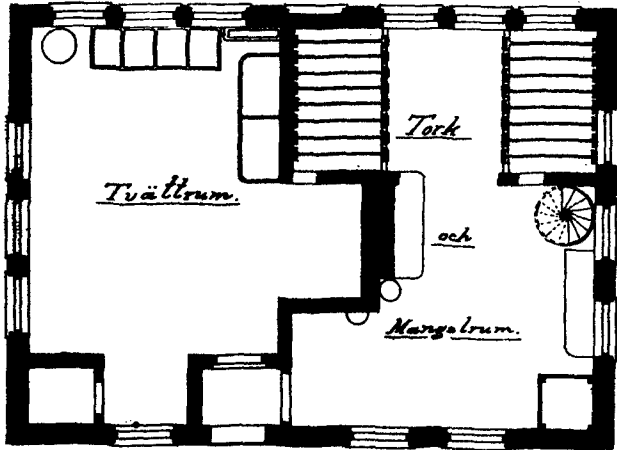

PLAN AF BOTTENVÄNINGEN.

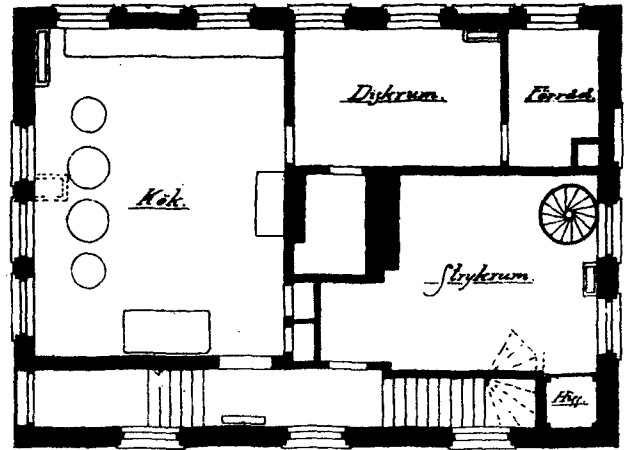

NYKÖPINGS HOSPITAL.

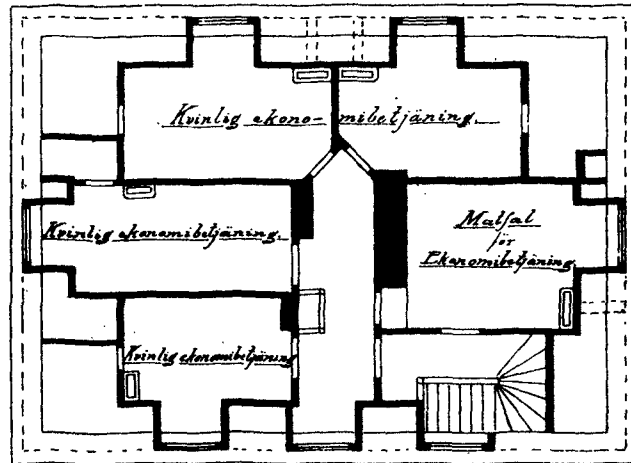
EKONOMIBYGGNAD.

PLAN AF BOTTENVÅNINGEN.

PLAN AF VÅNINGEN 1 TR. UPP.

PLAN AF VINDSVÅNINGEN.

